

Opstart monitoring van het draagvlak inzake de klimaattransitie bij de Vlaamse bevolking

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

Peter Cabus

Departement Omgeving

Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel

www.omgevingvlaanderen.be

Een uitgave van het Departement Omgeving, Afdeling Partnerschappen met besturen en maatschappij

PBM.omgeving@vlaanderen.be

Auteurs Maarten Vansteenkiste (UGent) | Ann DeSmet (UAntwerpen) | Sofie Morbée (UGent) | Nele Flamant (UGent) | Joachim Waterschoot (UGent)

De “Opstart monitoring van het draagvlak inzake de klimaattransitie bij de Vlaamse bevolking” is een initiatief van het Departement Omgeving van de Vlaamse overheid.

De monitor wordt ontwikkeld en de nulmeting werd uitgevoerd door professor dr. Maarten Vansteenkiste (Universiteit Gent) en professor dr. Ann DeSmet (Universiteit Antwerpen).

Met dank aan Omer Van den Bergh voor het nalezen van dit rapport.

Publicatiedatum

11/12/2023

Depotnummer

D/2023/3241/399

Inhoud

Voorwoord	4
Samenvatting	6
Inleiding	10
Projectaanpak	10
Hoofdstuk 1: Waarom een draagvlakmonitor ontwikkelen?	12
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	13
1. Een gedragsspecifieke benadering.....	15
2. Een multifactoriële benadering.....	16
2.1 Distale gedragsdeterminanten.....	16
2.2 Proximale gedragsdeterminanten.....	17
2.3 Draagvlak en hefboomen voor draagvlak.....	19
3. Klimaatprofielen.....	20
Hoofdstuk 3: Doelstellingen en methodologie	21
1. Descriptief en structureel doel.....	21
2. Specifieke onderzoeksvragen.....	22
3. Contactname en gegevensverzameling.....	23
4. Studiepopulatie	24
5. Meetinstrumenten	25
5.1 Proximale gedragsdeterminanten.....	28
5.2 Input: distale gedragsdeterminanten.....	29
6. Statistiek.....	31
6.1 Type analyses.....	31
6.2 Codering variabelen	32
Hoofdstuk 4: Resultaten gedrag en intentie	33
1. Hoe vaak stelt de bevolking de negen klimaatvriendelijke gedragingen en wat is hun intentie om dit gedrag in te nabije toekomst te stellen?	33
1.1 Eenmalig gedrag	33
1.2 Recurrent gedrag.....	34
2. Varieert het draagvlak voor de negen klimaatvriendelijke gedragingen naargelang sociodemografische kenmerken?	37
2.1 Geslacht.....	37
2.2 Leeftijd.....	37

2.3	Opleidingsniveau	37
2.4	Woonomgeving	37
2.5	Financiële situatie.....	37
3.	Welke houding vertoont de bevolking ten aanzien van diverse beleidsmaatregelen?	47
3.1	Varieert het draagvlak voor de diverse beleidsmaatregelen naargelang sociodemografische kenmerken?	48
Hoofdstuk 5: Resultaten proximale gedragsdeterminanten		50
1.	Descriptieve onderzoeksvragen	50
1.1	Hoe gemotiveerd is de bevolking om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?	50
1.2	Wat is de verwachte winst van het stellen van klimaatvriendelijk gedrag?	69
1.3	Wat is de gepercipieerde sociale norm om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?	84
1.4	In welke mate voelt de bevolking zich in staat om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?	90
2.	Structurele onderzoeksvraag	95
2.1	Voorspellen de proximale gedragsdeterminanten de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?	95
Hoofdstuk 6: Resultaten distale gedragsdeterminanten.....		98
1.	Descriptieve onderzoeksvragen	98
1.1	Welke waarden streeft de bevolking na?.....	98
1.2	Hoeveel kennis heeft de bevolking van de klimaatverandering?	100
1.3	In welke mate ziet de bevolking risico's en ervaart ze klimaatangst?	102
1.4	Hoeveel collectieve controle ervaart de bevolking over het klimaat?.....	105
1.5	Hoe percipieert de bevolking de overheid in termen van overheidsvertrouwen en -communicatie.....	106
1.6	Wat is de samenhang tussen sociodemografische kenmerken en de distale gedragsdeterminanten?	108
2.	Structurele onderzoeksvragen	115
2.1	Voorspellen distale gedragsdeterminanten de intentie tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag?	115
2.2	Voorspellen distale gedragsdeterminanten de ondersteuning voor de verschillende beleidsmaatregelen.....	115
2.3	Spelen de proximale gedragsdeterminanten een verklarende rol tussen de distale gedragsdeterminanten en de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?.....	118
Hoofdstuk 7: Resultaten klimaatprofielen		124
1.	Welke klimaatprofielen of -segmenten kunnen onderscheiden worden?	124
2.	Hangen deze klimaatprofielen samen met het draagvlak voor de klimaattransitie?	128

3.	Verschillen de klimaatprofielen in termen van hun sociodemografische samenstelling?.....	130
3.1	Geslacht.....	130
3.2	Leeftijd.....	130
3.3	Opleidingsniveau.....	130
3.4	Woonomgeving.....	130
3.5	Financiële situatie.....	130
Hoofdstuk 8: Bespreking resultaten en een blik op de toekomst.....		137
1.	Kernbevindingen en beleidsimplicaties.....	137
1.1.	Thema 1: Het draagvlak voor de klimaattransitie.....	137
1.2.	Thema 2: Hefbomen voor het draagvlak voor de klimaattransitie.....	139
1.3.	Thema 3: De rol van leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en woonomgeving.....	142
1.4.	Thema 4: De rol van de financiële situatie en voordelen, materialistische waarden en druk	145
1.5.	Thema 5: Klimaatprofielen of -segmenten.....	147
1.6.	Thema 6: Vertrouwen in de overheid en communicatiestijl van de overheid.....	148
1.7.	Sterktes en beperkingen.....	149
1.8.	Toekomstig onderzoek.....	150
Hoofdstuk 9: Globale conclusie.....		152
Referenties.....		153
Appendix A: vragenlijst.....		157
Appendix B: Gemiddelde scores en standaarddeviaties voor alle proximale gedragsdeterminanten.....		193
Appendix C: Scoren deelnemers die het klimaatvriendelijk gedrag wel stellen hoger op de proximale gedragsdeterminanten in vergelijking met zij die het gedrag niet stellen?.....		194
Appendix D: Meerlagige gedragsoverschrijdende analyses.....		197

Voorwoord

Zowel het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) 2021-2030, als het Vlaams Adaptatieplan (VAP) 2021-2030 bevatten transversale maatregelen om het draagvlak voor de klimaattransitie bij de bevolking te versterken. Eén van de maatregelen uit het VEKP betreft 'het opvolgen van de kennis en vaardigheden, motivatie en contextgebonden factoren die de positie/attitude van de burger t.a.v. de klimaattransitie en zijn daadwerkelijk gedrag bepalen'. In uitvoering van deze maatregel werd door het Departement Omgeving een onderzoeksoopdracht gegund aan UGent en UA om via een bevraging bij Vlaamse burgers het draagvlak voor de transitie naar een klimaatneutrale en klimaatrobuuste samenleving (verder 'klimaattransitie') in kaart te brengen.

De klimaattransitie is een enorm complex veranderingsproces dat zich grotendeels in de toekomst afspeelt. Het draagvlak voor deze transitie in kaart brengen is daardoor eveneens een complexe uitdaging, temeer omdat het draagvlak voor de klimaattransitie betrekking kan hebben op verschillende concretiseringsniveau's en ook verschilt naargelang het concretiseringsniveau. Zo kan het draagvlak voor algemene beleidsdoelstellingen verschillen van draagvlak voor specifieke beleidsstrategieën en beleidsmaatregelen of van draagvlak voor concrete lokale projecten of specifieke gedragskeuzes. De opmaak van een draagvlakmonitor vereist dan ook een duidelijke afweging en een kader waarbinnen weloverwogen keuzes gemaakt worden.

Vanuit hun gedrags- en motivatie-expertise stelde het onderzoeksteam van UGent-UA een monitoringsinstrument voor op basis van een omvattend theoriegestuurd gedragsmodel. De belangrijkste draagvlakindicatoren in dit model zijn de mate waarin de Vlaamse bevolking...

- vandaag specifieke klimaatvriendelijke gedragingen stelt;
- het voornemen heeft om dit in de nabije toekomst te doen;
- specifieke klimaatvriendelijke beleidsmaatregelen ondersteunt.

Daarnaast gaat dit gedragsmodel ook op zoek naar de voorspellers van klimaatvriendelijk gedrag en onderzoekt het de samenhang tussen concrete gedragingen en motivationele, maatschappelijke, cognitieve en emotionele sleutelvariabelen.

In samenwerking met een overheidsinterne klankbordgroep werd een selectie van negen klimaatvriendelijke gedragingen geselecteerd. De geselecteerde gedragingen zijn allemaal erg concreet, maar zeer divers in de inspanning die ze van de burger vragen en in de mate waarin er nu reeds beleidsmatig op wordt ingezet (vb in communicatie en instrumentarium). Daarnaast peilt de monitor ook naar de attitudes ten aanzien van negen beleidsmaatregelen die klimaatvriendelijk gedrag stimuleren. Ook deze beleidsmaatregelen werden geselecteerd binnen de klankbordgroep en variëren sterk in aard en impact op burgers (vb verplichting, subsidie, belasting, ...). De diversiteit in gedragingen en beleidsmaatregelen liet toe om de mogelijkheden van het theoriegestuurde gedragsmodel te onderzoeken.

Als opdrachtgever zijn we ervan overtuigd dat deze gedrags specifieke benadering van het draagvlak voor de klimaattransitie een vernieuwende en wetenschappelijk onderbouwde kijk biedt op hoe burgers zich verhouden t.a.v. de klimaattransitie en hoe de overheid bij de ontwikkeling van beleidsinstrumentarium meer rekening kan houden met de motivationele drempels die burgers ervaren.

Uit de eerste bevraging blijkt dat een belangrijk deel van de Vlaamse bevolking zich bereid verklaart om verschillende klimaatvriendelijke gedragingen te stellen (of dit al doet). Het identificeren en wegwerken van de obstakels tussen een positieve gedragsintentie en effectief gedrag biedt een enorm potentieel om collectieve gedragsverandering te realiseren. De studie toont duidelijk aan dat elk gedrag daarbij een specifieke aanpak vereist, maar dat er ook enkele universele (psychologische) drivers zijn voor verschillende klimaatvriendelijke gedragingen. De mate waarin men het gedrag als persoonlijk zinvol ervaart en de mate waarin men zich er toe bekwaam voelt, vormen de belangrijkste (psychologische) hefboomen om meer mensen mee te krijgen. Om de klimaattransitie te versnellen moet de overheid (samen met haar partners) dus op zoek gaan naar beleidsstrategieën om de relevantie van klimaatvriendelijke gedragingen te versterken (zodat ze als zinvoller ervaren worden) en om het burgers gemakkelijker te maken om klimaatvriendelijk gedrag te stellen (zodat ze zich bekwaamer voelen). Het onderzoek wijst daarbij op het belang van een motiverende overheidscommunicatie.

De uitgebreide methodologische onderbouwing van het gedragsmodel zoals uitgewerkt in deze opdracht biedt een solide basis om de nu uitgevoerde nulmeting periodiek te herhalen. Deze herhaling laat toe om de evoluties in het draagvlak op te volgen en het meetinstrument verder te verfijnen. Naast deze periodieke herhaling van de gehele survey is het voor bepaalde specifieke onderwerpen aangewezen om bijkomend onderzoek te verrichten naar domeinspecifieke gedragingen. Daarin kan aan de hand van het ontwikkelde instrument bijkomend klimaatvriendelijk gedrag worden bevroegd, zodat een nog breder beeld verkregen wordt van het draagvlak voor de klimaattransitie of kunnen gedragspecifieke hefboomen nader worden bestudeerd. Beter inzicht in deze hefboomen laat toe om omkaderende beleidsmaatregelen en communicatiestrategieën optimaal te ontwerpen om het draagvlak gaandeweg te versterken.

Departement Omgeving, opdrachtgever

Samenvatting

Achtergrond

Deze draagvlakmonitor voor de klimaattransitie of kortweg 'Draagvlakmonitor' is een belangrijk *beleidsinstrument* in het behalen van de Vlaamse klimaatdoelstellingen. Een aanzienlijk deel van deze doelstellingen (40-70% volgens het recentste IPCC-rapport) kan gerealiseerd worden door collectieve gedragsverandering in de samenleving. Het is dan ook cruciaal om het **draagvlak** voor de klimaattransitie en hoe het evolueert bij de bevolking te monitoren en inzicht te verwerven in de **psychologische processen** die kunnen bijdragen aan een versterking ervan.

Via een terugkerende bevraging van een representatief deel van de Vlaamse bevolking hoeven beleidsmakers zich niet langer op hun intuïtie te beroepen om het draagvlak bij de Vlaamse bevolking in te schatten, krijgen ze een evolutief beeld van het veranderende draagvlak en kunnen ze een **evidence-based en gericht beleid** ontwikkelen om de betrokkenheid van de bevolking in de klimaattransitie te stimuleren en te ondersteunen.

Deze draagvlakmonitor steunt op **verschillende pijlers**: (1) hij is gebaseerd op onderbouwde theorieën over gedragsverandering; (2) hij is gericht op een brede reeks van klimaatrelevante gedragingen, en (3) hij peilt naar de steun voor specifieke beleidsmaatregelen voor klimaatvriendelijk gedrag.

Een **theoriegestuurd gedragsmodel**, dat putte uit de combinatie van sterk bewezen psychologische theorieën, vormde de basis voor de ontwikkeling van deze draagvlakmonitor. In dit model weerspiegelen feitelijke gedragsverandering, gedragsintenties en de ondersteuning van een klimaatvriendelijk overheidsbeleid het bestaande draagvlak voor een klimaatneutrale en klimaatrobuuste samenleving. In samenwerking met een klankbordgroep binnen de overheid werden **negen gedragingen geselecteerd** uit de beleidsthema's mobiliteit, energie, voeding en huisvesting. Vijf van deze gedragingen zijn terugkerend (d.i., verwarming op 19°C plaatsen, meer vegetarisch en veganistisch eten, klimaatvriendelijke mobiliteit op korte en lange afstand) en vergen dus een volgehouden inspanning, terwijl vier gedragingen éénmalig zijn (d.i., investeren in duurzame verwarmingstechnieken, groene stroom, en huisisolatie en ontharden van harde ondergrond). De geselecteerde gedragingen zijn allen erg concreet, maar zeer divers in de inspanning die ze van de burger vragen en in de mate waarin er nu reeds beleidsmatig op wordt ingezet (bijv. in communicatie en instrumenten). Deze opzet laat toe de mogelijkheden van het theorie-gestuurde gedragsmodel in beeld te brengen en te onderzoeken. Daarnaast werd gepeild naar de ondersteuning voor negen beleidsmaatregelen die klimaatvriendelijk gedrag stimuleren. Ook deze beleidsmaatregelen werden geselecteerd binnen de klankbordgroep en variëren sterk in aard en impact op burgers (bijv. verplichting, subsidie, belasting, ...).

Naast deze draagvlakindicatoren brengt deze draagvlakmonitor de psychologische voorspellers van het draagvlak in kaart. Als mogelijke voorspellers van de intentie werd gepeild naar motivationele (bijv. ervaren zinvolheid van gedrag), maatschappelijke (bijv. vertrouwen in de overheid), cognitieve (bijv. risicoperceptie) en emotionele (bijv. klimaatangst) factoren. In Figuur 1 worden proximale en distale gedragsdeterminanten onderscheiden. **Proximale gedragsdeterminanten** (bijv. ervaren bekwaamheid om gedrag te stellen) zijn gedragsspecifiek van aard en vormen krachtige voorspellers van de intentie

en van feitelijk gedrag. Het zijn de aandrijvende processen die burgers aanzetten tot klimaatvriendelijke gedragskeuzes. **Distale gedragsdeterminanten** (bijv. waarden en persoonskenmerken, gepercipieerde communicatiestijl overheid) zijn gedragsoverstijgend van aard en voorspellen het draagvlak minder sterk omdat hun invloed via de proximale gedragsdeterminanten verloopt en dus eerder onrechtstreeks is.

In dit rapport worden de resultaten van de **nulmeting** van deze draagvlakmonitor gerapporteerd. In totaal namen 1468 mensen deel aan de onlinestudie. De steekproef was representatief in termen van geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. In het rapport worden twee types onderzoeksvragen beantwoord. Op een **descriptief niveau** wordt het bestaande draagvlak voor de klimaattransitie en de voorspellers ervan procentueel uitgedrukt. Daarnaast werd op een structureel niveau onderzocht wat kan verklaren (bijv. psychologische voorspellers, persoonskenmerken) dat het draagvlak varieert van persoon tot persoon, of voor een persoon verschilt tussen de gedragingen

De huidige nulmeting van deze draagvlakmonitor fungeert als een **moedermeting** en vormt slechts een startpunt. Het is cruciaal om **vervolgmetingen** uit te voeren om de evoluties van het draagvlak met zijn verschillende voorspellers over tijd in kaart te kunnen brengen. In een volgende meting kan overwogen worden om andere gedragingen en andere beleidsmaatregelen toe te voegen. Zo'n vervolgmeting kan op eenzelfde, vaste tijdstip (bijv. voorjaar) en met een zelfde frequentie (bijv. jaarlijks) worden uitgezet ('**statische invulling**'), maar kan ook op een meer frequent en variërende wijze ('**dynamische invulling**') worden afgenomen, afhankelijk van het zich voordoen van klimaatgerelateerde gebeurtenissen. Zo'n gebeurtenissen (bijv. hittegolf, overstromingen, sluiten klimaatakkoorden) kunnen immers voor wijzigingen zorgen in (de hefboomen van) het draagvlak voor de klimaattransitie, die door de monitor worden gecapteerd. Dergelijke moedermetingen kunnen geflankeerd worden door domein- of gedrags specifieke, verdiepende metingen (bijv. mobiliteit, voeding), waarbij bijvoorbeeld verder aandacht gaat naar de wijze waarop het draagvlak kan worden versterkt.

Kernbevindingen

1. **Huidige draagvlak:** het effectief stellen van klimaatvriendelijk gedrag verschilt sterk naargelang het specifieke gedrag. Het schommelt tussen de 55% (d.i., % dat korte verplaatsingen (<5km) steeds te voet of met de fiets doet) en 2% (d.i., % dat dagelijks veganistisch eet). Vlamingen formuleren gemiddeld een sterker voornemen om in de toekomst klimaatvriendelijk gedrag te stellen dan wat ze vandaag reeds doen. Ook het draagvlak voor specifieke beleidsmaatregelen om klimaatvriendelijk gedrag te faciliteren varieert en bereikt een acceptatiegraad van 73% voor strengere normen bij nieuwbouw/verbouwing voor het opvangen en laten indringen van water in de grond, terwijl 36% zou accepteren dat minstens de helft van de week vegetarische maaltijden aangeboden worden in overheidsinstellingen. De sterke schommelingen in het draagvlak tussen klimaatvriendelijke gedragingen onderstrepen het **belang van een domein- en gedrags specifieke benadering**.
2. **Voorspellers:** de krachtigste voorspellers van het huidige gedrag en de intentie uit verklarende analyses zijn (1) de ervaren **zinvolheid** (bijv. meerwaarde voor toekomstige generaties), (2) de **interne druk** (bijv. schuldgevoel) en (3) de waargenomen **bekwaamheid** om klimaatvriendelijk gedrag te stellen te zijn. Dit is het geval voor zowel éénmalige als terugkerende klimaatvriendelijke gedragingen. Bovendien is het effect van deze psychologische voorspellers veel groter dan de rol

van sociodemografische factoren (d.i., leeftijd, geslacht, opleidingsniveau). Omdat deze proximale gedragsdeterminanten de **krachtigste hefbomen** vormen om het draagvlak voor gedragsverandering te versterken, is het cruciaal dat het beleid hierop inspeelt. Dit geldt in het bijzonder voor zinvolheid en bekwaamheid, die meer duurzame gedragsverandering kunnen voorspellen dan interne druk, dat eerder gepaard gaat met een tijdelijke opflakking in het gewenste gedrag.

- Sociodemografische factoren:** er bestaat een groter draagvlak voor diverse klimaatvriendelijke gedragingen bij **vrouwen** dan bij mannen, bij **jongere doelgroep** (18-35 jaar) dan bij middelbare (35-55 jaar) en oudere (+ 55 jaar) generaties en bij **hoogopgeleide**, in vergelijking met middelmatig en laagopgeleide Vlamingen. Deze verschillen treden op bij de gedragsintentie, het gedrag zelf en bij de proximale voorspellers ervan. Zo rapporteren vrouwen en jongere doelgroepen een sterkere intentie voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag omdat ze het als zinvoller ervaren. Hoogopgeleide personen voelen zich bekwaamer om klimaatvriendelijk gedrag te stellen en vinden het zinvoller, wat hun hogere scores op gedrag en intenties verklaart. De dichtheid van de woonomgeving (d.i., (half)stedelijk vs. platteland) speelt geen rol voor het gemeten draagvlak over gedragingen heen, maar wel voor enkele specifieke gedragingen.
- Klimaatprofielen:** voor elk gedrag kunnen **dezelfde type psychologische klimaatprofielen of segmenten** worden geïdentificeerd, met name een groep die hoog, matig en laag gemotiveerd is. De hoog gemotiveerde groep vertoont de sterkste intentie om het klimaatvriendelijk gedrag te stellen en is de sterkste voorstander van het voeren van een doortastend klimaatbeleid in vergelijking met de matig en laag gemotiveerde groepen. Ook al bestaan dezelfde type segmenten voor de verschillende gedragingen wil dit niet zeggen dat iedereen voor elk gedrag tot hetzelfde soort segment behoort: iemand kan hoog gemotiveerd zijn voor één gedrag maar laag voor een ander. De studie toont immers een grote variatie aan in draagvlak overheen de gedragingen bij eenzelfde persoon. Verder bestaat er slechts een beperkt verband tussen deze profielindeling en sociodemografische kenmerken. De **sociodemografische spreiding** van Vlaamse burgers over deze profielen geeft aan dat deze segmenten niet makkelijk te identificeren zijn om een segment-specifiek beleid te voeren. Over sociodemografische doelgroepen heen kan op dezelfde psychologische hefbomen worden ingespeeld vanuit het beleid, al kan de wijze waarop dit gebeurt wel variëren.
- Financiële stimuli:** de rol van diverse financiële determinanten en ervaren druk wijzen op een complexe dynamiek. Drie bevindingen dienen vermeld te worden: (1) de verwachting om **financieel voordeel** te halen uit klimaatvriendelijk gedrag voorspelt de intentie ertoe, maar andere proximale gedragsdeterminanten (d.i., zinvolheid, interne druk en bekwaamheid) spelen een belangrijkere rol. (2) Burgers die weinig of geen **financiële moeilijkheden ervaren** voelen zich meer in staat om éénmalige klimaatvriendelijke gedragingen te stellen en dit verklaart hun sterkere intentie om dit te doen. (3) Personen die **externe druk** ervaren om klimaatvriendelijk gedrag te stellen en zij die **materialistische waarden** aanhangen zijn *minder* geneigd om klimaatvriendelijk gedrag te stellen dat een blijvende inspanning vergt. Hoewel financiële ondersteuning (bijv. subsidies, goedkoper maken van openbaar vervoer) drempels voor klimaatvriendelijk gedrag wegneemt, is het cruciaal dat de bevolking geen klimaatvriendelijk gedrag stelt om geld te verdienen op de 'kap van het klimaat'. Als financiële overwegingen de dominante drijfveer zijn, dan ondermijnt dit het intrinsiek engagement en zal men klimaatvriendelijk gedrag dat niet financieel voordelig is niet langer te stellen. Desondanks kan financiële steun voor een bepaalde doelgroep, die moeilijk rondkomt, wel een belangrijke steun in de rug zijn.

6. **Overheid:** de hefboomen (i.c. zinvolheid, interne druk, zelfeffectiviteit) voor een klimaatvriendelijk draagvlak worden versterkt als de Vlaamse bevolking **vertrouwen** heeft in de expertise en goede intenties van de overheid en de communicatie van de overheid **motiverend is** (d.i., berustend op duiding, participatie, empathie en vertrouwen) in plaats van **demotiverend** (d.i., schuldinducerende, belerende communicatie). Aangezien een groter gedeelte van de bevolking een laag (35%) dan hoog (8%) overheidsvertrouwen ervaart, is er aanzienlijke ruimte voor verbetering. Eenzelfde conclusie geldt voor communicatiestijl: een aanzienlijk gedeelte ervaart de overheidscommunicatie als weinig helder (42%) en weinig autonomieondersteunend (32%) maar eerder als dwingend (25%).
7. **Risicoperceptie:** 2/3de van de bevolking schat het risico dat de klimaatverandering hen persoonlijk treft als matig in; net zo ervaart 2/3de een matige **psychologische afstand** ten opzichte van de klimaatproblematiek (d.i., het idee dat klimaatverandering alleen mensen zal raken die ver van hen verwijderd zijn). Intense **klimaatangst** komt verder slechts in heel geringe mate voor. Veertig procent van de bevrageden geeft aan een sterk vertrouwen te hebben dat we de klimaatproblematiek met gezamenlijke inspanningen kunnen bestrijden (**collectieve effectiviteit**). Deze cijfers doen vragen rijzen of de Vlaming zich voldoende bewust is van de urgentie van de klimaatproblematiek en de impact hiervan op de eigen levensstijl. Het beleid kan inzetten op risicocommunicatie zonder klimaatangst in de hand te werken door vertrouwensvol te communiceren over de meerwaarde van structurele beleidsmaatregelen en individuele gedragsengagements.

Inleiding

De toenemende klimaatverandering plaatst de wereldbevolking voor een immense uitdaging: het ontwikkelen van geheel nieuwe systemen om een klimaatneutrale en -bestendige samenleving te realiseren. Hoewel technologische ontwikkelingen een rol spelen bij het vinden van oplossingen, zijn ze niet voldoende om het tij te keren. Het effectief beheersen van de klimaatproblematiek vereist daarnaast een diepgaande verandering in het denken en handelen van de bevolking. De bevolking dient haar gedrag en levensstijl in diverse persoonlijke levensdomeinen zoals consumptie, huisvesting en vervoer aan te passen, niet enkel op korte maar ook op lange termijn.

Het realiseren van volgehouden collectieve gedragsverandering vergt dan ook de **betrokkenheid en motivatie van de gehele Vlaamse bevolking en een ondersteunend beleid van de overheid**. Om de betrokkenheid te versterken is het noodzakelijk om het draagvlak voor specifieke klimaatvriendelijke gedragingen in kaart te brengen. In algemene zin verwijst draagvlak naar de mate waarin burgers vandaag klimaatvriendelijk gedrag stellen (huidig draagvlak) en hiertoe bereid en gemotiveerd zijn in de toekomst (hefbomen voor draagvlak). Het doel van het huidige project is om een **draagvlakmonitor** voor de klimaattransitie te ontwikkelen, die (hefbomen voor) het huidig draagvlak voor klimaatvriendelijk gedrag en beleid kwantificeert.

Dit onderzoeksrapport bespreekt de resultaten van de **baselinemeting van deze draagvlakmonitor**, die werd uitgerold in april-augustus 2023. Het eerste **hoofdstuk** bespreekt de voordelen van de ontwikkeling van een draagvlakmonitor, terwijl hoofdstuk 2 de kernbegrippen uit het theoretische kader introduceert. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie. In hoofdstukken 4 tot 7 komen de bevindingen aan bod. In hoofdstuk 8 vatten we de belangrijkste conclusies samen en in hoofdstuk 9 geven we aandachtspunten voor het beleid mee. Doorheen het rapport worden de belangrijke zaken in samenvattende, blauwe kaders geplaatst om de leesbaarheid van dit rapport te vergroten. Bepaalde meer doorgedreven analyses zijn ook in appendix terug te vinden.

Projectaanpak

Deze draagvlakmonitor is een initiatief van het Departement Omgeving van de Vlaamse overheid. De ontwikkeling en implementatie van deze draagvlakmonitor werd gecoördineerd door Prof. Dr. Maarten Vansteenkiste (Universiteit Gent) en Prof. Dr. Ann DeSmet (Universiteit Antwerpen). Sofie Mariën (Universiteit Antwerpen) en Sofie Morbée (Universiteit Gent) voerden het dagelijkse onderzoekswerk uit, met ondersteuning van Joachim Waterschoot (Universiteit Gent) en Nele Flamant (Universiteit Gent). Binnen een kerngroep werd de ontwikkeling van deze draagvlakmonitor regelmatig geëvalueerd en bijgestuurd. Deze kerngroep bestond uit Maarten Vansteenkiste, Ann DeSmet, Sofie Morbée, An Heyerick (Departement Omgeving), Peggy Criel (Departement Omgeving), Anneloes Van Noordt (Departement Omgeving).

Op diverse ogenblikken werd ook de klankbordgroep samengebracht, die aandachtspunten en suggesties formuleerde. Zo werd de klankbordgroep betrokken bij de selectie van negen klimaatvriendelijke gedragingen in vier beleidsdomeinen (d.i., transport, energieverbruik, voeding en huisvesting). Deze klankbordgroep bestond uit de leden van de kerngroep, aangevuld met de volgende personen: Igor Struyf (Departement Omgeving), Tim Joye (Departement Omgeving), Lotte Ringoot (Vlaams Energie- en Klimaatagentschap), Michiel Degraeve (Vlaams Energie- en Klimaatagentschap), Tom Cooremans (Departement Omgeving), Lieslotte Wackenier (Vlaamse Milieumaatschappij), Ina Comhaire (Departement Mobiliteit en Openbare werken), Veerle Beyst (Departement Kanselarij en Buitenlandse zaken), Kristof Rubens (Departement Omgeving) en Inge Penninx (Departement Omgeving).

Het project bestond uit **drie fases**¹. De *eerste fase* (januari - juni 2022) was **conceptueel** van aard. Hierin werd het theoretisch model in een iteratief proces aangevuld en verfijnd in co-creatie met leden van de klankbordgroep en externe experts (Prof. Dr. Vera Barbosa Araujo van Universiteit Twente, Prof. Dr. Thomas Bauler, Prof. Dr. Cathy Macharis en Prof. Dr. Eric Corijn van Vrije Universiteit Brussel, Senior policy expert Guido Schmidt van Fresh Thoughts Consulting GmbH, Prof. Dr. Iris Vermeir, Prof. Dr. Veroline Cauberghe en Prof. Dr. Thomas Block van Universiteit Gent, Prof. Dr. Jan Cools en Prof. Dr. Sara Vicca van Universiteit Antwerpen, Prof. Dr. John Thøgersen van University of Aarhus, Prof. Dr. Thijs Bouman en Dr. Nadja Contzen van Rijksuniversiteit Groningen, Innovation Projects Manager & Co-Founder Diano Guardado van F6S, Dr. Liuliu Du-Ikonen van Lappeenranta University of Technology, Prof. Dr. Tim Smits van KU Leuven). De output van deze fase betrof een overzichtelijk theoretisch model met kernconcepten en bijbehorend instrumentarium. De tweede fase (juli 2022 - maart 2023) bestond uit een **voorbereidende validatiestudie** uitgevoerd in een niet-representatieve Vlaamse steekproef ($N = 1090$). In deze uitgebreide bevraging werden de concepten aan de hand van meerdere items gemeten. De output van deze fase betrof een rapport waarin de betrouwbaarheid en validiteit van de voorgestelde concepten werd getoetst en het voorgestelde theoretische model een eerste maal werd gevalideerd. In een *derde fase* (april – augustus 2023) werd een **panelstudie** uitgevoerd bij een representatief staal van de Vlaamse bevolking om een **nulmeting** van deze draagvlakmonitor op te zetten ($N = 1678$). Dit rapport beschrijft de bevindingen van deze derde fase. De dataverwerking en rapportering in deze derde fase gebeurde door postdoctorale medewerkers van de Universiteit Gent: met name Sofie Morbée, Nele Flamant en Joachim Waterschoot onder begeleiding van Maarten Vansteenkiste (Universiteit Gent) en Ann DeSmet (Universiteit Antwerpen).

---

¹ De rapporten van de voorgaande fases kunnen bij de opdrachtgever opgevraagd worden.

Hoofdstuk 1: Waarom een draagvlakmonitor ontwikkelen?

Deze draagvlakmonitor brengt op een vast ogenblik (bijv. lente) en met een vooraf bepaalde frequentie (bijv. jaarlijks) het draagvlak voor klimaatvriendelijk gedrag en beleid in kaart. Hiertoe wordt een representatieve dwarsdoorsnede van de bevolking via een online enquête bevroegd. Deze draagvlakmonitor peilt niet enkel naar gedragsaspecten (bijv. veganistische hoofdmaaltijden), maar brengt ook diverse maatschappelijke (bijv. vertrouwen in de overheid), motivationele (bijv. perceptie van zinvolheid gedrag), cognitieve (bijv. risicoperceptie) en emotionele (bijv. klimaatangst) aspecten rond het klimaat in kaart. In Figuur 1 staan de diverse concepten vermeld die deel uitmaken van deze draagvlakmonitor, die een **omvattend inzicht** geeft in het psychologisch, klimaatgerelateerd functioneren van de bevolking.

De ontwikkeling van een draagvlakmonitor voor de klimaattransitie beoogt globaal bij te dragen tot de ontwikkeling van een evidence-informed/based beleid en heeft diverse voordelen. Ten eerste hoeven beleidsmakers zich dankzij deze draagvlakmonitor **niet langer op hun intuïtie en buikgevoel te verlaten** om een inschatting te maken van het **draagvlak** voor klimaatvriendelijk gedrag en beleid. Dankzij een bevraging van de Vlaamse bevolking wordt het draagvlak gekwantificeerd en dus geobjectiveerd. Om het metaforisch te stellen: deze draagvlakmonitor neemt een **cijfermatige foto** van het klimaatgerelateerd, psychologisch functioneren van de Vlaamse bevolking. Zo hoeven beleidsmakers niet langer blind te varen bij het ontwikkelen van hun beleid. Bij herhaaldelijke uitrol kan ook de evolutie in dit draagvlak worden in kaart gebracht. Deze evolutie kan in verband gebracht worden met het gevoerde beleid of met klimaatveranderingen in onze samenleving.

Ten tweede laat de theoriegedreven benadering van deze draagvlakmonitor toe om **voorbij het symptomatische niveau te redeneren** door dieperliggende, psychologische processen te vatten. Gedrags(over)andering en ondersteuning van klimaatvriendelijk beleid vormt dus gewenste uitkomst of “symptomen”, waarbij psychologische processen fungeren als **voorlopers** van deze uitkomsten. Door de meest krachtige voorspellers van gedragsverandering en de ondersteuning van klimaatvriendelijk beleidsmaatregelen te identificeren, wordt het mogelijk om een **preventief, evidence-informed beleid** te ontwikkelen dat inspeelt op deze voorspellers. De bestudeerde proximale voorspellers zijn immers dynamisch van aard en dus vatbaar voor verandering.

Een derde voordeel van deze draagvlakmonitor is de mogelijkheid om een meer **gericht beleid** te voeren. Deze draagvlakmonitor identificeert namelijk **verschillen tussen klimaatvriendelijke gedragingen** en **verschillen tussen groepen** in de samenleving. Zo kan het draagvlak voor klimaatvriendelijk gedrag verschillen van gedrag tot gedrag (bijv. ontharden vs. vaker vegetarische hoofdmaaltijden eten) en variëren afhankelijk van sociodemografische factoren zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau of verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving. Door deze variaties te begrijpen, kunnen maatregelen worden ontwikkeld die aansluiten bij de specifieke gedragingen en specifieke kenmerken van verschillende groepen, waardoor de kans op succesvolle gedragsverandering wordt vergroot.

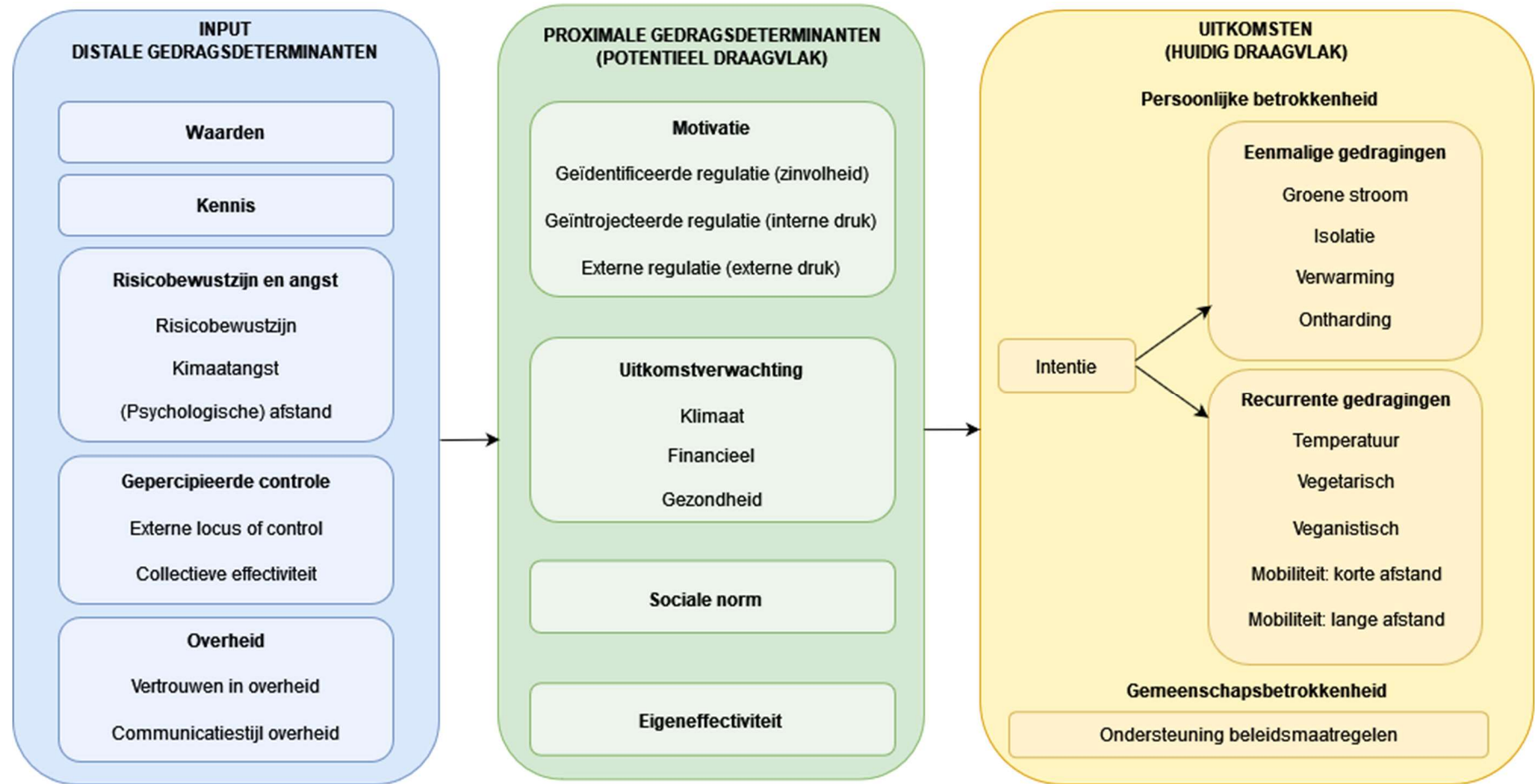
Dankzij de ontwikkeling van een draagvlakmonitor

- ... hoeven beleidsmaker zich niet langer te verlaten op hun intuïtie om het draagvlak voor klimaatvriendelijk gedrag en het beleid in te schatten maar kunnen ze zich beroepen op een **representatief en gekwantificeerd beeld**.
- ... kan een **preventief en evidence-informed beleid** ontwikkeld worden dat inspeelt op de meest krachtige voorspellers van gedragsverandering en ondersteuning van klimaatvriendelijk beleid.
- ... kan een meer **gericht beleid** worden gevoerd waarbij rekening wordt gehouden met verschillen tussen klimaatvriendelijke gedragingen en doelgroepen.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

“There is nothing more practical than a good theory”, stelde Lewin (1952). Hiermee doelde hij op het feit dat wetenschappers verfrissende ideeën en concepten kunnen aanreiken zodat praktijkmensen en beleidsmakers een diepgaander inzicht verkrijgen in het functioneren van mensen. Om deze draagvlakmonitor inhoudelijk te ‘stofferen’, baseren we ons op de vakliteratuur over preventieve gedragsverandering en motivatie. Diverse sleutelvariabelen werden geselecteerd om de gedragsintenties van mensen op weg naar een klimaatneutrale samenleving te begrijpen en te voorspellen. De onderlinge samenhang tussen deze variabelen wordt in een omvattend theoretisch model weergegeven in Figuur 1. Het voorgestelde model beoogt een **kruisbestuiving** tussen diverse gevalideerde theorieën en modellen, zoals de theorie van gepland gedrag (Fishbein & Ajzen, 2011; toegepast op het klimaat door Yuriev et al., 2020), de zelfdeterminatietheorie (Ryan et al., 2021; Ryan & Deci, 2017; Vansteenkiste & Soenens, 2015) en het Health Action Process Approach (HAPA) model (Schwarzer & Luszczynska, 2008). Deze kaders werden op een pragmatische wijze benaderd (Peters & Crutzen, 2017): we selecteerden die variabelen die essentieel en relevant zijn voor de huidige context zonder ons al te sterk te focussen op de fijnmazige conceptuele verschillen tussen deze theoretische kaders. Het voorgestelde model is **gedragsspecifiek en multifactorieel**.

Figuur 1. Theoretisch model

1. Een gedragsspecifieke benadering

Hoewel sommige burgers meer klimaatvriendelijk gedrag stellen dan andere burgers, bestaan er ook duidelijke verschillen tussen gedragingen. Hoewel in de onderzoeksliteratuur wel vaker de algemene (gebrekkige) bereidheid tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag wordt gemeten (Pelletier et al., 1998), hanteren we binnen deze studie een domein- en **gedragsspecifieke benadering** (zie Gauthier et al., 2022 voor een vergelijkbare benadering). Binnen deze draagvlakmonitor worden negen klimaatvriendelijke gedragingen uit vier levensdomeinen bevestigd (Lavergne et al., 2010). Deze werden aangedragen door de leden van de klankbordgroep met ervaring in het specifieke beleidsthema. De gedragingen verschillen in de mate waarin er nu reeds beleidsmatig prioriteit aan wordt gegeven (in communicatie of instrumenten) en in gevraagde inspanning van de burger. Hiermee moet rekening worden gehouden bij het naast elkaar plaatsen van gedragsspecifieke resultaten. De interpretatie van de gedragsspecifieke resultaten wordt best aanvullend gesitueerd binnen inhoudelijke en thematische kaders eigen aan het levensdomein.

De geselecteerde gedragingen verschillen ook in frequentie, waarbij éénmalige gedragingen worden onderscheiden van terugkerende gedragingen (vereist een blijvende inspanning). Vier van de negen gedragingen zijn éénmalig. Daarnaast kunnen de gedragingen ook gecategoriseerd worden in functie van de vraag of het gaat om mitigatie-acties (i.e., tegengaan of beperken van klimaatverandering) dan wel om adaptatie-acties (i.e., aanpassing aan de te verwachten klimaatverandering). Slechts één van de negen gedragingen betreft een adaptatiegedrag (i.e., ontharding). De negen klimaatvriendelijke gedragingen worden in Tabel 1 gekarakteriseerd in termen van frequentie en aard.

Tabel 1

Overzicht en karakterisering van gemeten klimaatvriendelijke gedragingen

Domein	Frequentie		Aard	
	Eenmalig	Recurrent	Mitigatie	Adaptatie
Transport				
Mobiliteit: korte afstand		X	X	
Mobiliteit: lange afstand		X	X	
Voeding				
Vegetarische hoofdmaaltijden		X	X	
Veganistische hoofdmaaltijden		X	X	
Energieverbruik				
Groene stroom	X		X	
Duurzame verwarming	X		X	
Thermostaat op 19°		X	X	
Huisvesting				
Isolatie	X		X	
Ontharding	X			X

Door een brede diversiteit van gedragingen in kaart te brengen, beogen we een **genueanceerd en rijk beeld** te schetsen van de mate waarin de Vlaamse bevolking diverse gedragingen vandaag reeds stellen en hiertoe het voornemen formuleren. Langs de uitkomst-zijde (rechts) in het model wordt dus een onderscheid gemaakt tussen **intentie** om klimaatvriendelijk gedrag te stellen en het **effectief stellen** van klimaatvriendelijk gedrag. Daarnaast wordt ook gepeild naar de mate waarin de Vlaamse bevolking specifieke beleidsmaatregelen ondersteunt om klimaatvriendelijk gedrag te faciliteren.

2. Een multifactoriële benadering

Of iemand een specifiek klimaatvriendelijk gedrag stelt of het net niet doet, hangt af van tal van factoren. Binnen deze draagvlakmonitor wordt dan ook een brede waaier aan gedragsdeterminanten in kaart gebracht. Specifiek worden in het theoretische model in Figuur 1 **proximale van distale gedragsdeterminanten** onderscheiden. Zoals de term het suggereert staan proximale gedragsdeterminanten dicht bij het gemeten gedrag omdat ze, ten eerste, gedragsspecifiek van aard zijn en, ten tweede, een grotere voorspellende kracht hebben. Proximale determinanten vormen de aandrijvende processen die burgers aanzetten tot klimaatvriendelijke gedragskeuzes.

Distale gedragsdeterminanten worden niet gedragsspecifiek bevraagd, maar betreffen gedragsoverstijgende factoren. Ze zijn met andere woorden niet specifiek aan een gedrag verbonden. Denk hierbij aan factoren zoals levenswaarden of klimaatangst. Distale gedragsdeterminanten bevinden zich aan de linkerkzijde in Figuur 1 omdat ze verondersteld worden een minder sterke relatie te vertonen met klimaatvriendelijke gedrag(sintenties). De idee is dat hun samenhang met gedrag(sintenties) verklaard kan worden via de proximale gedragsdeterminanten die fungeren als tussenliggende of verklarende processen. Deze assumptie wordt in dit rapport ook getoetst.

2.1 Distale gedragsdeterminanten

Vijf types distale gedragsdeterminanten worden gemeten. Ten eerste worden algemene **levenswaarden** bevraagd (bijv. biosferische, materialistische en prosociale waarden; Legault, 2022) die blijken samen te hangen met milieubewust gedrag (Unanue et al., 2016). Gedragsverandering die verankerd is in een solide waardenpatroon heeft een meer stabiele en dus duurzame basis. Een tweede distale voorspeller is de **kennis** omtrent de klimaatproblematiek (Tobler et al., 2012). Een derde categorie betreft risicoperceptie en angst. Hieronder valt het ingeschatte risico dat men zelf wordt getroffen door klimaatproblemen (Van der Linden, 2015). **Risicoperceptie** blijkt namelijk een motor te zijn voor meer eigenaarschap en vrijwillige motivatie voor toekomstige klimaatproblemen, maar dient onderscheiden te worden van **klimaatangst** (Schmitz et al., 2022; Stewart, 2021). Ook de **(psychologische) afstand** die men ervaart ten aanzien van klimaatverandering wordt in kaart gebracht (Jones et al., 2017). Een vierde categorie betreft de ervaren controle van de bevolking, met name de **externe locus of control** (d.i., het gevoel dat het klimaat wordt bepaald door externe factoren zoals toeval; Derdowski et al., 2020) en de **collectieve effectiviteit** (d.i., het geloof dat we een probleem samen kunnen aanpakken; van Zomeren et al., 2019). Tot slot worden ook overheidsgerelateerde determinanten in kaart gebracht, zoals de aard van de **overheidscommunicatie** (d.i.,

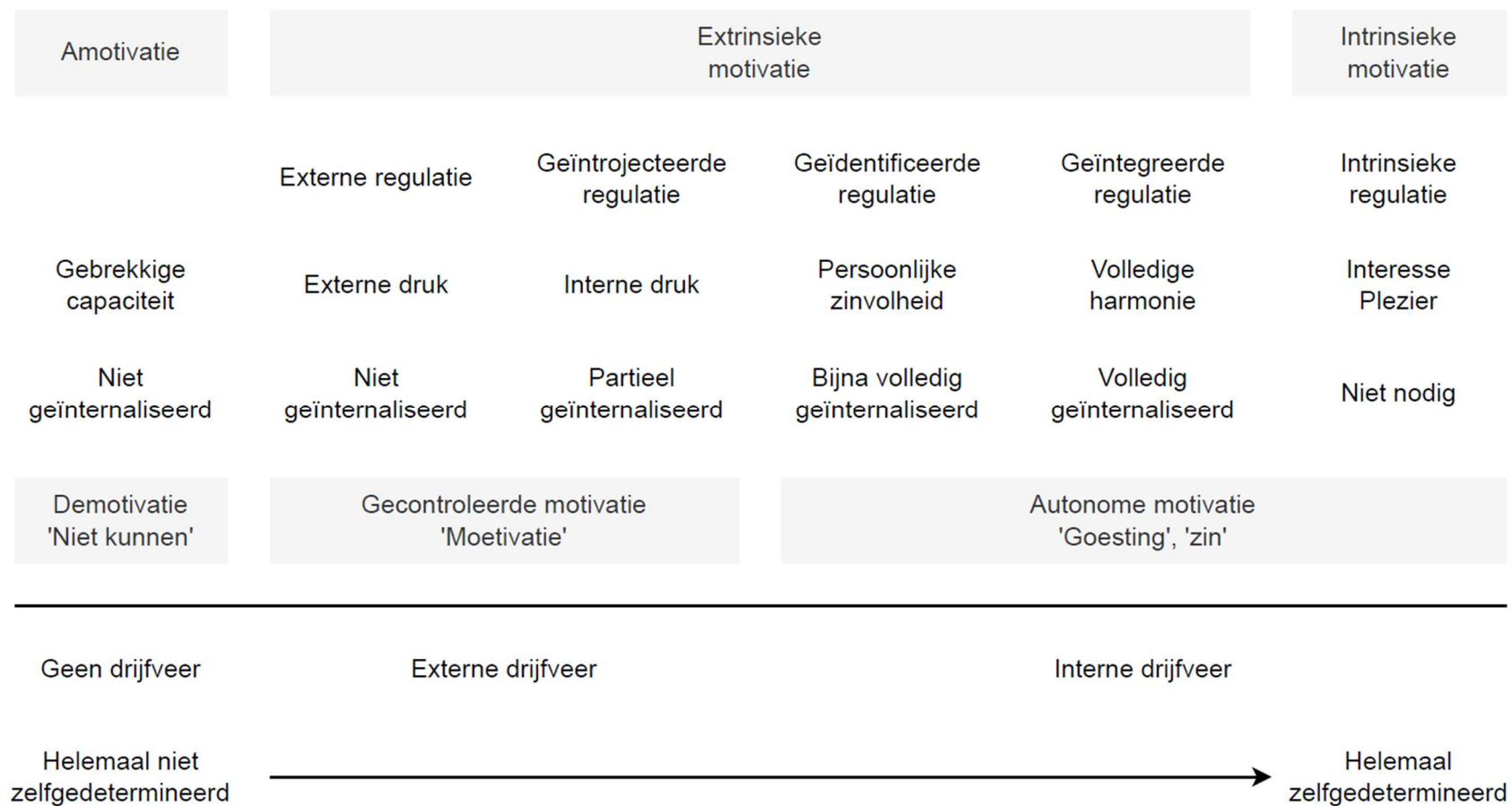
autonomieondersteunend en structurerend dan wel dwingend; Pelletier & Sharp, 2008) en het **vertrouwen in de overheid** (Van Oost et al., 2022).

2.2 Proximale gedragsdeterminanten

Voor elk van de negen klimaatvriendelijke gedragingen werden acht proximale gedragsdeterminanten gemeten. Elk van deze gedragsdeterminanten bleek in voorgaand onderzoek samen te hangen met de intentie of het effectief stellen van het gewenste gedrag.

Een belangrijke categorie van proximale gedragsdeterminanten betreft de reden of het **motief** van de Vlaamse bevolking om het bevestigde gedrag te stellen. Opdat burgers duurzaam klimaatvriendelijk gedrag stellen is het cruciaal dat ze zich vereenzelvigen met de noodzaak en meerwaarde ervan (Pelletier et al., 1998; hoofdstuk ZDT boek). Hierdoor ervaren ze meer eigenaarschap rond het stellen van het klimaatvriendelijk gedrag en houden ze dit ook langer vol (Vansteenkiste et al., 2008, 2018). Omdat de reden voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag in verschillende mate kan geïnternaliseerd zijn, worden in deze draagvlakmonitor verschillende types motivatie onderscheiden, namelijk externe, geïntrojecteerde en geïdentificeerde regulatie (Zelfdeterminatietheorie; Ryan & Deci, 2017). De geïdentificeerde regulatie of **zinvolheid** verwijst naar het stellen van klimaatvriendelijk gedrag vanuit een innerlijke gedrevenheid, bijvoorbeeld omdat men de gedragingen zinvol of waardevol vindt. Een ander type interne motivatie vormt geïntrojecteerde regulatie of **interne druk**. Hoewel de drijfveer ook in dit geval van binnen komt, verloopt de gedragsverandering of -uitvoering minder vrijwillig en meer onder druk. In het geval van geïntrojecteerde regulatie komt de druk van binnenuit, zoals wanneer burgers zich schuldig of beschaamd voelen als ze geen klimaatvriendelijk gedrag stellen of een innerlijk plichtsbesef hen aanmaant en dwingt tot actie. Daarnaast kunnen burgers ook **externe druk** ervaren. In het geval van externe regulatie stellen burgers klimaatvriendelijk gedrag om kritiek te vermijden of een boete te ontlopen dan wel om appreciatie en waardering van anderen te verkrijgen. Onderzoek toont aan dat wanneer burgers meer eigenaarschap ervaren rond klimaatvriendelijke gedragskeuzes, ze deze ook langer volhouden (Green-Demers et al., 1997; Osbaldiston & Sheldon, 2003), terwijl dit minder het geval is voor interne druk en helemaal niet het geval is voor externe druk. Dergelijke bevindingen tonen aan dat niet elk vorm van motivatie de gewenste gunstige effecten met zich meebrengt. Figuur 2 geeft het internalisatiecontinuüm weer zoals vooropgesteld door de Zelfdeterminatietheorie (overgenomen uit Vansteenkiste & Soenens, 2015).

Figuur 2. Internalisatiecontinuüm Zelfdeterminatietheorie (Vansteenkiste & Soenens, 2015).

Andere proximale gedragsdeterminanten zijn **uitkomstverwachtingen** op het vlak van klimaat, de eigen financiën en gezondheid (Ajzen, 2019). Specifiek wordt bevraagd in welke mate burgers verwachten dat het leveren van specifieke inspanningen voordelen met zich meebrengen, met name het tegengaan van de klimaatverandering, een financiële besparing of een gunstig effect op de eigen gezondheid. Verder beschouwen we de **waargenomen (descriptieve) sociale norm** in het eigen sociale netwerk voor het maken van klimaatvriendelijke gedragskeuzes (Cialdini & Jacobson, 2021) en de mate waarin burgers zich bekwaam of effectief voelen om het gewenste gedrag te stellen (**eigeneffectiviteit**; Bandura et al., 1999).

2.3 Draagvlak en hefboomen voor draagvlak

Beleidsmakers hanteren wel vaker de term ‘draagvlak’ om aan te geven of een beleidsmaatregel bij de bevolking in goede aarde zou vallen of de bevolking bereid is tot het stellen van klimaatvriendelijk gerag. Door het veelvuldig en variabel gebruik van de term draagvlak is deze een containerbegrip geworden, waarbij het niet steeds helder is wat er precies mee wordt bedoeld. Binnen deze draagvlakmonitor wordt een onderscheid gemaakt tussen huidig draagvlak en hefboomen voor draagvlak.

Met **draagvlak** wordt verwezen naar de mate waarin ...

- (a) de Vlaamse bevolking vandaag klimaatvriendelijk gedrag stelt
- (b) het voornemen heeft om dit in de nabije toekomst te doen
- (c) de Vlaamse bevolking klimaatvriendelijke maatregelen ondersteunt

Deze drie draagvlakindicatoren bevinden zich allen aan de rechterzijde in Figuur 1. Ze geven een beeld van de huidige stand van zaken. Terwijl het stellen van klimaatvriendelijk gedrag of het voornemen hiertoe een meer persoonlijk engagement weerspiegelen, getuigt het ondersteunen van klimaatvriendelijk beleid eerder van een gemeenschapsengagement. Merk op dat de scores op deze drie draagvlakindicatoren niet noodzakelijk hoeven te sporen met elkaar. Zo kan iemand voorstander zijn van een specifieke beleidsmaatregel, maar niet noodzakelijk zelf het voornemen formuleren tot gedragsverandering. Of een burger kan vandaag in beperkte mate klimaatvriendelijk gedrag stellen, maar wel het voornemen hebben om dit in de toekomst te gaan doen.

Daarnaast worden ook **hefboomen voor draagvlak** gemeten. Hiermee wordt verwezen naar de diverse proximale gedragsdeterminanten in Figuur 1. Deze proximale gedragsdeterminanten fungeren als directe voorspellers of **voorlopers** van gedragsintenties. Het zijn ‘vroeg’ indicatoren of **knipperlichten** van een zich ontwikkelend draagvlak. Burgers die hoger scoren op deze proximale gedragsdeterminanten, nemen zich immers sterker voor om klimaatvriendelijk gedrag in de toekomst te stellen. Als het beleid er dus in slaagt om deze proximale gedragsdeterminanten te versterken of te activeren, dan is de kans reëel dat de hefboomen voor draagvlak leiden tot een toegenomen draagvlak. Ter illustratie, als burgers beter de zinvolheid zien van klimaatvriendelijk gedrag of de indruk hebben dat anderen in hun omgeving ook klimaatvriendelijk gedrag stellen, dan formuleren ze zelf een sterker voornemen om dit klimaatvriendelijk gedrag te stellen. In de huidige nulmeting worden diverse hefboomen voor draagvlak opgenomen (d.i., acht per gedrag). Door na te gaan welke van deze proximale gedragsindicatoren de meest krachtige voorspellers zijn van gedrag(sintenties), kunnen **primaire en**

secundaire psychologische hefbomen voor draagvlak onderscheiden worden. In toekomstige bevragingen kan dan eventueel een zuiniger model worden opgebouwd.

3. Klimaatprofielen

Vanuit een beleidsperspectief rijst wel vaker de vraag of we de bevolking kunnen **categoriseren** in klimaatprofielen of -segmenten. Elk klimaatprofiel wordt dan gekenmerkt door een specifieke constellatie van klimaatgerelateerde parameters. Ter illustratie: een 'optimistisch' klimaatprofiel zou van een 'pessimistisch' klimaatprofiel kunnen worden onderscheiden. Terwijl de optimisten een sterk vertrouwen hebben in de overheid in het voeren van een klimaatvriendelijk beleid en het gevoel hebben dat we collectief in staat zijn om de klimaattransitie tot een goed einde te brengen, zouden pessimisten een laag overheidsvertrouwen, lage collectieve effectiviteit en hoge klimaatangst rapporteren. De redenering luidt wel vaker dat het identificeren van verschillende klimaatprofielen een noodzakelijke eerste stap is om de communicatie en het beleid optimaal op de diverse profielen af te stemmen. **Maatwerk** betekent dan dat verschillende klimaatprofielen via gerichte communicatie, met name via gepaste kanalen en gepaste boodschappen worden benaderd ("tailoring"; Hine et al., 2014). Zo'n maatwerk verhoogt dan de effectiviteit van het gevoerde beleid.

Om een zicht te krijgen op het bestaan van diverse klimaatprofielen is een persoonsgerichte benadering (bijv. profielanalyses) noodzakelijk (Olivera-Aguilar & Rikoon, 2018). De idee hierbij is om een beperkt aantal klimaatprofielen te weerhouden, waarbij personen die behoren tot eenzelfde profiel sterk op elkaar gelijken en maximaal verschillen van de andere weerhouden profielen. De diversiteit in klimaatprofielen wordt dus op een zo spaarzaam mogelijke wijze in kaart gebracht. Dergelijke *theorie-gestuurde segmentatie* ontbreekt vooralsnog grotendeels in bestaande literatuur (Hine et al., 2014).

In deze draagvlakmonitor wordt onderzocht of we aan de hand van de proximale gedragsdeterminanten diverse klimaatprofielen kunnen weerhouden. De segmentering gebeurt op het gedrags specifieke niveau om na te gaan of de aard en het aantal weerhouden segmenten verschilt van gedrag tot gedrag. Verder wordt onderzocht of de weerhouden klimaatprofielen sociodemografisch (d.i., leeftijd, geslacht, opleidingsniveau) verschillend zijn samengesteld en of het draagvlak voor de klimaattransitie verschilt tussen de weerhouden klimaatprofielen.

Hoofdstuk 3: Doelstellingen en methodologie

1. Descriptief en structureel doel

De huidige, derde fase van deze draagvlakmonitor bestaat uit cross-sectioneel vragenlijstonderzoek en heeft als globaal doel een gekwantificeerd en representatief beeld te krijgen van het draagvlak en de meest krachtige psychologische hefboomen om het draagvlak te versterken. Om een omvattend en rijk beeld te krijgen van de voorspellers van draagvlak werd gepeild naar motivationele (bijv. ervaren zinvolheid van gedrag), sociale (bijv. vertrouwen in de overheid), cognitieve (bijv. waarden) en emotionele (bijv. klimaatangst) factoren. Deze worden opgedeeld in proximale en distale gedragsdeterminanten.

Globaal beogen we een descriptief en structureel doel te realiseren. De eerste, **descriptieve doelstelling** omvat het rapporteren van de **prevalentiecijfers** van het draagvlak (d.i., effectief gedrag, gedragsintentie, en ondersteunen klimaatbeleid) en hun proximale en distale determinanten. Het representatieve karakter van de dataverzameling laat verder toe om na te gaan of het draagvlak voor klimaatvriendelijk gedrag varieert in functie van relevante sociodemografische factoren zoals leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. We bekijken eveneens de verschillen in termen van verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving. In totaal worden negen verschillende klimaatrelevante gedragingen in kaart gebracht die zich situeren in de domeinen transport (n = 2), voeding (n = 2), huisvesting (n = 2), en energiegebruik (n = 3).

Een tweede, **structurele doelstelling** omvat het onderzoeken van de **verbanden** tussen diverse proximale en distale gedragsdeterminanten en de draagvlakindicatoren. Zo wordt onderzocht welke proximale factoren een unieke rol spelen in de voorspelling van gedragsintenties (predictieve validiteit) en of deze processen variëren van gedrag tot gedrag dan wel kunnen veralgemeend worden over diverse gedragingen heen (generalisatie).² In een volgende stap wordt bekeken of de relatie tussen distale factoren en gedrag(sintentie) verklaard kan worden door de tussenliggende proximale factoren. Tot slot worden aan de hand van een persoonsgerichte benadering klimaatprofielen weerhouden. Deze analyses gebeuren op een illustratieve manier voor twee specifieke gedragingen (d.i., het genereren van groene stroom en het beperken van de temperatuur) en dit uitgesplitst voor personen die het gedrag reeds stellen en nog niet stellen. Ten slotte wordt onderzocht of de weerhouden klimaatprofielen een verschillende bereidheid vertonen tot toekomstig klimaatvriendelijk gedrag en of de sociodemografische typering van deze klimaatprofielen verschilt.

---

² Omdat de proximale determinanten gedragsspecifiek werden gemeten, wordt in meer geavanceerde analyses (zie Appendix D) de rol ervan op twee niveaus onderzocht, met name het gedragsspecifieke niveau (d.i., verschillen binnen personen) en het gedragsoverschrijdende niveau (d.i., verschillen tussen personen).

2. Specifieke onderzoeksvragen

Het huidige rapport bespreekt de resultaten van de cross-sectionele bevraging die liep van april tot augustus 2023. De onderzoeksvragen worden onderverdeeld in vier hoofdstukken (4 t.e.m. 7), die aansluiten bij de verschillende onderdelen in het conceptuele model (Figuur 1). Eerst wordt dieper ingegaan op het draagvlak voor de klimaattransitie (Hoofdstuk 4), waarna de hefbomen voor dit draagvlak (d.i., proximale gedragsdeterminanten; Hoofdstuk 5) aan bod komen. Vervolgens wordt de rol van distale gedragsdeterminanten (Hoofdstuk 6) besproken, terwijl het thema klimaatprofielen centraal staat in Hoofdstuk 7.

Om een descriptief beeld te krijgen van het **draagvlak** voor de klimaattransitie worden de volgende vragen onderzocht:

- (1) Hoe vaak stelt de bevolking de negen klimaatvriendelijke gedragingen en wat is hun intentie om deze gedragingen in de nabije toekomst te stellen?
- (2) Hoe varieert het draagvlak voor de negen klimaatvriendelijke gedragingen naargelang leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, ervaren financiële situatie en verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving?
- (3) In welke mate ondersteunt de bevolking diverse klimaatvriendelijke beleidsmaatregelen?

Om een descriptief beeld te krijgen van de **hefbomen voor draagvlak** worden de volgende vragen onderzocht:

- (1) Hoe gemotiveerd is de bevolking om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?
- (2) Welke winst of voordeel verwacht de bevolking te halen uit het stellen van klimaatvriendelijk gedrag?
- (3) In welke mate ervaart men het stellen van klimaatvriendelijk gedrag als de sociale norm?
- (4) In welke mate voelt de bevolking zich in staat om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?
- (5) In welke mate variëren de scores op deze proximale gedragsdeterminanten naargelang leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, ervaren financiële situatie en verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving?

Deze descriptieve vragen worden aangevuld met een structurele onderzoeksvraag:

- (6) Voorspellen de proximale gedragsdeterminanten de intentie om klimaatvriendelijke gedrag te stellen?

Om een descriptief beeld te krijgen van het voorkomen van verschillende, **distale gedragsdeterminanten** worden de volgende vragen onderzocht:

- (1) Welke waarden streeft de bevolking na?
- (2) Hoeveel kennis heeft de bevolking van de klimaatverandering?
- (3) In welke mate ziet de bevolking risico's en ervaart ze klimaatangst?
- (4) Hoeveel collectieve controle ervaart de bevolking over het klimaat?
- (5) Heeft de bevolking vertrouwen in de overheid en hoe (de)motiverend wordt de overheidscommunicatie ervaren?

- (6) Wat is de samenhang tussen deze distale gedragsdeterminanten en de leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, ervaren financiële situatie en verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving?

Aanvullend op deze descriptieve vragen, wordt het verband tussen distale voorspellers en draagvlak evenals de hefboomen voor draagvlak onderzocht:

- (7) Voorspellen distale gedragsdeterminanten de intentie tot het stellen van klimaatvriendelijke gedrag?
- (8) Voorspellen de distale gedragsdeterminanten de ondersteuning voor de verschillende beleidsmaatregelen?
- (9) Spelen de proximale gedragsdeterminanten een verklarende rol tussen de distale gedragsdeterminanten en de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?

Tenslotte hebben drie onderzoeksvragen betrekking op het thema segmentering:

- (1) Welke klimaatprofielen of -segmenten kunnen onderscheiden worden? Vinden we evidentie voor verschillende of gelijkaardige segmenten bij deelnemers die het gedrag wel reeds en nog niet stellen?
- (2) Hangen deze klimaatprofielen samen met draagvlak voor de klimaattransitie?
- (3) Verschillen de klimaatprofielen in termen van leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, ervaren financiële situatie en verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving?

3. Contactname en gegevensverzameling

Het onderzoek werd goedgekeurd door de ethische commissie van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen aan de Universiteit Gent (2023-023).

De representatieve steekproef van de volwassen Vlaamse bevolking werd via **twee kanalen** verzameld. Het eerste kanaal betrof deelnemers aan de Motivatiebarometer, een grootschalig project waarbij het motivationeel draagvlak voor het COVID-19 beleid tijdens de coronacrisis in kaart werd gebracht via tientallen datagolven (Vansteenkiste et al., 2023). Deelnemers die in het verleden aangaven ook te willen deelnemen aan onderzoek omtrent andere thema's zoals het klimaat, werden uitgenodigd om de bevraging in te vullen. Het tweede kanaal betrof een professioneel rekruteringsbureau, Bilendi. Omdat participanten die deelnamen via Bilendi werden beloond voor hun deelname, werd in de vragenlijst voor deze deelnemers een "attention check" item toegevoegd (d.i., "Duid hier 'helemaal akkoord' aan"). Deelnemers die dit item foutief beantwoordden, werden doorverwezen naar het einde van de vragenlijst en werden dus niet in de dataset opgenomen. Er werd via twee verschillende kanalen data verzameld om de selectiviteit en bijhorende bias, die beide kanalen kenmerkt, te verhelpen. Hoewel voor beide groepen deelnemers een sociodemografisch representatief staal werd weerhouden, kunnen dit ook psychologisch specifieke en dus selectieve groepen vormen. Wie intekent als deelnemer op de Motivatiebarometer (vrijwillig) en in een panelbureau (tegen betaling) kan hiervoor specifieke redenen hebben.

We maakten gebruik van het online platform Qualtrics voor het invullen van de vragenlijst. Aan het begin van de vragenlijst kregen alle deelnemers informatie over de doelstelling en modaliteiten van de studie en gaven ze actieve toestemming tot vrijwillige deelname. Deelnemers die geen actieve toestemming verleenden en minderjarige deelnemers werden doorgestuurd naar het einde van de vragenlijst en werden dus niet weerhouden in de dataset. Ook deelnemers die tot specifieke bevolkingsgroepen behoorden in termen van sociodemografische criteria (bijvoorbeeld mannen ouder dan 55 jaar), waarvoor het vastgestelde quotum reeds was bereikt om een representatieve steekproef te waarborgen, werden doorverwezen naar het einde van de vragenlijst.

4. Studiepopulatie

In totaal vulden 4901 participanten via de Motivatiebarometer en 1877 participanten via Bilendi de vragenlijst in. Om tot een representatieve steekproef te komen (d.i., de sociodemografische samenstelling van de deelnemers weerspiegelt de samenstelling in de gehele Vlaamse populatie), weerhielden we 1648 deelnemers in de finale steekproef³.

De finale steekproef was **representatief in termen van geslacht, leeftijd en opleidingsniveau** (Statbel, 2023). Wat betreft het opleidingsniveau, werden deelnemers ingedeeld in drie categorieën: laag (d.i., geen diploma, lager onderwijs, lager secundair onderwijs (4^e middelbaar)), midden (d.i., hoger secundair onderwijs (6^e middelbaar), postsecundair niet hoger onderwijs of hoger beroepsonderwijs (HBO5)) en hoog (d.i., hoger onderwijs (bachelor), universitaire bachelor, universitaire master, doctoraat). Tabel 2 geeft het absolute aantal deelnemers per categorie weer.

Tabel 2. Absolute aantallen per sociodemografische cel van de bevroagde studiepoulatie

		Leeftijdsgroep					
		18 -34 jaar		35-54 jaar		55 + jaar	
		Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
Opleidingsniveau	Laag	8	10	34	28	62	56
	Midden	69	104	171	146	88	84
	Hoog	120	133	169	203	79	84

³De reductie in aantal deelnemers houdt verband met de wijze waarop de data werd verzameld. De instroom via de Motivatiebarometer was niet representatief, wat resulteerde in een ondervetegenwoordiging van bepaalde bevolkingsgroepen (bijv. laagopgeleide mannen). Om de finale steekproef niet alleen representatief te houden, maar ook evenwichtig op het vlak van beide data-instroom, werden voor ondervetegenwoordigde bevolkingsgroepen uit de Motivatiebarometer een gelijk aantal deelnemers op random wijze geselecteerd uit de Bilendisteekproef. Tevens werden ook de aantallen voor de andere bevolkingsgroepen (waarvoor wel voldoende data aanwezig was) gereduceerd om de representativiteit over diverse bevolkingsgroepen te waarborgen. Ook de manier waarop de Bilendisteekproef werd verzameld, leidde tot een noodzakelijke reductie. In eerste instantie werden er quota gesteld voor de data-instroom. Omdat bepaalde bevolkingsgroepen (bijv. laagopgeleiden) moeilijk bereikbaar bleken, werden de quotavoorwaarden versoepeld. Op een bepaald moment werd een tekort aan laagopgeleiden duidelijk, terwijl we al voldoende mannelijke deelnemers hadden bereikt. Vanwege de quotavoorwaarden konden alleen laagopgeleide vrouwen de groep "laagopgeleiden" invullen. Daarop lieten we de geslachtsquota vallen, zodat de groep aan laagopgeleiden vlotter kon worden ingevuld. Dit resulteerde echter wel in een oververtegenwoordiging van mannen, die vervolgens niet allemaal werden geïncludeerd in de analyse.

Bijna de helft van de deelnemers leefde in halfstedelijke omgeving (tussen huizen met grote tuinen), (48.4%). De andere helft leefde ofwel in stedelijke omgeving (tussen rijwoningen en appartementen) (32.7%) of landelijke (18.9%) omgeving (tussen velden en bossen). De meerderheid had een relatie (72.5%). Verder gaf 9.8% van de deelnemers aan het (zeer) moeilijk te hebben om met hun inkomen rond te komen, gevolgd door 32.5% die aangaven het (zeer) makkelijk te hebben. Het grootste deel, 57.6%, schommelde hiertussen. Merk op dat deze cijfers omtrent de verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving, de relatiestatus en de financiële situatie niet representatief zijn voor de Vlaamse bevolking. De mediane duur voor het doorlopen van de vragenlijst

(inclusief het lezen van de informatiebrief, geven van de geïnformeerde toestemming en het invullen van de vragen) bedroeg 21 minuten.

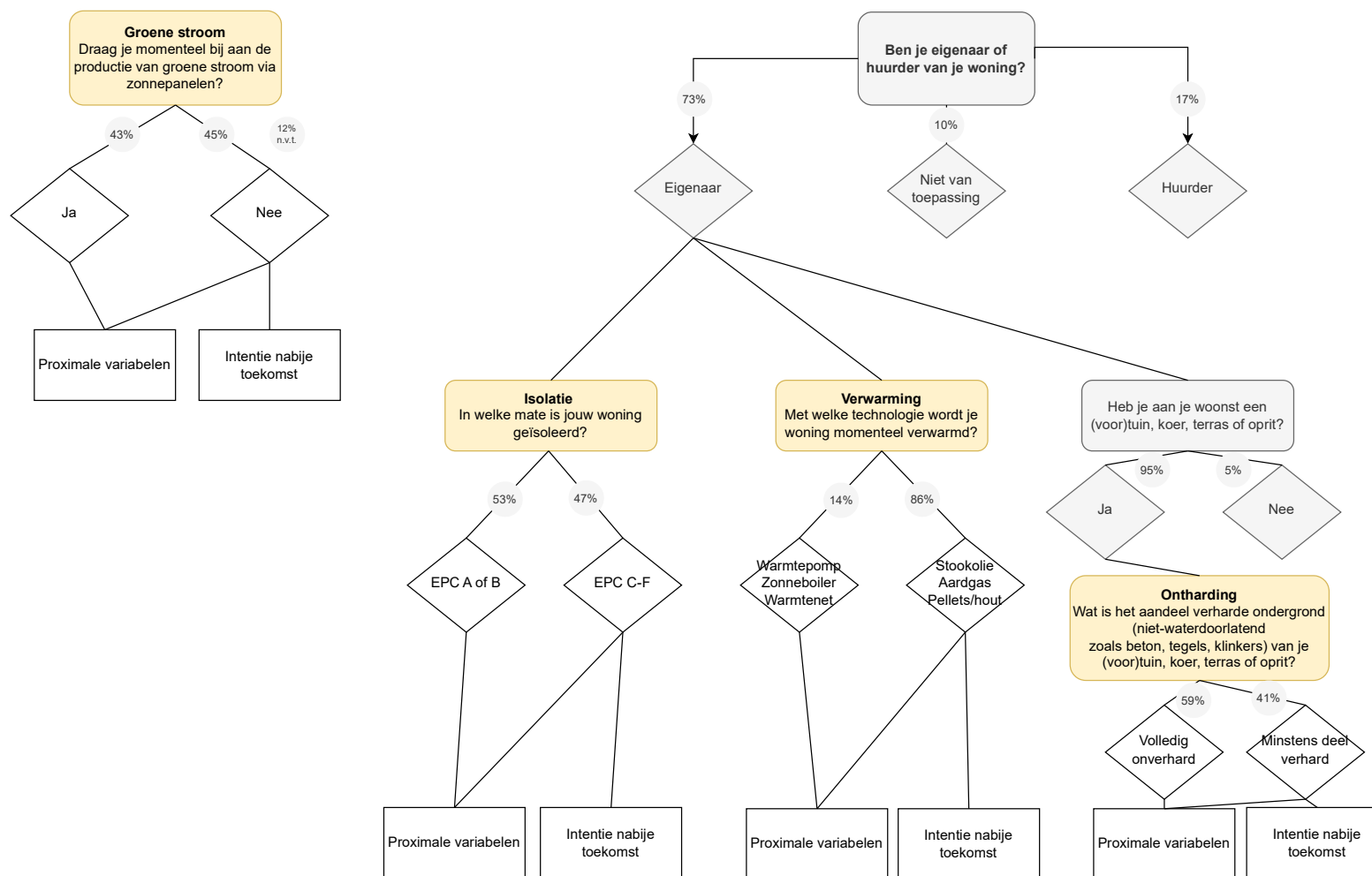
5. Meetinstrumenten

Hieronder worden de meetinstrumenten beschreven die werden gebruikt om de variabelen binnen het theoretisch model te meten. De volledige vragenlijst is terug te vinden in Appendix A.⁴ In een eerste deel werden de distale determinanten bevestigd. Een flowchart van het tweede deel van de vragenlijst wordt weergegeven in Figuren 3a (eenmalige gedragingen) en 3b (recurrente gedragingen). In dit deel werd aan deelnemers gevraagd naar hun huidig gedrag (bijv. “In welke mate is jouw woning geïsoleerd?”), hun intentie om dit gedrag in de toekomst te stellen (bijv. “In welke mate ben je bereid om je woning in de komende jaren (bijkomend) energetisch te renoveren?”) en de proximale gedragsdeterminanten van elk specifiek gedrag (bijv. “In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken over energetisch renoveren?”, bijvoorbeeld sociale norm “Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit”). De intentie om het eenmalig klimaatvriendelijk gedrag in de toekomst te stellen, werd niet bevestigd bij deelnemers die dit gedrag reeds hadden gesteld. Bijvoorbeeld, enkel deelnemers die aangaven dat hun woning slecht tot redelijk (EPC-label C tot F) geïsoleerd is, kregen de vraag naar de bereidheid om de woning in de toekomst (bijkomend) energetisch te renoveren. Omdat niet alle onderzochte gedragingen relevant zijn voor elke deelnemer, werd voorafgaand een aantal screeningsvragen gesteld. Op basis van hun antwoorden hierop, dienden deelnemers de volledige dan wel een subset van de onderzochte gedragingen te beantwoorden. Bijvoorbeeld, enkel deelnemers die aangaven eigenaar te zijn van een woning, kregen de vraag in welke mate hun woning geïsoleerd is.

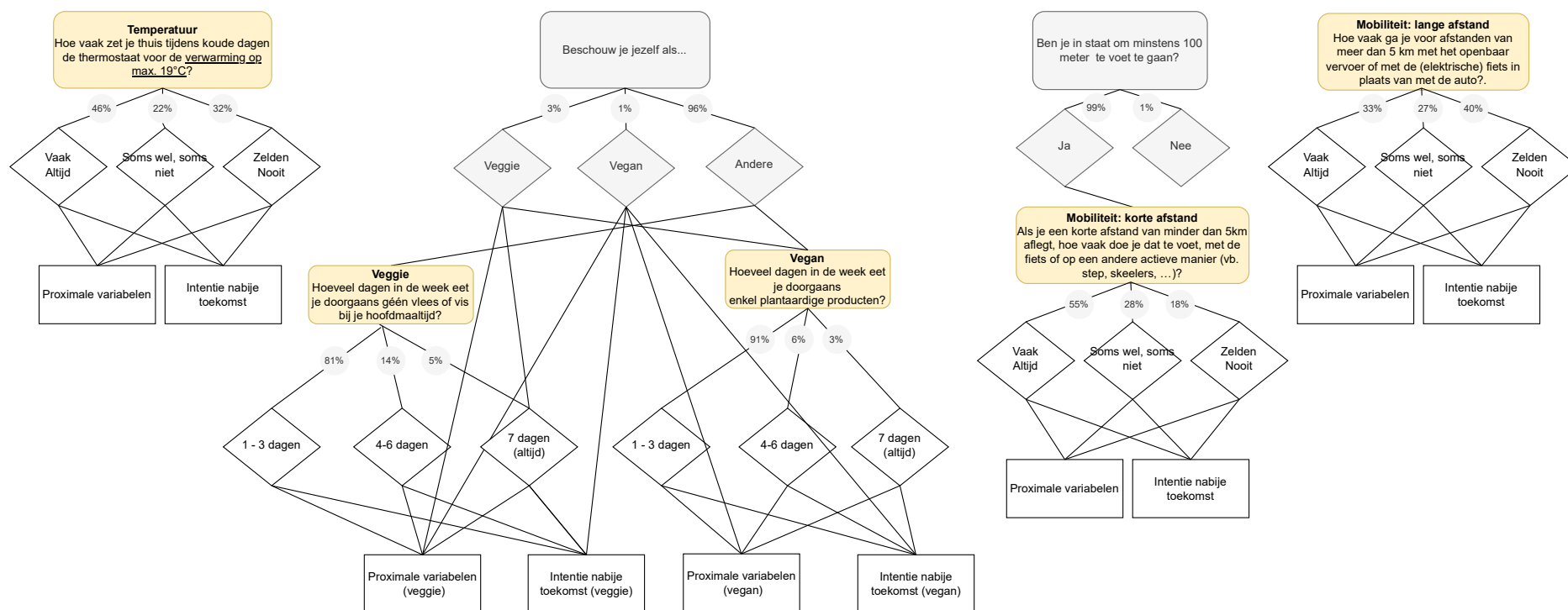
---

⁴ Merk op dat de verschillende gedragingen op een verschillende manier (schaal) werden bevestigd, wat de vergelijkbaarheid tussen gedragingen beperkt.

Figuur 3a. Boomdiagram van aangeboden vragen voor de éénmalige gedragingen

Figuur 3b. Boomdiagram van aangeboden vragen voor de recurrente gedragingen

5.1 Proximale gedragsdeterminanten

Alle deelnemers, zowel zij die het gedrag reeds stellen en zij die het niet stellen, vulden de items voor diverse proximale gedragsdeterminanten (bijv. motivatie) in. Alle proximale gedragsdeterminanten werden **gedragsspecifiek** bevraagd. Omdat er negen klimaatvriendelijke gedragingen werden bevraagd, vulden de deelnemers de onderstaande set aan items dus negen keer in. Om het invullen haalbaar te houden, werden de meeste proximale determinanten aan de hand van slechts één item gemeten. Alle items werden beoordeeld op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”). De vetgedrukte woorden in de beschrijving hieronder duiden op een afzonderlijk concept (en bijgevolg ook item) uit het theoretisch model.

Motivatie

In lijn met de verschillende types regulatie op het internalisatiecontinuüm binnen de Zelfdeterminatietheorie werden drie redenen bevraagd. Geïdentificeerde regulatie peilt naar de ervaren **zinvolheid** van het gedrag (“Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen”). Geïntrojecteerde regulatie peilt naar de ervaren **interne druk** om het gedrag te stellen (“Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen”). Externe regulatie peilt naar de ervaren **externe druk** om het gedrag te stellen (“Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen”). Deze items werden voordien gebruikt binnen de coronagerelateerde motivatiebarometer (Morbée et al., 2021) en werden in samenspraak met de opdrachtgever opgesteld.

Uitkomstverwachting

Uitkomstverwachting peilt naar de verwachting dat het stellen van een klimaatvriendelijk gedrag tot een positieve of gewenste uitkomst leidt. Drie verschillende types uitkomstverwachtingen werden gemeten, met name de mate waarin men verwacht dat het klimaatvriendelijke gedrag voordelig is voor het **klimaat** (“Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan”), de eigen **financiën** (“Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen”) en de eigen **gezondheid** (“Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren”). Deze items werden ontwikkeld door de onderzoekers in samenspraak met de opdrachtgever en in lijn met voorgaand onderzoek binnen de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 2002; 2019).

Sociale norm

De mate waarin het bevraagde gedrag de **norm** vormt binnen de sociale omgeving van de deelnemers werd in kaart gebracht met het item “Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit”. Het gaat hier om een descriptieve norm (mate van inburgering in de omgeving) en niet om een prescriptieve norm (wat men verwacht of verlangt vanuit de omgeving). Dit item werd ontwikkeld door de onderzoekers in samenspraak met de opdrachtgever en in lijn met voorgaand onderzoek binnen de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 2002; 2019).

Eigeneffectiviteit

De ingeschatte **eigeneffectiviteit** van de deelnemers werd gemeten met twee items, zijnde “Ik voel me in staat om dit te doen” en “Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is of meer moeite kost”. Terwijl het eerste item peilt naar de ervaren bekwaamheid voor het stellen van het gedrag op zich, gaat het tweede item na of deelnemers op een bekwame wijze met uitdagingen of obstakels kunnen omgaan (d.i., coping effectiviteit; Chesney et al., 2006). Deze items werden ontwikkeld door de onderzoekers in samenspraak met de opdrachtgever en voorgaand onderzoek binnen de Theory of Planned Behavior (Ajzen, 2019).

5.2 Input: distale gedragsdeterminanten

Waarden

Om in kaart te brengen welke waarden de participanten hoog in het vaandel dragen, werd gebruik gemaakt van 15 items uit de Aspiration Index (Duriez et al., 2007; Kasser & Ryan, 1996; Unanue et al., 2016). Na de algemene stam “Ik vind het belangrijk dat ik...” gaven deelnemers aan in welke mate ze belang hechten aan de waarden **persoonlijke ontwikkeling** (bijv. “...mijn persoonlijkheid ontwikkel”), **financieel succes** (bijv. “...in het leven financieel succesvol ben”), **sociale relaties** (bijv. “...goede en intieme vriendschappen met andere mensen opbouw”), **maatschappelijk engagement** (bijv. “...iets doe om de samenleving te helpen verbeteren”) en **bescherming van milieu en klimaat** (bijv. “...milieuvuiling help vermijden”). Voor elke waarde werden drie items gebruikt. Alle items werden gemeten op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet belangrijk”) tot 5 (“Heel erg belangrijk”).

Kennis

De **kennis** van de deelnemers omtrent de klimaatproblematiek werd getoetst aan de hand van negen kennisvragen. Deze vragen werden samengesteld op basis van een gevalideerde vragenlijst en aangepast in overleg met de administratie (Tobler et al., 2012). Deze kennisvragen betroffen zowel vragen die peilden naar de algemene feiten omtrent het klimaat (bijv. “De afgelopen acht jaren waren de warmste jaren ooit gemeten voor de hele wereld”) alsook items die peilden naar de kennis omtrent de impact van klimaatvriendelijk gedrag in verschillende levensdomeinen zoals consumptie (bijv. “Het eten van kaas is minder schadelijk voor het klimaat dan het eten van kip”) en mobiliteit (bijv. “De CO2 uitstoot per passagier is vele keren groter als men een trein neemt dan als men met de auto gaat”). Deelnemers werden gevraagd om elke stelling met “Juist”, “Fout” of “Ik weet het niet” te beantwoorden. Om een samengestelde maat te berekenen overheen de negen kennisvragen, werd aan elk juist antwoord één punt toegekend. De gemiddelde score weerspiegelt in dit geval het gemiddeld aantal juiste antwoorden op de negen kennisvragen.

Risicoperceptie, klimaatangst, psychologische afstand

Risicoperceptie werd gemeten aan de hand van zes items volgend op de stam “Hoe groot is volgens jou het risico dat je in de komende jaren zelf door een van volgende gevolgen getroffen zal worden?”. Gevolgen hadden betrekking op verschillende levensdomeinen zoals gezondheid (1 item; “Dat ik

gezondheidsproblemen krijg door een hittegolf”), financiën (1 item; “Dat het gewone leven onbetaalbaar wordt”), huisvesting (2 items; bijv. “Dat mijn huis of bezittingen beschadigd worden door een natuurramp”) en consumptie (2 items; bijv. “Dat ik geen drinkbaar water meer heb”). Alle items werden gemeten op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Heel klein”) tot 5 (“Heel groot”) en werden samengevoegd tot een samengestelde maat.

Klimaatangst werd in kaart gebracht met behulp van een selectie van vier items (bijv. “Ik vind het moeilijk om in slaap te vallen als ik denk aan de klimaatverandering”) uit de Climate Anxiety Scale (Mougouia-Daouda et al., 2022). Alle items werden gemeten op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”) en werden samengevoegd tot een samengestelde maat.

De (psychologische) afstand ten aanzien van de klimaatproblematiek werd gemeten aan de hand van vier items uit een gevalideerde schaal (bijv. “Ik denk aan landen ver van hier als ik denk aan de effecten van klimaatverandering”) (Jones et al., 2017). Alle items werden gemeten op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”) en werden samengevoegd tot een samengestelde maat.

Waargenomen controle

De mate waarin deelnemers geloven dat het klimaat wordt beïnvloed door externe factoren buiten hun controle, zoals externe krachten of toeval (**externe controlelocus**), werd bevraagd met één gevalideerd item, zijnde “De meeste zaken die een impact hebben op het klimaat komen er door toevallige gebeurtenissen” (Derdowski et al., 2020). Dit item werd gemeten op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”).

De mate waarin deelnemers geloven dat we samen als maatschappij de klimaatproblematiek effectief kunnen aanpakken (**collectieve effectiviteit**), werd gemeten met één gevalideerd item, zijnde “Als ik denk aan het oplossen van klimaatverandering, denk ik ‘ja, samen kunnen we dit aan!’” (van Zomeren et al., 2019). Dit item werd gemeten op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”).

Overheid

Vertrouwen in de overheid werd gemeten aan de hand van een gevalideerde schaal waarbij participanten de overheidsdiensten dienen te beoordelen op zes verschillende kenmerken (bijv. “competent”, “eerlijk”), die uiteen vallen in twee dimensies (i.e., deskundigheid en integriteit) (Van Oost et al., 2022). Alle kenmerken werden beoordeeld op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“helemaal wel akkoord”) en werden samengevoegd tot een samengestelde maat.

Motiverende en demotiverende overheidscommunicatie werd gemeten aan de hand van negen items die eerder gebruikt werden in het kader van de coronagerelateerde Motivatiebarometer (Motivatiebarometer, 2020). Hiervan peilden vier items naar de demotiverende of dwingende manier van communiceren (bijv. “De overheid legt ons haar klimaatvisie en -strategieën op”). De overige vijf

items peilden naar een meer motiverende manier van communiceren, waarbij drie items een autonomie-ondersteunende communicatiestijl (bijv. “De overheid biedt een zinvolle uitleg voor de klimaatstrategieën die ze voorstellen”) in kaart brachten en twee items een structurerende communicatiestijl (bijv. “De overheid formuleert concrete doelen om de klimaatverandering tegen te gaan waar we naar toe kunnen werken als bevolking”). Alle items werden gemeten op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”).

6. Statistiek

6.1 Type analyses

Voor het berekenen van de prevalentiecijfers (cfr. eerste, descriptieve doelstelling) werd descriptieve statistiek gebruikt in termen van gemiddelden en percentages. De sociodemografische spreiding voor de diverse gedragingen werd nagegaan met behulp van χ^2 -toetsen.

Om de voorspellende kracht van de distale en proximale determinanten op gedragsintenties na te gaan (cfr. tweede, structurele doelstelling), werden Pearson correlaties en lineaire regressieanalyses uitgevoerd. Deze lieten toe om na te gaan welke proximale gedragsdeterminant de meest krachtige en systematische samenhang vertoonde met gedragsintenties en dit voor elk gedrag afzonderlijk.⁵ Ten slotte wordt ook de rol van de proximale determinanten als een verklarend mechanisme tussen distale gedragsdeterminanten en gedragsintenties getoetst aan de hand van een meerlagig mediatiemodel. Binnen een meerlagige analyses worden verschillen binnen één persoon ontkoppeld van verschillen tussen personen. Dit was noodzakelijk daar deelnemers verschillende gedragingen beoordeelden, waardoor er binnen-persoonsverschillen bestaan in het gedrag en de proximale voorspellers ervan. De mediatiel analyses bevinden zich op het tussen-persoonsniveau daar de distale voorspellers enkel op dat niveau werden gemeten. Om deze mediatiel analyses op een correcte wijze uit te voeren werd de variantie op het binnen-persoonsniveau uitgezuiverd.

Tot slot werd via clusteranalyses een persoonsgerichte benadering gehanteerd om klimaatprofielen te identificeren. Deze clusteranalyses worden op het gedrags specifieke niveau uitgevoerd en worden selectief in plaats van exhaustief gerapporteerd (d.i., beperkt tot het genereren van groene stroom en het beperken van de temperatuur tot 19°C). Om te bekijken hoe deze klimaatprofielen verschilden in termen van gedragsintentie gebruikten we multivariate variantieanalyses, terwijl χ^2 -toetsen werden gebruikt om te bekijken hoe de klimaatprofielen verschilden in termen van sociodemografische kenmerken.

---

⁵ In meer geavanceerde ‘multilevel’ of meerlagige analyses (zie Appendix D) werden de meest robuuste proximale gedragsdeterminanten vervolgens opgenomen als voorspellers. In het geval van een meerlagige analyse wordt de rol van de proximale gedragsdeterminanten simultaan voor meerdere lagen of niveaus onderzocht. Omdat dezelfde proximale gedragsdeterminanten negen maal werden bevraagd (voor de negen onderzochte gedragingen), kunnen verschillen binnen één persoon ontkoppeld worden van verschillen tussen personen. Zo kan onderzocht worden of schommelingen in proximale gedragsdeterminanten van gedrag tot gedrag binnen één persoon parallelle schommelingen in gedragsintenties van gedrag tot gedrag binnen één persoon voorspellen. Tegelijkertijd wordt onderzocht of verschillen tussen personen in de proximale determinanten verklaren waarom de ene persoon een sterkere intentie vertoont tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag dan een andere persoon.

6.2 Codering variabelen

Bepaalde antwoordschalen met een uitgebreid aantal antwoordcategorieën werd gereduceerd tot een beperkter aantal om de complexiteit van de rapportage te verminderen en de interpretatie van de resultaten te vergemakkelijken.

Voor de **eenmalige klimaatvriendelijke gedragingen** (d.i., productie van groene stroom, isolatie woning, verwarming woning en ontharden) onderscheiden we vier categorieën aan deelnemers. Ten eerste onderscheiden we een categorie van deelnemers waarbij het eenmalig gedrag – al dan niet door henzelf - reeds gesteld is (d.i., reeds zonnepanelen, een goed geïsoleerd huis, duurzame verwarmingstechnieken en/of een volledig onthard perceel). De deelnemers die aangeven dat dit klimaatvriendelijk gedrag nog *niet* gesteld is geweest, werden gevraagd hun intentie om dit gedrag in de nabije toekomst te stellen aan te geven op een 5-punten schaal gaande van “zeker niet” tot “zeker wel”. Op basis van deze schaal onderscheiden we 3 categorieën: deelnemers met een lage intentie (duidden “zeker niet” of “eerder niet” aan), deelnemers met een matige intentie (duidden “neutraal” aan) en deelnemers met een hoge intentie (duidden “eerder wel” of “zeker wel” aan).

Wat betreft de prevalentie van het **effectief stellen van recurrente gedragingen**, deelden we de deelnemers op in drie categorieën: deelnemers die het gedrag nooit of zelden stellen, deelnemers die het gedrag soms wel, soms niet stellen en deelnemers die het gedrag vaak of altijd stellen. In tegenstelling tot de eenmalige gedragingen, werden bij de recurrente gedragingen *alle* deelnemers gevraagd om hun intentie aan te duiden om het gedrag in de nabije toekomst (opnieuw) te stellen op een 5-punten schaal gaande van “zeker niet” tot “zeker wel”. Analoog aan de eenmalige gedragingen, onderscheiden we voor **intentie** deelnemers met een lage, matige of hoge intentie.

Wat betreft de **proximale variabelen** die beantwoord werden op een 5-punten schaal gaande van “helemaal niet akkoord” tot “helemaal akkoord” (bijv. zinvolheid), onderscheiden we in de volgende 3 categorieën: deelnemers die niet akkoord zijn (duidden “helemaal niet akkoord” of “niet akkoord” aan), deelnemers die matig akkoord zijn (duidden “neutraal” aan) en deelnemers die wel akkoord zijn (duidden “akkoord” of “helemaal akkoord” aan).

Tot slot werden ook de antwoordcategorieën van meeste **distale variabelen** gereduceerd. Omdat de responschaal verschilt voor de diverse distale variabelen wat betreft het aantal (bijv. een 5 versus 10-puntenschaal) en de formulering (bijv. “Helemaal niet belangrijk” tot “Heel erg belangrijk” versus “Heel klein” tot “Heel groot”), wordt de precieze reducering per distale variabele besproken in het betreffende deel.

Hoofdstuk 4: Resultaten gedrag en intentie

In dit hoofdstuk bespreken we de prevalentiecijfers en sociodemografische verschillen met betrekking tot de intentie om het gedrag te stellen en het effectief stellen van het gedrag voor de negen klimaatvriendelijke gedragingen. We maken hierbij een onderscheid tussen eenmalige (productie van groene stroom, isolatie woning, verwarming woning en ontharden, zie Figuur 3a) en recurrente (temperatuur, meer vegetarische en veganistische hoofdmaaltijden eten, mobiliteit korte en lange afstand, zie Figuur 3b) klimaatvriendelijke gedragingen.

1. Hoe vaak stelt de bevolking de negen klimaatvriendelijke gedragingen en wat is hun intentie om dit gedrag in te nabije toekomst te stellen?

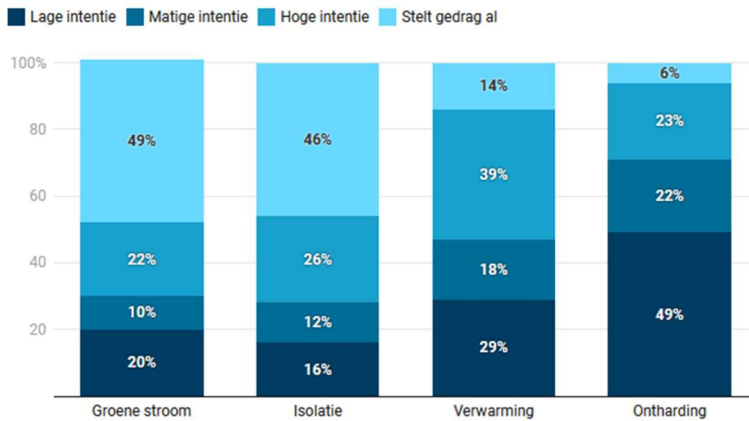
1.1 Eenmalig gedrag

	Items eenmalig gedrag	Items intentie
Groene stroom	Draag je momenteel bij aan de productie van groene stroom via zonnepanelen? (op je eigen dak of elders, bijvoorbeeld via participatie in een groenestroomproject of energiedelen met burenen)	In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst te investeren in zonnepanelen? (op eigen dak of elders)
Isolatie	In welke mate is jouw woning geïsoleerd? (Denk daarbij aan hoogrendementsbeglazing, dak-, vloeren- en gevelisolatie.)	In welke mate ben je bereid om je woning in de komende jaren (bijkomend) energetisch te renoveren? (dit is: investeren in hoogrendementsbeglazing, dak-, vloeren- of gevelisolatie)
Verwarming	Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd? (meerdere antwoorden mogelijk)	In welke mate ben je bereid om een warmtepomp, zonneboiler of aansluiten op warmtenet (indien aansluiting mogelijk is) te overwegen als alternatief voor verwarmingstechniek op basis van fossiele energiedragers (stookolie en aardgas) of pellets/hout?
Ontharding	Wat is het aandeel verharde ondergrond (niet-waterdoorlatend zoals beton, tegels, klinkers) van je (voor)tuin, koer, terras of oprit?	In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst je (voor)tuin, koer, terras of oprit (bijkomend) te ontharden? (dit is: niet-waterdoorlatend zoals beton, tegels, klinkers vervangen door waterdoorlatende alternatieven)

Figuur 4 geeft een overzicht van de prevalentie van het stellen van diverse éénmalige gedragingen. Voor twee van de vier eenmalige gedragingen, met name de bijdrage aan de productie van groene stroom via zonnepanelen en het voorzien van een goed geïsoleerde woning geeft (bijna) de helft van de deelnemers aan dit gedrag reeds te stellen. Dit percentage ligt gevoelig lager voor de aanwezigheid van duurzame verwarmingstechnieken en het aandeel ontharde ondergrond. Tegelijkertijd valt op dat

er bij een aanzienlijk deel van de Vlaamse bevolking dat deze gedragingen nog niet stelt, een intentie bestaat om deze gedragingen in de toekomst te stellen. Deze groep is het grootst voor duurzame verwarmingstechnieken (d.i., 39%), maar ook voor de andere eenmalige gedragingen blijkt één op vier deelnemers de intentie te hebben om deze uit te voeren.

Figuur 4. Prevalentiecijfers voor de intentie en het effectief stellen van eenmalige gedragingen

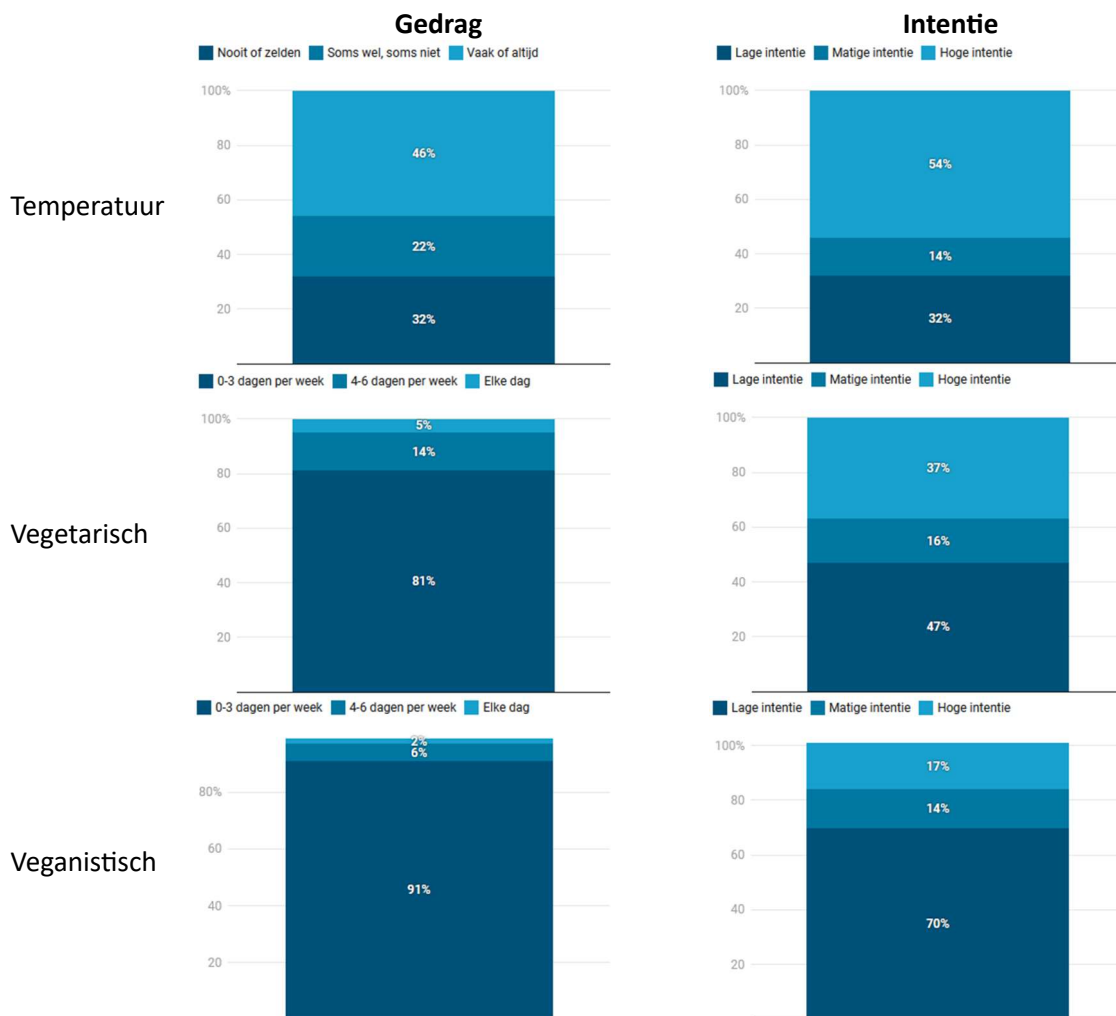

1.2 Recurrent gedrag

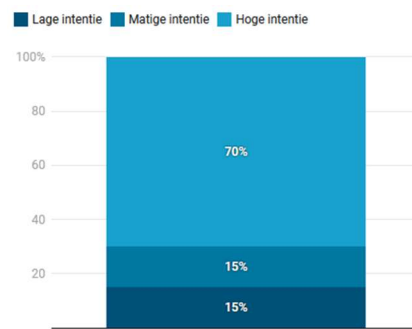
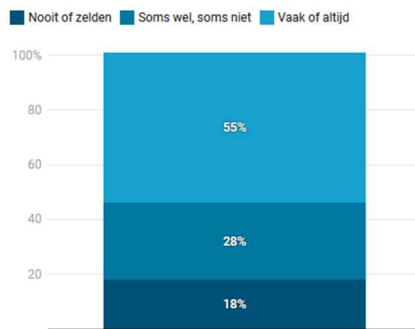
	Items recurrente gedragingen	Items intentie
Temperatuur	Hoe vaak zet je thuis tijdens koude dagen de thermostaat voor de verwarming op max. 19°C?	In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst elke dag de thermostaat voor de verwarming op max. 19°C te zetten?
Vegetarisch	Denk voor de volgende vraag enkel aan je hoofdmaaltijd. Hoeveel dagen in de week eet je doorgaans géén vlees of vis bij je hoofdmaaltijd?	In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst (minstens) de helft van je hoofdmaaltijden zonder vlees of vis te eten?
Veganistisch	Denk voor de volgende vraag enkel aan je hoofdmaaltijd. Hoeveel dagen in de week eet je doorgaans enkel plantaardige producten? (dus geen vlees of vis, maar ook geen andere dierlijke producten zoals melk, kaas, eieren of boter)	In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst (minstens) de helft van je hoofdmaaltijden enkel plantaardig te eten? (dus geen vlees of vis, maar ook geen andere dierlijke producten zoals melk, kaas, eieren of boter)
Mobiliteit: korte afstand	Als je een korte afstand van minder dan 5km aflegt, hoe vaak doe je dat te voet, met de fiets of op een andere actieve manier (vb. step, skeelers, ...)?	In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst telkens je een afstand van minder dan 5 kilometer moet afleggen, dit te voet, met de fiets of op een andere actieve manier (bijv. step, skeelers, ...) te doen?
Mobiliteit: lange afstand	Hoe vaak ga je voor afstanden van meer dan 5 km met het openbaar vervoer of met de (elektrische) fiets in plaats van met de auto?	In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst afstanden van meer dan 5 kilometer telkens met het openbaar vervoer of met de (elektrische) fiets te doen in plaats van met de auto?

Figuur 5 geeft de percentages weer voor het reeds stellen van recurrent klimaatvriendelijk gedrag en de intentie hiertoe in de toekomst. Drie bevindingen springen onmiddellijk in het oog. Ten eerste zijn er duidelijke verschillen tussen de gedragingen, waarbij er slechts een kleine groep vandaag uitsluitend vegetarische (5%) of veganistische (2%) hoofdmaaltijden eet in vergelijking met het terugdraaien van de temperatuur tot maximaal 19 graden (46%) en het zich klimaatvriendelijk verplaatsen over korte (55%) en langere afstand (33%). Ten tweede blijkt dat voor elk van de gedragingen de intentie om het gedrag te stellen in de toekomst hoger ligt dan het effectieve gedrag vandaag. Tot slot, in tegenstelling tot de bereidheid voor andere recurrente gedragingen, blijkt de bereidheid om in de toekomst meer veganistische hoofdmaaltijden te eten beperkt (17%).

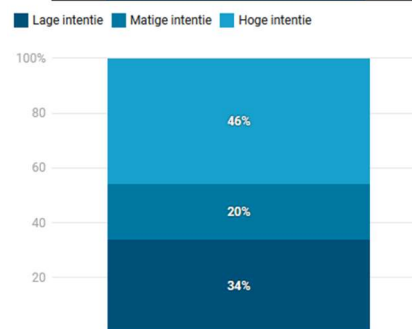
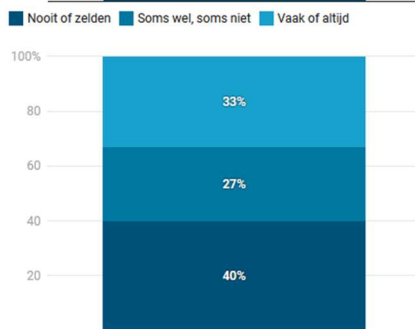
Figuur 5. Prevalentiecijfers voor (intentie tot) het stellen van recurrente gedragingen

Mobiliteit:
korte
afstand

Mobiliteit:
lange
afstand

Conclusie

Zowel voor eenmalige als recurrente gedragingen blijkt dat ongeveer de helft van de bevroagde personen sommige gedragingen vandaag reeds stelt, zijnde het gebruik van groene stroom, het goed isoleren van zijn/haar huis, het zich verplaatsen op een klimaatvriendelijke wijze over korte afstanden en het terugdraaien van de temperatuur tot maximum 19°C. Een aanzienlijk deel van de bevroagden gaf ook aan zich in de toekomst te willen inspannen voor diverse gedragingen. Zo gaf tot 4/10 aan bereid te zijn om in de toekomst duurzame verwarmingstechnieken te willen gebruiken. Voor diverse recurrente gedragingen blijkt dat een groot deel van de bevolking de intentie heeft om deze in de toekomst uit te voeren. Dit geldt zowel voor gedragingen die reeds meer ingeburgerd zijn (bijv. mobiliteit op korte afstand; 70%), maar ook relatief meer nieuw aangemoedigde gedragingen (bijv. thermostaat op 19 graden zetten; 54%) of gedragingen die een grotere inspanning en verandering van levensstijl vergen (bijv. minstens de helft van de hoofdmaaltijden vegetarisch eten, 37%; klimaatvriendelijke mobiliteit over langere afstand; 46%). Voor veganistisch eten bij minstens de helft van de hoofdmaaltijden was dit slechts een minderheid (17%).

2. Varieert het draagvlak voor de negen klimaatvriendelijke gedragingen naargelang sociodemografische kenmerken?

2.1 Geslacht

Mannen rapporteerden vaker reeds groene stroom te produceren en hier een hogere intentie toe te hebben indien ze dit nog niet deden, terwijl vrouwen een hogere intentie rapporteerden om de thermostaat op 19 graden te plaatsen, vaker vegetarisch eten bij de hoofdmaaltijd en een hogere intentie hebben om meer vegetarische of veganistische hoofdmaaltijden te eten in de nabije toekomst (zie tabel 3 en figuren 6a.a en 6b).

2.2 Leeftijd

Alle resultaten wijzen in dezelfde richting: er is een lineair leeftijdseffect. De jongvolwassenen (18-34 jaar) stellen reeds meer het klimaatvriendelijke gedrag of hebben hiertoe een sterkere intentie dan middelbare volwassenen (35-54 jaar), die op hun beurt hoger scoren op gedrag en gedragsintentie in vergelijking met de late volwassenen (55+). De effecten zijn meer uitgesproken voor de eenmalige gedragingen dan voor de recurrente gedragingen (zie tabel 3 en figuren 6a.b en 6c).

2.3 Opleidingsniveau

Voor alle resultaten geldt dat een groter percentage hoogopgeleide personen het klimaatvriendelijke gedrag reeds stelt of dat van plan is, behalve voor het zich verplaatsen op een klimaatvriendelijke wijze over korte afstanden (zie tabel 3 en figuren 6a.c en 6d).

2.4 Woonomgeving

De resultaten zijn gemengd. Langs de ene kant rapporteerden mensen die in een landelijke omgeving (tussen velden en bossen) wonen vaker reeds groene stroom te produceren, maakten ze vaker reeds gebruik van duurzame verwarmingstechnieken en hadden ze vaker een volledig onverharde grond. Langs de andere kant rapporteerden mensen die in een stedelijke omgeving (tussen rijwoningen en appartementen) wonen vaker vegetarische hoofdmaaltijden te eten en hebben ze een hogere intentie om meer vegetarische en veganistische hoofdmaaltijden te eten in de nabije toekomst, leggen ze zowel korte als lange afstanden vaker op een klimaatvriendelijke manier af en hebben ze hier vaker een hoge intentie toe in de nabije toekomst (zie tabel 3 en figuren 6a.d en 6e).

2.5 Financiële situatie

De resultaten tonen aan dat zij die makkelijk rondkomen met hun inkomen een sterker voornemen formuleren tot het stellen van eenmalige gedragingen, of dit reeds doen. Personen met in een moeilijke financiële situatie vertonen meer intentie om de temperatuur lager te zetten en vaker veganistische hoofdmaaltijden te eten, terwijl ze minder intentie vertonen om vegetarische hoofdmaaltijden te eten en lange afstanden te doen op een klimaatvriendelijke manier (zie tabel 3 en figuren 6a.e en 6f).

Tabel 3. Verband tussen sociodemografische factoren en het stellen van klimaatvriendelijk gedrag en de intentie hiertoe

	Geslacht	Leeftijd	Opleidingsniveau	Woonomgeving	Financiële situatie
Enmalig gedrag: (gedrags)intentie					
Groene stroom	$\chi^2 (3) = 10.36^*$	$\chi^2 (6) = 48.17^{***}$	$\chi^2 (6) = 46.87^{***}$	$\chi^2 (6) = 82.85^{***}$	$\chi^2 (6) = 69.49^{***}$
Isolatie	n.s.	$\chi^2 (6) = 47.95^{***}$	$\chi^2 (6) = 42.45^{***}$	n.s.	$\chi^2 (6) = 37.45^{***}$
Verwarming	n.s.	$\chi^2 (6) = 40.90^{***}$	$\chi^2 (6) = 35.11^{***}$	$\chi^2 (6) = 15.30^*$	$\chi^2 (6) = 24.36^{***}$
Ontharding	n.s.	n.s.	n.s.	$\chi^2 (6) = 14.23^*$	n.s.
Recurrent gedrag: Effectief stellen					
Temperatuur	$\chi^2 (2) = 11.91^{**}$	$\chi^2 (4) = 13.20^{**}$	n.s.	n.s.	n.s.
Vegetarisch	$\chi^2 (2) = 23.68^{***}$	$\chi^2 (4) = 9.80^*$	n.s.	$\chi^2 (4) = 39.88^{***}$	n.s.
Veganistisch	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Mobiliteit: korte afstand	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 12.98^*$	$\chi^2 (4) = 89.35^{***}$	$\chi^2 (4) = 10.81^*$
Mobiliteit: lange afstand	n.s.	$\chi^2 (4) = 21.93^{***}$	n.s.	$\chi^2 (4) = 52.72^{***}$	n.s.
Intentie tot stellen van recurrent gedrag					
Temperatuur	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 12.61^*$
Vegetarisch	$\chi^2 (2) = 80.35^{***}$	$\chi^2 (4) = 31.61^{***}$	$\chi^2 (4) = 38.20^{***}$	$\chi^2 (4) = 16.94^{**}$	$\chi^2 (4) = 17.03^{**}$
Veganistisch	$\chi^2 (2) = 24.91^{***}$	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 10.71^*$	$\chi^2 (4) = 11.89^*$
Mobiliteit: korte afstand	n.s.	$\chi^2 (4) = 10.56^*$	n.s.	$\chi^2 (4) = 44.69^{***}$	n.s.
Mobiliteit: lange afstand	n.s.	$\chi^2 (4) = 9.72^*$	n.s.	$\chi^2 (4) = 33.90^{***}$	$\chi^2 (4) = 12.36^*$

Noot. n.s. = niet-significante verschillen.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Conclusie

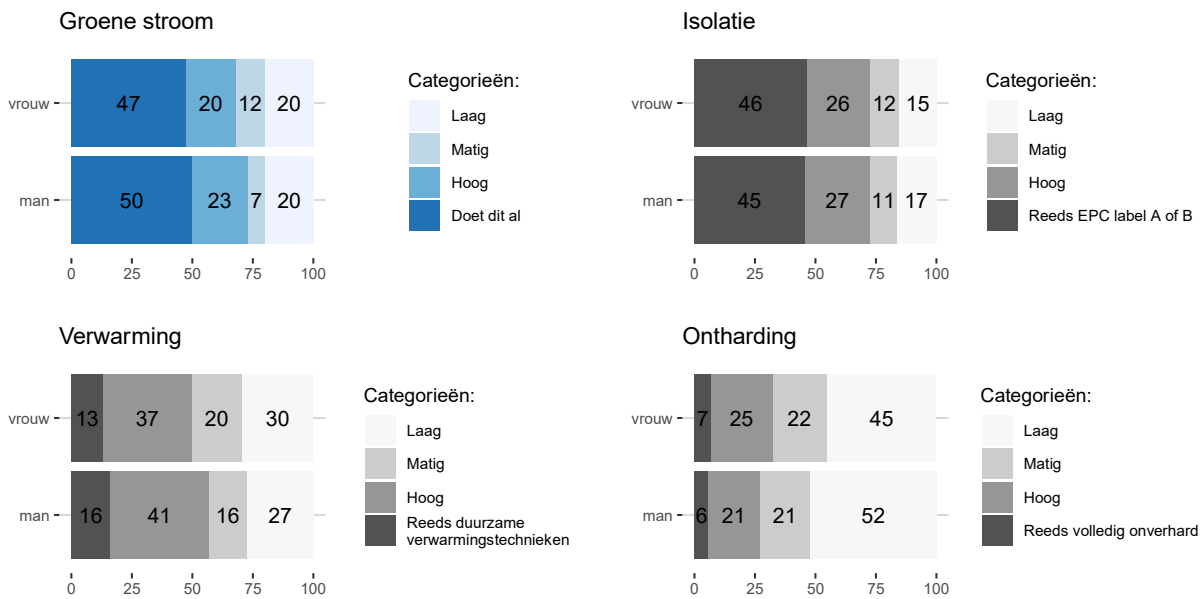
Wat in het oog springt, is dat vooral jonge mensen meer klimaatbewust gedrag stellen of de intentie hiertoe hebben. Ook hoogopgeleide personen stellen of wensen meer klimaatvriendelijk gedrag te stellen, hoewel laagopgeleiden vaker korte afstanden op een actieve manier afleggen, mogelijks omwille van financiële beperkingen. Personen die financieel geen problemen ervaren, investeren meer in groene stroom of hebben de intentie hiertoe, terwijl personen met financiële problemen sterker het voornemen formuleren om de temperatuur op 19 graden te plaatsen. Mensen die landelijk wonen, scoren goed op de klimaatvriendelijke gedragingen die te maken hebben met huisvesting of energie (d.i., groene stroom, verwarming, ontharding) terwijl mensen uit een stedelijke omgeving positiever staan ten aanzien van een vegetarische of veganistische hoofdmaaltijd, mogelijks omdat de mogelijkheden hiertoe in een stad meer aanwezig zijn.

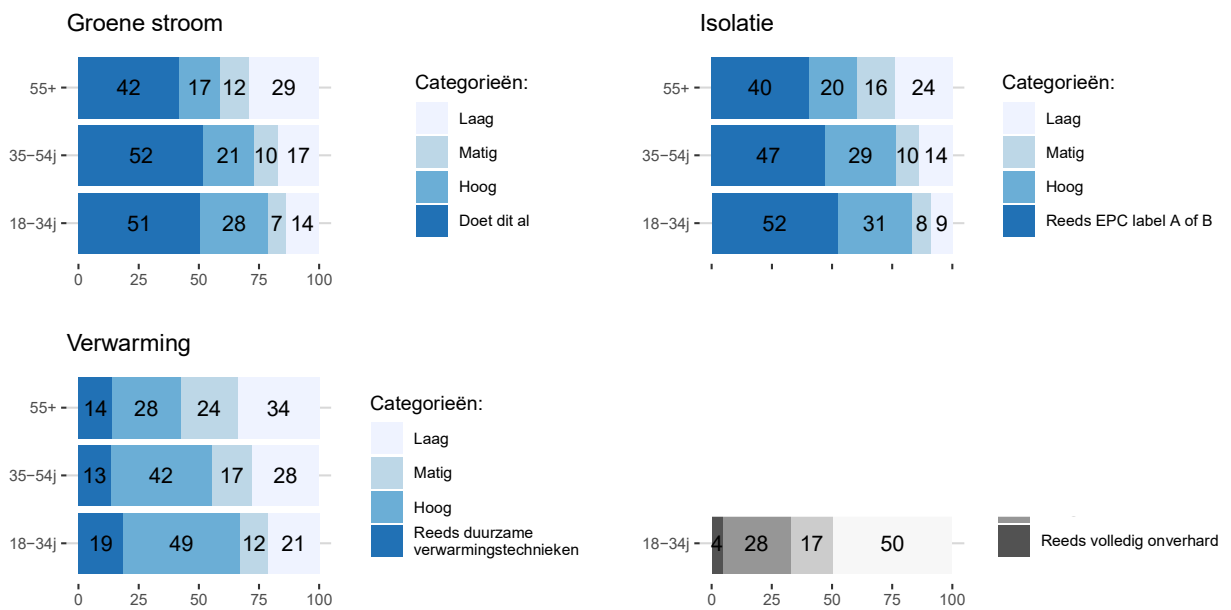
Figuur 6a. Sociodemografische gegevens voor (intentie tot) eenmalige gedragingen (in %)

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 3

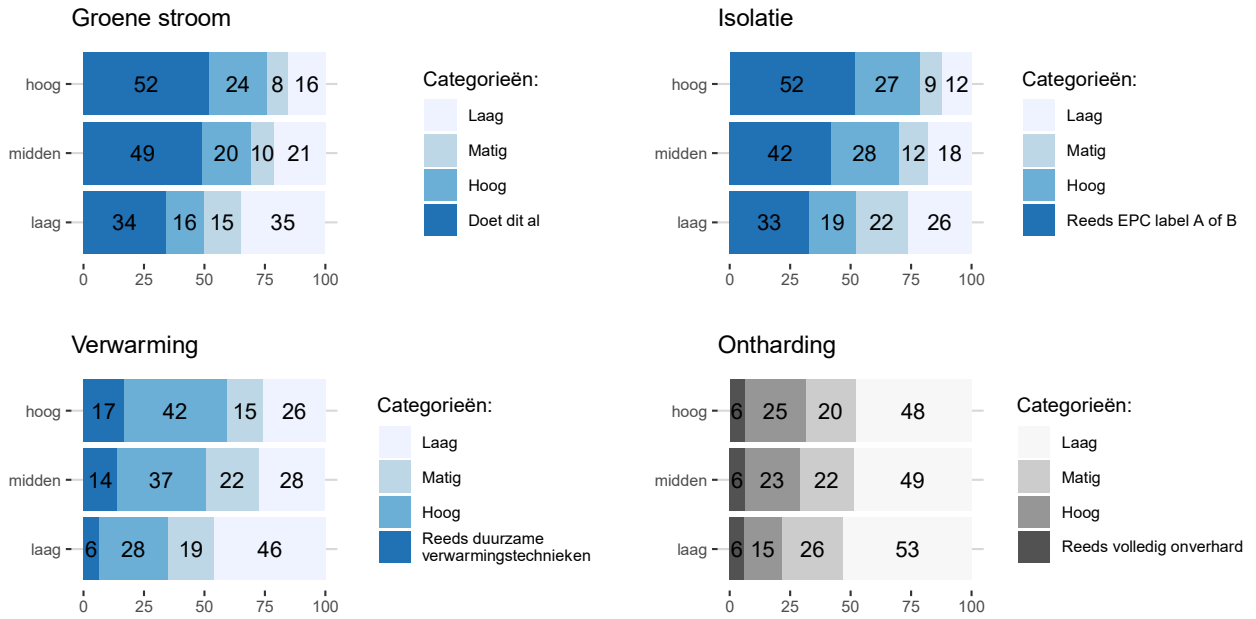
a. geslacht

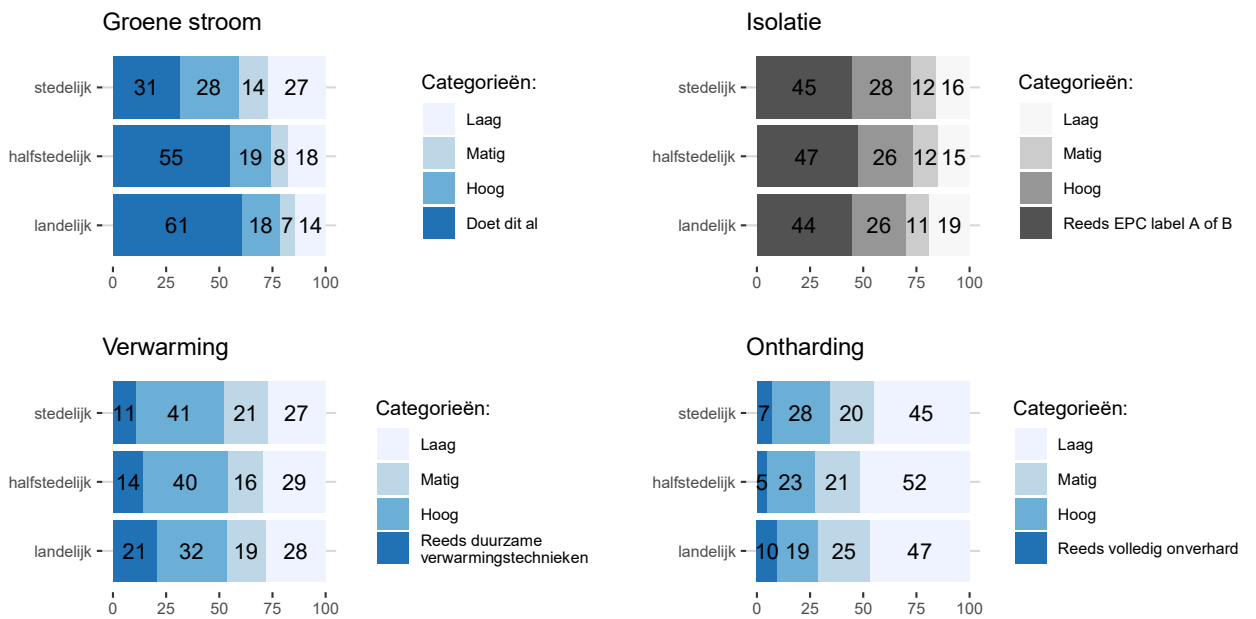
b. leeftijd

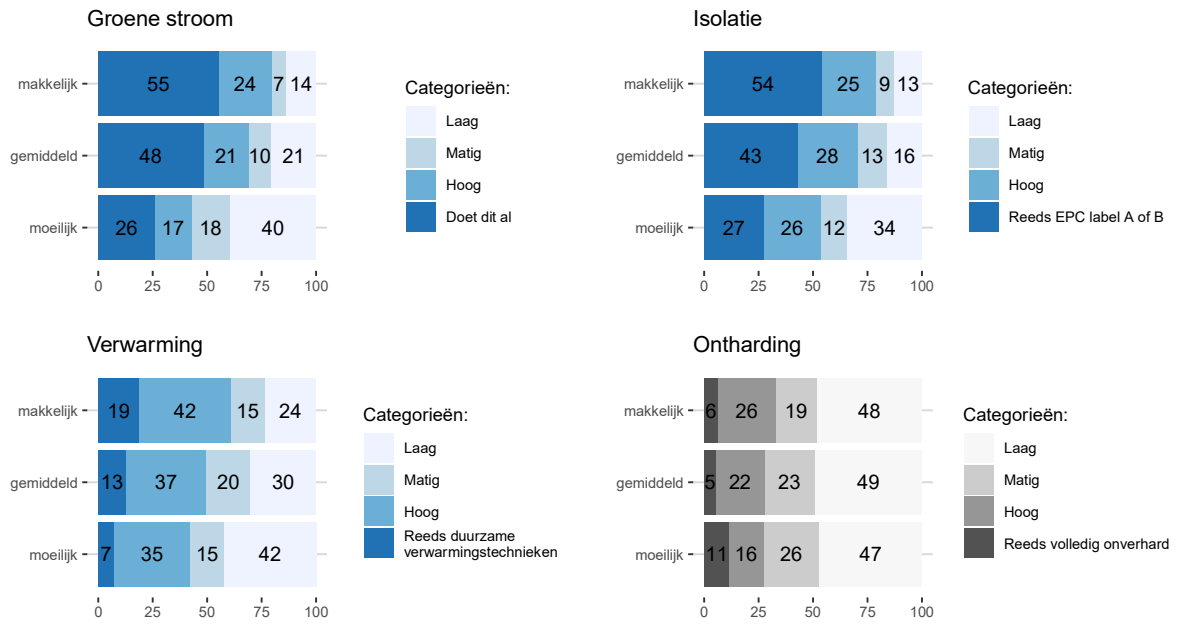
c. opleiding

d. omgeving

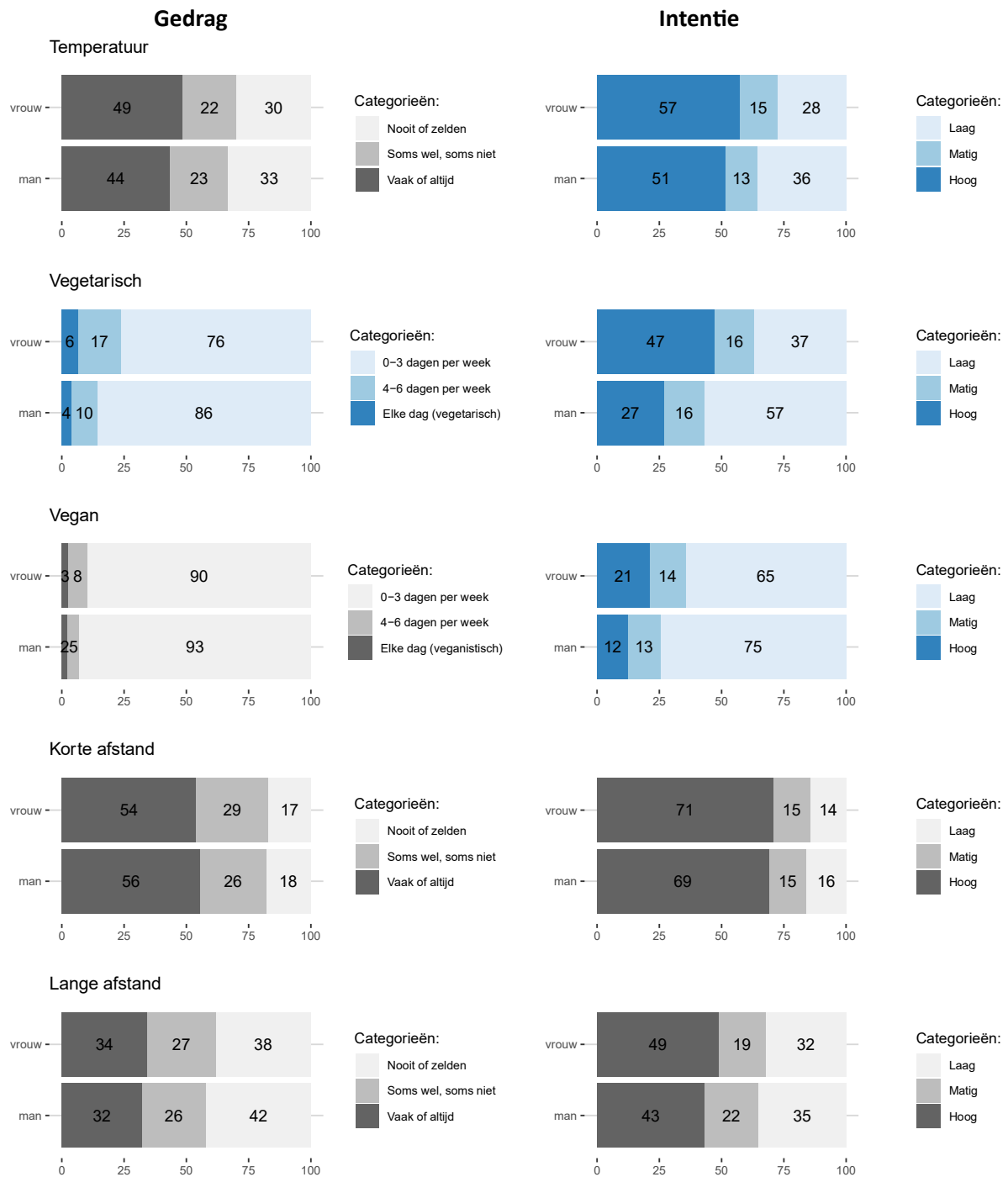

e. Financiële situatie

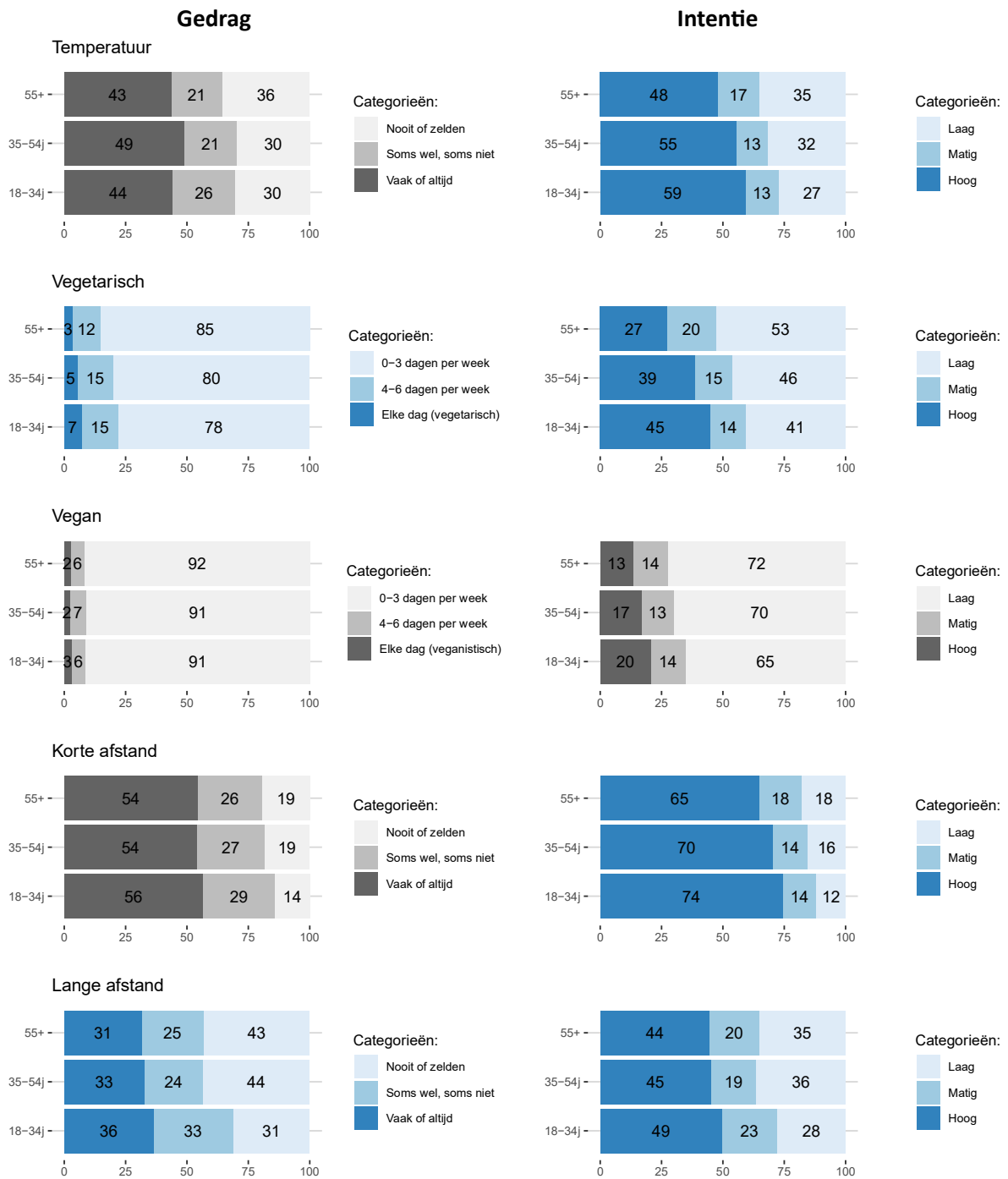
Figuur 6b. Geslachtsverschillen voor recurrente gedragingen en de intentie hiertoe (in %)

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 3

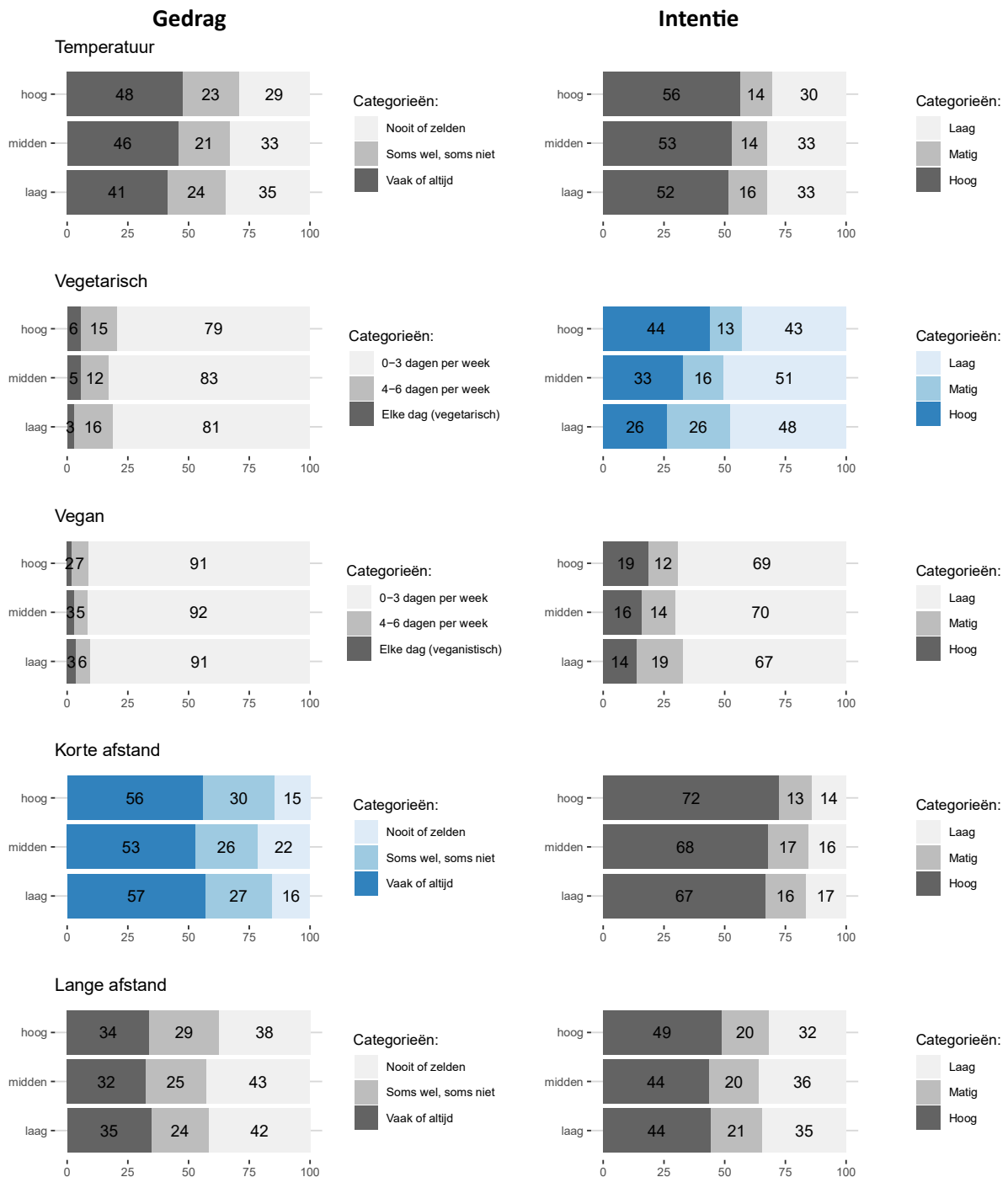
Figuur 6c. Leeftijdsverschillen voor recurrente gedragingen en de intentie hiertoe (in %)

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 3

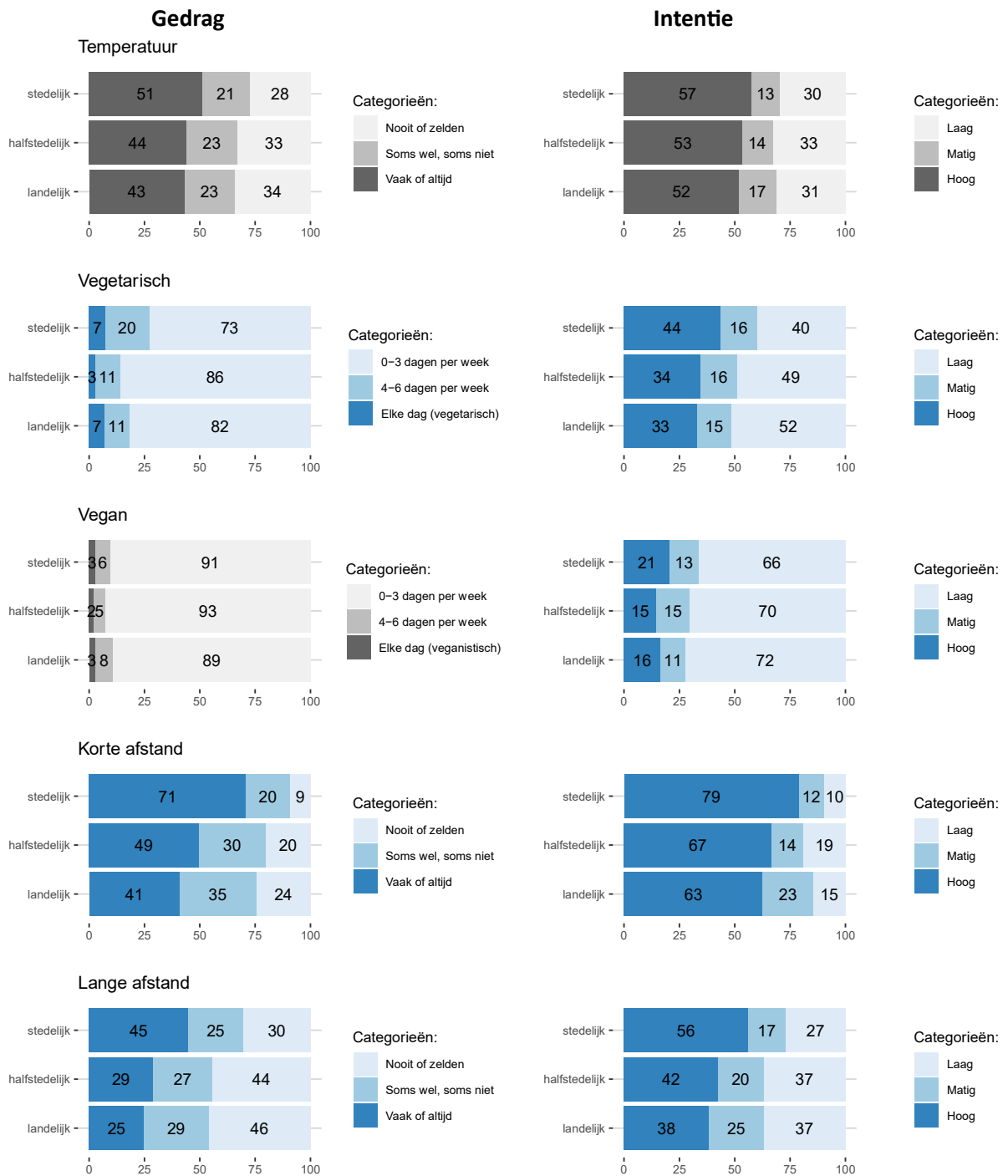

Figuur 6d. Opleidingsverschillen voor recurrente gedragingen en de intentie hiertoe (in %)

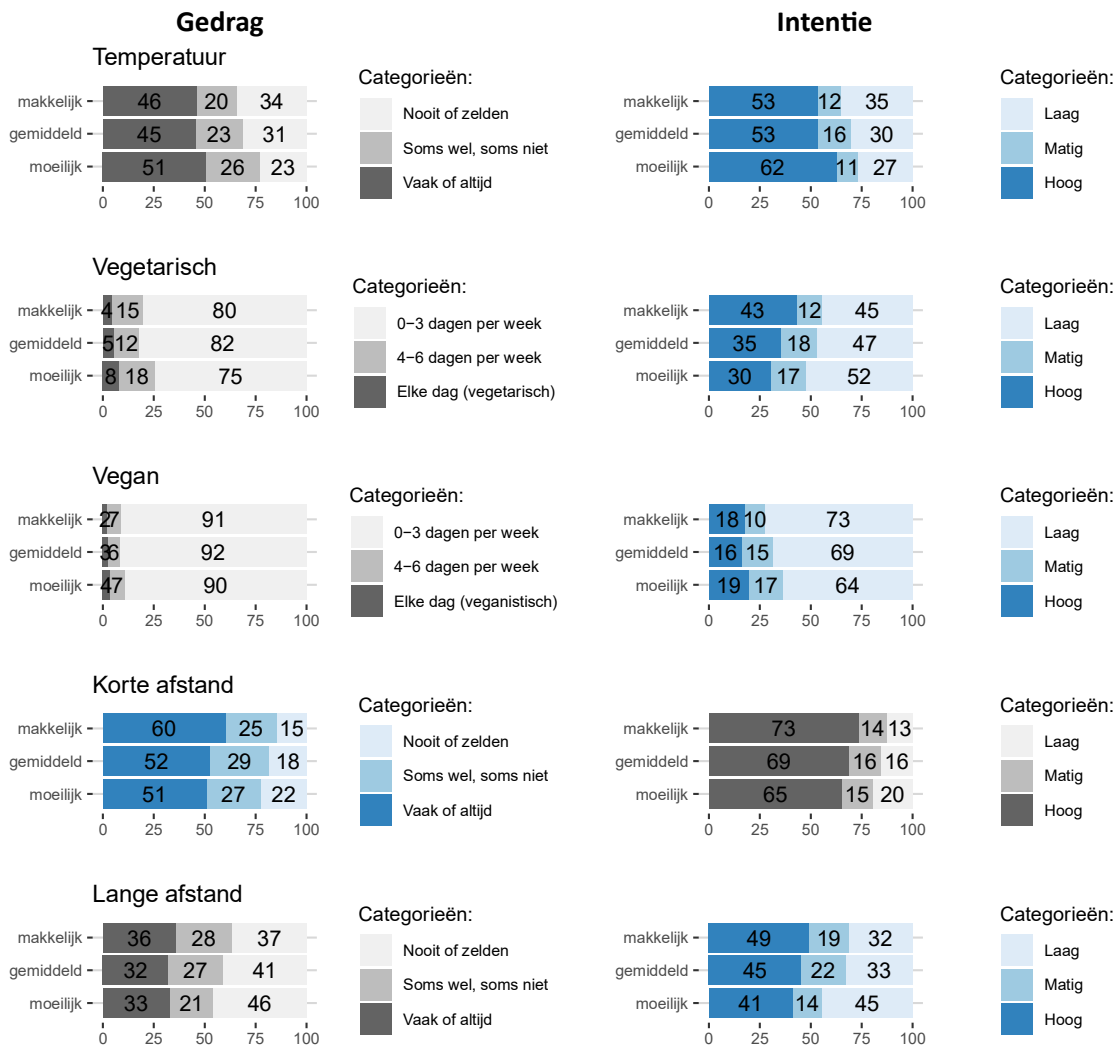
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 3

Figuur 6e. Omgevingsverschillen voor recurrente gedragingen en de intentie hiertoe (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 3

Figuur 6f. Verschillen in financiële situatie voor recurrente gedragingen en de intentie hiertoe (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 3

3. Welke houding vertoont de bevolking ten aanzien van diverse beleidsmaatregelen?

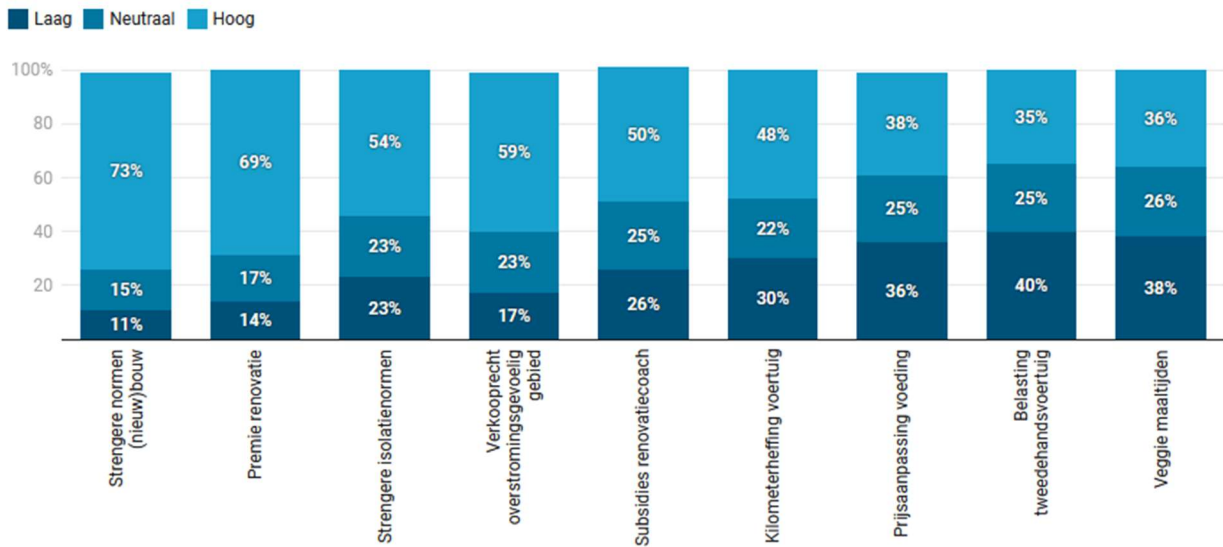
Items ondersteuning beleidsmaatregelen <i>In welke mate zou je met volgende maatregelen akkoord gaan indien deze door de overheid zouden worden ingevoerd om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen?</i>
Subsidies voor een renovatiecoach die je begeleidt om je huis klimaatvriendelijker te maken
Premies voor mensen met een lager inkomen om hun huis te renoveren
Mensen die een huis kopen verplichten om het beter te isoleren (tot een minimumniveau van EPC)
Kilometerheffing op basis van de uitstoot van je voertuig (ter vervanging van de verkeersbelasting)
Eenmalige belasting die iedere eigenaar van een nieuw of tweedehands voertuig betaalt op basis van de uitstoot van je voertuig (voertuigen die energiezuiniger zijn betalen minder)
Strengere normen bij nieuwbouw en verbouwing voor het opvangen en laten indringen van water in de grond (bijv. verplichten van regenwaterputten en gebruik van materialen die water doorlaten)
Voorkooprecht voor de overheid voor bebouwing/ bouwgronden in overstromingsgevoelig gebied zodat deze kunnen worden opgekocht en afgebroken om ruimte vrij te maken voor water
De overheid biedt in de eigen restaurants (scholen, administraties, zorginstellingen, ...) minstens de helft van de week enkel vegetarische maaltijden aan
Hogere prijs voor dierlijke producten en lagere prijs voor plantaardige alternatieven (omdat bij de productie van de eerste meer broeikasgassen vrijkomen)

Ten slotte bespreken we in dit stuk de prevalentiecijfers met betrekking tot de attitude van de bevolking ten aanzien van negen beleidsmaatregelen. Hoewel deelnemers hun mate van ondersteuning dienden te beantwoorden op een 5-puntenschaal gaande van 1 ("Zeker niet") tot 5 ("Zeker wel"), onderscheiden we voor het gemak de volgende 3 categorieën aan deelnemers: deelnemers met een lage score (duidden "zeker niet" of "eerder niet" aan), deelnemers die er neutraal over denken (duidden "neutraal" aan) en deelnemers met een hoge score (duidden "eerder wel" of "zeker wel" aan).

Voor deze negen beleidsmaatregelen geldt dat er een differentiatie is tussen de aard van de maatregelen (bijv. subsidie, premie, verplichting, belasting (eenmalig, recurrent), normen, ...), waardoor gemeten verschillen in attitude verbonden kunnen zijn aan het verschil van thema, maar ook aan de aard van het beleidsinstrument.

Wat over alle potentiële beleidsmaatregelen opvalt is dat in 6/9 gevallen, 50% of meer van de bevrageden er sterke voorstander van zijn. Dit percentage loopt zelfs op tot meer dan 7/10 voor de maatregel om strengere normen op te leggen bij nieuwbouw en verbouwing (73%) en het voorstel om premies toe te kennen aan mensen met een lager inkomen om hun huis te renoveren (69%). De bijval voor andere maatregelen springt ook in het oog: ongeveer de helft van de Vlaamse bevolking geeft aan zich te kunnen vinden in de maatregel om mensen die een huis kopen te verplichten om het beter te isoleren (54%), het invoeren van voorkooprecht voor de overheid voor bebouwing/ bouwgronden in overstromingsgevoelig gebied zodat deze kunnen worden opgekocht en afgebroken om ruimte vrij te maken voor water (59%), het toekennen van subsidies voor een renovatiecoach (50%), en het invoeren van de kilometerheffing op basis van de uitstoot van je voertuig (48%). Een minderheid van de bevolking gaat akkoord met het invoeren van een hogere prijs voor dierlijke producten en lagere prijs voor plantaardige alternatieven (38%), eenmalige belasting die iedere eigenaar van een nieuw of tweedehands voertuig betaalt op basis van de uitstoot van je voertuig (35%) en minstens de helft van de week vegetarische maaltijden in overheidsrestaurants (36%) (Figuur 7).

Figuur 7. Prevalentie van de ondersteuning van de bevolking ten aanzien van diverse beleidsmaatregelen

Conclusie

Er is best wat bijval voor diverse strikte beleidsmaatregelen bij de Vlaamse bevolking. Het percentage dat erg gekant is tegen bepaalde beleidsmaatregelen vormt een minderheid (bijv. 36% voor het aanbieden van vegetarische maaltijden in overheidsinstellingen). In het algemeen genieten de maatregelen in het domein van huisvesting de grootste steun. Zo is 7 op 10 Vlamingen een sterke voorstander van strengere normen bij nieuwbouw en het toekennen van een renovatiepremie.

3.1 Varieert het draagvlak voor de diverse beleidsmaatregelen naargelang sociodemografische kenmerken?

Uit tabel 4 en figuur 8 valt af te leiden dat de mate waarin de bevolking de diverse beleidsmaatregelen ondersteunt, afhangt van diverse sociodemografische kenmerken. Vrouwen, hoogopgeleiden, deelnemers die aangeven gemakkelijk rond te komen en deelnemers woonachtig in een stedelijke omgeving (tussen rijwoningen en appartementen) rapporteren de meeste ondersteuning. Deelnemers tussen de 35 en 54 jaar rapporteren significant minder draagvlak dan jongere of oudere deelnemers.

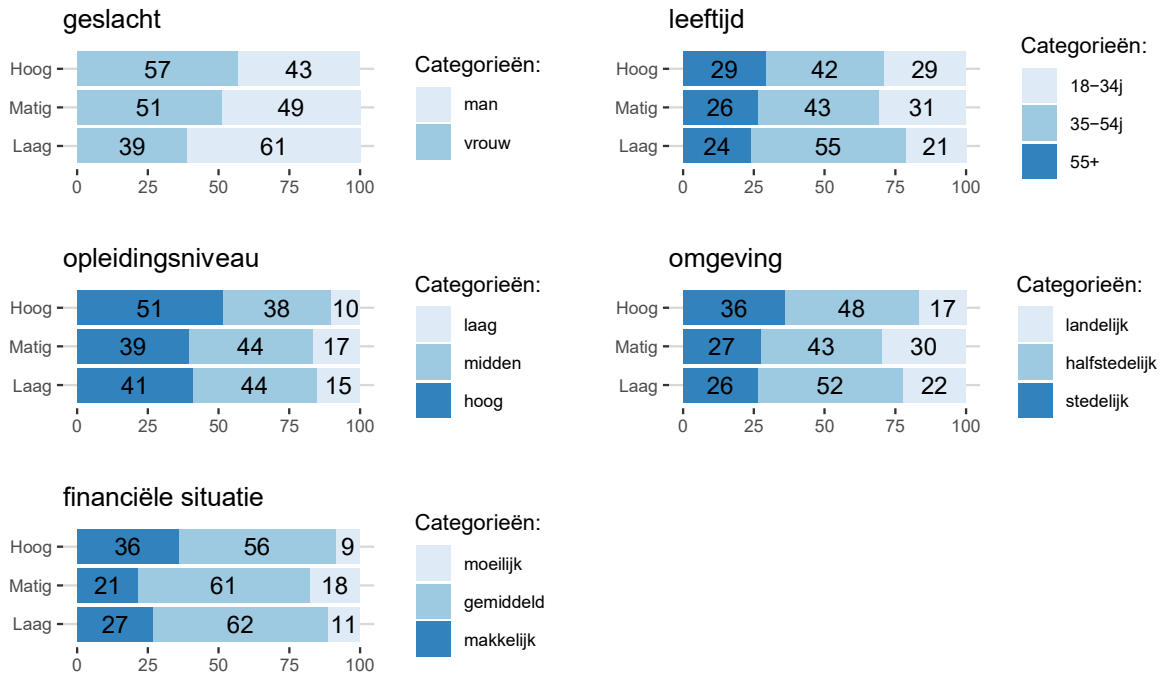
Conclusie

Vrouwen, hoogopgeleiden, deelnemers die aangeven gemakkelijk rond te komen en deelnemers in stedelijke gebieden vertonen het meeste draagvlak, terwijl deelnemers tussen de 35 en 54 jaar significant minder draagvlak rapporteren dan jongere of oudere deelnemers.

Tabel 4. Verband tussen sociodemografische factoren en het accepteren van klimaatvriendelijke overheidsmaatregelen

	Geslacht	Leeftijd	Opleidingsniveau	Woonomgeving	Financiële situatie
Acceptatie	$\chi^2(2) = 42.39^{***}$	$\chi^2(4) = 23.88^{***}$	$\chi^2(4) = 20.42^{***}$	$\chi^2(4) = 23.09^{***}$	$\chi^2(4) = 22.17^{***}$

Figuur 8. Sociodemografische gegevens voor (intentie tot) eenmalige gedragingen (in %)

Hoofdstuk 5: Resultaten proximale gedragsdeterminanten

1. Descriptieve onderzoeksvragen

1.1 Hoe gemotiveerd is de bevolking om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?

Items motivatie	
<i>In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om [klimaatvriendelijk gedrag]</i>	
Zinvolheid	Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen.
Interne druk	Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen.
Externe druk	Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen.

Wat is de prevalentie m.b.t. de motivatie voor de eenmalige gedragingen?

Een eerste positieve bevinding is dat voor alle gedragingen de scores voor zinvolheid hoger liggen dan voor interne of externe druk. Meer bepaald is zinvolheid een sterk aanwezig motief voor de productie van *groene stroom* via zonnepanelen (73%) en het investeren in een goed *geïsoleerde* woning (72%). Ongeveer de helft van de Vlamingen rapporteert voor deze gedragingen ook interne druk. Iets minder Vlamingen, maar nog steeds de helft, vindt het gebruik van duurzame verwarmingstechnieken (53%) of ontharden (45%) persoonlijk zinvol. Bij deze twee laatste eenmalige gedragingen is het aandeel van interne of externe druk beperkter (ongeveer een kwart van de deelnemers). De resultaten zijn terug te vinden in Figuur 9a.

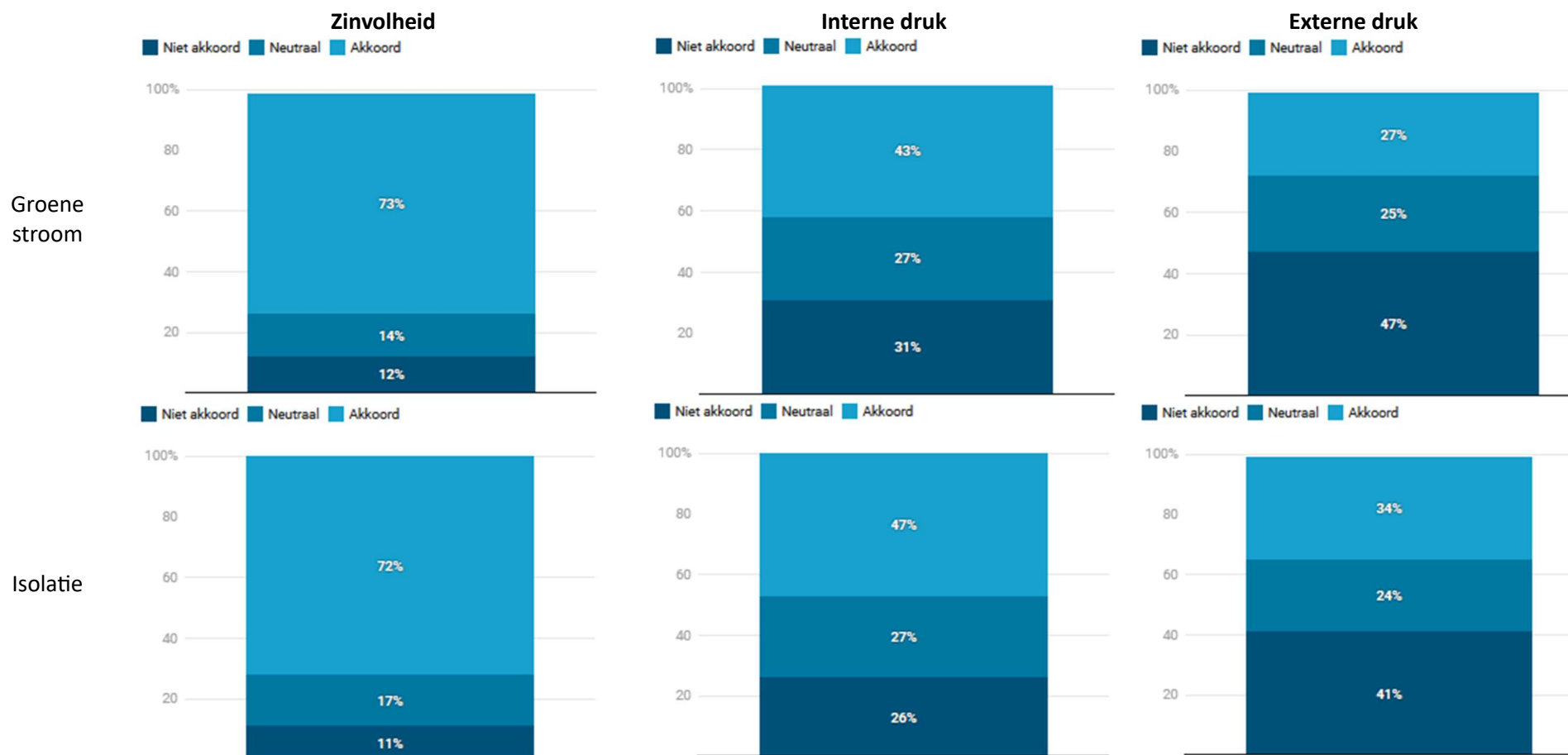
Wat is de prevalentie m.b.t. de motivatie voor de recurrente gedragingen?

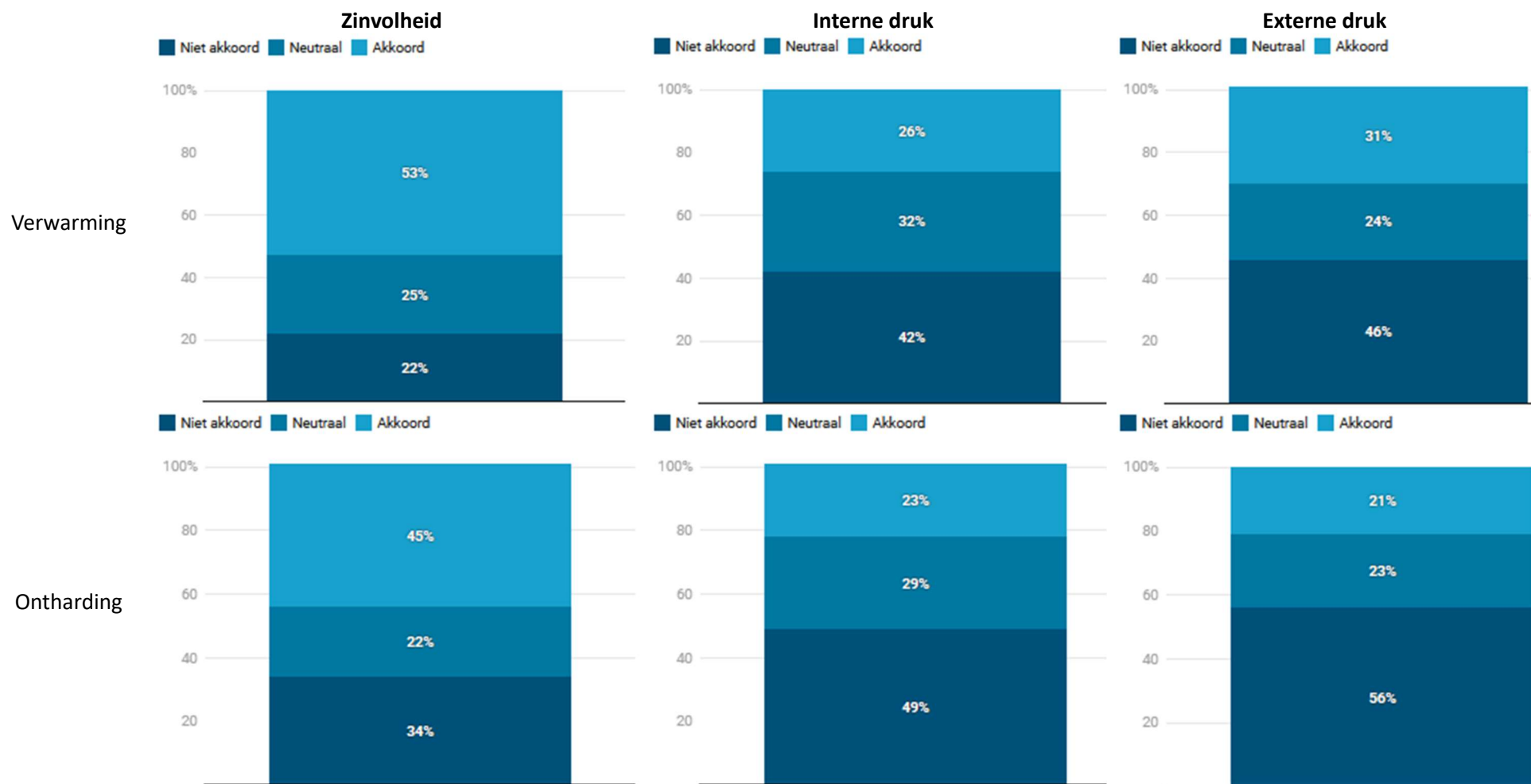
Net zoals bij de eenmalige gedragingen liggen de scores voor zinvolheid hoger dan de scores voor interne of externe druk. Dit wil zeggen dat de meeste mensen deze gedragingen doen uit persoonlijke overtuiging, en niet zozeer omdat ze zich hiertoe moreel verplicht voelen of gedwongen worden door anderen. Deelnemers vinden het verlagen van de thermostaat tot 19°C (59%) en het afleggen van korte (78%) en lange (72%) afstanden op een klimaatvriendelijke manier het meest zinvol. Voor deze gedragingen geeft de helft van de deelnemers ook aan interne druk te ervaren. Een vegetarische (38%) of veganistische (20%) hoofdmaaltijd wordt door een minderheid van de deelnemers als zinvol ervaren en ook interne en externe druk vormen minder uitgesproken motivaties voor dit gedrag. De resultaten zijn terug te vinden in Figuur 9b.

Conclusie

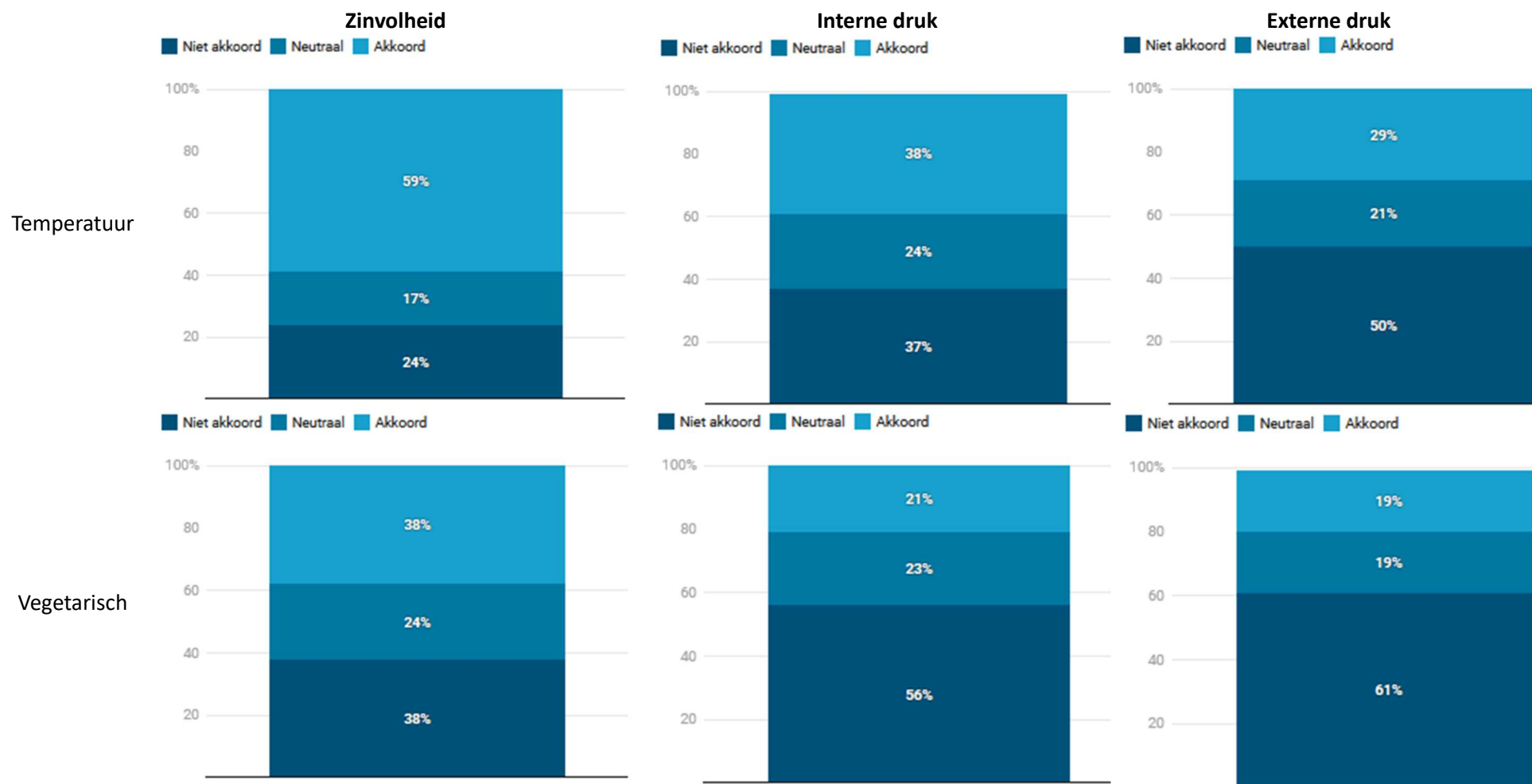
De bevolking ziet in grote mate de persoonlijke zinvolheid van verschillende eenmalige en recurrente klimaatvriendelijke gedragingen in, behalve van meer vegetarische en veganistische hoofdmaaltijden. Verder vindt ongeveer de helft van de bevolking dat men aan zichzelf verplicht is groene stroom te gebruiken, de woning te isoleren en korte en lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier af te leggen. Over het algemeen voelt slechts een minderheid van de bevolking zich onder externe druk gezet om klimaatvriendelijk gedrag te stellen.

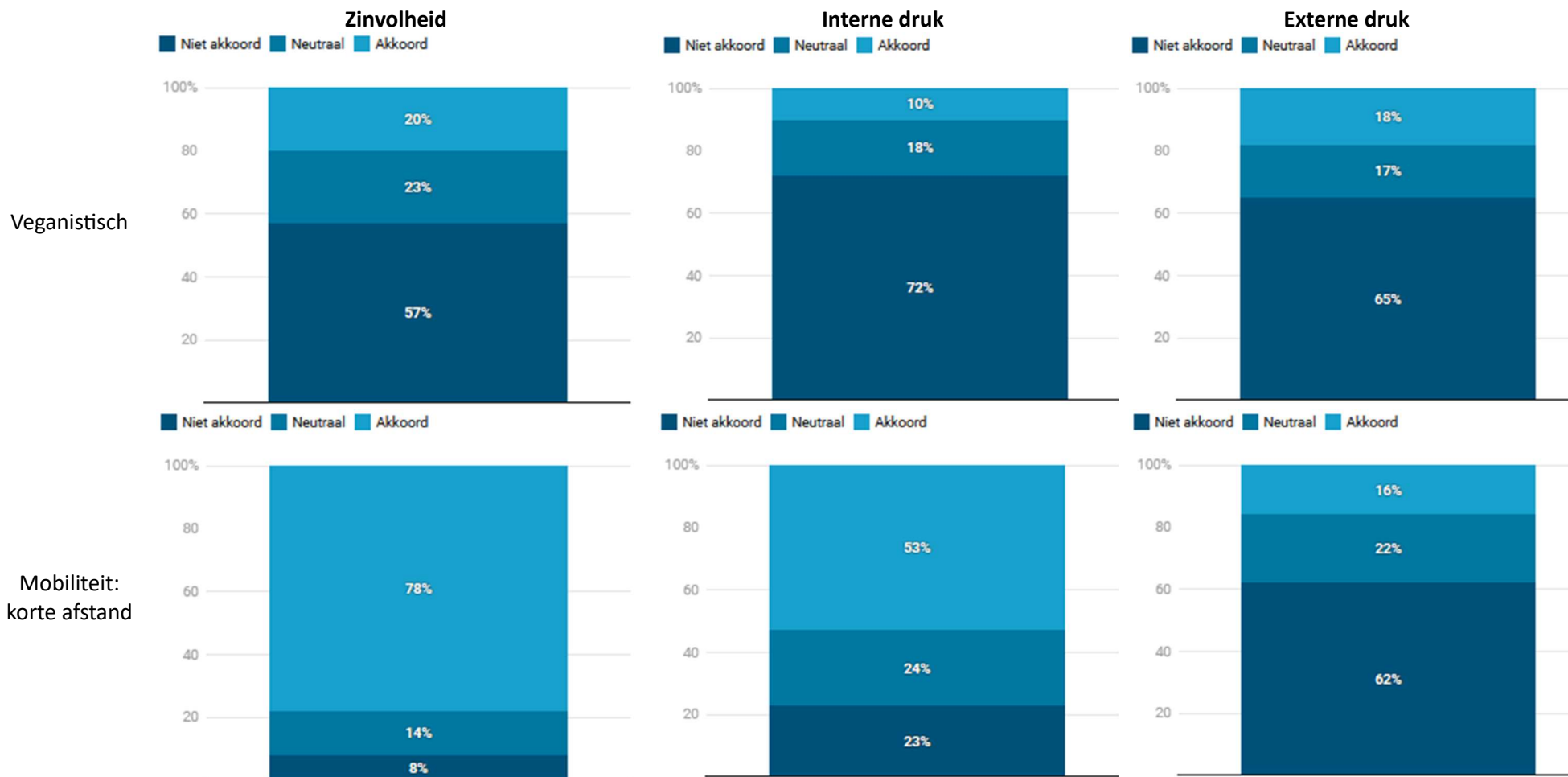
Figuur 9a. Prevalentie van de motivatie voor eenmalige gedragingen

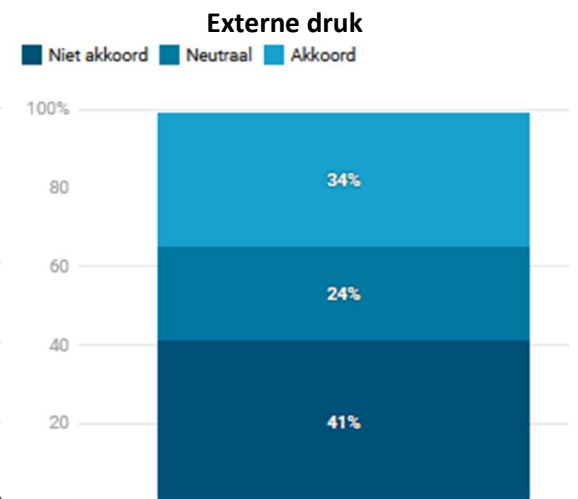
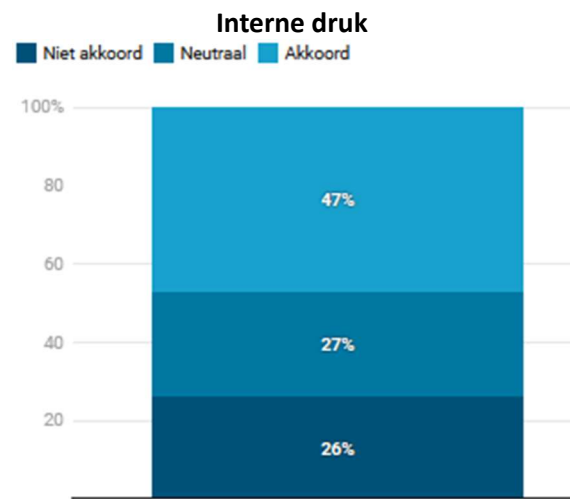
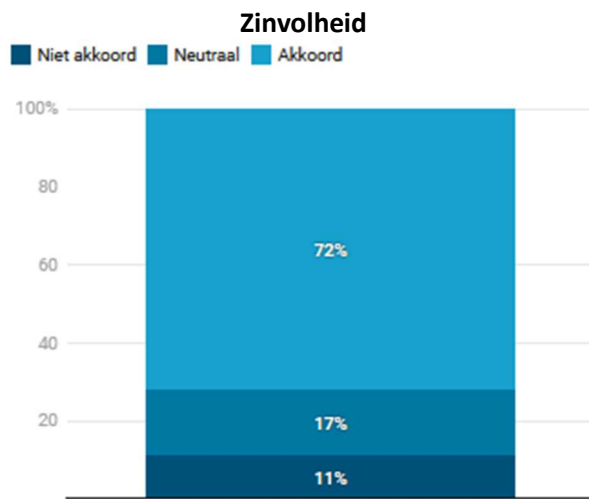
Figuur 9b. Prevalentie van de motivatie voor recurrente gedragingen

Mobiliteit:
lange afstand

Hoe variëren de scores op motivatie voor de diverse klimaatvriendelijke gedragingen naargelang sociodemografische kenmerken?

Geslacht

In het algemeen blijkt het motivatieprofiel van vrouwen gunstiger dan dat van mannen. Zo rapporteren vrouwen vaker interne motivatie (zowel zinvolheid als interne druk) voor het ontharden van de grond en diverse terugkerende gedragingen (d.i., het verlagen van de temperatuur, het vaker eten van zowel vegetarische als veganistische hoofdmaaltijden en het afleggen van korte afstanden op een klimaatvriendelijke manier). In vele gevallen rapporteren mannen voor diezelfde gedragingen meer externe druk. Eén gedrag vormde een uitzondering op dit patroon van geslachtseffecten: mannen rapporteren niet enkel meer externe druk, maar ook meer interne druk en zinvolheid voor de productie van groene stroom. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 5 en figuren 10a-b.

Leeftijd

De resultaten wijzen consistent op een gunstiger motivationeel patroon voor de jongere generaties: zij rapporteren in sterkere mate interne motieven (zinvolheid, interne druk of beide) in vergelijking met middelbare of oudere leeftijdsgroepen. De significante resultaten voor externe druk volgden het omgekeerde patroon, waarbij de oudste leeftijdsgroep systematisch hoger scoort dan de middelste of jongste leeftijdsgroep. Er was één uitzondering op dit patroon, met name de motivatie tot het ontharden. Middelbare volwassenen bleken hiervoor meer gemotiveerd dan de andere leeftijdsgroepen en dit omwille van diverse motieven (zinvolheid, interne druk, externe druk). De resultaten zijn terug te vinden in tabel 5 en figuren 10c-d.

Opleidingsniveau

De resultaten zijn consistent over alle gedragingen heen: hoogopgeleiden rapporteren meer interne motivatie (zowel een grotere waargenomen zinvolheid als interne druk) voor drie van de vier éénmalige gedragingen (d.i., de productie van groene stroom, het isoleren van de woning, het ontharden van de grond) en voor drie van de vier terugkerende gedragingen (d.i., vegetarisch eten, het afleggen van lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier, het verlagen van de temperatuur binnenhuis). Hoogopgeleiden vinden het plaatsen van duurzame verwarming het meest zinvol. Omgekeerd rapporteerden laagopgeleiden vaker externe druk voor alle gedragingen, behalve voor het investeren in duurzame verwarmingstechnieken. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 5 en figuren 10e-f.

Woonomgeving

Mensen die in een stedelijke omgeving (tussen rijwoningen en appartementen) wonen, vinden het zinnvoller om de thermostaat lager te zetten, om vaker vegetarisch te eten en om lange afstanden af te leggen op een klimaatvriendelijke manier. Voor het afleggen van korte afstanden op een klimaatvriendelijke wijze bleken beide vormen van interne motivatie (zinvolheid en interne druk) (tussen velden en bossen) verhoogd in vergelijking met halfstedelijke (tussen huizen met rondom tuin) en vooral landelijke omgeving (tussen velden en bossen). Voor het produceren van groene stroom rapporteerden mensen die in een landelijke of halfstedelijke omgeving wonen dan weer vaker zowel interne als externe druk dan mensen in een stedelijke omgeving. Ook om lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier af te leggen ervaren personen in een landelijke omgeving meer externe

druk dan mensen in stedelijke en halfstedelijke omgeving. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 5 en figuren 10g-h.

Financiële situatie

Hoe makkelijker men rondkomt met het inkomen, hoe zinvoller men het vindt om te investeren in groene stroom, isolatie en verwarming, om meer vegetarisch te eten en om zowel korte als lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier af te leggen. Zij die het moeilijk hebben om rond te komen, vertonen de meeste externe druk om klimaatvriendelijke gedragingen te stellen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 5 en figuren 10i-j.

Conclusie

Vrouwen blijken systematisch een gunstiger motivatiepatroon te vertonen dan mannen: in veel gevallen zijn ze meer intern en minder extern gemotiveerd. Wat betreft leeftijd, vinden jonge mensen het klimaatvriendelijk gedrag vaker zinvol, terwijl ze ook minder externe druk ervaren. Hoogopgeleiden, zij die minder financiële moeilijkheden ervaren en mensen uit een stedelijke omgeving (wonen tussen rijwoningen en appartementen) vinden diverse gedragingen zinvoller en ervaren meer interne druk, terwijl laagopgeleiden en mensen die in een landelijke omgeving wonen (tussen velden en bossen) of financiële moeilijkheden ervaren meer externe druk voor klimaatvriendelijk gedrag rapporteren.

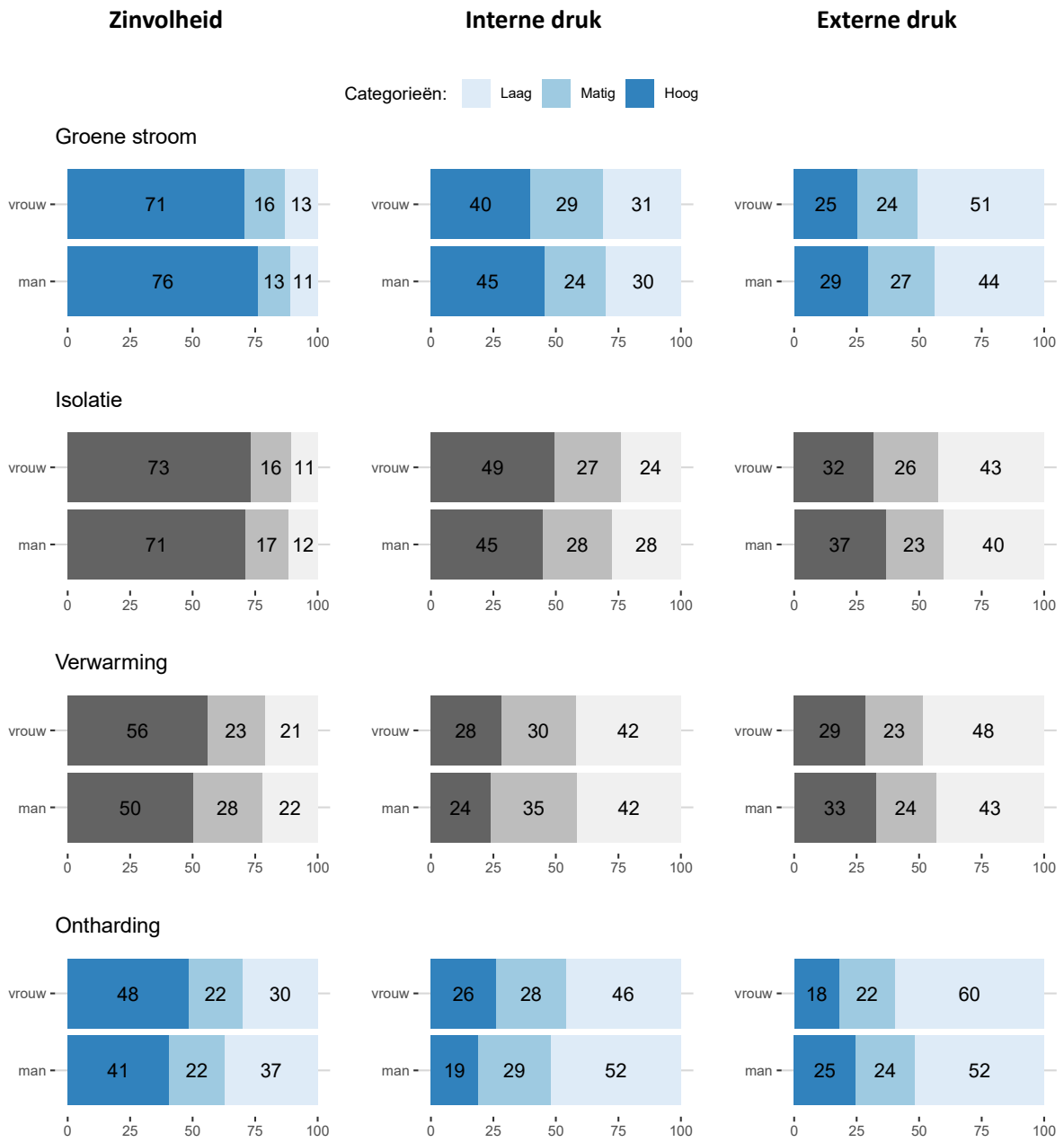
Tabel 5. Verband tussen sociodemografische factoren en proximale gedragsdeterminanten

	Geslacht	Leeftijd	Opleidingsniveau	Woonomgeving	Financiële situatie
Zinvolheid					
Groene stroom	$\chi^2 (2) = 6.52^*$	$\chi^2 (4) = 26.34^{***}$	$\chi^2 (4) = 66.08^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 40.17^{***}$
Isolatie	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 16.94^{**}$	n.s.	$\chi^2(4) = 15.2^{**}$
Verwarming	n.s.	$\chi^2 (4) = 17.95^{***}$	$\chi^2 (4) = 19.66^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 20.92^{***}$
Ontharding	$\chi^2 (2) = 8.03^*$	$\chi^2 (4) = 10.52^*$	$\chi^2 (4) = 21.80^{***}$	n.s.	n.s.
Temperatuur	$\chi^2 (2) = 12.93^{**}$	n.s.	$\chi^2 (4) = 9.53^*$	$\chi^2 (4) = 12.02^*$	n.s.
Vegetarisch	$\chi^2 (2) = 60.02^{***}$	$\chi^2 (4) = 30.79^{***}$	$\chi^2 (4) = 24.13^{***}$	$\chi^2 (4) = 16.78^{**}$	$\chi^2(4) = 12.93^*$
Veganistisch	$\chi^2 (2) = 22.26^{***}$	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Mobiliteit: korte afstand	$\chi^2 (2) = 7.48^*$	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 17.63^{***}$	$\chi^2(4) = 17.8^{**}$
Mobiliteit: lange afstand	n.s.	$\chi^2 (4) = 12.84^*$	$\chi^2 (4) = 10.07^*$	$\chi^2 (4) = 23.71^{***}$	$\chi^2(4) = 20.09^{***}$
Interne druk					
Groene stroom	$\chi^2 (2) = 6.33^*$	n.s.	$\chi^2 (4) = 32.64^{***}$	$\chi^2 (4) = 11.19^*$	$\chi^2(4) = 45.98^{***}$
Isolatie	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 12.04^*$	n.s.	n.s.
Verwarming	n.s.	$\chi^2 (4) = 13.22^{**}$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 13.6^{**}$
Ontharding	$\chi^2 (2) = 9.08^*$	$\chi^2 (4) = 9.74^*$	$\chi^2 (4) = 12.69^*$	n.s.	n.s.
Temperatuur	$\chi^2 (2) = 23.32^{***}$	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Vegetarisch	$\chi^2 (2) = 28.27^{***}$	$\chi^2 (4) = 15.57^{**}$	$\chi^2 (4) = 13.59^{**}$	n.s.	n.s.
Veganistisch	$\chi^2 (2) = 8.68^*$	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Mobiliteit: korte afstand	$\chi^2 (2) = 6.05^*$	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 13.44^{**}$	n.s.
Mobiliteit: lange afstand	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 12.05^*$	n.s.	n.s.
Externe druk					
Groene stroom	$\chi^2 (2) = 7.74^*$	n.s.	$\chi^2 (4) = 10.27^*$	$\chi^2 (4) = 18.41^{***}$	$\chi^2(4) = 26.2^{***}$
Isolatie	n.s.	$\chi^2 (4) = 16.97^{**}$	$\chi^2 (4) = 15.84^{**}$	n.s.	$\chi^2(4) = 37.1^{***}$
Verwarming	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 29.55^{***}$
Ontharding	$\chi^2 (2) = 9.13^{**}$	n.s.	$\chi^2 (4) = 22.01^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 54.76^{***}$
Temperatuur	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 16.00^{**}$	n.s.	$\chi^2(4) = 52.07^{***}$
Vegetarisch	$\chi^2 (2) = 15.03^{***}$	$\chi^2 (4) = 28.18^{***}$	$\chi^2 (4) = 35.26^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 30.17^{***}$
Veganistisch	$\chi^2 (2) = 16.80^{***}$	$\chi^2 (4) = 39.47^{***}$	$\chi^2 (4) = 45.08^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 53.52^{***}$
Mobiliteit: korte afstand	$\chi^2 (2) = 8.17^*$	$\chi^2 (4) = 15.33^{**}$	$\chi^2 (4) = 25.33^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 38.01^{***}$
Mobiliteit: lange afstand	$\chi^2 (2) = 10.02^{**}$	$\chi^2 (4) = 28.21^{***}$	$\chi^2 (4) = 27.36^{***}$	$\chi^2 (4) = 10.20^*$	$\chi^2(4) = 51.54^{***}$

Noot. n.s. = niet-significante verschillen.

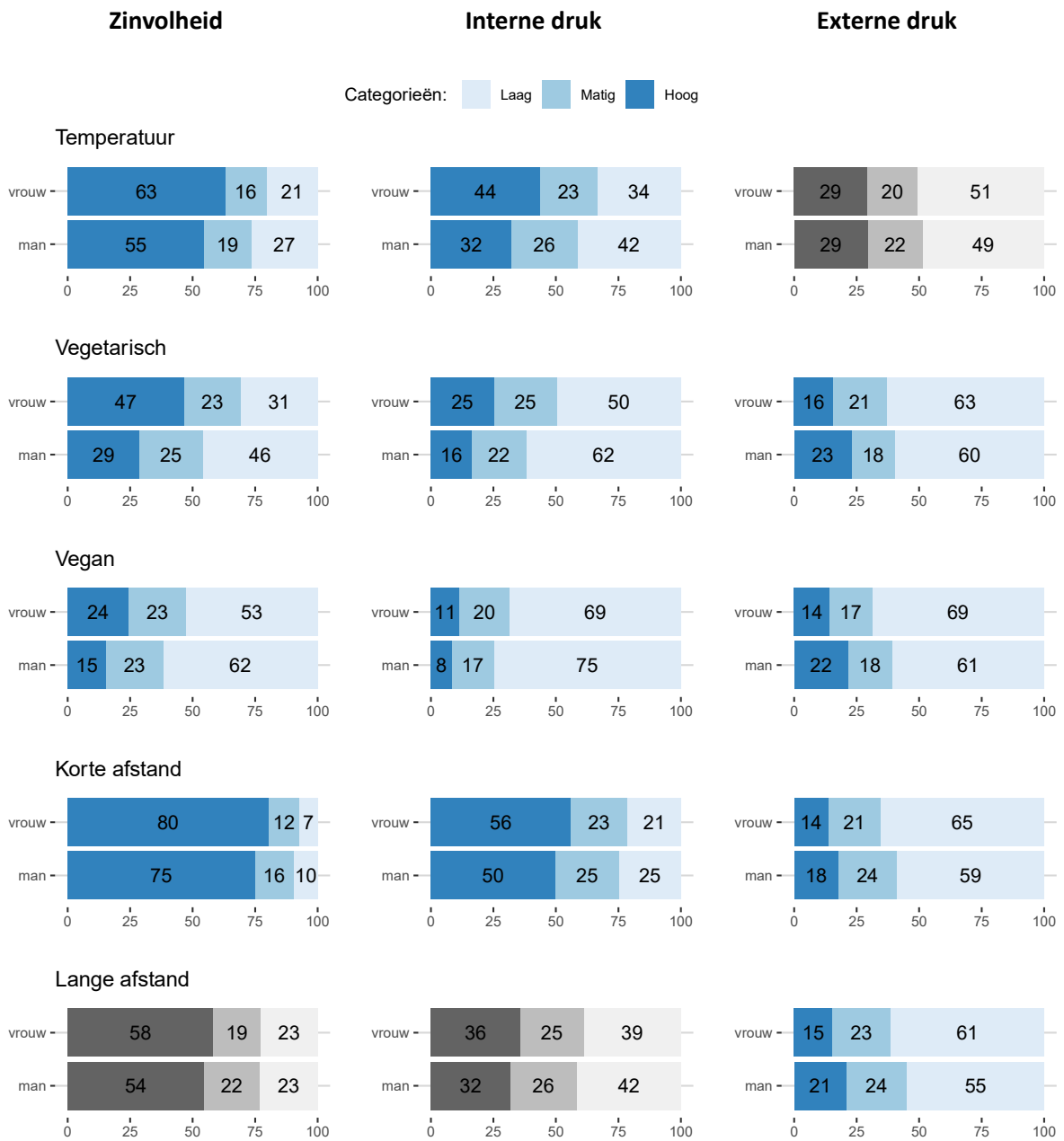
* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Figuur 10a. Geslachtsverschillen voor de motivatie om de eenmalige gedragingen te stellen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

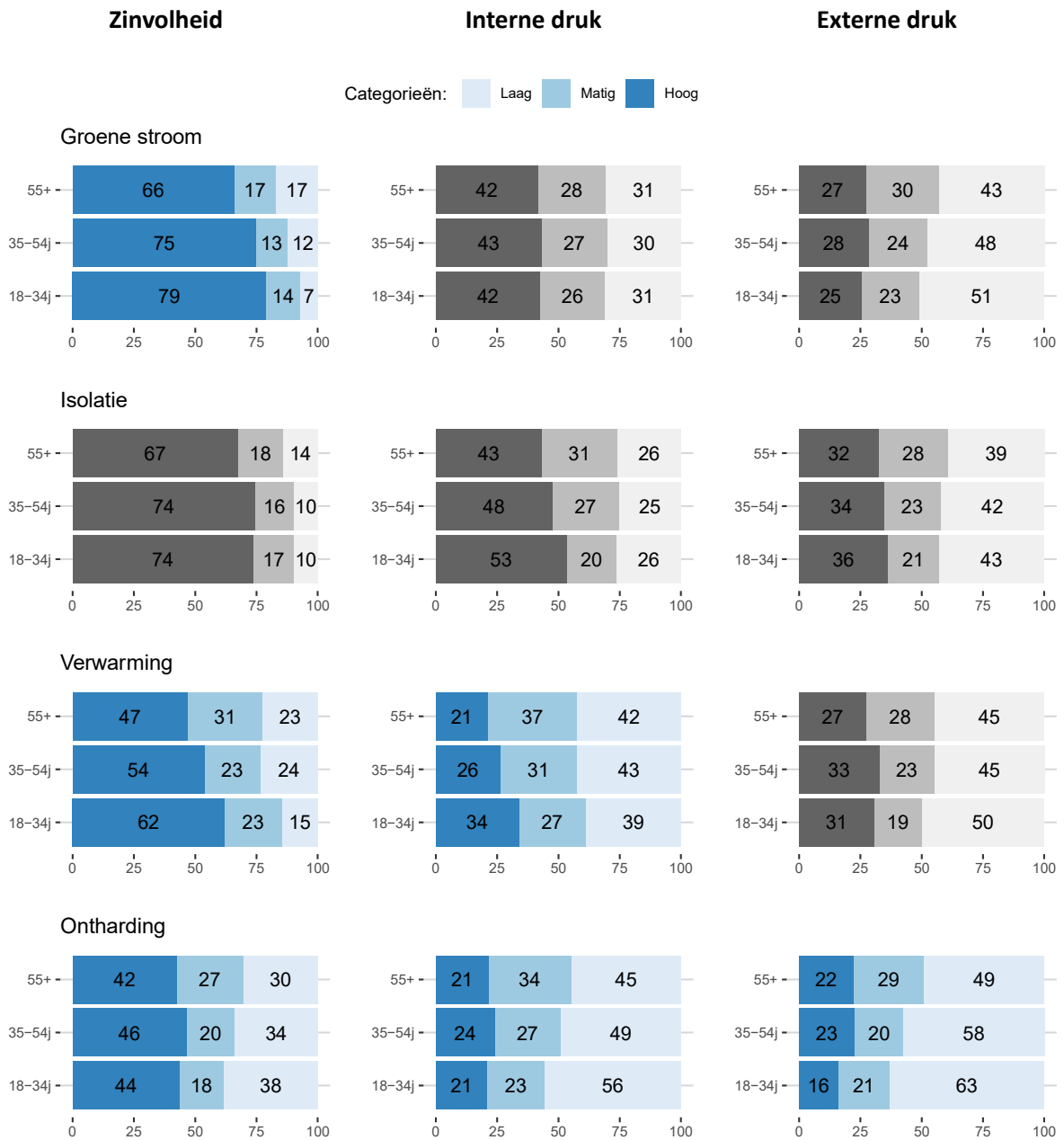

Figuur 10b. Geslachtsverschillen voor de motivatie om de recurrente gedragingen te stellen (in %)

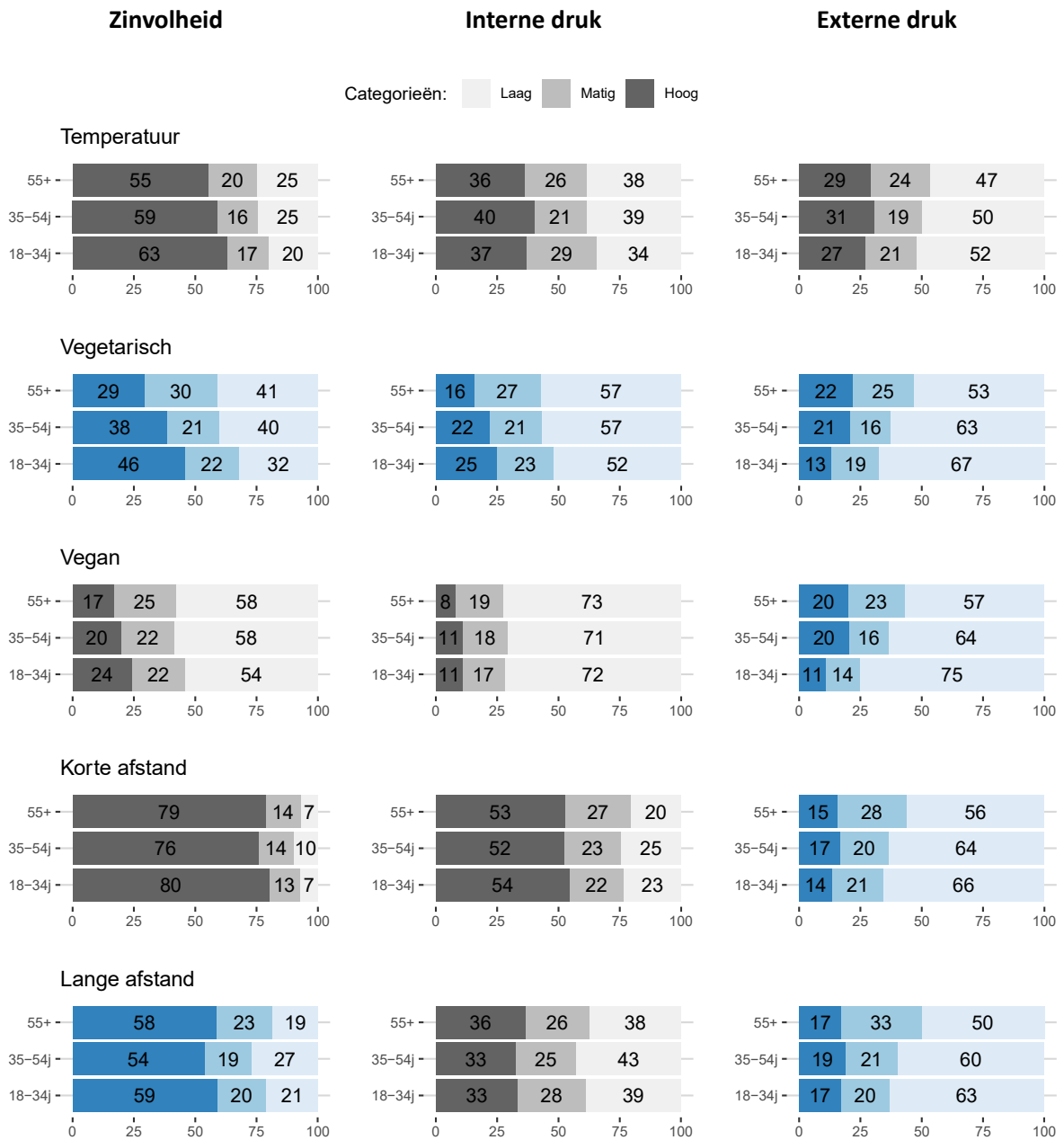
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

Figuur 10c. Leeftijdsverschillen in de motivatie om de eenmalige gedragingen te stellen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

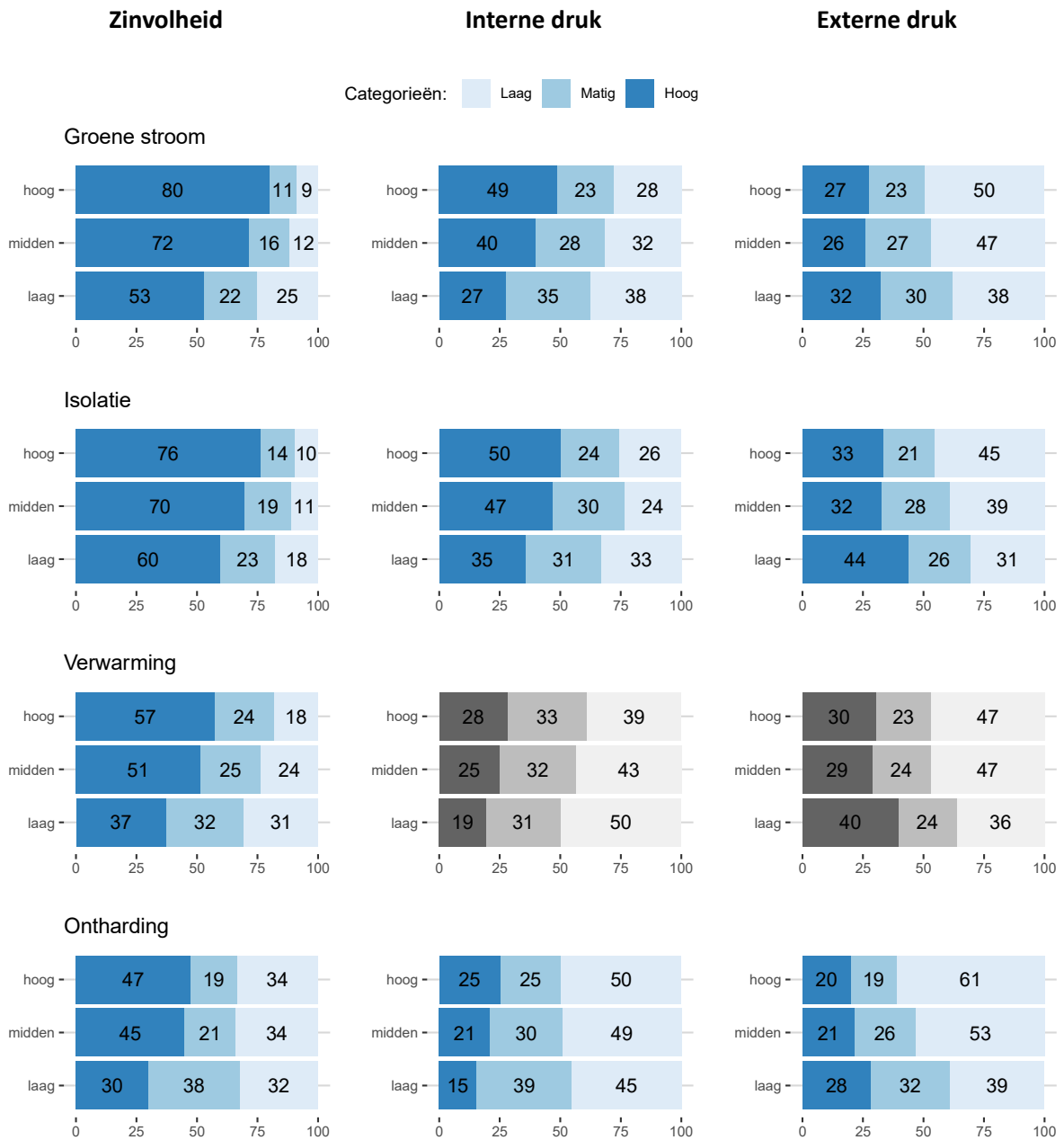

Figuur 10d. Leeftijdsverschillen in de motivatie om de recurrente gedragingen te stellen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

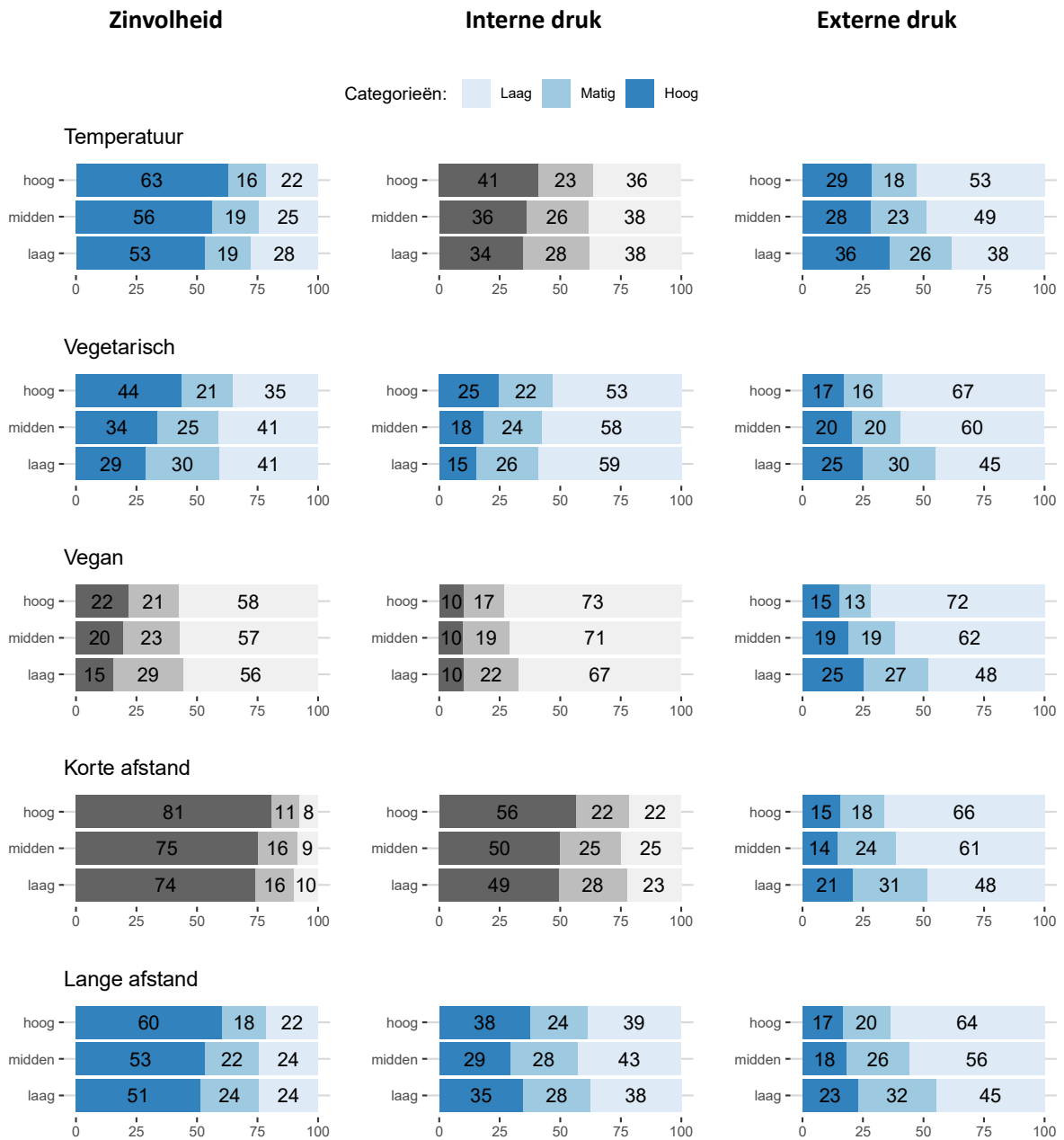

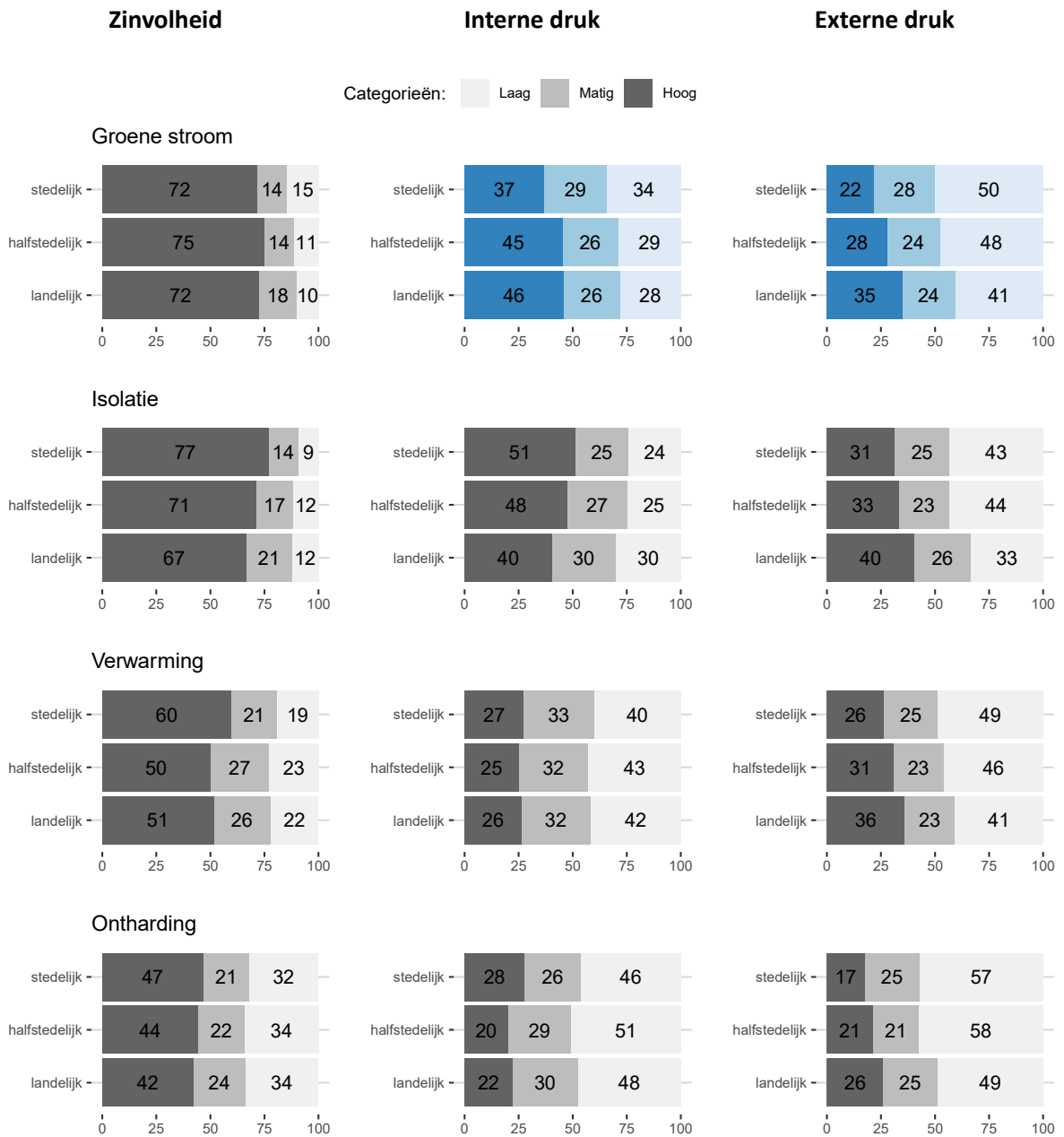
Figuur 10e. Opleidingsverschillen in de motivatie om de eenmalige gedragingen te stellen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

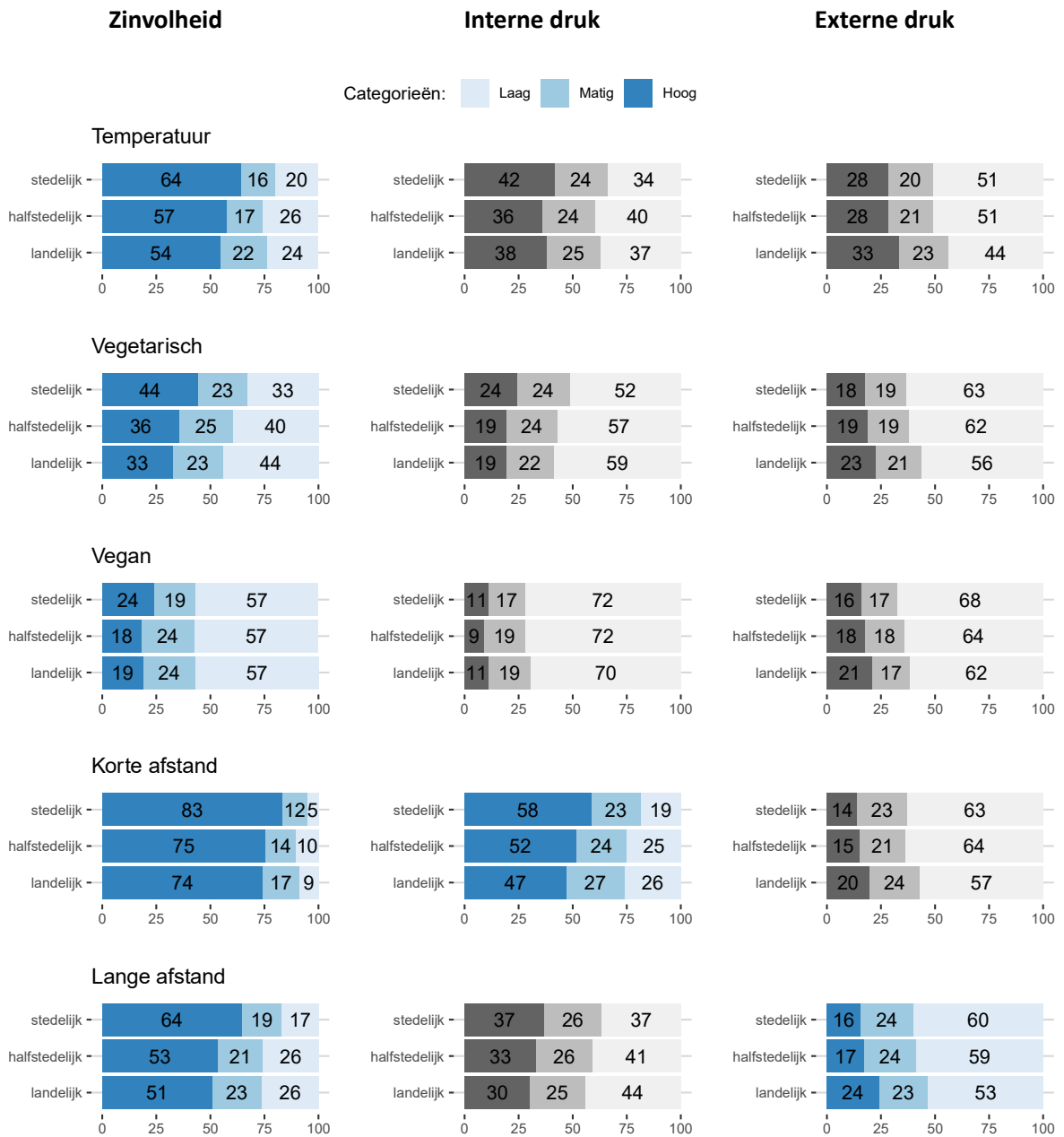
Figuur 10f. Opleidingsverschillen in de motivatie om de recurrente gedragingen te stellen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

Figuur 10g. Omgevingsverschillen in de motivatie om de eenmalige gedragingen te stellen (in %)
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

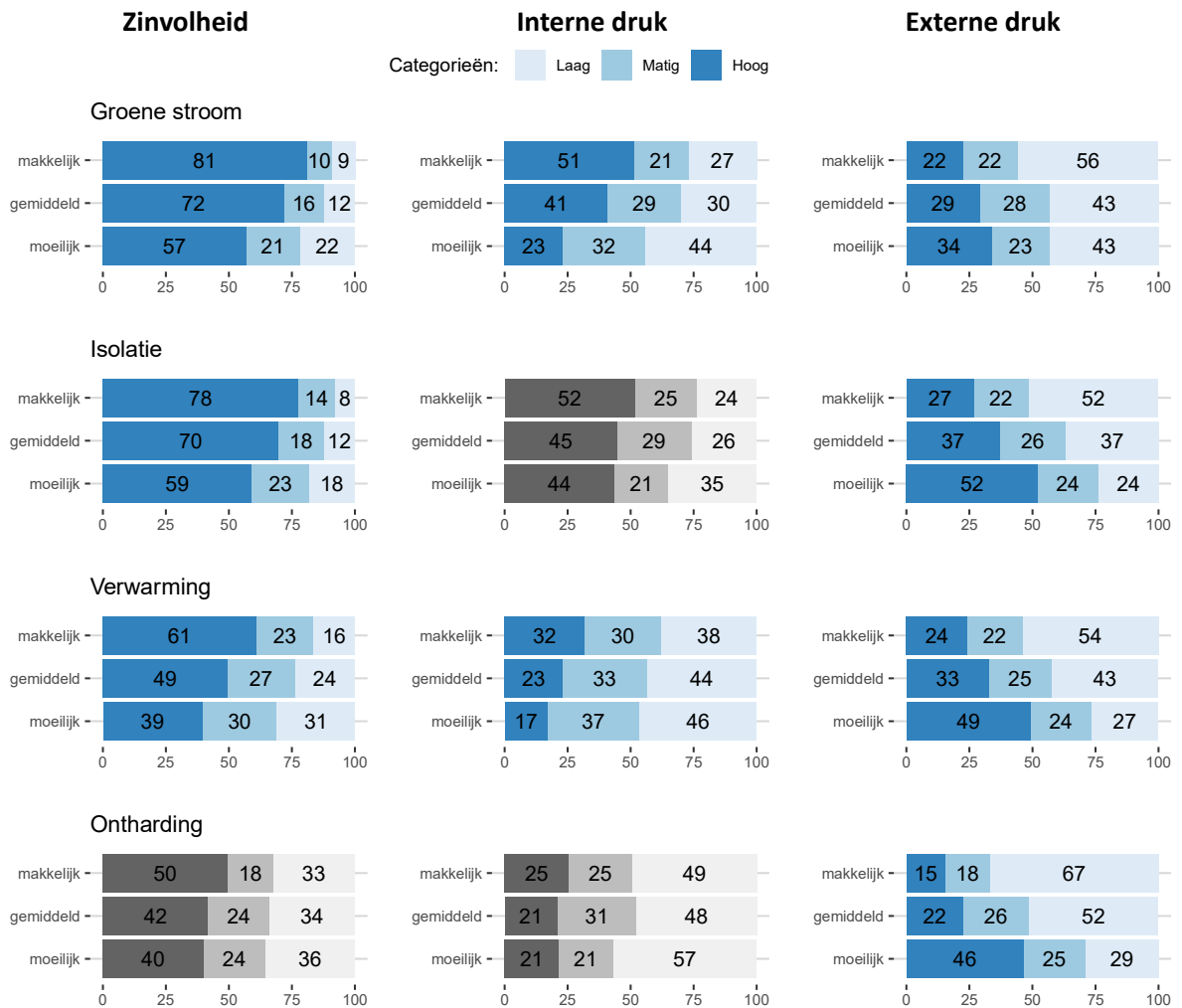

Figuur 10h. Omgevingsverschillen in de motivatie om de recurrente gedragingen te stellen (in %)
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

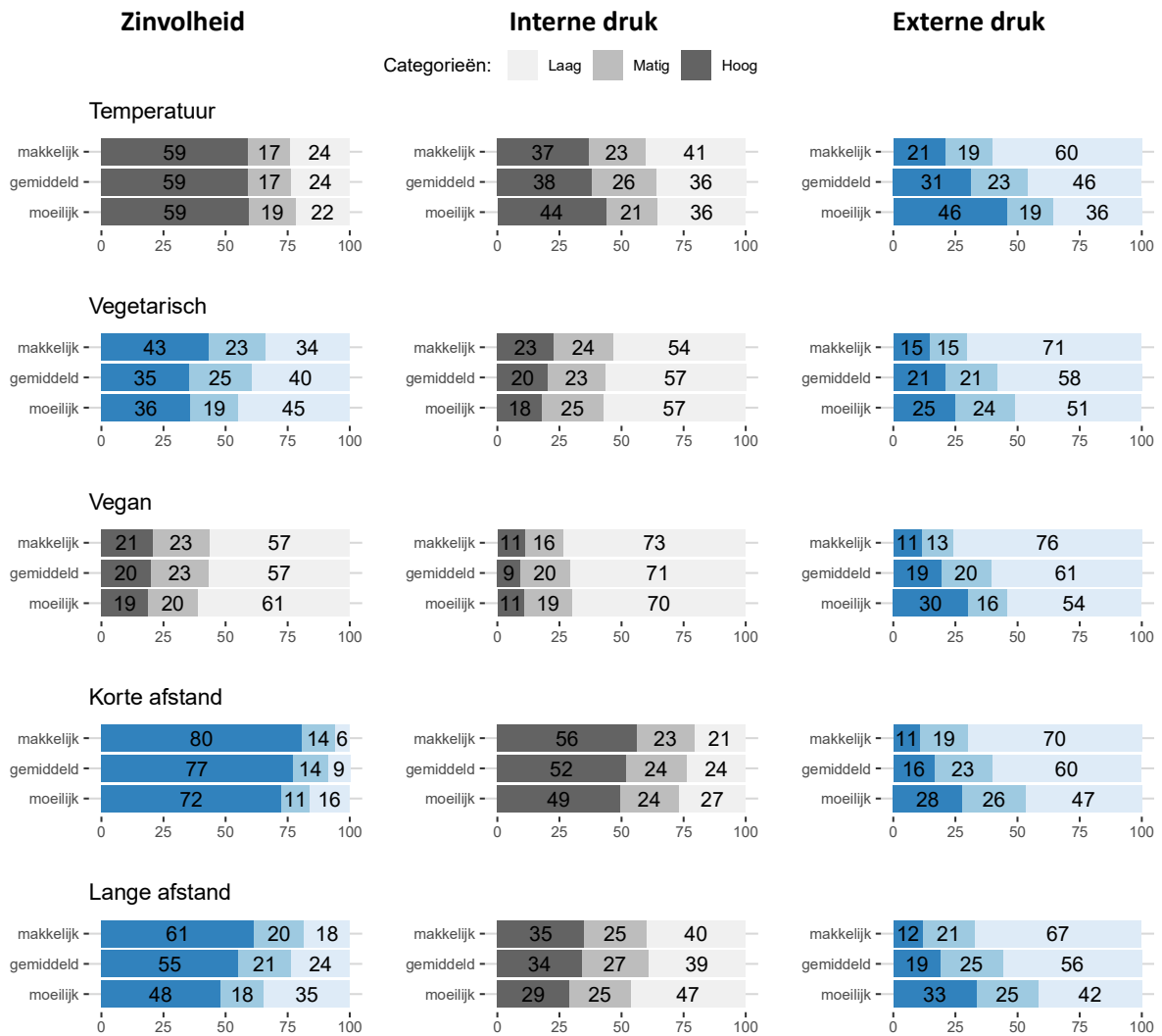
Figuur 10i. Verschillen in financiële situatie in voor de motivatie om de eenmalige gedragingen te stellen (in %)

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

Figuur 10j. Verschillen in financiële situatie voor de motivatie om de recurrente gedragingen te stellen (in %)

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 5

1.2 Wat is de verwachte winst van het stellen van klimaatvriendelijk gedrag?

Items uitkomstverwachting	
<i>In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om [klimaatvriendelijk gedrag]</i>	
Klimaat	Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan.
Financieel	Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen.
Gezondheid	Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren.

Wat is de prevalentie m.b.t. de uitkomstverwachtingen voor de eenmalige gedragingen?

Deelnemers verwachten dat het gebruik van groene stroom via zonnepanelen en het isoleren van de woning de grootste positieve impact heeft op het klimaat en op het uitsparen van financiële uitgaves. Verder vindt een aanzienlijk deel van de deelnemers dat duurzame verwarmingstechnieken en het ontharden van de ondergrond goed is voor het klimaat, terwijl duurzame verwarmingstechnieken ook verwacht worden iets op te leveren op financieel vlak. De gezondheidsvoordelen van de eenmalige gedragingen worden als eerder beperkt ingeschat. De resultaten zijn terug te vinden in figuur 11a.

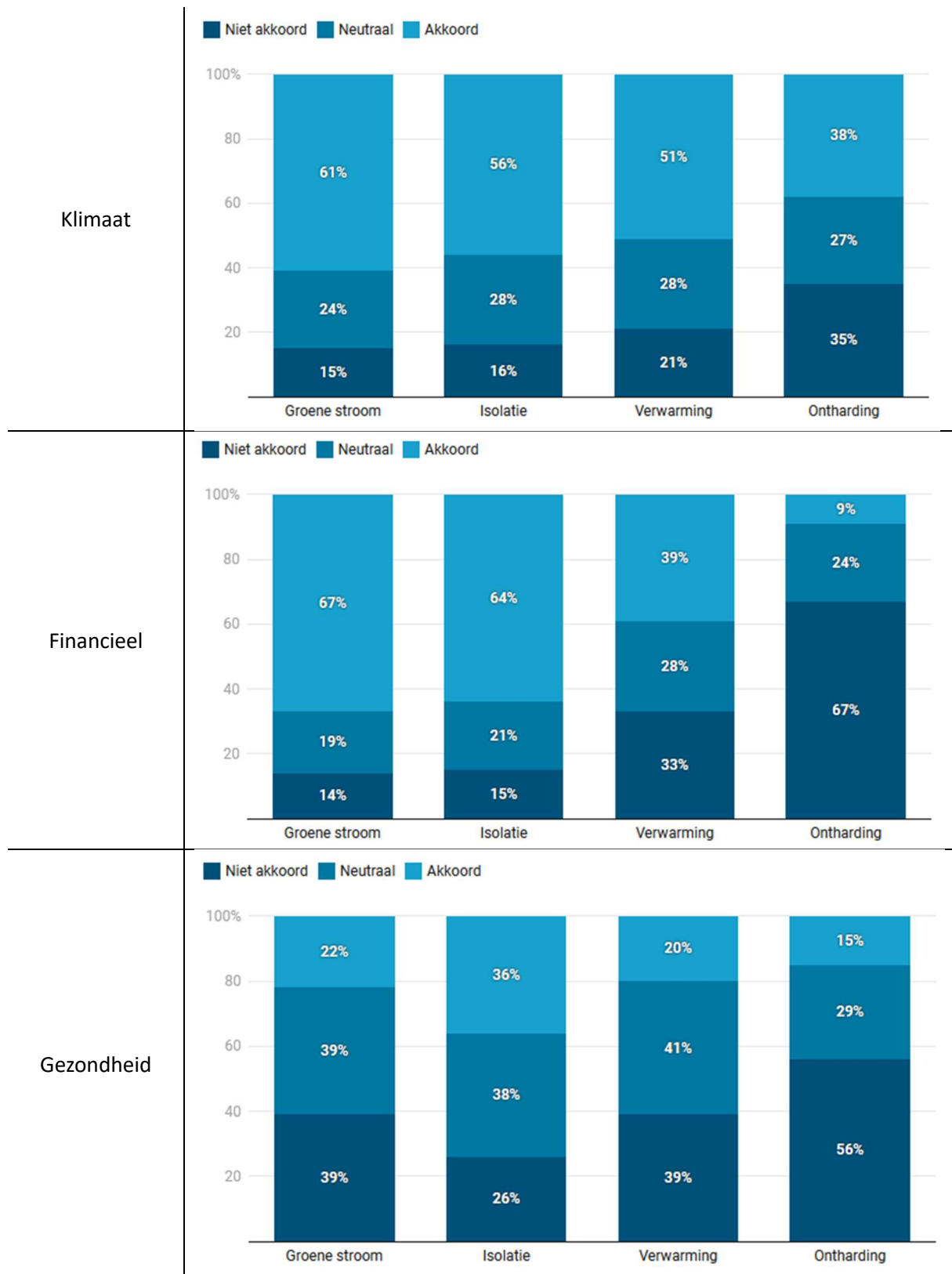
Wat is de prevalentie m.b.t. de uitkomstverwachtingen voor de recurrente gedragingen?

De helft van de deelnemers schatten het verlagen van de temperatuur, het vaker vegetarisch eten en het afleggen van lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier in als voordeling voor het bestrijden van de klimaatproblematiek. Het eten van veganistische hoofdmaaltijden wordt door het minste deelnemers als effectief beschouwt. Het afleggen van korte afstanden op een actieve manier is volgens de deelnemers niet enkel erg voordelig om de klimaatproblematiek tegen te gaan, maar ook het meest voordelig op financieel en gezondheidsvlak. Ook het verlagen van de temperatuur en het afleggen van lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier wordt door het merendeel van de deelnemers als financieel voordelig beoordeeld, in tegenstelling tot meer vegetarische of veganistische hoofdmaaltijden. In tegenstelling tot het afleggen van korte afstanden op een actieve manier, worden de andere gedragingen door een minderheid van de bevolking als gezondheidsbevorderend ingeschat, hoewel vaker vegetarische maaltijden eten toch ook voor 40% van de deelnemers een goed idee lijkt in termen van gezondheidswinst. De resultaten zijn terug te vinden in figuur 11b.

Conclusie

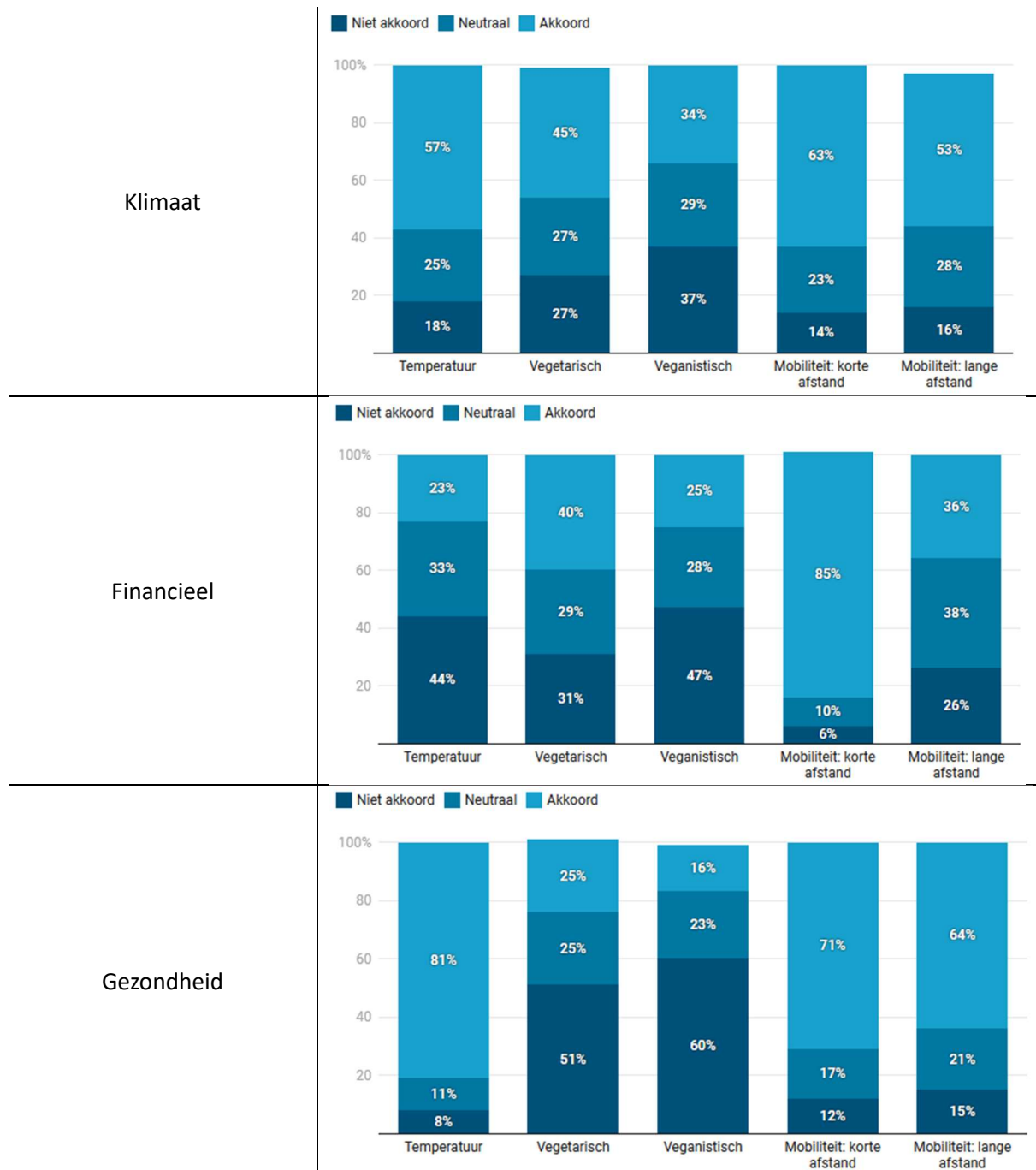
Wat betreft eenmalige gedragingen, beschouwen deelnemers groene stroom via zonnepanelen en isolatie als meest voordelig voor het bestrijden van de klimaatproblematiek en tevens het meest financieel lonende gedrag. Duurzame verwarming en ontharding van ondergrond worden ook als voordelig gezien voor het klimaat, met verwachte financiële voordelen. Wat betreft recurrente gedragingen, zien deelnemers het afleggen van korte afstanden op een actieve manier als meest gunstig op verschillende vlakken, terwijl ze vaker vegetarisch eten als minst voordelig inschatten.

Figuur 11a. Prevalentie van de diverse uitkomstverwachtingen voor eenmalig klimaatvriendelijk gedrag

Figuur 11b. Prevalentie van de diverse uitkomstverwachtingen voor recurrent klimaatvriendelijk gedrag

Hoe variëren de scores voor uitkomstverwachtingen van de diverse klimaatvriendelijke gedragingen naargelang sociodemografische kenmerken?

Geslacht

In het algemeen geloven vrouwen meer in de positieve uitkomsten van de verschillende klimaatvriendelijke gedragingen op het klimaat, de eigen financiën en de gezondheid dan mannen. Op dit patroon van geslachtseffecten was één uitzondering: mannen gaven vaker aan dat het produceren van groene stroom financieel voordelig is. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 6 en figuren 12a-b.

Leeftijd

Jongere mensen geven vaker aan dat het aanpassen van eet- en transportgedrag kan helpen om klimaatverandering tegen te gaan. Op het vlak van gezondheids- en financiële voordelen zijn de resultaten niet dezelfde overheen alle gedragingen, maar zijn ze gedragsspecifiek. Jonge deelnemers duiden voor sommige gedragingen meer financiële (bijv. groene stroom, vegetarisch eten) en gezondheidsvoordelen (bijv. isolatie, vegetarisch eten) aan, terwijl andere gedragingen volgens oudere deelnemers meer financiële (bijv. ontharden, veganistische hoofdmaaltijden) of gezondheidsvoordelen (bijv. veganistische hoofdmaaltijden, afleggen lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier) opleveren. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 6 en figuren 12c-d.

Opleidingsniveau

Hoogopgeleiden verbinden in het algemeen meer diverse voordelen aan het bevroegde klimaatvriendelijke gedrag. De systematische effecten voor de geschatte gunstige impact op het reduceren van de klimaatproblematiek vallen op. Er was één uitzondering op dit patroon: laagopgeleiden geven vaker aan dat het ontharden van de grond financieel voordelig is. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 6 en figuren 12e-f.

Woonomgeving

Mensen die in een stedelijke omgeving wonen (tussen rijwoningen en appartementen), verwachten meer dat de bevroegde klimaatvriendelijke gedragingen helpen om de klimaatverandering tegen te gaan. Bovendien vinden ze ook dat het verlagen van de thermostaat meer helpt om geld te besparen. Woonomgeving hield geen verband met de mate waarin de verschillende gedragingen gezondheidsvoordelen meebrengen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 6 en figuren 12g-h.

Financiële situatie

Zij die met hun inkomen moeilijker rondkomen geven aan dat ze minder verwachten dat deze volledige set aan klimaatvriendelijke gedragingen zullen helpen. Daarnaast vinden ze dat dat de eenmalige gedragingen, behalve ontharding, helpen om geld te besparen. Ze geven ook minder aan dat isoleren, meer vegetarisch eten en afstanden op een klimaatvriendelijke manier afleggen gezondheidsvoordelen heeft. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 6 en figuren 12i-j.

Conclusie

Vrouwen, hoogopgeleiden en zij die gemakkelijk rondkomen met hun inkomen vinden over het algemeen meer dat verschillende klimaatvriendelijke gedragingen voordelig zijn voor het klimaat, op financieel vlak en voor de eigen gezondheid. Jongere mensen hebben een hogere verwachting dat de gedragingen zullen helpen in de klimaatbestrijding, terwijl de leeftijdsverschillen voor de ingeschatte financiële en gezondheidsvoordelen verschillen per gedrag. Stedelijke bewoners (tussen rijwoningen en appartementen) hebben een hogere verwachting dat klimaatvriendelijk gedrag zal helpen om klimaatverandering tegen te gaan, maar het verschil in ingeschatte voordelen voor de gezondheid of financiën was niet afhankelijk van de woonomgeving.

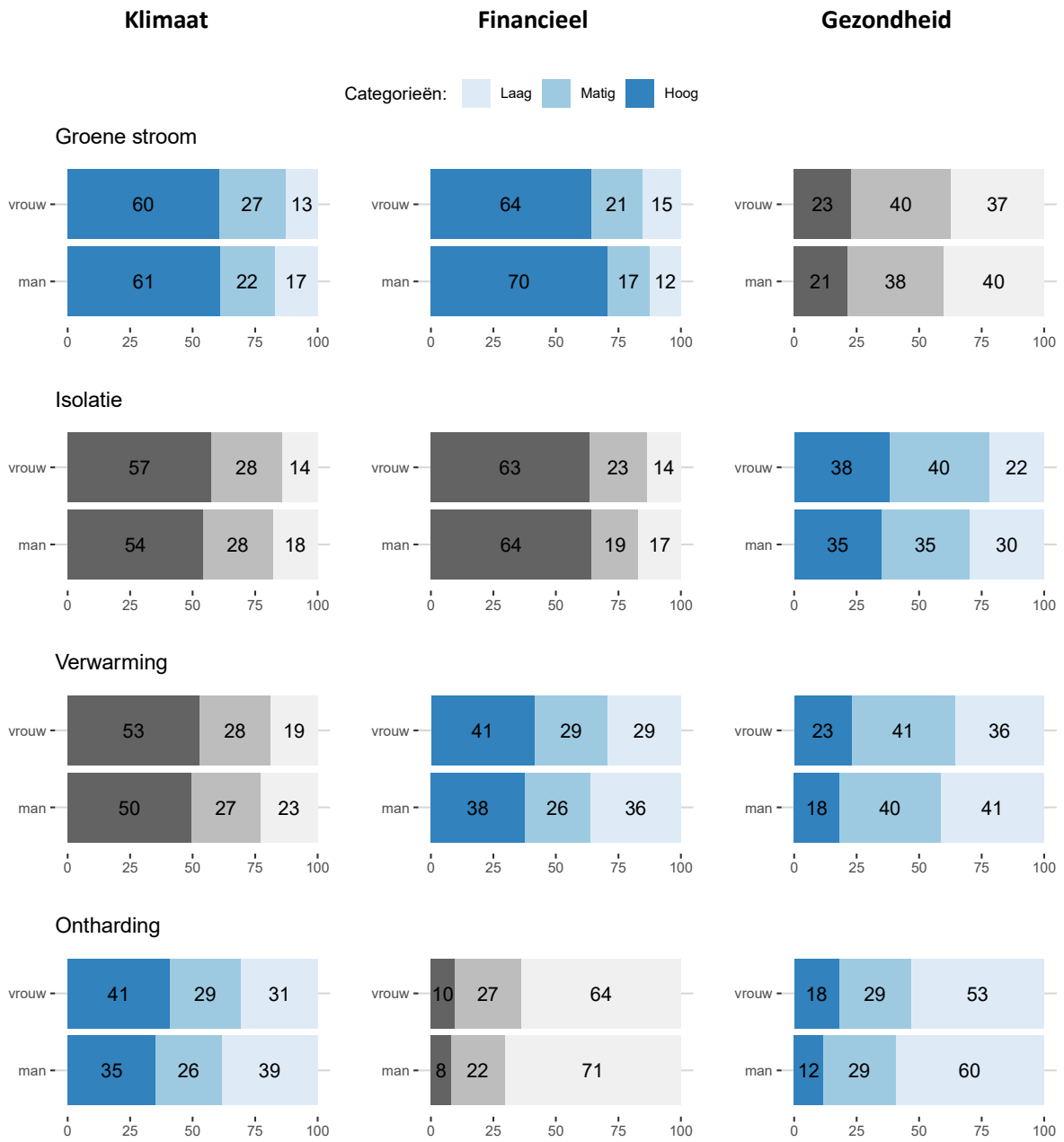
Tabel 6. Verband tussen sociodemografische factoren en diverse uitkomstverwachtingen

	Geslacht	Leeftijd	Opleidingsniveau	Woonomgeving	Financiële situatie
Klimaat					
Groene stroom	$\chi^2(2) = 9.82^{**}$	n.s.	$\chi^2(4) = 42.03^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 38.22^{***}$
Isolatie	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 19.98^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 13.28^*$
Verwarming	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 17.09^{**}$	$\chi^2(4) = 15.92^{**}$	$\chi^2(4) = 22.2^{***}$
Ontharding	$\chi^2(2) = 7.72^*$	n.s.	$\chi^2(4) = 14.08^{**}$	$\chi^2(4) = 11.89^*$	$\chi^2(4) = 17.18^{**}$
Temperatuur	$\chi^2(4) = 6.58^*$	n.s.	$\chi^2(4) = 31.44^{***}$	$\chi^2(4) = 9.86^*$	$\chi^2(4) = 20.61^{***}$
Vegetarisch	$\chi^2(2) = 18.81^{***}$	$\chi^2(4) = 28.27^{***}$	$\chi^2(4) = 44.53^{***}$	$\chi^2(4) = 19.6^{***}$	$\chi^2(4) = 23.73^{***}$
Veganistisch	n.s.	$\chi^2(4) = 24.98^{***}$	$\chi^2(4) = 30.15^{***}$	$\chi^2(4) = 12.55^*$	$\chi^2(4) = 19.62^{***}$
Mobiliteit: korte afstand	$\chi^2(2) = 31.68^{***}$	$\chi^2(2) = 16.45^{**}$	$\chi^2(4) = 16.70^{**}$	n.s.	$\chi^2(4) = 10.05^*$
Mobiliteit: lange afstand	$\chi^2(2) = 19.26^{***}$	$\chi^2(4) = 24.78^{***}$	$\chi^2(4) = 35.38^{***}$	$\chi^2(4) = 12.49^*$	$\chi^2(4) = 33.21^{***}$
Financieel					
Groene stroom	$\chi^2(2) = 7.61^*$	$\chi^2(4) = 20.95^{***}$	$\chi^2(4) = 21.95^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 31.4^{***}$
Isolatie	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 9.89^*$
Verwarming	$\chi^2(2) = 6.60^*$	n.s.	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 15.61^{**}$
Ontharding	n.s.	$\chi^2(4) = 25.31^{***}$	$\chi^2(4) = 21.17^{***}$	n.s.	n.s.
Temperatuur	n.s.	$\chi^2(4) = 14.54^{**}$	$\chi^2(4) = 15.56^{**}$	$\chi^2(4) = 10.30^*$	$\chi^2(4) = 10.32^*$
Vegetarisch	$\chi^2(2) = 9.16^{**}$	$\chi^2(4) = 38.26^{***}$	n.s.	n.s.	n.s.
Veganistisch	n.s.	$\chi^2(4) = 18.03^{***}$	n.s.	n.s.	n.s.
Mobiliteit: korte afstand	$\chi^2(2) = 14.02^{***}$	$\chi^2(4) = 21.32^{***}$	$\chi^2(4) = 10.24^*$	n.s.	n.s.
Mobiliteit: lange afstand	n.s.	$\chi^2(4) = 24.53^{***}$	$\chi^2(4) = 12.54^*$	n.s.	n.s.
Gezondheid					
Groene stroom	n.s.	$\chi^2(4) = 13.25^{**}$	n.s.	n.s.	n.s.
Isolatie	$\chi^2(2) = 9.92^{**}$	$\chi^2(4) = 11.82^*$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 12.6^*$
Verwarming	$\chi^2(2) = 6.08^*$	$\chi^2(4) = 12.20^*$	n.s.	n.s.	n.s.
Ontharding	$\chi^2(2) = 9.15^{**}$	$\chi^2(4) = 14.76^{**}$	$\chi^2(4) = 15.40^{**}$	n.s.	n.s.
Temperatuur	n.s.	$\chi^2(4) = 11.70^*$	n.s.	n.s.	n.s.
Vegetarisch	$\chi^2(2) = 16.30^{***}$	$\chi^2(4) = 12.47^*$	$\chi^2(4) = 19.96^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 15.58^{**}$
Veganistisch	n.s.	$\chi^2(4) = 14.26^{**}$	n.s.	n.s.	n.s.
Mobiliteit: korte afstand	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 18.77^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 26.4^{***}$
Mobiliteit: lange afstand	n.s.	$\chi^2(4) = 26.10^{***}$	$\chi^2(4) = 10.99^*$	n.s.	$\chi^2(4) = 16.51^{**}$

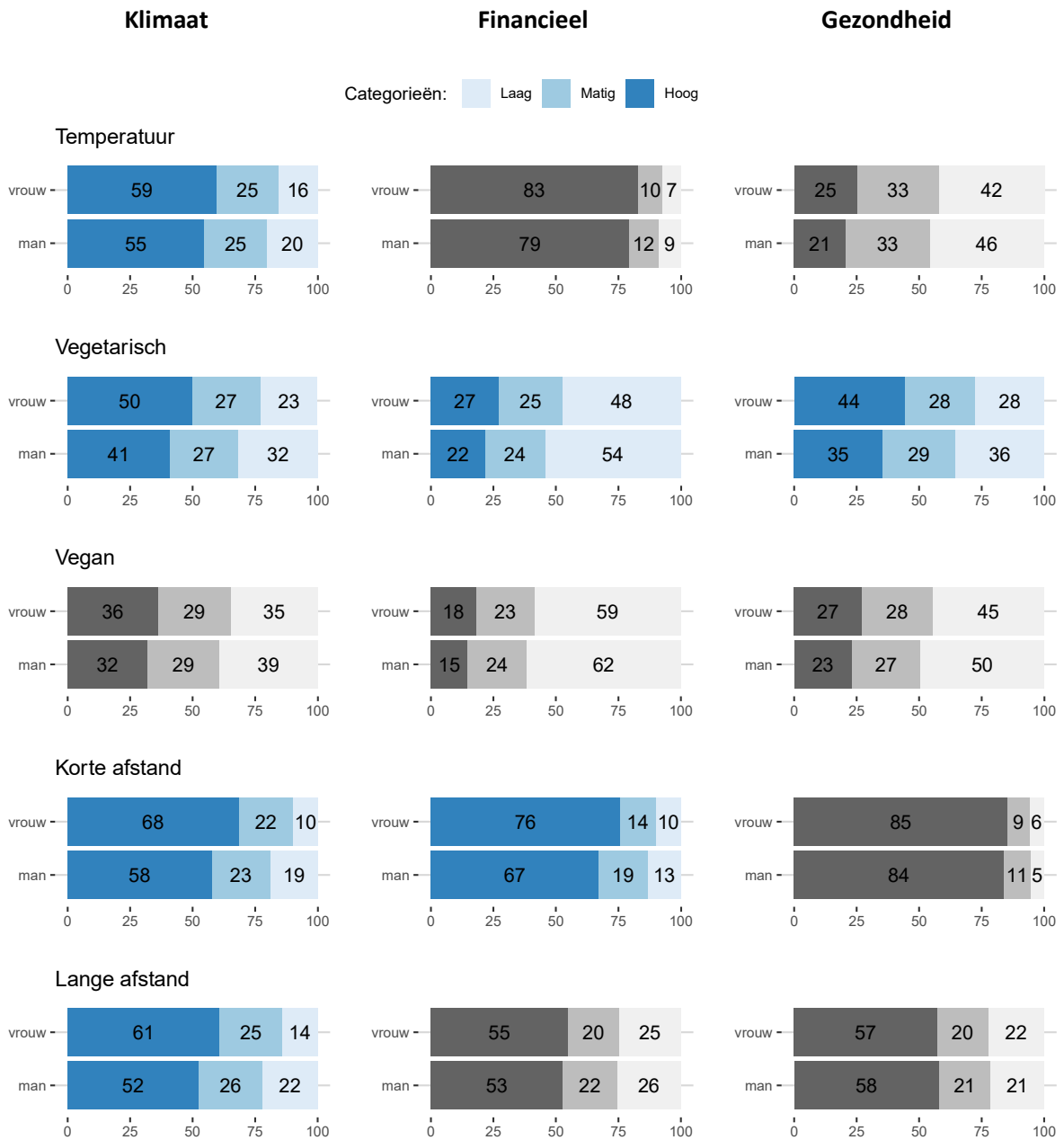
Noot. n.s. = niet-significante verschillen.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

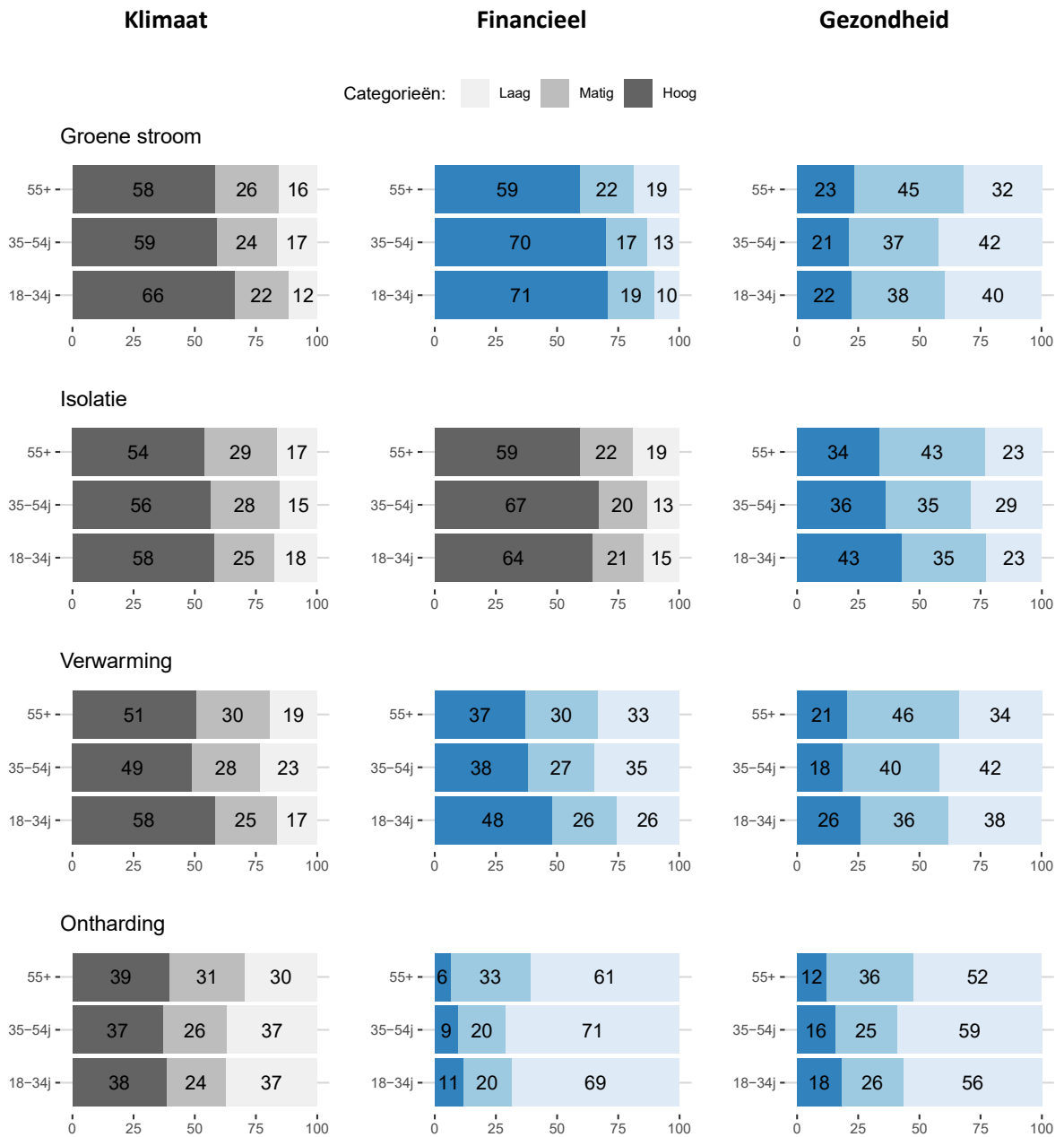
Figuur 12a. Geslachtsverschillen voor uitkomstverwachtingen voor eenmalige gedragingen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

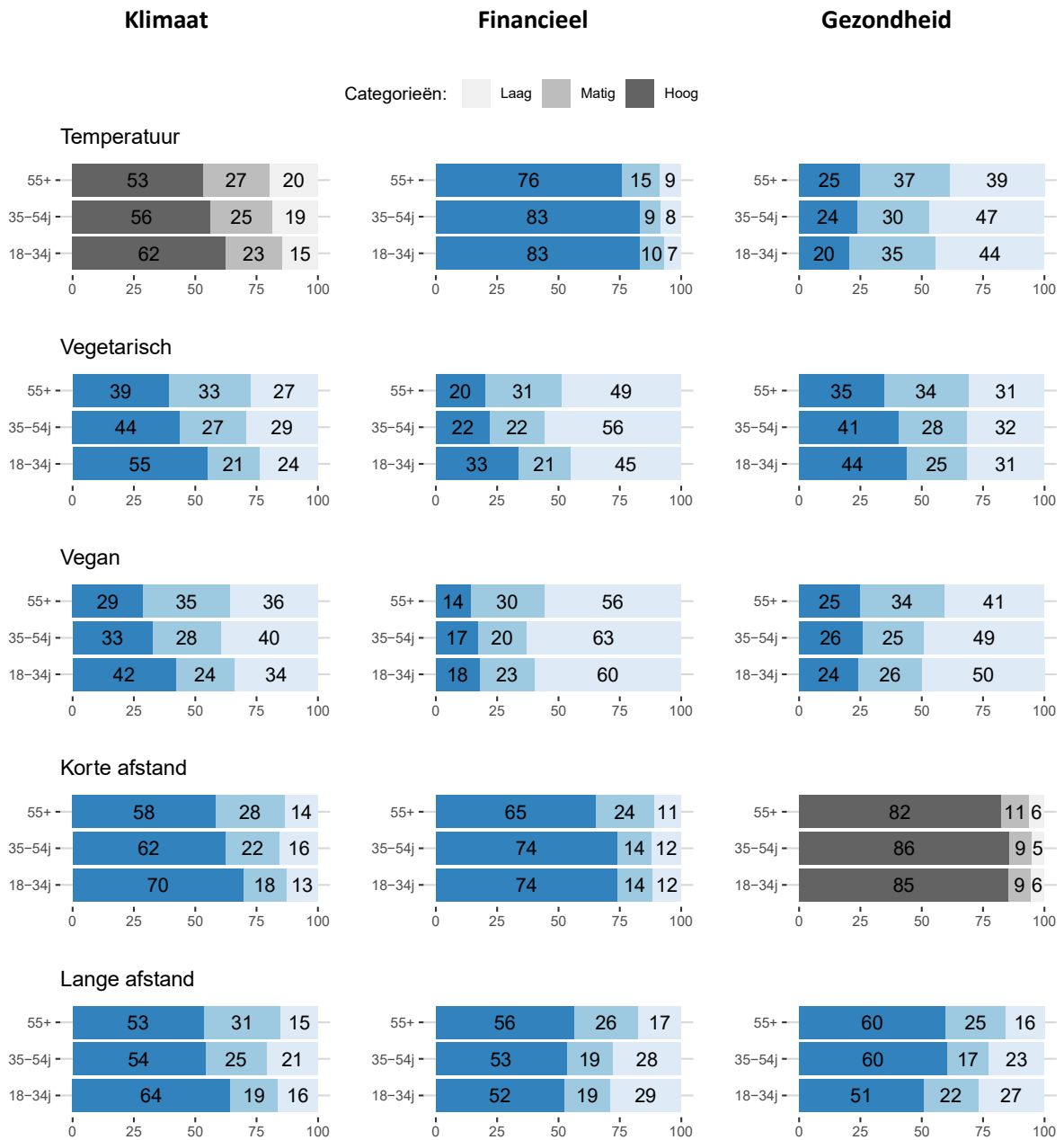
Figuur 12b. Geslachtsverschillen voor de uitkomstverwachtingen voor recurrente gedragingen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

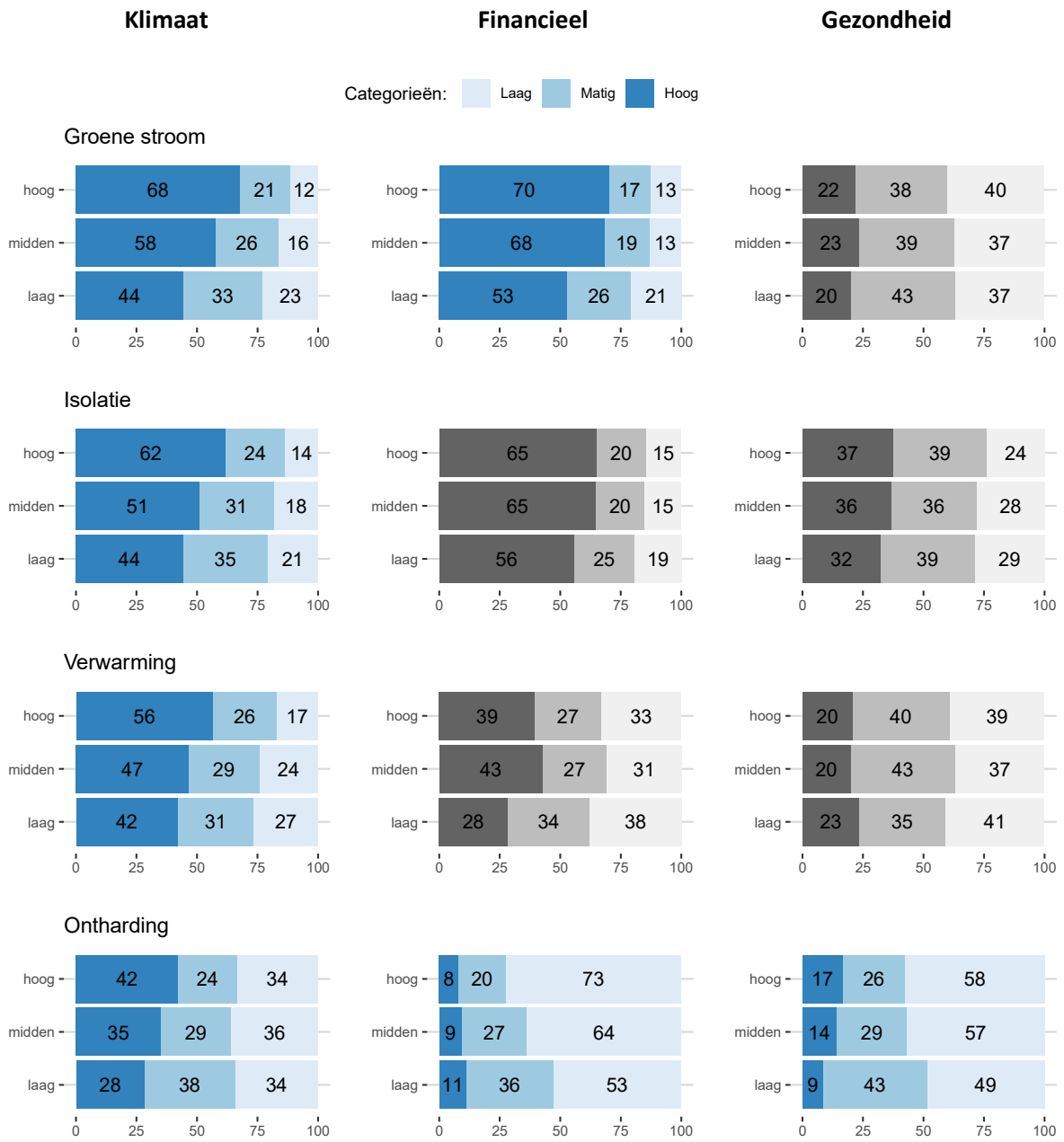
Figuur 12c. Leeftijdsverschillen voor de uitkomstverwachtingen voor de eenmalige gedragingen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

Figuur 12d. Leeftijdsverschillen voor de uitkomstverwachtingen voor de recurrente gedragingen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

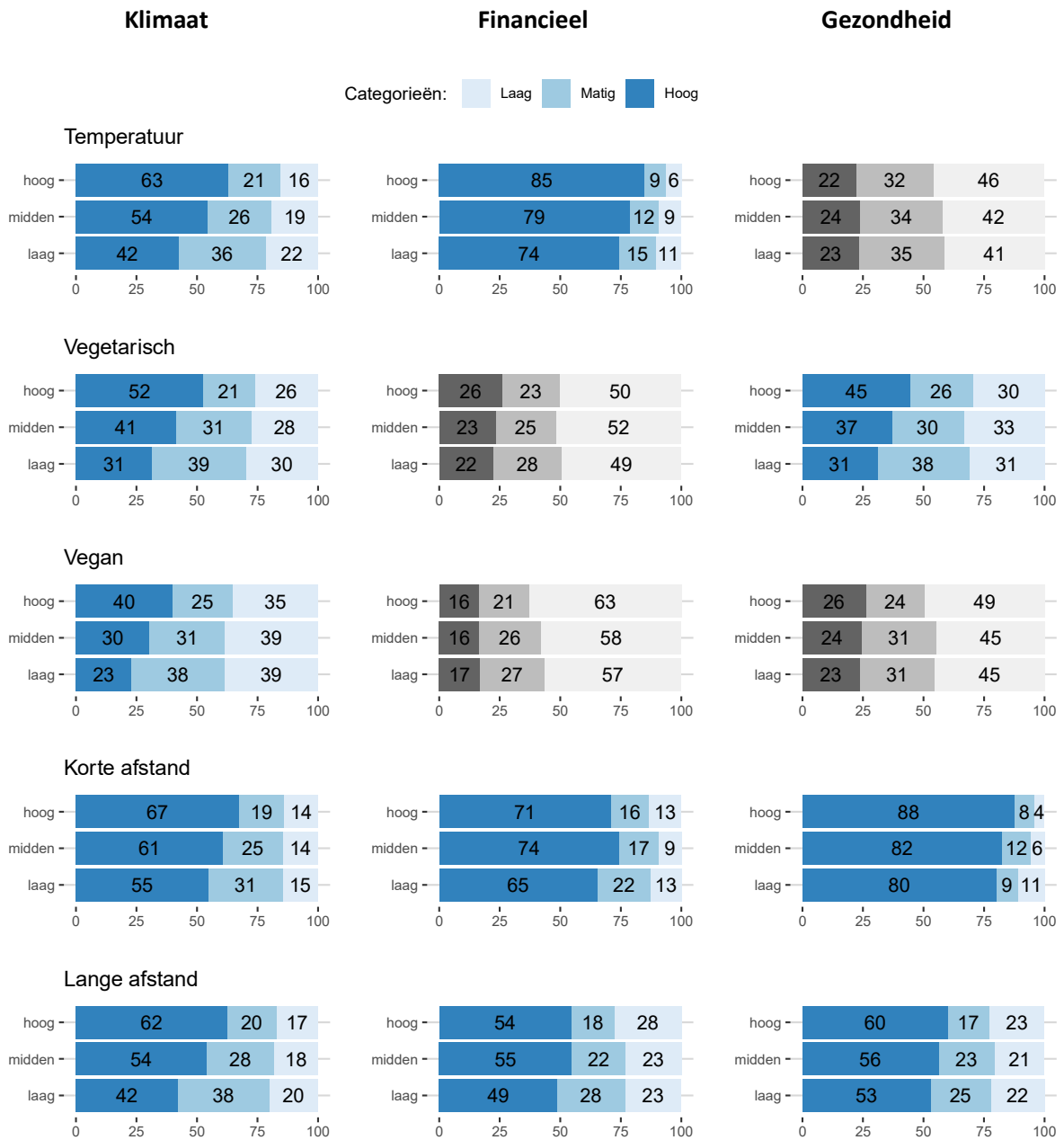

Figuur 12e. Opleidingsverschillen voor de uitkomstverwachtingen voor eenmalige gedragingen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

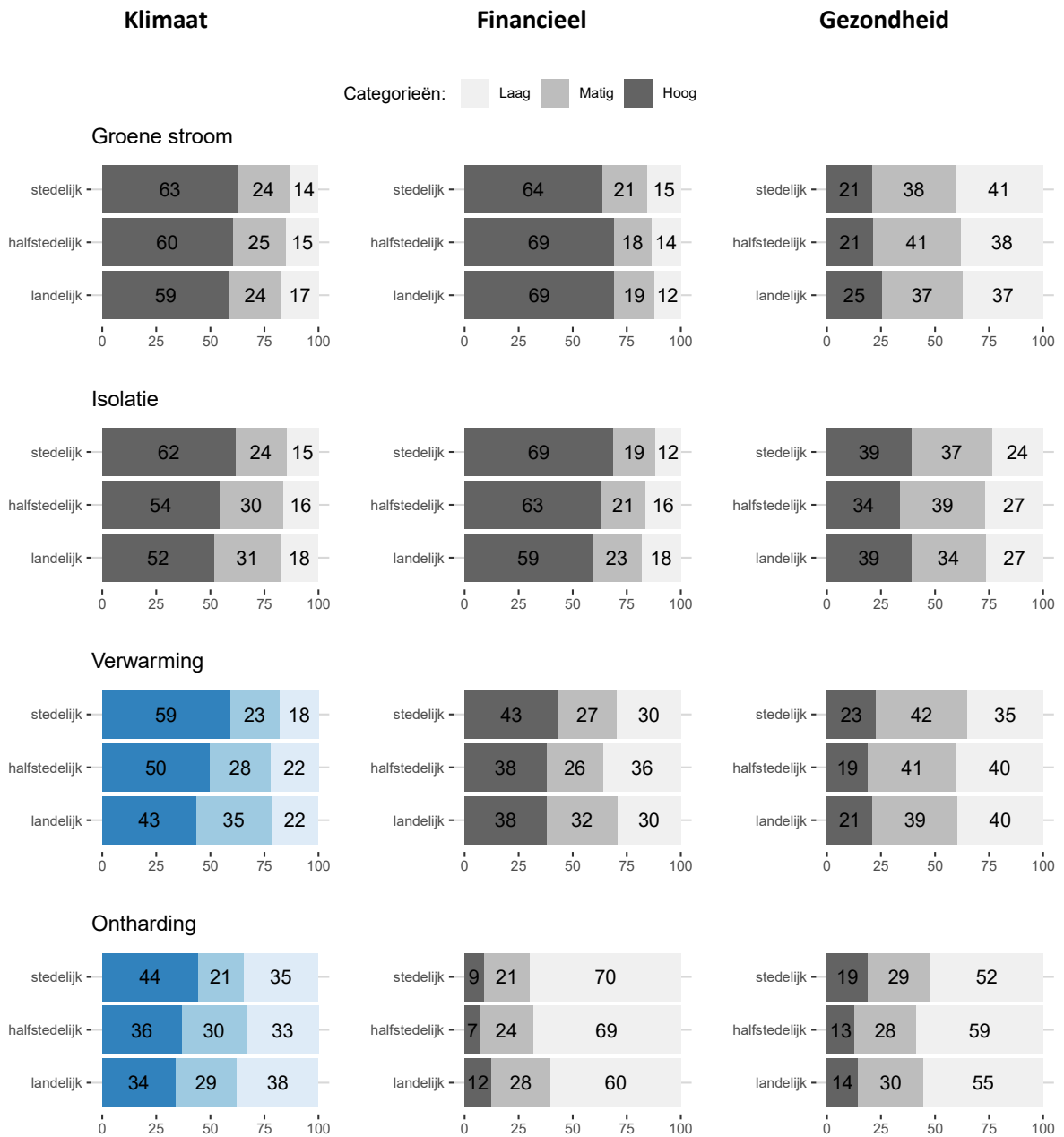

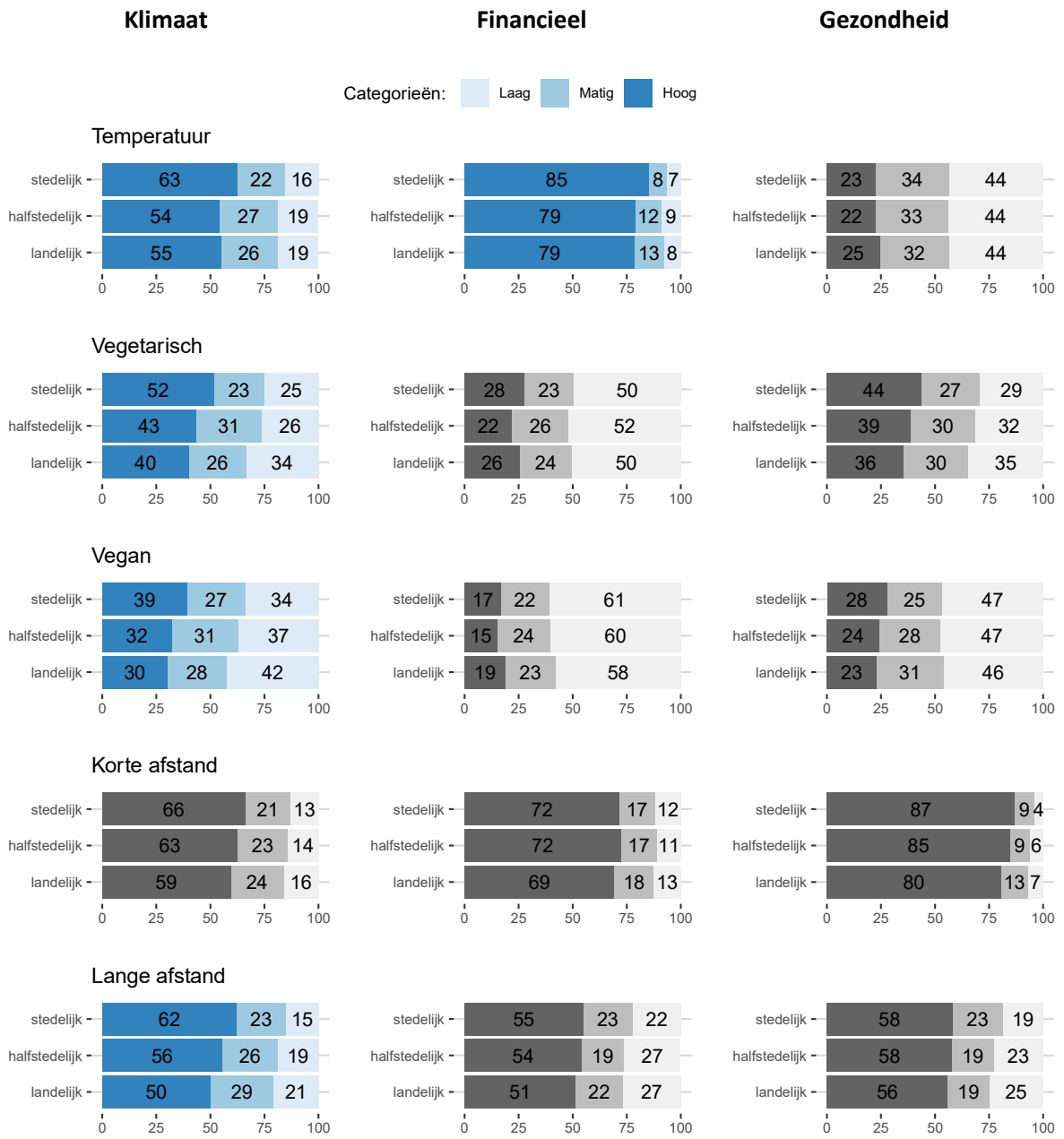
Figuur 12f. Opleidingsverschillen voor de uitkomstverwachtingen voor recurrente gedragingen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

Figuur 12g. Omgevingsverschillen voor de uitkomstverwachtingen voor eenmalige gedragingen (in %)
 Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

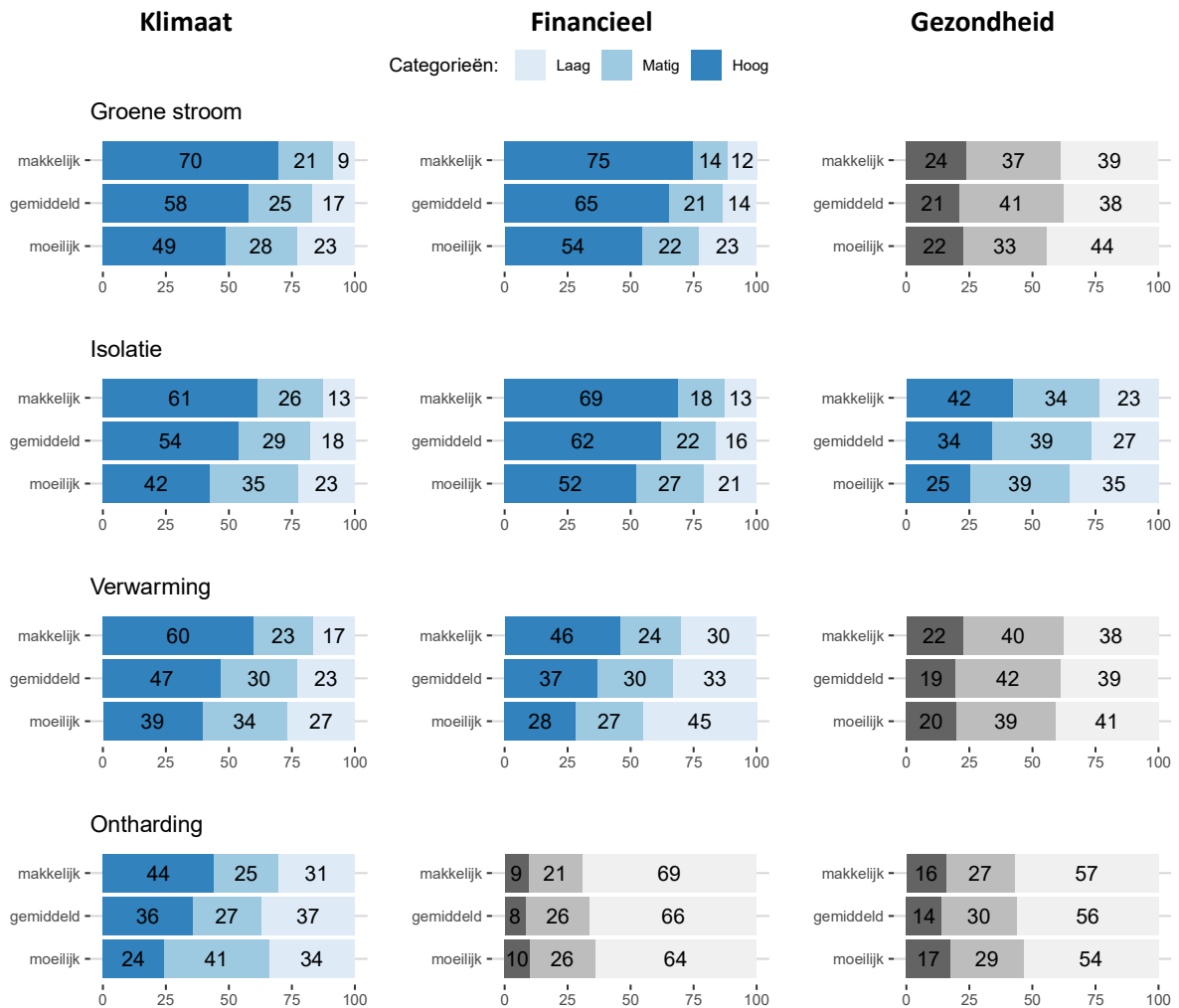

Figuur 12h. Omgevingsverschillen voor de uitkomstverwachtingen voor recurrente gedragingen (in %)
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

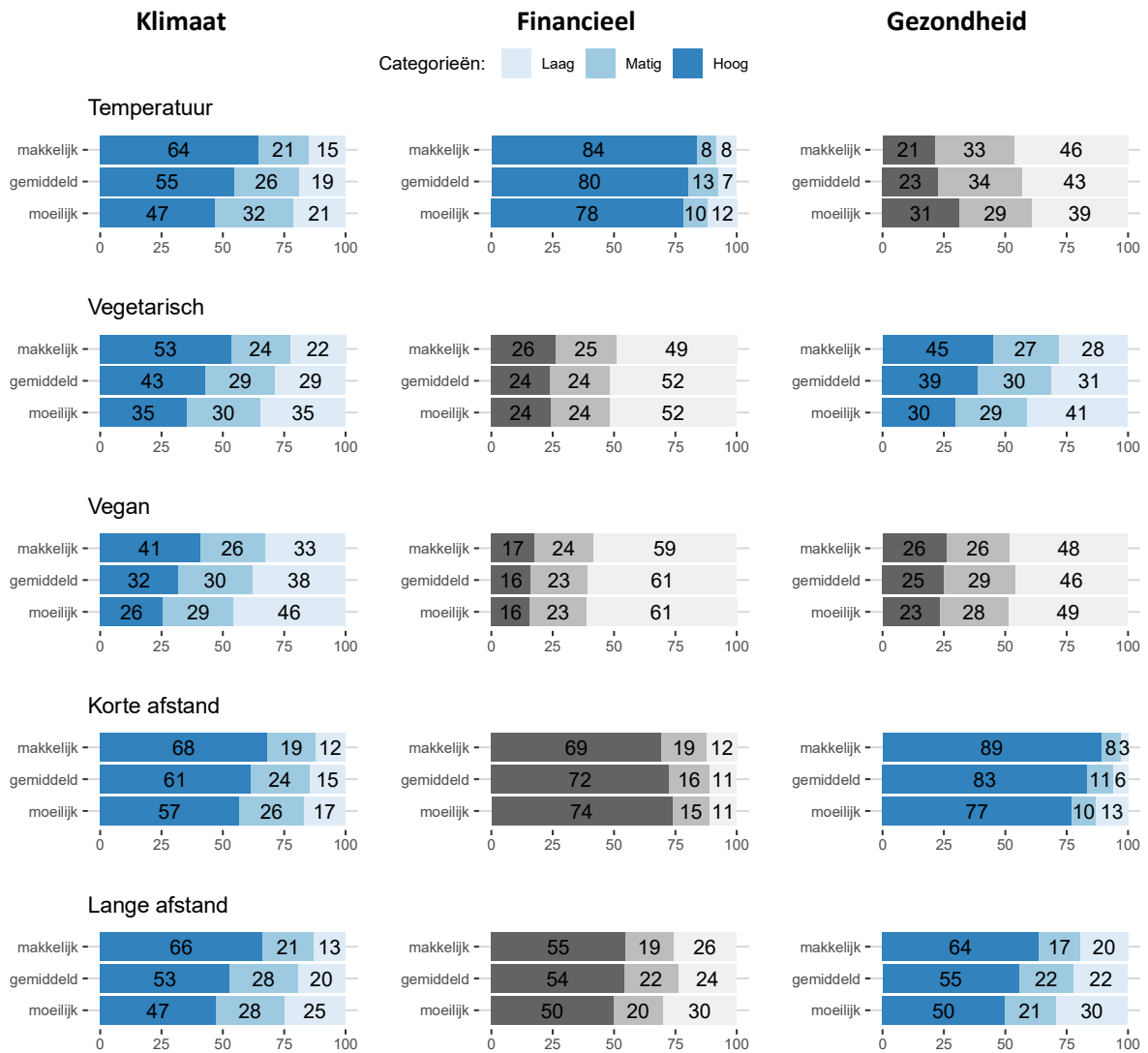
Figuur 12i. Verschillen in financiële situatie voor de uitkomstverwachtingen voor eenmalige gedragingen (in %)

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

Figuur 12j. Verschillen in financiële situatie voor de uitkomstverwachtingen voor recurrente gedragingen (in %)

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 6

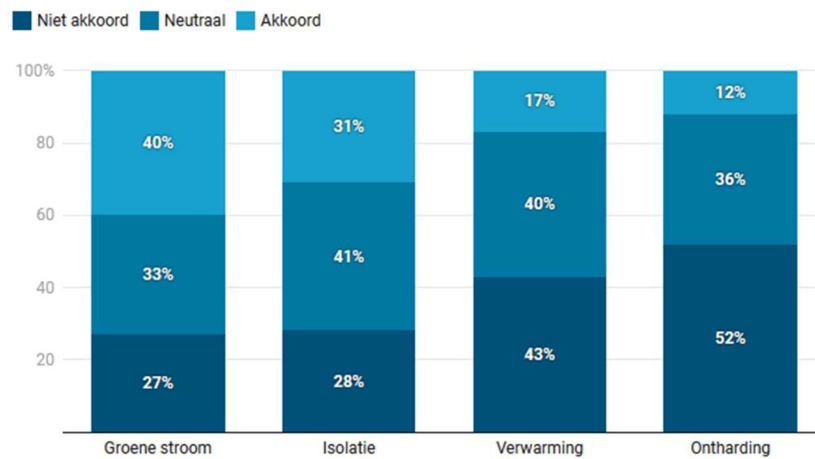

1.3 Wat is de gepercipieerde sociale norm om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?

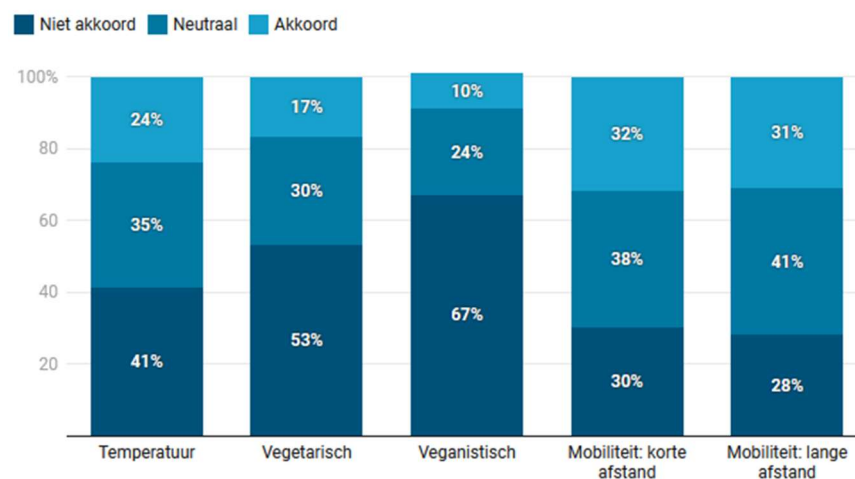
Item sociale norm
<i>In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om [klimaatvriendelijk gedrag]</i>
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit.

Zoals blijkt uit Figuur 13a, varieert het percentage Vlamingen dat aangeeft dat belangrijke anderen uit hun omgeving reeds éénmalig klimaatvriendelijk gedrag stellen van 40% voor groene stroom tot 12% voor ontharding. Het investeren in isolatie (31%) en duurzame verwarming (17%) zit tussen beide in. De resultaten voor de terugkerende gedragingen variëren ook sterk (Figuur 13b). Tot 1/3 geeft aan dat mensen uit hun nabije omgeving zich over korte en lange afstanden op een klimaatvriendelijke wijze verplaatsen, terwijl dit terugvalt tot 1 op 4 voor het verlagen van de thermostaat, iets minder dan 1 op 5 voor vegetarische hoofdmaaltijden en slechts 1 op 10 voor veganistische hoofdmaaltijden.

Figuur 13a. Prevalentie van de sociale norm voor eenmalige gedragingen

Figuur 13b. Prevalentie van de sociale norm voor recurrente gedragingen

Conclusie

Deelnemers geven aan dat de productie van groene stroom via zonnepanelen volgens hen het meeste voorkomt in hun nabije omgeving. Duurzame verwarmingstechnieken, ontharding, meer vegetarische of veganistische hoofdmaaltijden zijn het minst ingeburgerd.

Hoe variëren de scores voor de sociale norm om de diverse klimaatvriendelijke gedragingen te stellen naargelang sociodemografische kenmerken?

Geslacht

Opnieuw blijken vrouwen hogere scores te vertonen op deze gedragsdeterminant. In vergelijking met mannen vinden ze vaker dat belangrijke anderen uit hun omgeving de temperatuur verlagen naar max 19°C, vaak vegetarische hoofdmaaltijden nuttigen en korte afstanden op een klimaatvriendelijke manier afleggen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 7 en figuur 14a.

Leeftijd

Voor de meerderheid van deze gedragingen bleek de jongste leeftijdsgroep meer aan te geven dat significante anderen uit hun omgeving deze reeds stelden. Dit was het geval voor het produceren van groene stroom en het investeren in duurzame verwarmingstechnieken, maar ook voor terugkerende gedragingen, zoals het verlagen van de temperatuur tot max 19°C, het eten van vegetarische hoofdmaaltijden en het zich op zowel korte als lange afstand verplaatsen op een klimaatvriendelijke manier. De oudste leeftijdsgroep gaf dan weer sterker aan dat belangrijke anderen uit hun omgeving hun grond ontharden en vaker veganistische hoofdmaaltijden eten. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 7 en figuur 14b.

Opleidingsniveau

Meer specifiek gingen hoogopgeleiden vaker akkoord dat belangrijke anderen uit hun omgeving groene stroom produceren via zonnepanelen, duurzame verwarmingstechnieken gebruiken en vegetarische hoofdmaaltijden eten. Tot slot gingen midden en hoogopgeleiden vaker dan laagopgeleiden niet akkoord dat belangrijke anderen meer veganistische hoofdmaaltijden eten. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 7 en figuur 14c.

Woonomgeving

Er konden geen significante verschillen worden teruggevonden tussen woonomgeving m.b.t. de waargenomen sociale norm. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 7 en figuur 14d.

Financiële situatie

Zij die makkelijk rondkomen met hun inkomen geven meer aan dat anderen in hun omgeving groene stroom produceren via zonnepanelen, duurzame verwarmingstechnieken gebruiken en korte afstanden op een klimaatvriendelijke manier afleggen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 7 en figuur 14e.

Conclusie

Vrouwen, zij die makkelijker rondkomen met hun inkomen, 18-35 jarigen (behalve m.b.t. ontharden en veganistische hoofdmaaltijden eten) en hoogopgeleiden (behalve m.b.t. veganistische hoofdmaaltijden eten) geven over het algemeen aan dat diverse klimaatvriendelijke gedragingen meer de norm vormen in hun nabije omgeving. Er waren geen verschillen in waargenomen sociale norm afhankelijk van de woonomgeving.

Tabel 7. Verband tussen sociodemografische factoren en de sociale norm voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag

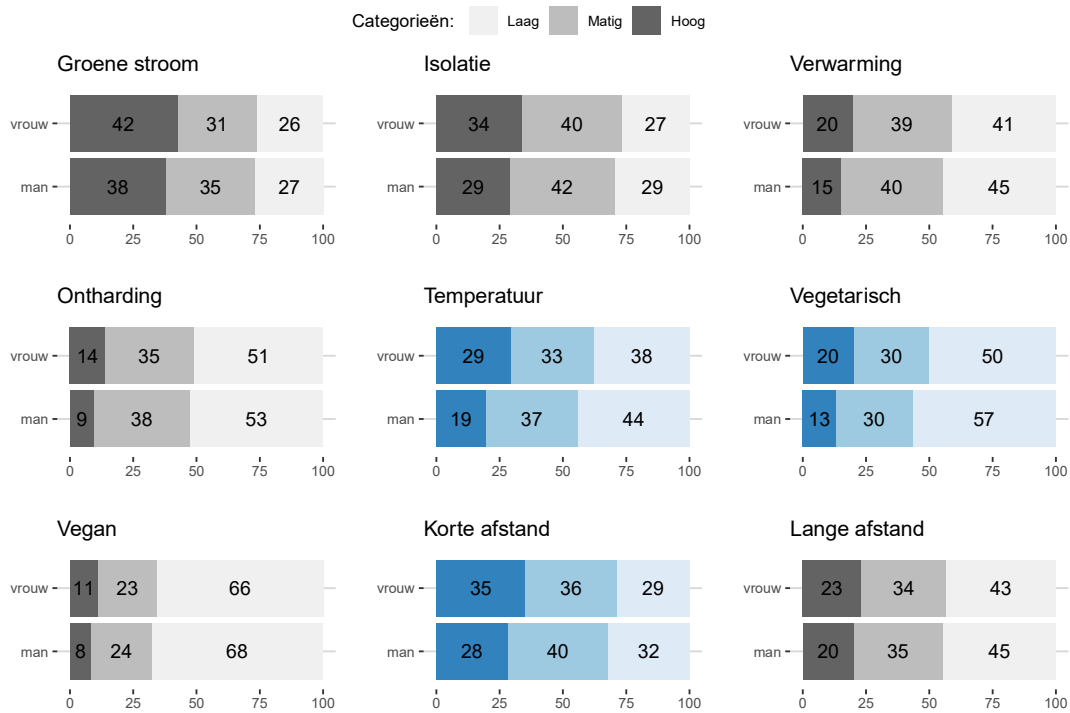
	Geslacht	Leeftijd	Opleidingsniveau	Woonomgeving	Financiële situatie
Groene stroom	n.s.	$\chi^2 (4) = 31.08^{***}$	$\chi^2 (4) = 36.54^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 14.64^{**}$
Isolatie	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Verwarming	n.s.	$\chi^2 (4) = 13.08^*$	$\chi^2 (4) = 11.20^*$	n.s.	$\chi^2(4) = 10.42^*$
Ontharding	n.s.	$\chi^2 (4) = 17.79^{***}$	n.s.	n.s.	n.s.
Temperatuur	$\chi^2 (2) = 21.73^{***}$	$\chi^2 (4) = 12.85^*$	n.s.	n.s.	n.s.
Vegetarisch	$\chi^2 (2) = 14.79^{***}$	$\chi^2 (4) = 32.39^{***}$	$\chi^2 (4) = 16.90^{**}$	n.s.	n.s.
Veganistisch	n.s.	$\chi^2 (4) = 25.36^{***}$	$\chi^2 (4) = 13.39^*$	n.s.	n.s.
Mobiliteit: korte afstand	$\chi^2 (2) = 9.12^{**}$	$\chi^2 (4) = 13.02^*$	n.s.	n.s.	$2(4) = 15.86^{**}$
Mobiliteit: lange afstand	n.s.	$\chi^2 (4) = 34.86^{***}$	n.s.	n.s.	n.s.

Noot. n.s. = niet-significante verschillen.

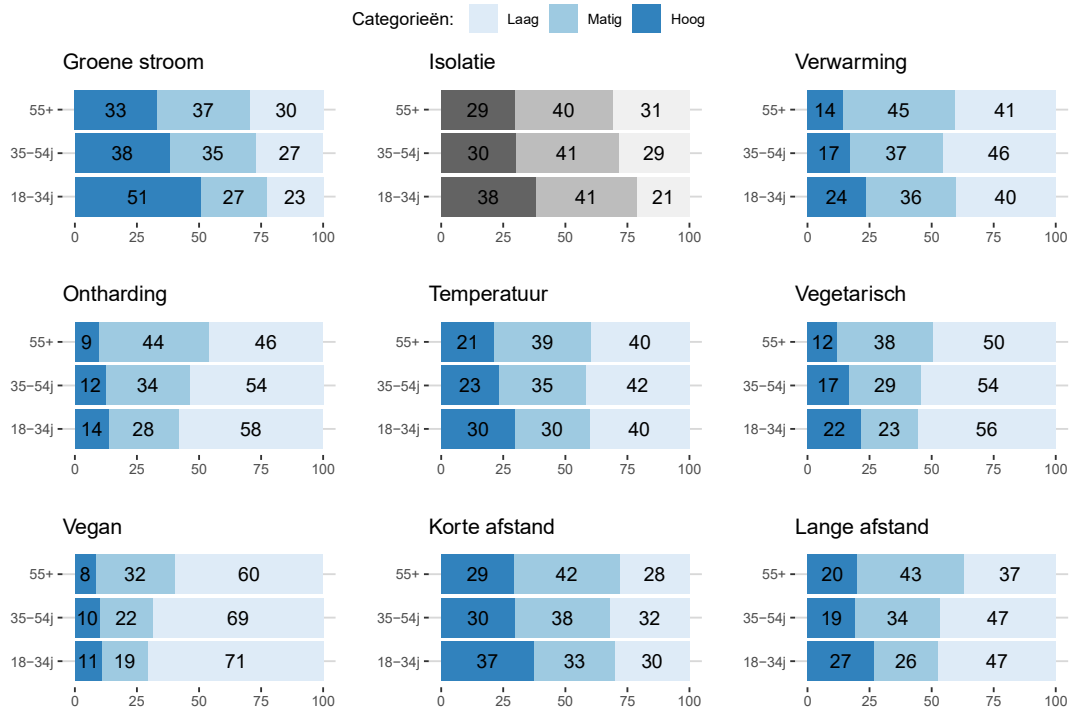
* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

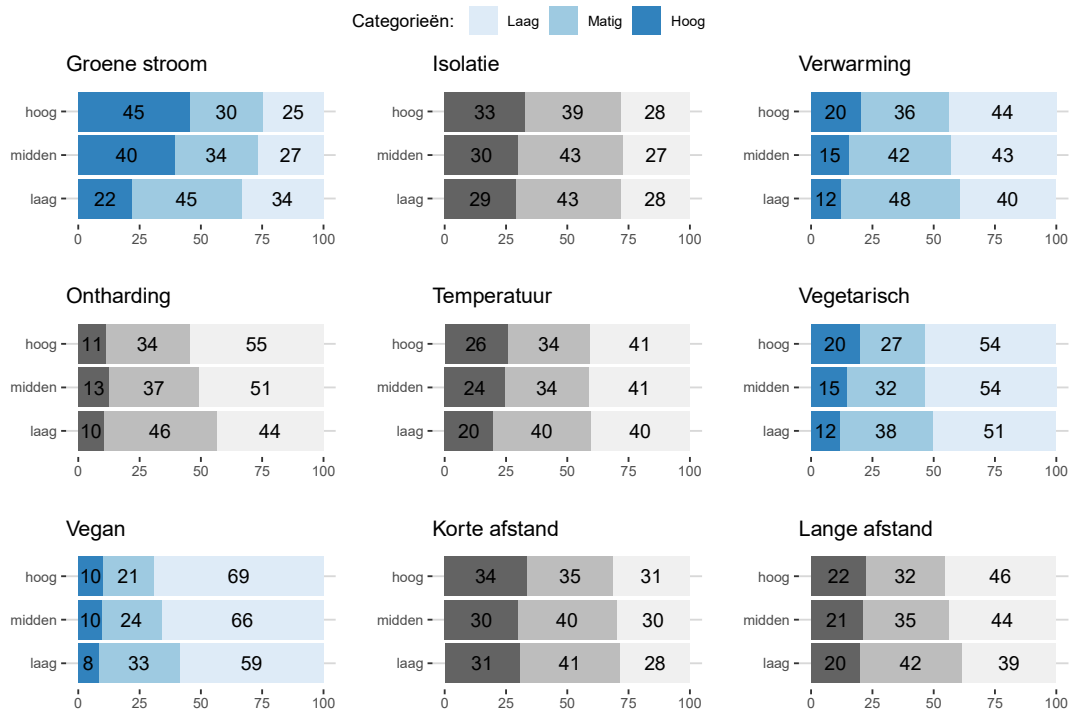
Figuur 14a. Geslachtsverschillen voor de sociale norm om klimaatvriendelijke gedragingen te stellen
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 7

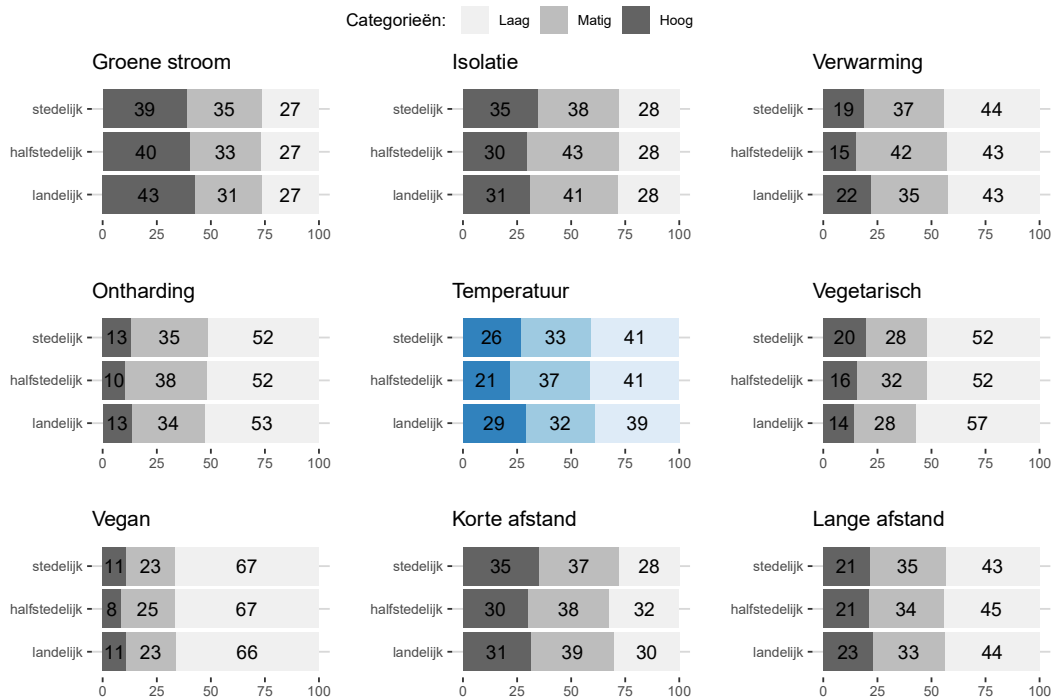
Figuur 14b. Leeftijdverschillen voor de sociale norm om klimaatvriendelijke gedragingen te stellen
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 7

Figuur 14c. Opleidingsverschillen voor de sociale norm om klimaatvriendelijke gedragingen te stellen
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 7

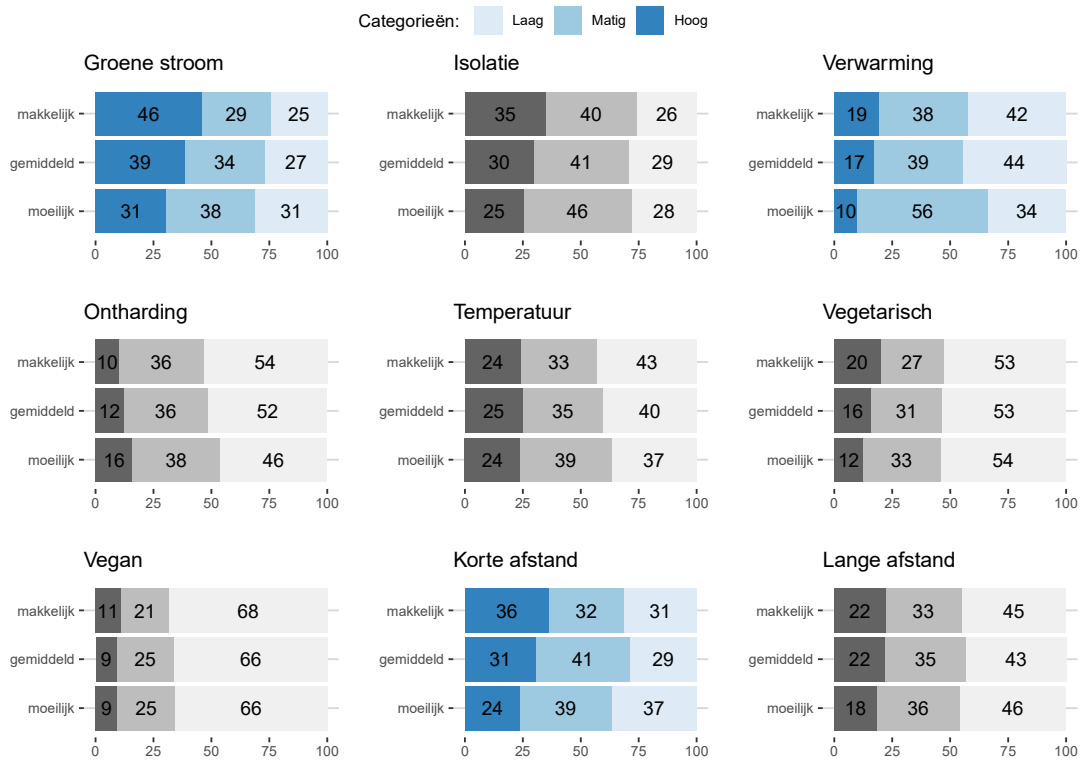

Figuur 14d. Omgevingsverschillen voor de sociale norm om klimaatvriendelijke gedragingen te stellen
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 7

Figuur 14e. Verschillen in financiële situatie voor de sociale norm om klimaatvriendelijke gedragingen te stellen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 7

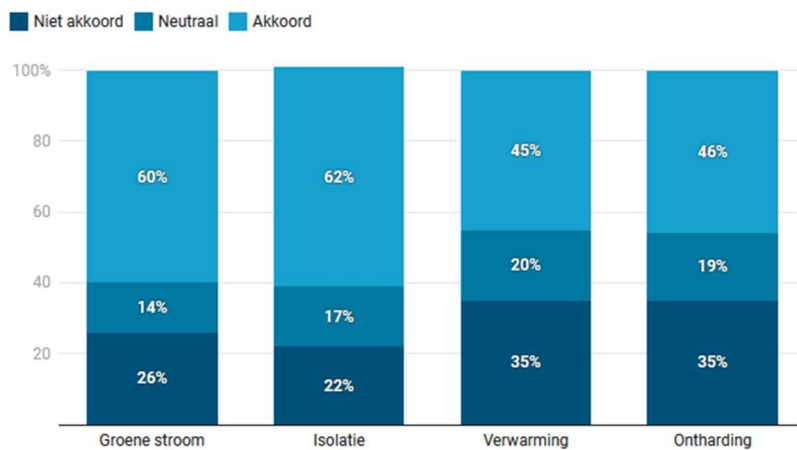

1.4 In welke mate voelt de bevolking zich in staat om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?

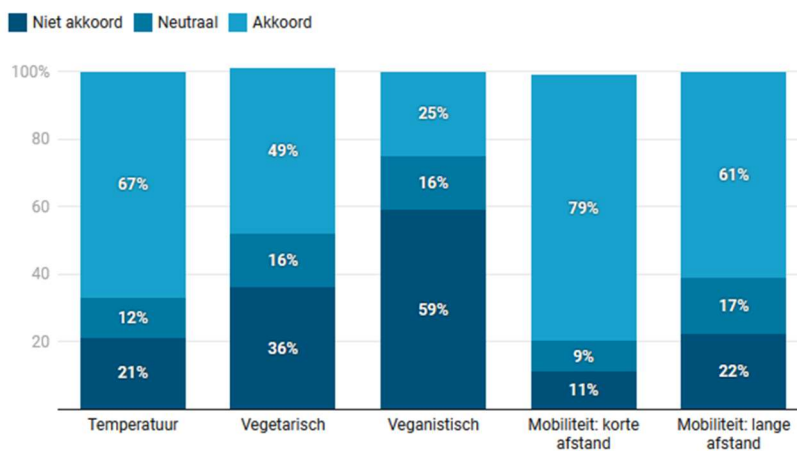
Items zelfeffectiviteit	
<i>In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om [klimaatvriendelijk gedrag]</i>	
Ik voel me in staat om dit te doen.	
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost.	

De meerderheid van de Vlamingen geeft aan zich in staat te voelen om groene stroom via zonnepanelen te genereren, hun woning te isoleren, de temperatuur te verlagen en korte en lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier af te leggen (ook als het moeilijk wordt). Daarnaast voelt ongeveer de helft zich in staat om duurzame verwarmingstechnieken te installeren, hun grond te ontharden en vegetarische hoofdmaaltijden te eten. Een kwart van de deelnemers acht zichzelf in staat om (minstens) de helft van de hoofdmaaltijden veganistisch te eten. De prevalentiecijfers worden visueel weergegeven voor eenmalige (figuur 15a) en recurrente (figuur 15b) gedragingen.

Figuur 15a. Prevalentie van eigeneffectiviteit voor eenmalige gedragingen

Figuur 15b. Prevalentie van eigeneffectiviteit voor recurrente gedragingen

Conclusie

(Meer dan) de helft van de deelnemers acht zichzelf in staat om de diverse klimaatvriendelijke gedragingen te stellen. Een kwart van de deelnemers acht het haalbaar om (minstens) de helft van de hoofdmaaltijden veganistisch te eten.

Hoe variëren de scores van eigeneffectiviteit om de diverse klimaatvriendelijke gedragingen te stellen naargelang sociodemografische kenmerken?

Geslacht

Terwijl mannen zich meer in staat voelen om groene stroom te produceren via zonnepanelen, duurzame verwarmingstechnieken te gebruiken en lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier af te leggen, voelen vrouwen zich meer in staat om (minstens) de helft van de hoofdmaaltijden vegetarisch en veganistisch te eten. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 8 en figuur 16a.

Leeftijd

Als er een significant leeftijdsverschil werd vastgesteld, was dit consistent in het voordeel van deelnemers jonger dan 55. Zij voelen zich meer bekwaam om diverse klimaatvriendelijke gedragingen te stellen in vergelijking met de 55+'ers. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 8 en figuur 16b.

Opleidingsniveau

Hoogopgeleiden voelen zich meer in staat klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Enkel voor het afleggen van lange of korte afstanden op een klimaatvriendelijke manier was er geen verschil in eigeneffectiviteit. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 8 en figuur 16c.

Woonomgeving

Mensen die in een landelijke (tussen velden en bossen) of halfstedelijke (tussen huizen met rondom tuinen) omgeving wonen achten zich meer in staat om groene stroom te produceren, terwijl mensen die in een stedelijke omgeving (tussen rijwoningen en appartementen) wonen zich meer in staat voelden om (minstens) de helft vegetarische hoofdmaaltijden te eten en zowel korte als lange afstanden op een klimaatvriendelijke manier af te leggen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 8 en figuur 16d.

Financiële situatie

Er zijn veel verschillen te vinden naargelang iemands subjectieve inschatting van zijn of haar financiële situatie. Voor alle gedragingen, behalve vaker veganistische hoofdmaaltijden eten, lijkt het patroon aan te tonen dat zij die aangeven (zeer) makkelijk rond te komen ook meer eigeneffectiviteit rapporteerden om deze gedragingen te stellen. Als uitzondering lijken zij die moeilijker rondkomen ook meer bekwaam te zijn om de temperatuur lager te zetten, vergeleken met zij die niet moeilijk en ook niet makkelijker rondkomen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 8 en figuur 16e.

Conclusie

Mannen voelen zich meer bekwaam tot klimaatvriendelijke huisvesting en mobiliteit, terwijl vrouwen aangeven dat het hen beter lukt om minstens de helft van de week vegetarische en veganistische hoofdmaaltijden te eten. Jongere deelnemers tot 55 jaar, hoogopgeleiden en zij die makkelijk rondkomen met hun inkomen voelen zich over het algemeen meer in staat om klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Mensen in landelijke/halfstedelijke omgevingen achten zich beter in staat om groene stroom te produceren, terwijl stedelijke bewoners zich zelfverzekerder voelen in het vaker eten van vegetarische hoofdmaaltijden en klimaatvriendelijke mobiliteit.

Tabel 8. Verband tussen sociodemografische factoren en eigeneffectiviteit voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag

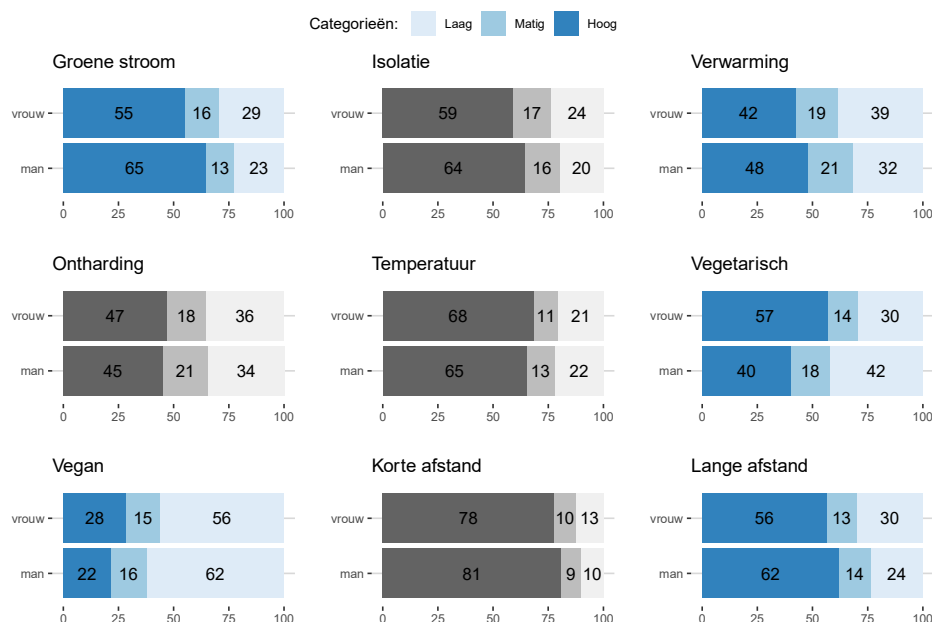
	Geslacht	Leeftijd	Opleidingsniveau	Woonomgeving	Financiële situatie
Groene stroom	$\chi^2 (2) = 15.95^{***}$	n.s.	$\chi^2 (4) = 44.84^{***}$	$\chi^2 (4) = 35.83^{***}$	$\chi^2(4) = 167.57^{***}$
Isolatie	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 40.11^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 109.28^{***}$
Verwarming	$(\chi^2 (2) = 6.57^*$	$\chi^2 (4) = 12.44^*$	$\chi^2 (4) = 29.54^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 53.67^{***}$
Ontharding	n.s.	$\chi^2 (4) = 11.36^*$	$\chi^2 (4) = 22.52^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 21.12^{***}$
Temperatuur	n.s.	$\chi^2 (4) = 15.18^{**}$	$\chi^2 (4) = 11.39^*$	n.s.	$\chi^2(4) = 12.33^*$
Vegetarisch	$\chi^2 (2) = 46.11^{***}$	$\chi^2 (4) = 13.72^{**}$	$\chi^2 (4) = 32.88^{***}$	$\chi^2 (4) = 10.22^*$	$\chi^2(4) = 23.29^{***}$
Veganistisch	$\chi^2 (2) = 10.30^{**}$	n.s.	$\chi^2 (4) = 10.13^*$	n.s.	n.s.
Mobiliteit: korte afstand	n.s.	$\chi^2 (4) = 10.84^*$	n.s.	$\chi^2 (4) = 11.97^*$	$\chi^2(4) = 26.95^{***}$
Mobiliteit: lange afstand	$\chi^2 (2) = 8.39^*$	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 16.06^{**}$	$\chi^2(4) = 16.4^{**}$

Noot. n.s. = niet-significante verschillen.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

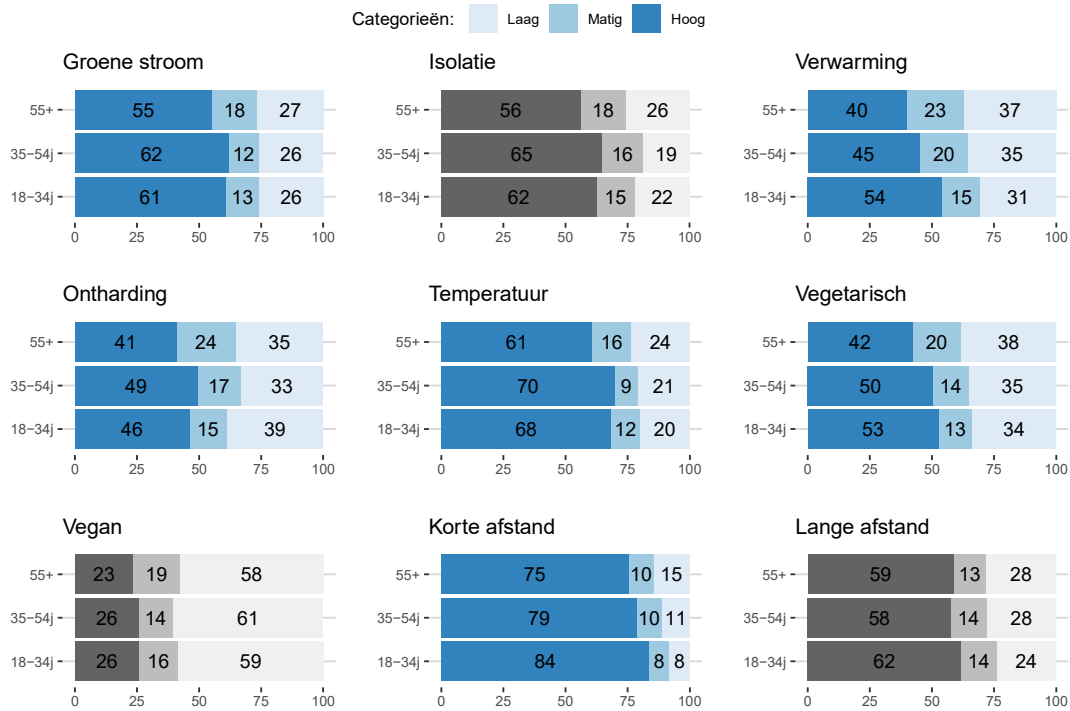
Figuur 16a. Geslachtsverschillen voor de eigeneffectiviteit om de negen klimaatvriendelijke gedragingen te stellen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 8

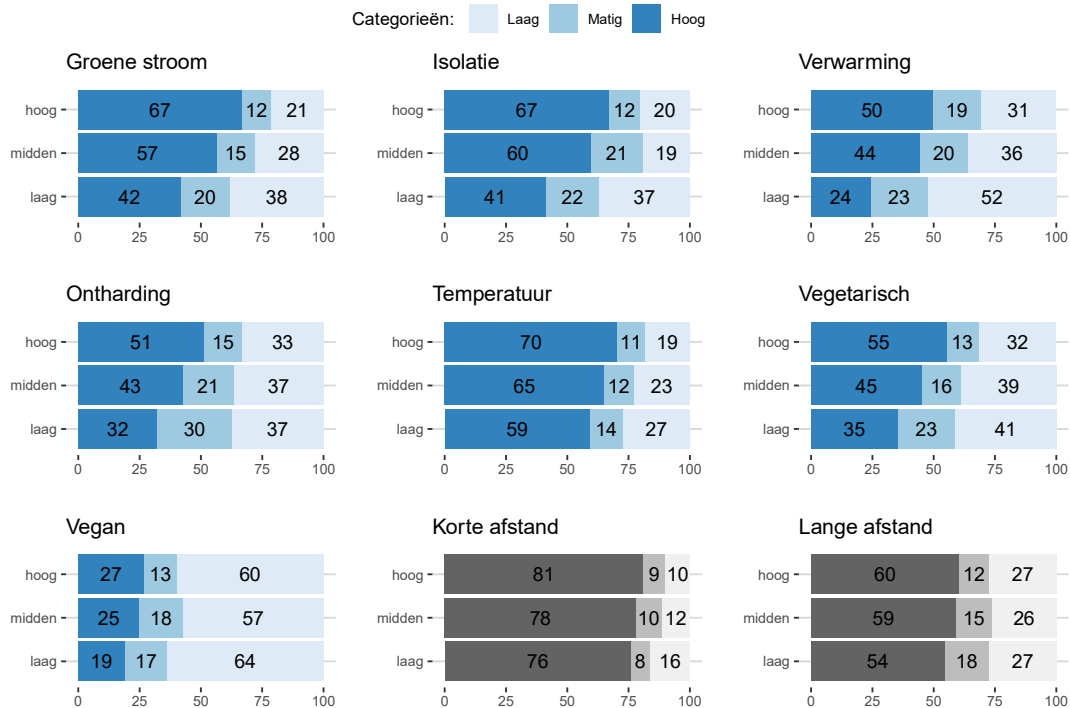
Figuur 16b. Leeftijdsverschillen voor de eigeneffectiviteit om de negen klimaatvriendelijke gedragingen te stellen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 8

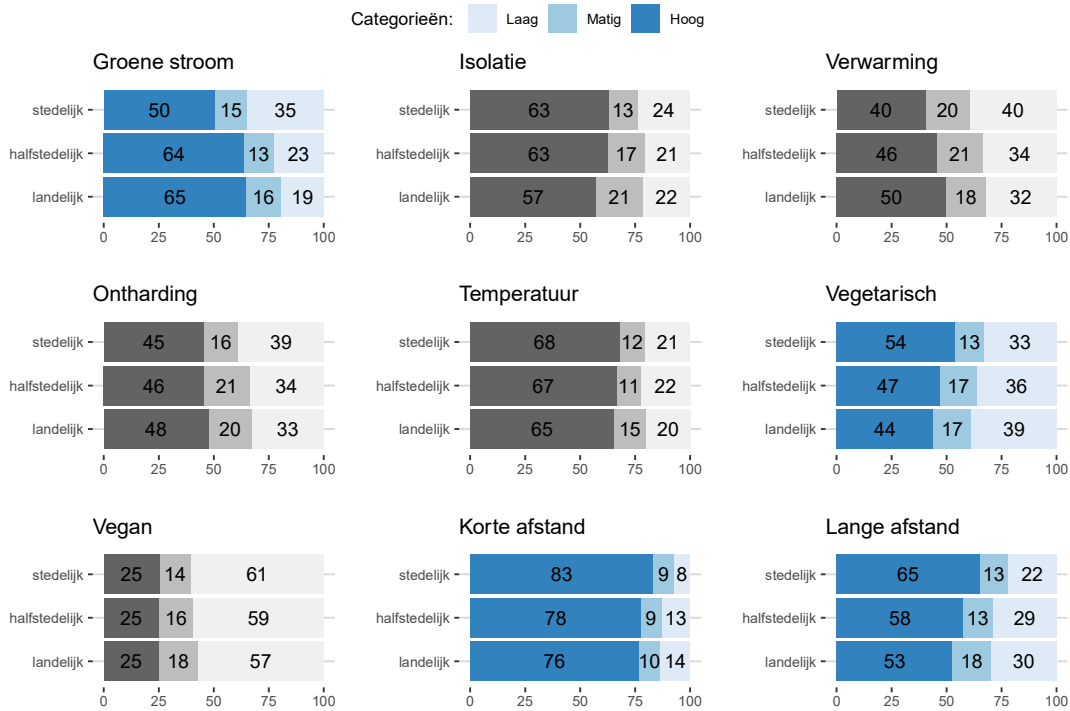
Figuur 16c. Opleidingsverschillen voor de eigeneffectiviteit om de negen klimaatvriendelijke gedragingen te stellen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 8

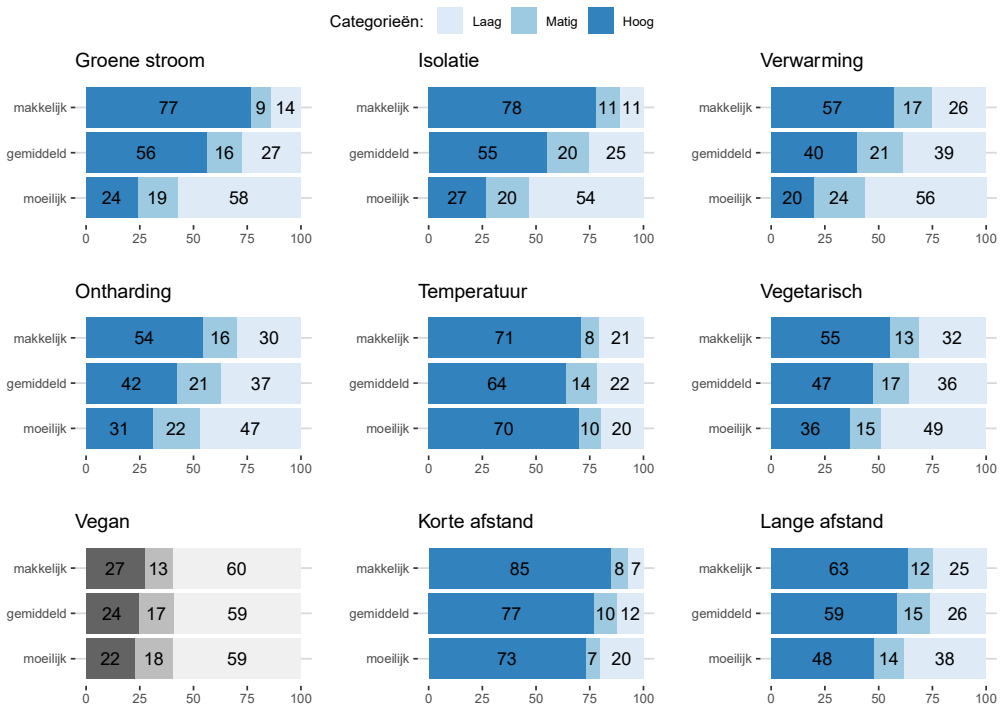
Figuur 16d. Omgevingsverschillen voor de eigeneffectiviteit om de negen klimaatvriendelijke gedragingen te stellen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 8

Figuur 16e. Verschillen in financiële situatie voor de eigeneffectiviteit om de negen klimaatvriendelijke gedragingen te stellen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 8

2. Structurele onderzoeksvraag

2.1 Voorspellen de proximale gedragsdeterminanten de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?

Gedragsspecifieke analyses

In dit deel bekijken we de voorspellende kracht van de verschillende proximale determinanten^{6,7} in termen van gedragsintentie voor eenmalige (tabel 9) en recurrente (tabel 10) gedragingen⁸. We maken hierbij opnieuw een onderscheid tussen deelnemers die het gedrag reeds stellen en deelnemers die het gedrag nog niet stellen. De vooropgestelde verbanden kunnen niet worden getoetst voor deelnemers die het eenmalige gedrag reeds stellen, gezien zij dit gedrag niet meer hoeven te stellen en er dus ook geen intentie voor rapporteerden.

Voor elk gedrag worden in de eerste kolom(men) de correlaties tussen een proximale gedragsdeterminant en de intentie tot het stellen van het klimaatvriendelijke gedrag gerapporteerd. Deze correlaties zijn positief voor elke proximale determinant voor elk gedrag (éénmalig dan wel recurrent) en voor beide groepen (zij die het recurrent gedrag reeds stellen en zij die het nog niet stellen). Ter illustratie: hoe meer men zich bekwaam voelt om het gedrag te stellen of hoe meer het gedrag gesteld wordt in de omgeving, hoe meer men van plan is om dit klimaatvriendelijke gedrag in de toekomst te stellen. Externe druk vormt hierbij de uitzondering: deze hangt ofwel niet ofwel negatief samen met gedragsintenties.

In een volgende stap worden deze diverse proximale determinanten simultaan onderzocht om hun unieke voorspellende kracht na te gaan. Zo wordt een antwoord gegeven op de vraag welke determinant de sterkste voorspellende kracht heeft. Drie proximale gedragsdeterminanten blijken systematisch een unieke rol te spelen: zinvolheid, interne druk en eigeneffectiviteit. Deze hingen steeds uniek samen met de intentie om zowel eenmalig als recurrent klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Dit betekent dat hoe meer de deelnemers de zinvolheid van het gedrag inzien, hoe meer ze vinden dat ze dit aan zichzelf verplicht zijn en hoe meer ze zich in staat voelen om dit te doen (ook als het moeilijk wordt), hoe meer deelnemers van plan zijn om het klimaatvriendelijk gedrag in de nabije toekomst te stellen. De andere proximale gedragsdeterminanten hangen eerder wisselend positief samen met de verschillende gedragsintenties. Dit betekent dat externe druk, de overtuiging dat dit gedrag helpt om klimaatverandering tegen te gaan, gezondheids- of financiële winst oplevert, of het feit dat belangrijke anderen dit gedrag stellen niet voor elk klimaatvriendelijk gedrag een even grote voorspellende waarde hebben. Externe druk hangt als enige proximale determinant wisselend negatief samen met de verschillende gedragsintenties. Dit betekent dat hoe meer deelnemers zich onder druk gezet voelen

---

⁶ In Appendix B wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde scores en standaarddeviaties voor alle proximale variabelen overheen alle deelnemers. Deze tabel kan in het geval van een vervolgmeting fungeren als referentiepunt, bijvoorbeeld om na te gaan of het gemiddelde draagvlak voor het stellen van diverse klimaatvriendelijke gedragingen is veranderd.

⁷ In Appendix C gaan we na of deelnemers die de diverse eenmalige of recurrente gedragingen reeds stellen anders scoren op de proximale gedragsdeterminanten in vergelijking met deelnemers die dit nog niet doen.

⁸ De resultaten bleven dezelfde wanneer gecontroleerd werd voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

door andere personen, regels of omstandigheden om een bepaald gedrag te stellen, des te minder ze aangeven van plan zijn dit gedrag in de nabije toekomst te stellen.

De verbanden tussen de proximale determinanten en intenties voor recurrent gedrag zijn gelijkaardig voor zij die het gedrag wel versus nog niet stellen. De rol van interne druk bleek enigszins te variëren bij zij die het gedrag wel en zij die het gedrag nog niet stellen. Interne druk voorspelt de intentie om zich te engageren voor klimaatvriendelijk gedrag als iemand het gedrag nog niet stelt, terwijl het niet langer een motiverende kracht heeft voor zij die het gedrag reeds stellen.

Tabel 9. Correlaties (r) en unieke samenhang (β) tussen de proximale determinanten en gedragsintenties om eenmalig gedrag te stellen bij deelnemers die dit gedrag nog niet stellen

	Groene stroom (N=739)		Isolatie (N=648)		Verwarming (N=877)		Ontharding (N=1046)	
	r	B	r	B	r	B	r	β
Motivatie								
Zinvolheid	.61***	.19***	.58***	.30***	.67***	.45***	.66***	.30***
Interne druk	.65***	.25***	.56***	.19***	.60***	.17***	.65***	.29***
Externe druk	-.05	-.01	-.07	-.02	-.09**	-.01	.03	-.03
Uitkomstverwachting								
Klimaat	.43***	.02	.36***	-.02	.48***	.01	.47***	.01
Financieel	.52***	.08*	.44***	-.01	.46***	.01	.41***	.04
Gezondheid	.35***	-.04	.37***	.07	.38***	-.06*	.50***	.06
Sociale norm								
	.42***	.07*	.32***	-.01	.36***	.02	.39***	-.05
Eigeneffectiviteit								
	.66***	.39***	.57**	.31***	.58***	.27***	.59***	.19***

Noot. r = correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt; omdat enkel personen die deze éénmalige gedragingen nog niet stelden hun intenties beoordeelden, werden deze analyses op een beperkt en variërende subsample van de totale steekproef uitgevoerd.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tabel 10. Correlaties (*r*) en unieke samenhang (β) tussen de proximale determinanten en gedragsintenties om recurrent gedrag te stellen

	Temperatuur (45.6% wel – 54.4% niet)				Vegetarisch (4% wel – 96% niet)				Veganistisch (2.2% wel – 97.8% niet)				Korte afstand (53.3% wel – 46.7% niet)				Lange afstand (32.8% wel – 67.2% niet)				
	<i>r</i> _{wel}	<i>r</i> _{niet}	β _{wel}	β _{niet}	<i>r</i> _{wel}	<i>r</i> _{niet}	β _{wel}	β _{niet}	<i>r</i> _{wel}	<i>r</i> _{niet}	β _{wel}	β _{niet}	<i>r</i> _{wel}	<i>r</i> _{niet}	β _{wel}	β _{niet}	<i>r</i> _{wel}	<i>r</i> _{niet}	β _{wel}	β _{niet}	
	Motivatie																				
Zinvolheid	.50***	.65***	.22***	.23***	.89***	.79***	-	.36***	.93***	.74***	-	.31***	.49***	.63***	.19***	.30***	.48***	.64***	.19***	.25***	
Interne druk	.40***	.64***	.10*	.26***	.75***	.72***	-	.19***	.74***	.71***	-	.24***	.39***	.61***	.06	.29***	.32***	.63***	-.03	.24***	
Externe druk	-.14***	-.03	-.04	-.04	-.36**	-.15***	-	-.04***	-.47**	-.02	-	-.04***	-.14***	-.08*	-.05	-.06*	-.16***	.00	-.06	-.01	
Uitkomstverwachting																					
Klimaat	.25***	.37***	-.07	.00	.73***	.55***	-	.00	.56***	.50***	-	.00	.26***	.34***	.02	-.02	.26***	.43***	.02	.02	
Financieel	.27***	.30***	-.02	-.03	.43***	.39***	-	-.01	.45**	.43***	-	-.01	.27***	.32***	-.03	.00	.28***	.44***	.05	.05	
Gezondheid	.27***	.54***	.07*	.11***	.85***	.62***	-	.06***	.69***	.60***	-	.03	.38***	.44***	.05	.02	.25***	.48***	-.13**	.00	
Sociale norm	.09*	.35***	-.06	-.01	.42***	.41***	-	-.02	.51**	.45***	-	.00	.18***	.33***	.05	.04	.16***	.37***	.00	.00	
Eigeneffectiviteit	.55***	.62***	.39***	.28***	.94***	.75***	-	.34***	.95***	.71***	-	.32***	.53***	.54***	.33***	.23***	.59***	.62***	.51***	.29***	

*Noot*¹. *r* = correlatiecoëfficiënt, β = gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt.

*Noot*². subscriptie wel = coëfficiënt bij deelnemers die het gedrag reeds stellen, niet = coëfficiënt bij deelnemers die het gedrag niet (vaak) stellen.

*Noot*³. Omwille van het klein aantal deelnemers die een vegetarisch (4%) of veganistisch (2.2%) eetpatroon hanteren, konden de regressiecoëfficiënten voor deze twee groepen niet worden berekend.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Hoofdstuk 6: Resultaten distale gedragsdeterminanten

1. Descriptieve onderzoeksvragen

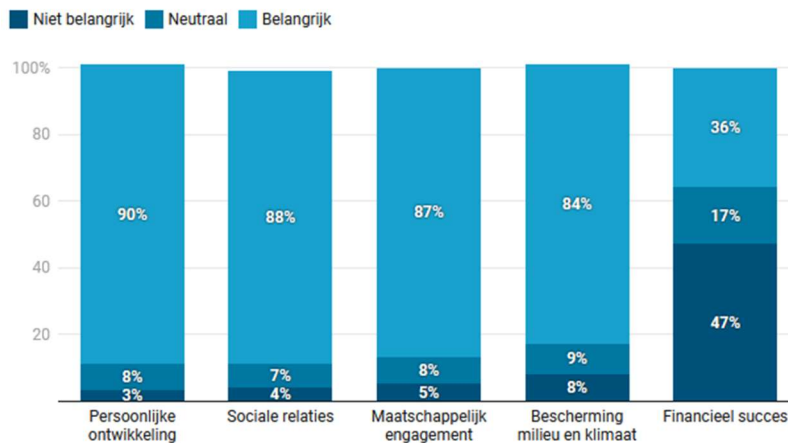
1.1 Welke waarden streeft de bevolking na?

Items waarden	
<i>Gelieve aan te geven hoe belangrijk elk van deze waarden voor jou zijn om je leven richting te geven. Ik vind het belangrijk dat ik ...</i>	
Persoonlijke ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> • mijn persoonlijkheid ontwikkel • mijn talenten ontwikkel • me als persoon ontwikkel en verder groei
Sociale relaties	<ul style="list-style-type: none"> • goede en intieme vriendschappen met andere mensen opbouw • omringd ben door vrienden die om me geven • omringd ben door vrienden waarop ik kan rekenen
Maatschappelijk engagement	<ul style="list-style-type: none"> • mensen (in nood) help • iets doe om de samenleving te helpen verbeteren • via kleine dingen van de wereld een betere plaats probeer te maken
Bescherming milieu en klimaat	<ul style="list-style-type: none"> • milieuvervuiling help vermijden • het milieu respecteer en bescherm • één ben met de natuur
Financieel succes	<ul style="list-style-type: none"> • in het leven financieel succesvol ben • rijk ben en dure bezittingen heb • financiële successen boek in het leven

Hoewel deelnemers de diverse waarden dienden te scoren op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet belangrijk”) tot 5 (“Heel erg belangrijk”), onderscheiden we voor het gemak de volgende 3 categorieën aan deelnemers: deelnemers die deze waarden niet belangrijk vinden (duidden “helemaal niet belangrijk” of “niet belangrijk” aan), deelnemers die er neutraal over denken (duidden “neutraal” aan) en deelnemers die de waarden belangrijk vinden (duidden “belangrijk” of “heel erg belangrijk” aan).

De meerderheid van de Vlaamse bevolking geeft aan belang te hechten aan persoonlijke ontwikkeling (90%), sociale relaties (89%), maatschappelijk engagement (87%) en de bescherming van het milieu en klimaat (84%). Het nastreven van financieel succes blijkt slechts voor een minderheid (36%) van de Vlaamse bevolking belangrijk te zijn, terwijl bijna de helft van de deelnemers aangeeft dit niet belangrijk te vinden. De prevalentiecijfers voor de waarden die de bevolking nastreeft, zijn terug te vinden in Figuur 17.

Figuur 17. Prevalentie van de waarden die de bevolking nastreeft

Conclusie

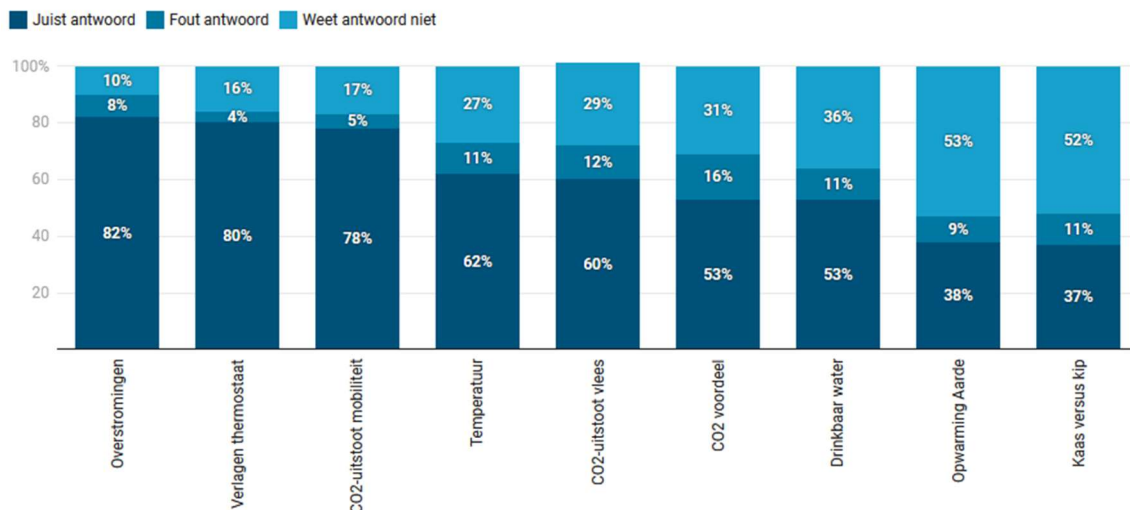
De meeste deelnemers geven aan waarde te hechten aan persoonlijke ontwikkeling, sociale relaties, maatschappelijk engagement en de bescherming van milieu en klimaat, terwijl financieel succes voor één derde van de bevolking belangrijk is.

1.2 Hoeveel kennis heeft de bevolking van de klimaatverandering?

Items kennis	
<i>Gelieve aan te duiden of de volgende uitspraken juist of fout zijn.</i>	
Overstromingen	De opwarming van het klimaat verhoogt het risico op overstromingen in Vlaanderen (Juist).
Verlagen thermostaat	De thermostaat 1 graad Celsius lager zetten in een kamer die op gas verwarmd wordt vermindert de CO2-uitstoot (Juist).
CO2-uitstoot	De CO2 uitstoot per passagier is vele keren groter als men een trein neemt dan als men met de auto gaat (Fout).
Temperatuur	De afgelopen acht jaren waren de warmste jaren ooit gemeten voor de hele wereld (Juist).
CO2-uitstoot vlees	Het eten van wit vlees (bijv. kip, kalkoen) zorgt voor evenveel CO2 uitstoot als het eten van rood vlees (bijv. rundsvlees, varken) (Fout).
CO2 voordeel	Meer CO2 op aarde is goed voor de groei van planten, die bijdragen tot het oplossen van de klimaatverandering (Fout).
Drinkbaar water	Slechts 0.5% van het water op aarde is drinkbaar en dit drinkbaar water vermindert door klimaatopwarming (Juist).
Opwarming Aarde	Als de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer vanaf vandaag niet meer toeneemt, zou het klimaat nog voor minstens 100 jaar verder opwarmen (Juist).
Kaas versus kip	Het eten van kaas is minder schadelijk voor het klimaat dan het eten van kip (Fout).

Elke kennisvraag werd door de deelnemers beantwoord met “Juist”, “Fout” of “Ik weet het niet”. De prevalentiecijfers voor de kennisvragen zijn terug te vinden in Figuur 18. Op de meeste vragen gaf de meerderheid een correct antwoord, behalve twee vragen waarbij de helft aangaf het antwoord niet te weten (d.i., opwarming aarde en kaas versus kip).

Figuur 18. Prevalentie van de antwoorden op de kennisvragen

Conclusie

Het percentage correcte antwoorden verschilt sterk per vraag (37% tot 82%), maar op de meeste vragen gaf meer dan de helft van de deelnemers een correct antwoord.

1.3 In welke mate ziet de bevolking risico's en ervaart ze klimaatangst?

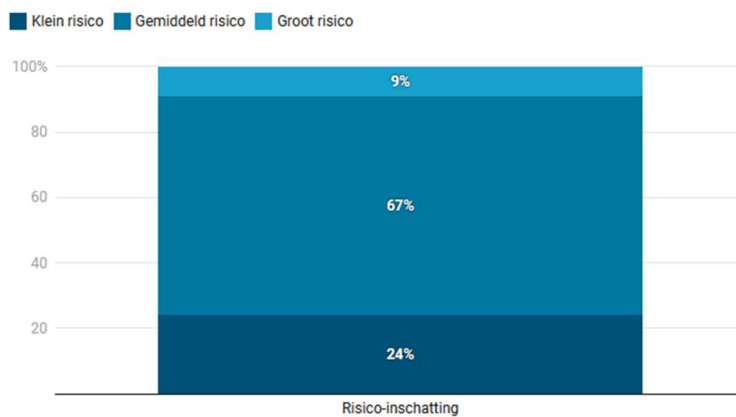
Wat is het risicoperceptie van de bevolking?

Items risicoperceptie Hoe groot is volgens jou het risico dat je in de komende jaren zelf door een van volgende gevolgen getroffen zal worden?
Dat ik gezondheidsproblemen krijg door een hittegolf
Dat het gewone leven onbetaalbaar wordt
Dat ik geen drinkbaar water meer heb
Dat mijn huis of bezittingen beschadigd worden door een natuurramp
Dat ik getroffen word door een overstroming
Dat ik door extreme droogte minder voedingsmiddelen vind

Hoewel deelnemers de vragen omtrent de risicoperceptie dienden te beantwoorden op een 5-puntenschaal gaande van 1 ("Heel klein") tot 5 ("Heel groot"), onderscheiden we voor het gemak de volgende 3 categorieën aan deelnemers: deelnemers het risico klein inschatten (gemiddelde score < 2.26), deelnemers die het risico gemiddeld inschatten (gemiddelde score tussen de 2.26 en 3.76) en deelnemers het risico groot inschatten (gemiddelde score > 3.76).

Een minderheid van de Vlaamse bevolking schat het risico om in de komende jaren zelf door gevolgen van de klimaatverandering getroffen te worden groot in (9%). Daarentegen schat 67% het risico gemiddeld in en 24% schat het risico klein in. De prevalentiecijfers voor de risicoperceptie van de bevolking zijn terug te vinden in Figuur 19.

Figuur 19. Prevalentie van de risicoperceptie van de bevolking

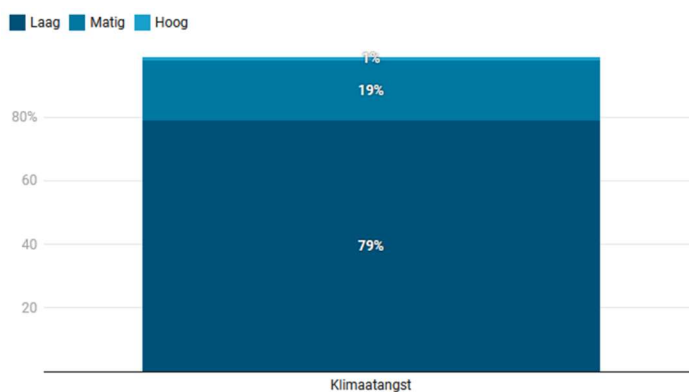
In welke mate heerst er klimaatangst bij de bevolking?

Items klimaatangst <i>In welke mate ga je met volgende uitspraken akkoord?</i>
Ik vind het moeilijk om in slaap te vallen als ik denk aan de klimaatverandering
Ik ween soms door de klimaatverandering
Mijn zorgen over de klimaatverandering hebben een negatieve invloed op mijn mogelijkheden om mijn potentieel volledig te ontwikkelen
Mijn bezorgdheden over klimaatverandering verhinderen me om me met familie en vrienden te amuseren

Hoewel deelnemers deze vraag dienden te beantwoorden op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”), onderscheiden we voor het gemak de volgende 3 categorieën aan deelnemers: deelnemers met een lage score (gemiddelde score < 2.26), deelnemers met een matige score (gemiddelde score tussen de 2.26 en 3.76) en deelnemers met een hoge score (gemiddelde score > 3.76).

Slechts 1% van de Vlaamse bevolking rapporteert een hoge score voor klimaatangst. De meeste burgers rapporteren een matige (19%) of lage (79%) score. De prevalentiecijfers voor de klimaatangst bij de bevolking zijn terug te vinden in Figuur 20.

Figuur 20. Prevalentie van de klimaatangst bij de bevolking

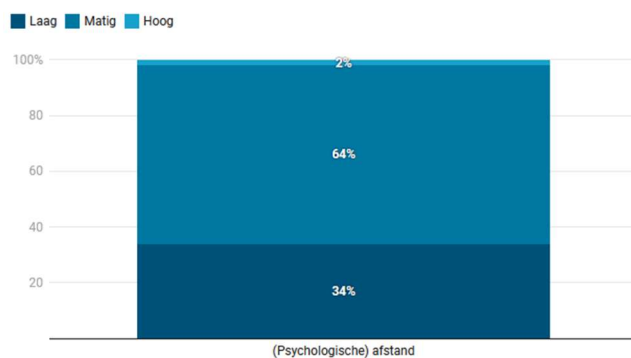
In welke mate ervaart de bevolking een (psychologische) afstand tot de klimaatproblematiek?

Items (psychologische) afstand
<i>In welke mate ga je met volgende uitspraken akkoord?</i>
Ik denk aan landen ver van hier als ik denk aan de effecten van klimaatverandering
Klimaatverandering schaadt momenteel mensen van over heel de wereld
De grootste impact van klimaatverandering zal gevoeld worden door mensen zoals ikzelf
De meeste wetenschappers zijn het niet eens over de impact van klimaatverandering

Hoewel deelnemers deze vragen dienden te beantwoorden op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”), onderscheiden we voor het gemak de volgende 3 categorieën aan deelnemers: deelnemers met een lage score (gemiddelde score < 2.26), deelnemers met een matige score (gemiddelde score tussen de 2.26 en 3.76) en deelnemers met een hoge score (gemiddelde score > 3.76).

Slechts 2% van de Vlaamse bevolking ervaart een sterke (psychologische) afstand ten aanzien van de klimaatproblematiek. De meerderheid (64%) rapporteert een matige score en 34% rapporteert een lage score. De prevalentiecijfers voor (psychologische afstand) zijn terug te vinden in Figuur 21.

Figuur 21. Prevalentie van het gevoel van (psychologische) afstand

Conclusie

De Vlaamse bevolking schat het risico om de komende jaren persoonlijk getroffen te worden door de gevolgen van de klimaatverandering gemiddeld in. Ook de (psychologische) afstand ten aanzien van de klimaatproblematiek is matig. Het blijkt dus geen ver-van-mijn bed show te zijn voor burgers, maar tegelijk verwachten ze ook niet meteen een impact op het eigen leven en is er weinig sprake van klimaatangst.

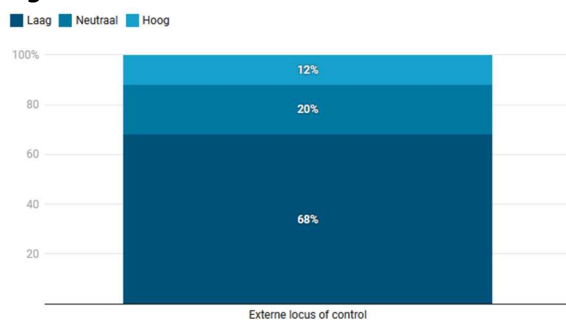
1.4 Hoeveel collectieve controle ervaart de bevolking over het klimaat?

Items collectieve controle <i>In welke mate ga je met volgende uitspraken akkoord?</i>	
Externe controlelocus	De meeste zaken die een impact hebben op het klimaat komen er door toevallige gebeurtenissen
Collectieve effectiviteit	Als ik denk aan het oplossen van klimaatverandering, denk ik 'ja, samen kunnen we dit aan!'

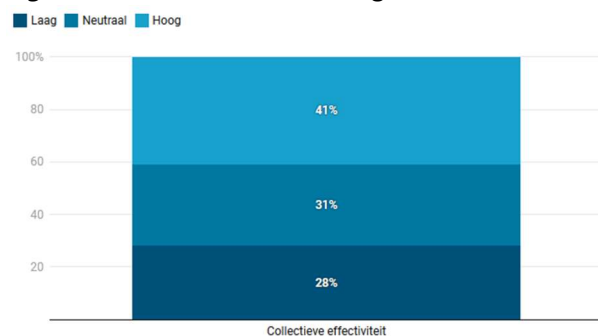
Hoewel deelnemers deze vragen dienden te beantwoorden op een 5-puntenschaal gaande van 1 ("Helemaal niet akkoord") tot 5 ("Helemaal akkoord"), onderscheiden we voor het gemak de volgende 3 categorieën aan deelnemers: deelnemers met een lage score (duidden "helemaal niet akkoord" of "niet akkoord" aan), deelnemers die er neutraal over denken (duidden "neutraal" aan) en deelnemers met een hoge score (duidden "akkoord" of "helemaal akkoord" aan).

De meerderheid van de Vlaamse bevolking (68%) is niet akkoord met de stelling dat de meeste zaken die een impact hebben op het klimaat komen door toevallige gebeurtenissen (Figuur 22). Tegelijkertijd gelooft 4 op 10 Vlamingen dat dat we samen de klimaatproblematiek effectief kunnen aanpakken (41%) (Figuur 23).

Figuur 22. Prevalentie van externe controlelocus

Figuur 23. Prevalentie van het gevoel van collectieve effectiviteit bij de bevolking

Conclusie

Weinig Vlamingen zijn van mening dat de meeste zaken die een impact hebben op het klimaat komen door toevallige gebeurtenissen. Aan de andere kant heeft minder dan de helft van de Vlaamse bevolking vertrouwen in de gezamenlijke aanpak van de klimaatproblematiek.

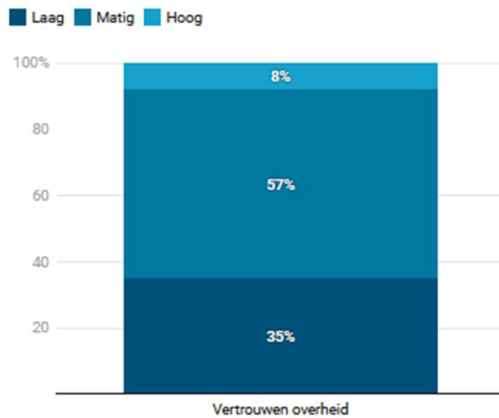
1.5 Hoe percipieert de bevolking de overheid in termen van overheidsvertrouwen en-communicatie

Items perceptie overheid	
Overheidsvertrouwen	<p>Hoe zou je de overheidsdiensten, die beslissingen nemen over de maatregelen met betrekking tot de klimaatverandering, beoordelen op de volgende kenmerken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Competent • Gekwalificeerd • Eerlijk • Juist • Verantwoordelijk • Welwillend
Motiverende communicatie	<p>In welke mate ga je met de volgende uitspraken akkoord?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ik heb het gevoel dat ik kan kiezen of ik gebruik maak van de strategieën van de overheid tegen klimaatverandering • De overheid biedt een zinvolle uitleg voor de klimaatstrategieën die ze voorstellen • De overheid geeft mij de noodzakelijke informatie om mezelf en anderen te beschermen tegen de klimaatopwarming • De overheid formuleert concrete doelen om de klimaatverandering tegen te gaan waar we naar toe kunnen werken als bevolking • De overheid toont begrip voor het feit dat iets doen voor het klimaat best wel een inspanning vergt van de bevolking
Demotiverende communicatie	<p>In welke mate ga je met de volgende uitspraken akkoord?</p> <ul style="list-style-type: none"> • De overheid zet veel druk op burgers om klimaatvriendelijk gedrag te stellen • De overheid legt ons haar klimaatvisie en -strategieën op • De overheid probeert mij te dwingen om klimaatvriendelijk gedrag te stellen • De overheid laat me me schuldig voelen als ik niets doe voor het klimaat

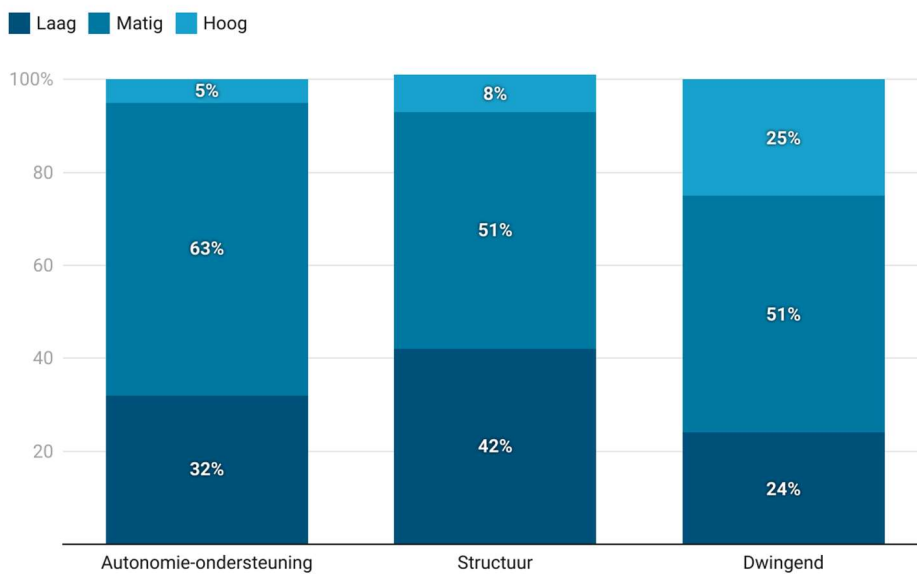
Hoewel deelnemers deze vragen dienden te beantwoorden op een 5-puntenschaal gaande van 1 (“Helemaal niet akkoord”) tot 5 (“Helemaal akkoord”), onderscheiden we voor het gemak de volgende 3 categorieën aan deelnemers: deelnemers met een lage score (gemiddelde score < 2.26), deelnemers met een matige score (gemiddelde score tussen de 2.26 en 3.76) en deelnemers met een hoge score (gemiddelde score > 3.76).

Slechts 8% van de bevolking geeft aan een sterk vertrouwen te hebben in de overheid. De meerderheid van de Vlaamse bevolking (57%) rapporteert een matig vertrouwen en 35% rapporteert een laag vertrouwen (Figuur 24). Daarenboven rapporteert de minderheid van de bevolking de overheidscommunicatie als motiverend te ervaren (5% voor autonomie-ondersteuning en 8% voor structuur). De meeste mensen ervaren de motiverende autonomie-ondersteunende en structurerende stijl als matig aanwezig. Eén op vier burgers ervaart de overheidscommunicatie daarentegen als dwingend, terwijl de helft hier matig op scoort (Figuur 25).

Figuur 24. Prevalentie van het vertrouwen van de bevolking in de overheid

Figuur 25. Prevalentie van de ervaren (de)motiverende communicatiestijlen van de overheid

Conclusie

De meeste deelnemers hebben matig vertrouwen in de overheid. De overheidscommunicatie wordt eerder als dwingend (en dus demotiverend) dan als structurerend en autonomie-ondersteunend (en dus motiverend) ervaren.

1.6 Wat is de samenhang tussen sociodemografische kenmerken en de distale gedragsdeterminanten?

Geslacht

Vrouwen hechten meer belang aan de waarden voor maatschappelijk engagement, sociale relaties, bescherming van milieu en klimaat en persoonlijke ontwikkeling. Mannen scoren hoger op de waarde financieel succes. Verder vertonen vrouwen ook een hogere risicoperceptie, meer klimaatangst en minder psychologische afstand. Ze hebben ook meer vertrouwen in de overheid en ze percipiëren de overheidscommunicatie als minder dwingend. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 11 en figuur 26a.

Leeftijd

De resultaten voor de leeftijdsverschillen (tabel 11 en figuur 26b) geven aan dat jongvolwassenen meer waarde hechten aan financieel succes en persoonlijke ontwikkeling tegenover de mid- en oudvolwassenen leeftijdscategorieën. Ook rapporteren zij meer klimaatangst, minder psychologische afstand en scoren ze het laagst op dwingende overheidscommunicatie. De 35-54 jarigen geven aan minder vertrouwen te hebben in de overheid en de communicatie minder motiverend (zowel minder autonomie-ondersteunend als minder structurerend) te ervaren.

Opleidingsniveau

Hoogopgeleiden geven aan het meeste belang te hechten aan sociale relaties en persoonlijke ontwikkeling, terwijl laagopgeleiden meer risicoperceptie, meer klimaatangst, meer psychologische afstand en een hogere externe controlelocus rapporteren. Hoogopgeleiden rapporteren de laagste mate van dwingende communicatie. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 11 en figuur 26c.

Woonomgeving

Mensen die stedelijk (tussen rijwoningen en appartementen) wonen rapporteren de laagste waarden voor financieel succes en de laagste perceptie van dwingende communicatie. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 11 en figuur 26d.

Financiële situatie

Mensen die aangeven makkelijk rond te komen met hun inkomen geven aan meer waarden te hebben voor sociale relaties, bescherming van milieu en klimaat en persoonlijke ontwikkeling. Er ervaren de communicatie van de overheid motiverender en betrouwbaarder. Zij die aangeven moeilijk rond te komen hebben een groter risicobewustzijn, meer klimaatangst, meer (psychologische) afstand, een hogere externe locus of control, waarbij ze de overheidscommunicatie ook controlerender ervaren. Het zijn zowel zij die makkelijk als moeilijk rondkomen die het meest de waarde financieel succes nastreven. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 11 en figuur 26e.

Conclusie

Vooral geslacht, leeftijd en financiële situatie vertonen het sterkste verband met de distale gedragsdeterminanten. Zo hechten vrouwen meer belang aan maatschappelijk engagement en het milieu, en rapporteren ze een hoger risicoperceptie, meer klimaatangst en minder psychologische afstand. Jongvolwassenen (18 – 34 jaar) hechten dan wel minder belang aan de bescherming van milieu en klimaat, ze ervaren wel meer klimaatangst en minder psychologische afstand ten opzichte van de klimaatproblematiek. Zij die moeilijker rondkomen met hun inkomen hebben meer risicobewustzijn, klimaatangst en minder vertrouwen in de overheid.

Tabel 11. Verband tussen sociodemografische factoren en distale gedragsdeterminanten

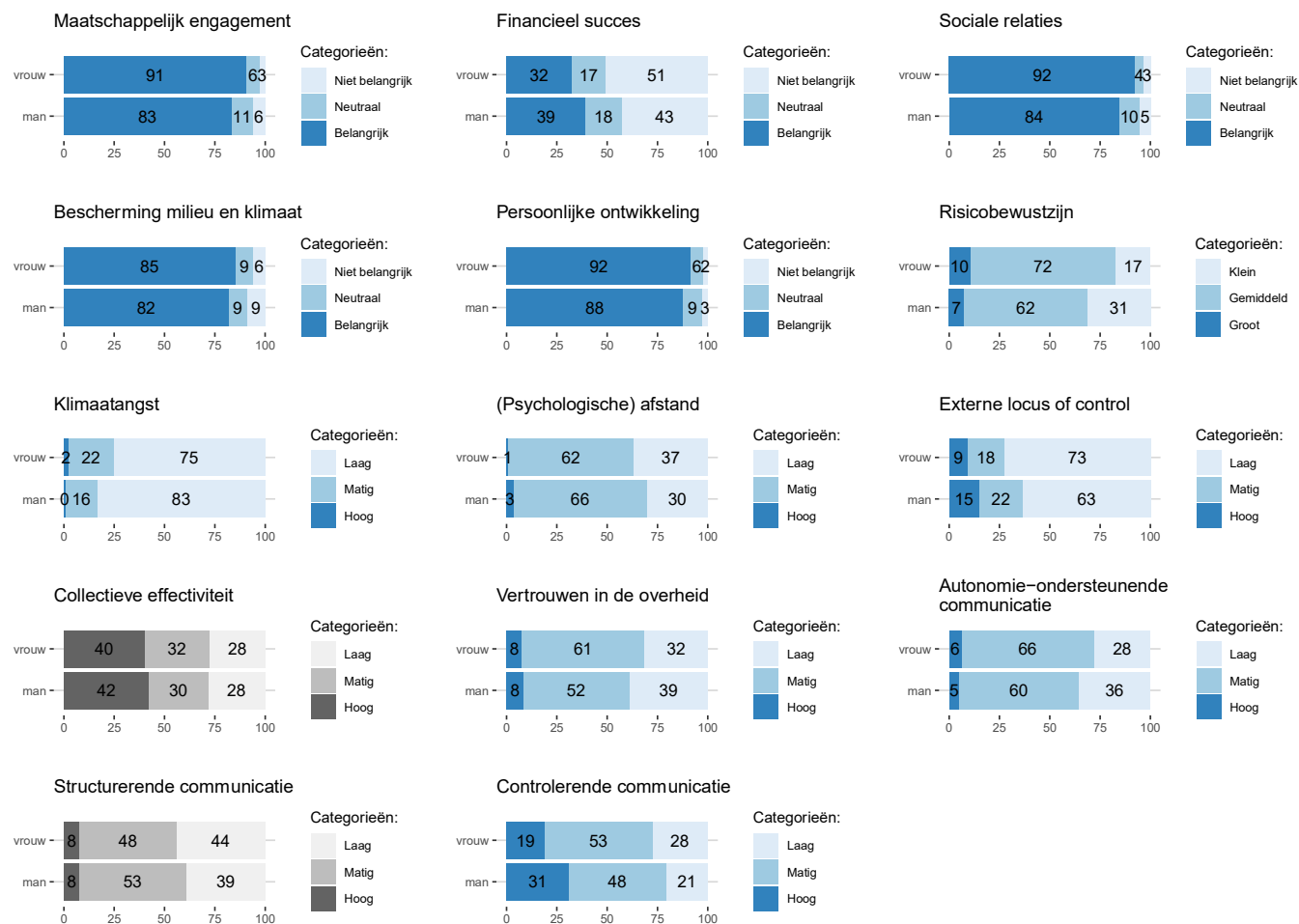
	Geslacht	Leeftijd	Opleiding	Omgeving	Financiële situatie
Waarden					
Maatschappelijk engagement	$\chi^2(2) = 21.41^{***}$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 12.73^*$	n.s.
Financieel succes	$\chi^2(2) = 11.34^{**}$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 15.36^{**}$	n.s.
Sociale relaties	$\chi^2(2) = 27.28^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 24.25^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 10.46^*$
Bescherming milieu en klimaat	$\chi^2(2) = 6.68^*$	$\chi^2(4) = 32.05^{***}$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 14.7^{**}$
Persoonlijke ontwikkeling	$\chi^2(2) = 7.5, p = 0.02^*$	$\chi^2(4) = 22.42^{***}$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 14.84^{**}$
Cognitief-emotioneel functioneren					
Risicobewustzijn	$\chi^2(2) = 45.58^{***}$	ns	$\chi^2(4) = 36.61^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 92.22^{***}$
Klimaatangst	$\chi^2(2) = 20.28^{***}$	$\chi^2(4) = 13.36^{**}$	$\chi^2(4) = 16.46^{**}$	n.s.	$\chi^2(4) = 34.44^{***}$
(psychologische) afstand	$\chi^2(2) = 17.78^{***}$	$\chi^2(4) = 12.93^*$	$\chi^2(4) = 18.43^{**}$	n.s.	$\chi^2(4) = 13.54^{**}$
Maatschappelijke impact					
Externe locus of control	$\chi^2(2) = 18.72^{***}$	ns	$\chi^2(4) = 33.49^{***}$	n.s.	$\chi^2(4) = 31.11^{***}$
Collectieve effectiviteit	n.s.	$\chi^2(4) = 17.12^{**}$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 9.6^*$
Overheid					
Vertrouwen in de overheid	$\chi^2(2) = 12.15^{**}$	$\chi^2(4) = 11.59^*$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 22.77^{***}$
Autonomie-ondersteunende communicatie	$\chi^2(2) = 11.69^{**}$	$\chi^2(4) = 17.27^{**}$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 21.32^{***}$
Structurerende communicatie	n.s.	$\chi^2(4) = 12.67^*$	n.s.	n.s.	$\chi^2(4) = 10.2^*$
Dwingende communicatie	$\chi^2(2) = 33.88^{***}$	$\chi^2(4) = 51.76^{***}$	$\chi^2(4) = 30.45^{***}$	$\chi^2(4) = 15.29^{**}$	$\chi^2(4) = 55.86^{***}$

Noot. n.s. = niet-significante verschillen.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Figuur 26a. Geslachtsverschillen voor de distale gedragsdeterminanten

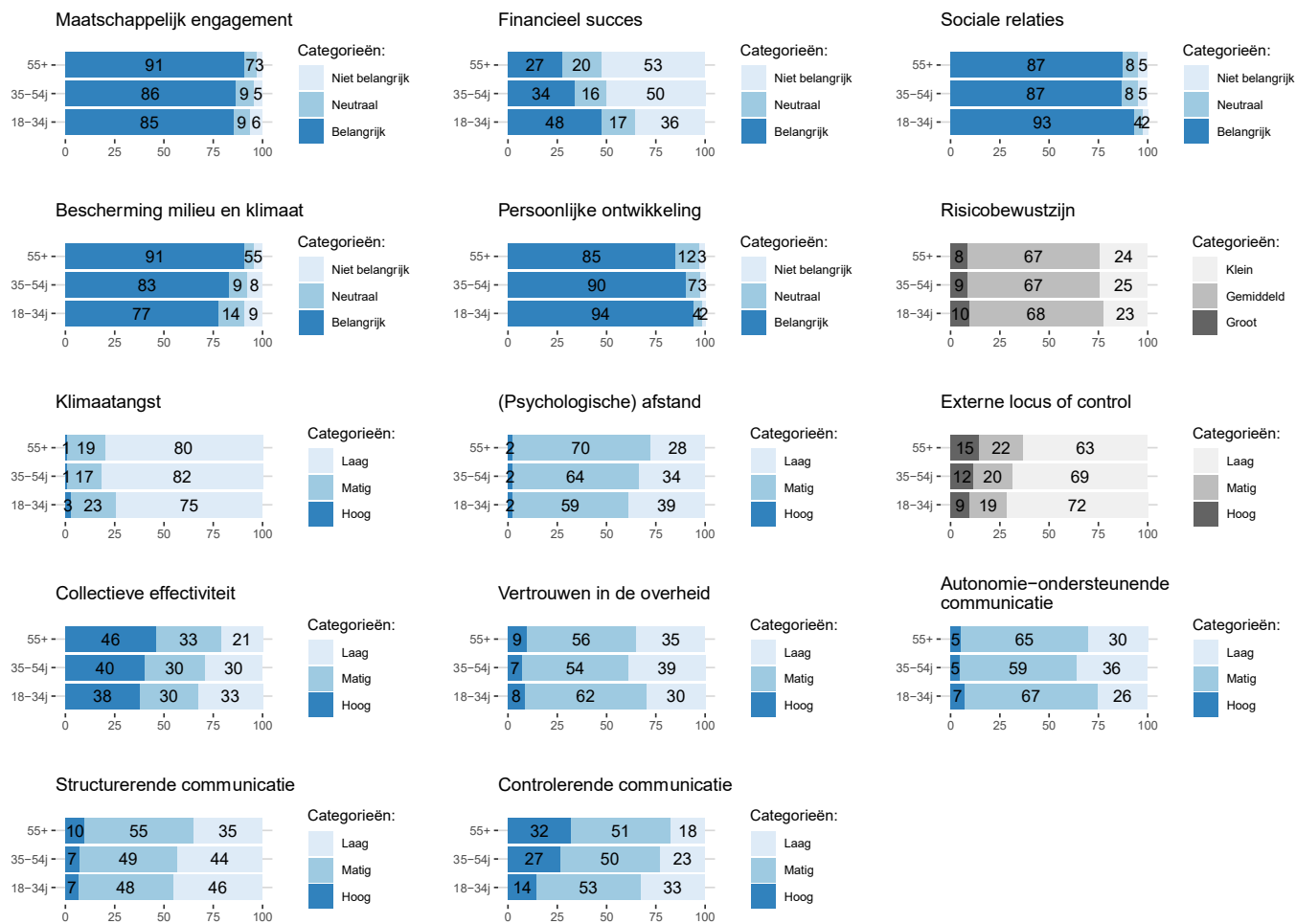
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 11

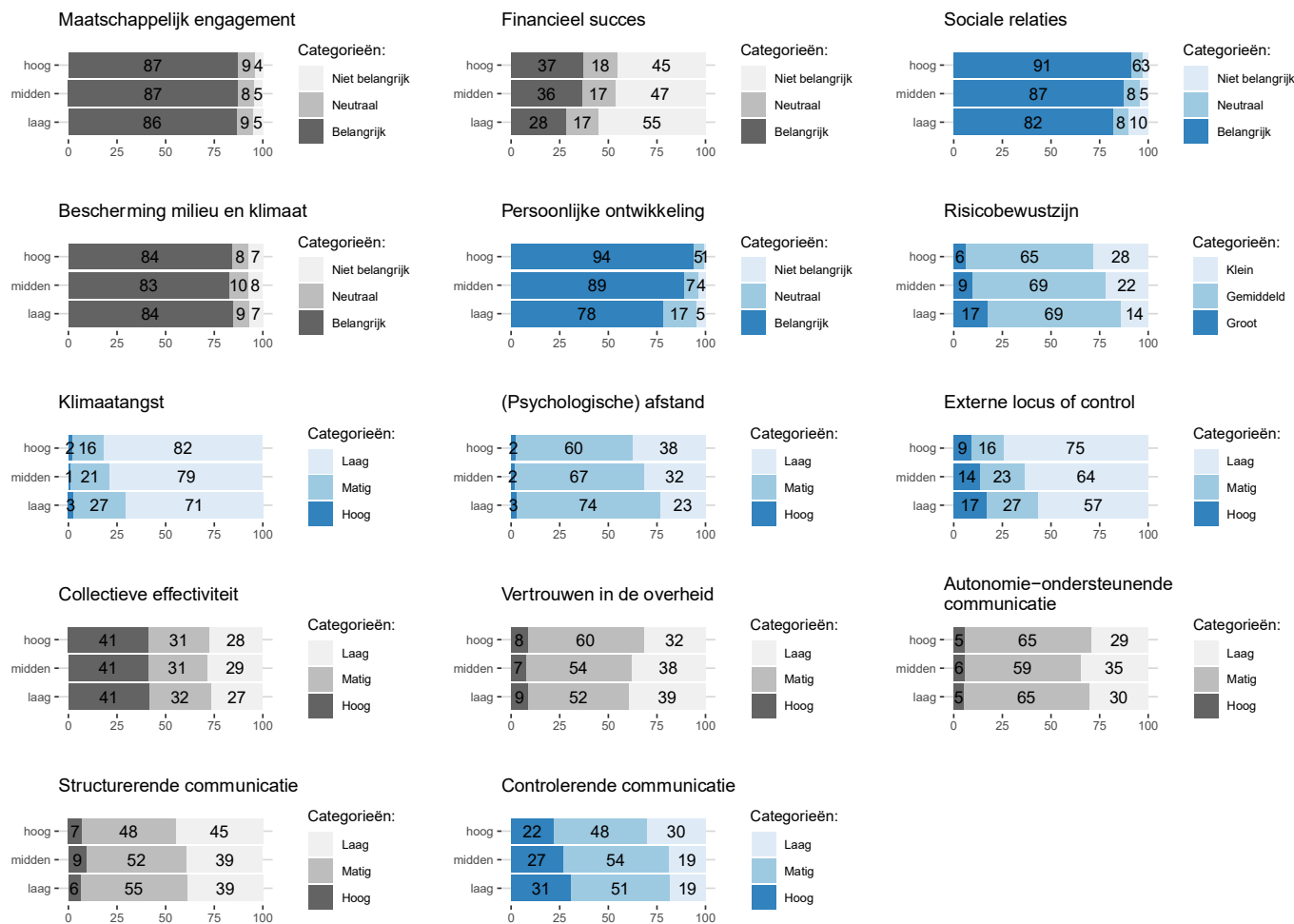
Figuur 26b. Leeftijdsverschillen voor de distale gedragsdeterminanten

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 11

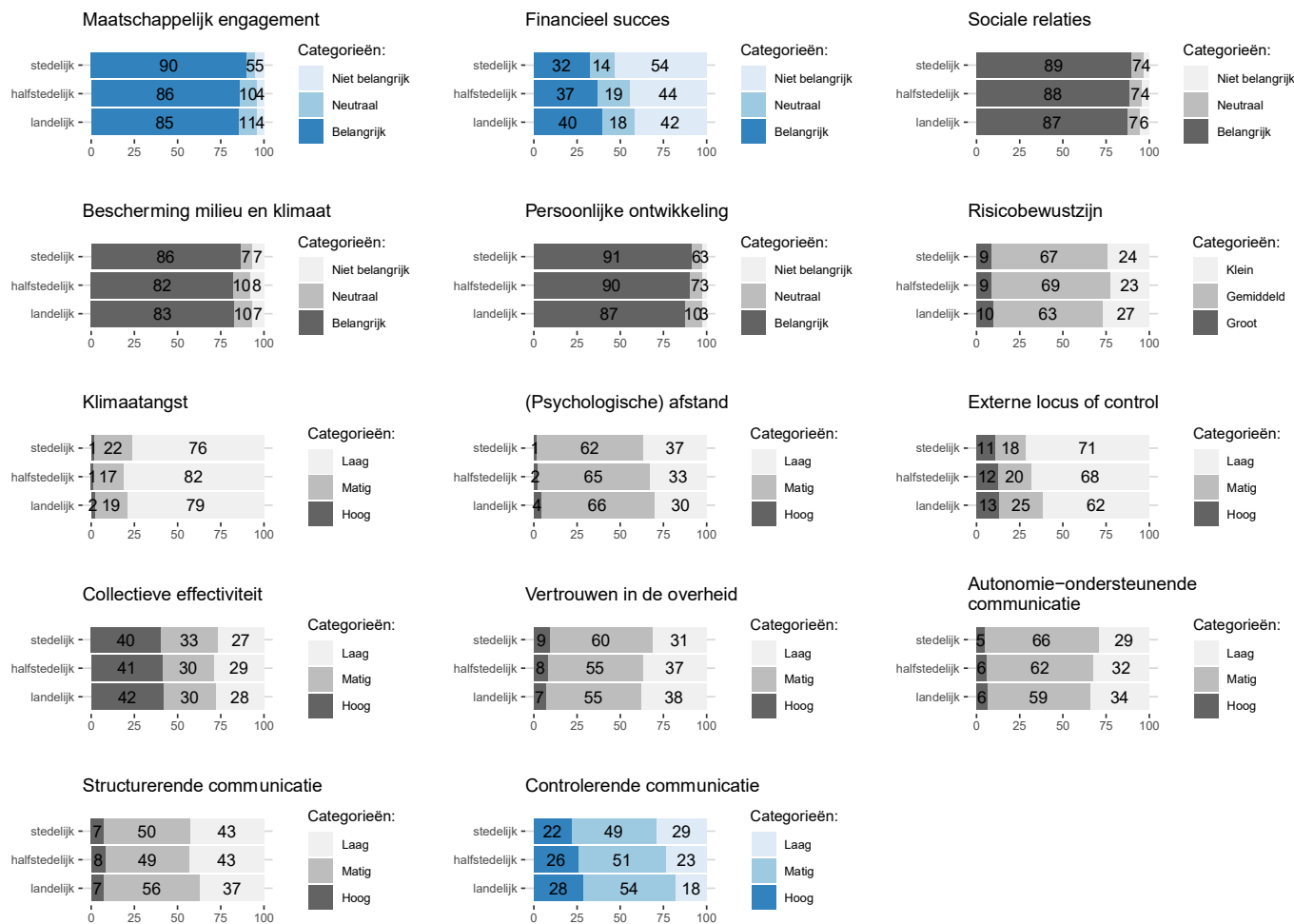
Figuur 26c. Opleidingsverschillen voor de distale gedragsdeterminanten

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 11

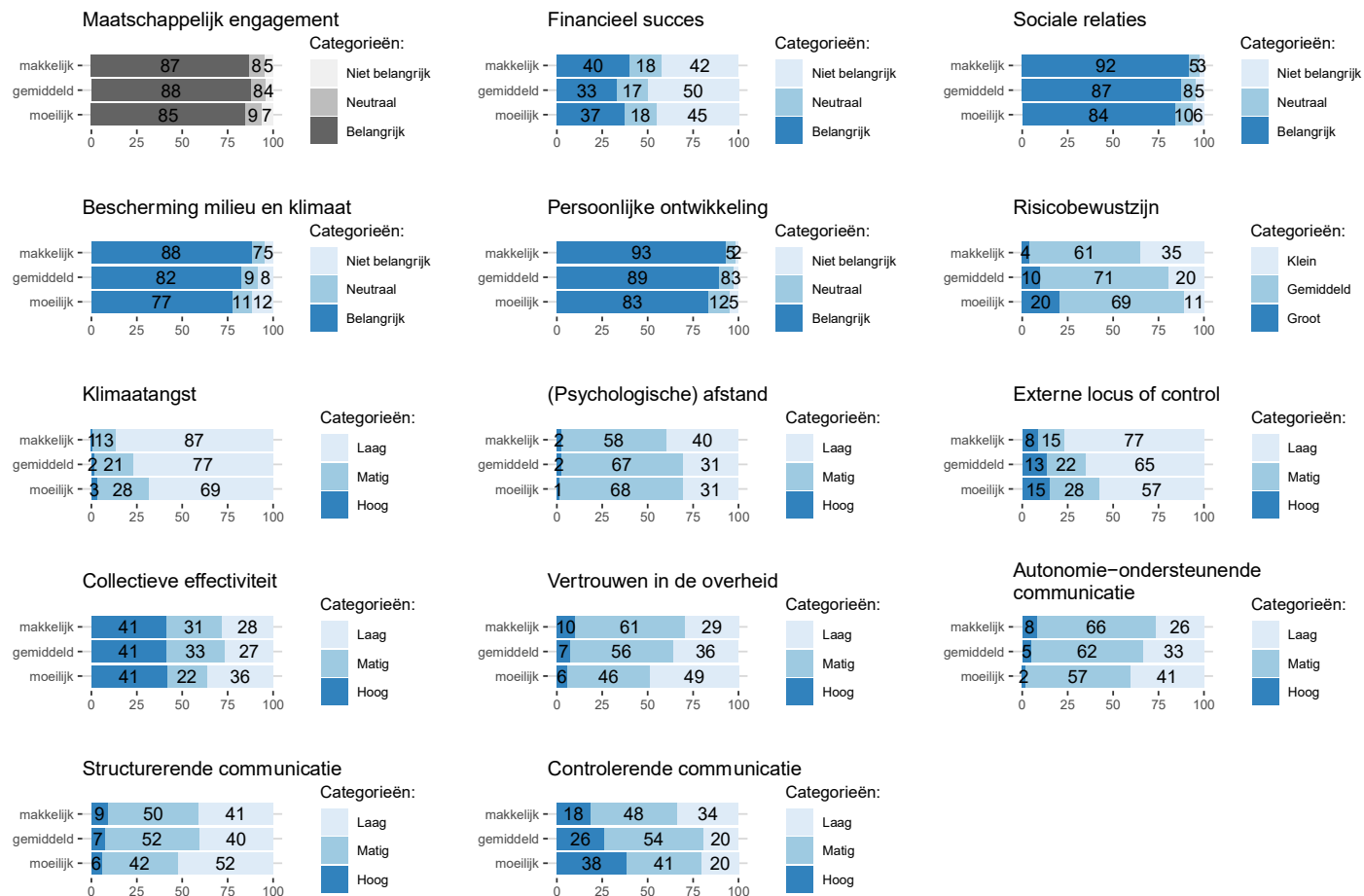
Figuur 26d. Omgevingsverschillen voor de distale gedragsdeterminanten

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 11

Figuur 26e. Verschillen in financiële situatie voor de distale gedragsdeterminanten

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 11

2. Structurele onderzoeksvragen

2.1 Voorspellen distale gedragsdeterminanten de intentie tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag?

De correlaties tussen de diverse distale voorspellers en de intentie voor de beide types klimaatvriendelijke gedragingen (éénmalig en recurrent) en hun krachtigste voorspellers (d.i., zinvolheid, interne druk, eigeneffectiviteit) staan in tabel 12. Deze verbanden zijn voor alle voorspellers positief, met uitzondering van de negatieve verbanden voor de waarde financieel succes (zij het enkel voor de terugkerend gedragingen), externe controlelocus, psychologische afstand en demotiverende overheidscommunicatie. Ter illustratie, hoe meer personen maatschappelijk engagement belangrijk vinden, hoe sterker het voornemen om elk van de negen klimaatvriendelijke gedragingen te stellen en hoe zinvoller men elk van deze vindt, er zich toe intern verplicht voelt en er zich toe bekwaam acht.

2.2 Voorspellen distale gedragsdeterminanten de ondersteuning voor de verschillende beleidsmaatregelen

De correlaties tussen de diverse distale voorspellers en de ondersteuning voor diverse beleidsmaatregelen zijn te vinden in tabel 13. Deze verbanden zijn voor alle voorspellers positief, met uitzondering van de negatieve verbanden voor de waarde financieel succes, externe controlelocus, psychologische afstand en demotiverende overheidscommunicatie. Ter illustratie, hoe meer personen vertrouwen hebben in de overheid, hoe meer ondersteuning er is voor de diverse beleidsmaatregelen.

Conclusie

De correlaties tussen de diverse distale voorspellers en (a) de intentie voor de beide types klimaatvriendelijke gedragingen (d.i., éénmalig en recurrent), (b) hun krachtigste voorspellers (d.i., zinvolheid, interne druk, eigeneffectiviteit) en (c) de ondersteuning voor diverse beleidsmaatregelen zijn voor alle voorspellers positief, met uitzondering van de negatieve verbanden voor de waarde financieel succes, externe controlelocus, psychologische afstand en demotiverende overheidscommunicatie.

Tabel 12. Correlaties tussen distale gedragsdeterminanten en proximale gedragsdeterminanten en gedragsintenties

	Eenmalige gedragingen				Recurrente gedragingen			
	Intentie	Zinvolheid	Interne druk	Eigeneffectiviteit	Intentie	Zinvolheid	Interne druk	Eigeneffectiviteit
Waarden								
Maatschappelijk engagement	.22***	.27***	.25***	.15***	.31***	.41***	.38***	.30***
Financieel succes	-.03	-.01	-.03	.05*	-.21***	-.20***	-.17***	-.18***
Sociale relaties	.10***	.16***	.11***	.11***	.15***	.18***	.16***	.16***
Bescherming van milieu en klimaat	.26***	.34***	.35***	.25***	.36***	.47***	.44***	.36***
Persoonlijke ontwikkeling	.14***	.19***	.11***	.10***	.16***	.20***	.15***	.18***
Kennis	.19***	.28***	.26***	.16***	.25***	.29***	.27***	.21***
Risicoperceptie, angst								
Risicoperceptie	.09***	.11***	.17***	-.04	.20***	.20***	.24***	.09***
Klimaatangst	.18***	.16***	.27***	.06*	.30***	.33***	.41***	.18***
(Psychologische) afstand	-.25***	-.34***	-.32***	-.17***	-.26***	-.34***	-.28***	-.21***
Waargenomen controle								
Externe locus of control	-.25***	-.33***	-.28***	-.17***	-.31***	-.37***	-.31***	-.26***
Collectieve effectiviteit	.22***	.24***	.28***	.20***	.27***	.32***	.32***	.24***
Context								
Vertrouwen in de overheid	.17***	.17***	.21***	.16***	.23***	.27***	.28***	.20***
Motiverende communicatie	.16***	.16***	.18***	.17***	.19***	.26***	.27***	.19***
Demotiverende communicatie	-.26***	-.27***	-.24***	-.17***	-.38***	-.41***	-.34***	-.31***

Note. Om deze correlaties te berekenen werden de proximale gedragsdeterminanten en gedragsintenties geaggregeerd over de verschillende gedragingen

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tabel 13. Correlaties tussen distale gedragsdeterminanten en draagvlak voor de diverse beleidsmaatregelen

	Strengere normen (nieuw)bouw	Premie renovatie	Strengere isolatie-normen	Verkooprecht overstroomings-gevoelig gebied	Subsidies renovatie-coach	Kilometer-heffing voertuig	Prijs-aanpassing voertuig	Belasting tweedehands-voertuig	Veggie maaltijden
Waarden									
Maatschappelijk engagement	.28***	.34***	.28***	.25***	.28***	.21***	.30***	.23***	.28***
Financieel succes	-.13***	-.22***	-.04	-.13***	-.07**	-.12***	-.17***	-.10***	-.17***
Sociale relaties	.12***	.16***	.14***	.12***	.16***	.07**	.10***	.08**	.14***
Bescherming van milieu en klimaat	.38***	.26***	.32***	.29***	.27***	.27***	.39***	.27***	.35***
Persoonlijke ontwikkeling	.11***	.12***	.14***	.12***	.16***	.06*	.14***	.09***	.14***
Kennis									
	.26***	.18***	.23***	.21***	.21***	.25***	.26***	.21***	.23***
Risicoperceptie, angst									
Risicoperceptie	.16***	.21***	.15***	.15***	.19***	.09***	.17***	.13***	.19***
Klimaatangst (Psychologische afstand)	.18***	.22***	.20***	.20***	.24***	.19***	.35***	.24***	.33***
	-.32***	-.23***	-.31***	-.30***	-.30***	-.22***	-.31***	-.26***	-.29***
Wargenomen controle									
Externe locus of control	-.35***	-.28***	-.32***	-.26***	-.29***	-.28***	-.36***	-.26***	-.34***
Collectieve effectiviteit	.29***	.23***	.32***	.26***	.26***	.24***	.26***	.28***	.22***
Context									
Vertrouwen in de overheid	.22***	.18***	.31***	.19***	.25***	.24***	.26***	.33***	.20***
Motiverende communicatie	.21***	.17***	.33***	.16***	.24***	.23***	.26***	.33***	.20***
Demotiverende communicatie	-.34***	-.21***	-.41***	-.20***	-.27***	-.34***	-.46***	-.36***	-.40***

2.3 Spelen de proximale gedragsdeterminanten een verklarende rol tussen de distale gedragsdeterminanten en de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen?

In een volgende stap toetsen we het conceptuele procesmodel (Figuur 1) uit de inleiding. We doen dit op een thematische wijze, waarbij we voor elke distale categorie (d.i., waarden, kennis, risicoperceptie en angst, waargenomen controle, overheidsperceptie, en sociodemografische voorspellers) een nieuwe analyse uitvoeren. In dit geval gaat het om een meerlagig of multilevel model, waarbij we uitzuiveren voor de schommelingen in intentie en proximale gedragsdeterminanten binnen personen om exclusief te focussen op de verschillen tussen personen. Op deze manier gaan we bijvoorbeeld na of het waardenpatroon van mensen samenhangt met verschillen in hun voornemen om klimaatvriendelijk gedrag te stellen, waarbij proximale gedragsdeterminanten de verschillen in gedragsintentie helpen verklaren. Voor elk type distale gedragsdeterminant worden twee sets analyses uitgevoerd, een eerste voor het stellen van eenmalige en een tweede voor het stellen van terugkerende gedrag.⁹

Alle resultaten worden weergegeven in figuren. Groene lijnen/cijfers verwijzen naar significante positieve verbanden, terwijl rode lijnen/cijfers verwijzen naar significante negatieve verbanden en grijze stippellijnen/cijfers verwijzen naar niet significante verbanden. De grijze volle lijnen verwijzen naar (totale) en directe verbanden tussen de distale gedragsdeterminanten en intentie voor gedragingen. De cijfers links van de streep staan telkens voor de verbanden voor eenmalige gedragingen, terwijl de cijfers rechts staan voor de verbanden voor de recurrente gedragingen.

Figuur 27 geeft de resultaten weer voor het **waardenpatroon** van de bevolking. Hieruit blijkt dat personen die meer belang hechten aan maatschappelijk engagement en de bescherming van het klimaat zowel éénmalige als terugkerende klimaatvriendelijke gedragingen zinvoller vinden maar zich ook meer verplicht voelen om dit gedrag te stellen. Waarde hechten aan het klimaat voorspelt bijkomstig de ingeschatte effectiviteit van beide types gedragingen. Financieel succes daarentegen blijkt een negatieve voorspeller te zijn van de drie gedragsdeterminanten van terugkerend gedrag. Persoonlijke ontwikkeling en sociale relaties spelen maar een beperkte rol. Deze drie proximale gedragsdeterminanten helpen in combinatie te verklaren waarom waarden samenhangen met intenties tot klimaatvriendelijk gedrag. Ze fungeren als verklarende mechanismen, waarbij er nog slechts een beperkt direct verband van financiële waarden naar intenties resteert. Dit betekent dat er geen grote rechtstreekse relatie is tussen waarden en intenties. Deze relatie bestaat vooral omdat waarden inspelen op de drie gedragsdeterminanten, die op hun beurt verband houden met het gedrag.

Figuur 28 toont aan dat personen die over een betere **kennis** beschikken over de klimaatproblematiek een sterkere intentie tot klimaatvriendelijk gedrag vertonen. Dit is het geval omdat zij met meer kennis zowel éénmalig als terugkerend gedrag meer zinvol vinden, meer de innerlijke plicht voelen om dit gedrag te stellen en er zich bekwaam toe voelen. Juiste kennis heeft dus een motiverend effect, wat de positieve samenhang met de intentie tot klimaatvriendelijk gedrag helpt verklaren. De drie proximale

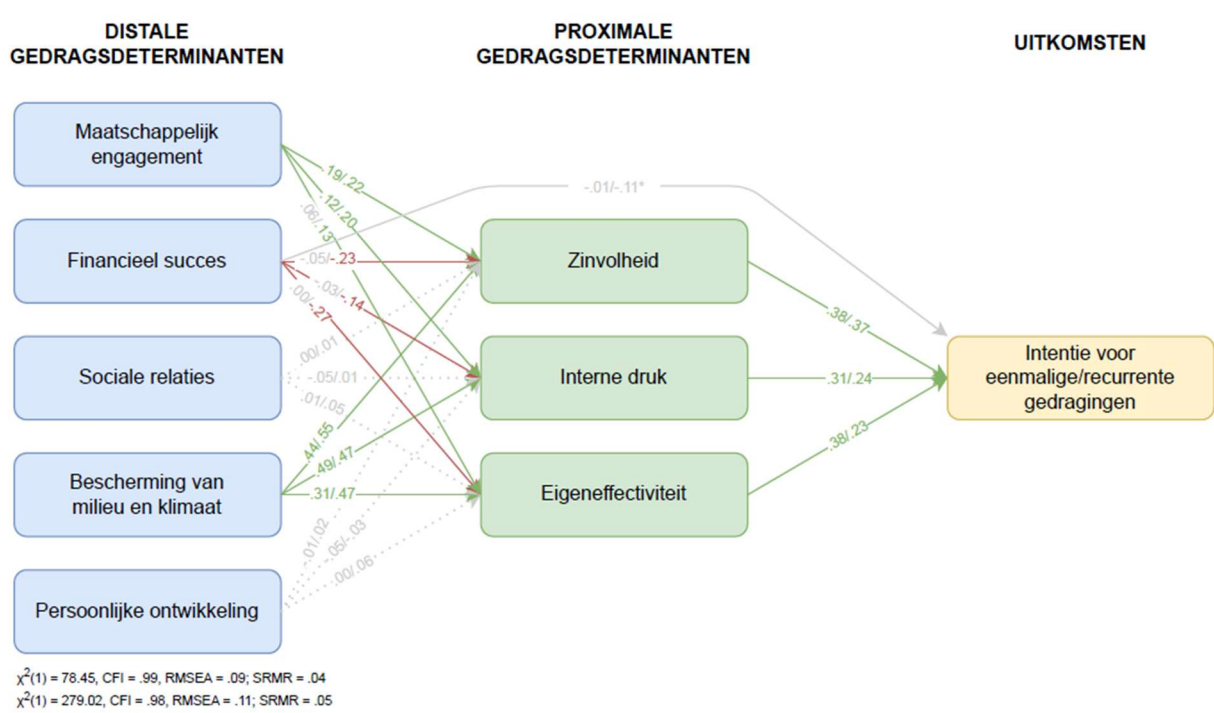
---

⁹ De analyses met intentie voor het stellen van eenmalig gedrag als uitkomst gebeurden op een gereduceerde steekproef, daar enkel aan zij die het eenmalig gedrag nog niet stellen gevraagd werd om hun intentie te rapporteren (zie percentages in figuur 1).

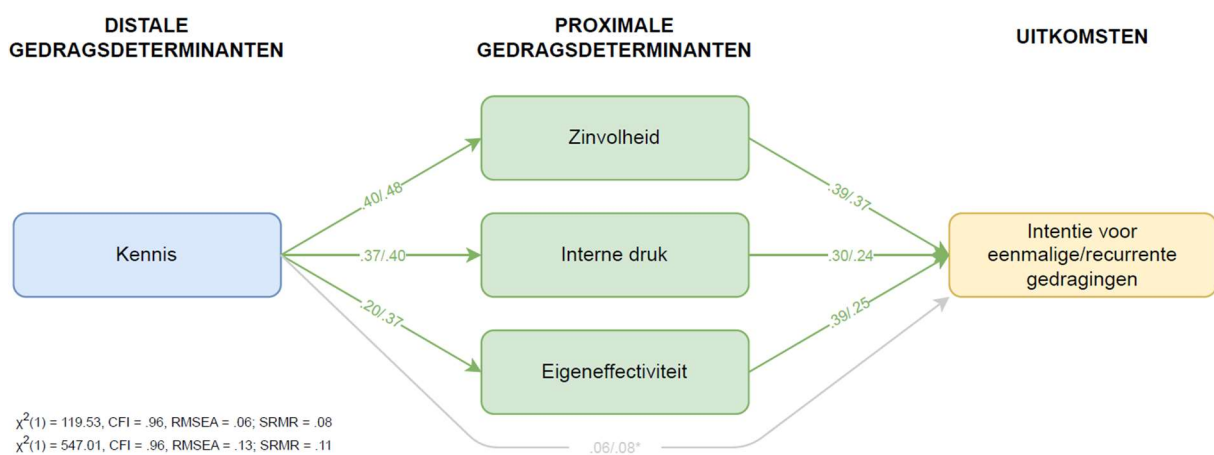

determinanten fungeren als verklarende mechanismen, waarbij er nog slechts een beperkt direct verband van kennis naar intenties resteert. Dit betekent dat er geen grote rechtstreekse relatie is tussen kennis en intenties. Deze relatie bestaat vooral omdat kennis inspeelt op de drie gedragsdeterminanten, die op hun beurt verband houden met het gedrag.

Figuur 27. Procesmodel met proximale gedragsdeterminanten als verklarend mechanisme tussen waarden en intentie voor eenmalige en recurrente gedragingen

Figuur 28. Procesmodel met proximale gedragsdeterminanten als verklarend mechanisme tussen kennis en intentie voor eenmalige en recurrente gedragingen

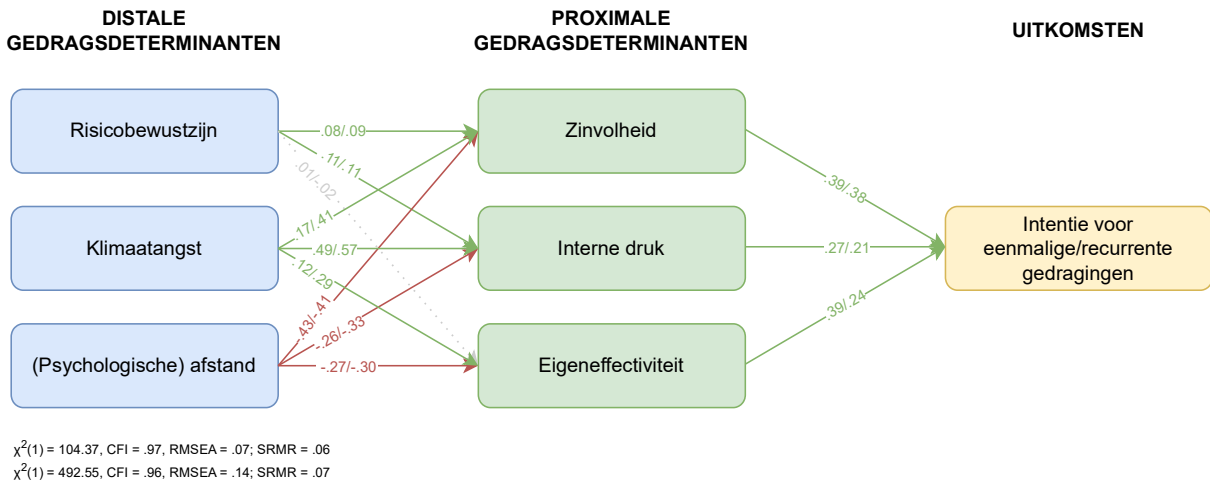
Wat betreft **risicoperceptie, angst en (psychologische) afstand** (figuur 29) blijkt een bewustzijn van de risico's van de klimaatproblematiek voor het eigen functioneren een positieve rol te spelen op de ervaren zinvolheid en interne druk. Klimaatangst en het ervaren van (psychologische) afstand spelen een consistentere rol, waarbij klimaatangst de drie proximale gedragsdeterminanten positief voorspelt (in het bijzonder interne druk) en (psychologische) afstand de drie proximale gedragsdeterminanten negatief voorspelt (in het bijzonder zinvolheid). In dit geval blijven er geen directe effecten naar intentie over, wat aantoont dat de drie proximale gedragsdeterminanten in combinatie een verklarende rol spelen.

De proximale voorspellers spelen een analoge verklarende rol tussen **externe controlelocus en collectieve effectiviteit** (figuur 30) en de intentie tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag. Personen die sterker het gevoel hebben dat de klimaatoplossing door externe factoren wordt bepaald, vinden het minder zinvol om klimaatvriendelijk gedrag te stellen, ervaren minder interne druk en twijfelen meer aan hun effectiviteit om het gewenste gedrag te stellen. Het omgekeerde geldt voor zij die geloven dat we collectief in staat zijn om het klimaatprobleem aan te pakken. Opnieuw blijven er geen directe effecten naar intentie over.

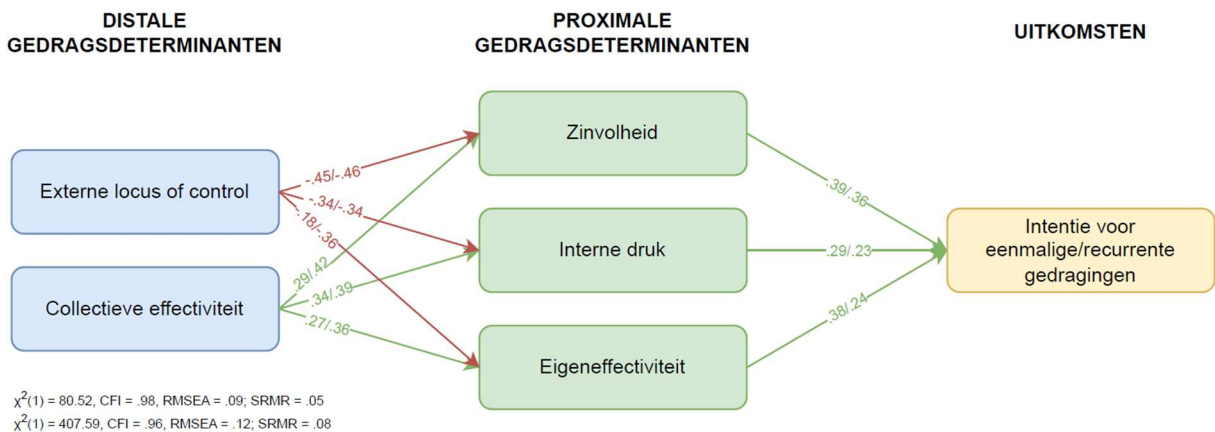
In het geval van **overheidsperceptie** (figuur 31) valt op dat vertrouwen in de overheid een eerder beperkte rol speelt, terwijl de communicatiestijl (motiverend en demotiverend) crucialer lijkt. In het bijzonder blijkt een dwingende stijl de zinvolheid, maar ook de eigeneffectiviteit en interne druk negatief te voorspellen. De drie proximale determinanten fungeren als verklarende mechanismen, waarbij er nog slechts een beperkt direct verband van dwingende overheidscommunicatie naar intenties resteert. Dit betekent dat er geen grote rechtstreekse relatie is tussen overheidsperceptie en intenties. Deze relatie bestaat vooral omdat overheidsperceptie inspeelt op de drie gedragsdeterminanten, die op hun beurt verband houden met het gedrag.

In een laatste procesmodel wordt de rol van de **sociodemografische** variabelen onderzocht (figuur 32). Hieruit blijkt dat vrouwen (in het geval van recurrent gedrag), deelnemers met een hoger opleidingsniveau, deelnemers woonachtig in een verstedelijkte omgeving (tussen huizen met tuin rondom) en zij die aangeven gemakkelijk rond te komen met hun inkomen hoger scoren op zinvolheid, eigeneffectiviteit en interne druk, wat op zijn beurt resulteert in een hogere intentie. Leeftijd speelt een beperktere rol, waarbij een hogere leeftijd samenhangt met lagere zinvolheid en een lagere intentie. De drie proximale determinanten fungeren als verklarende mechanismen, waarbij er nog slechts een beperkt direct verband van leeftijd naar intenties resteert. Dit betekent dat er geen grote rechtstreekse relatie is tussen sociodemografische kenmerken en intenties. Deze relatie bestaat vooral omdat de sociodemografische kenmerken inspelen op de drie gedragsdeterminanten, die op hun beurt verband houden met het gedrag.

Figuur 29. Procesmodel met proximale gedragsdeterminanten als verklarend mechanisme tussen risicoperceptie, angst en (psychologische) afstand en intentie voor eenmalige en recurrente gedragingen

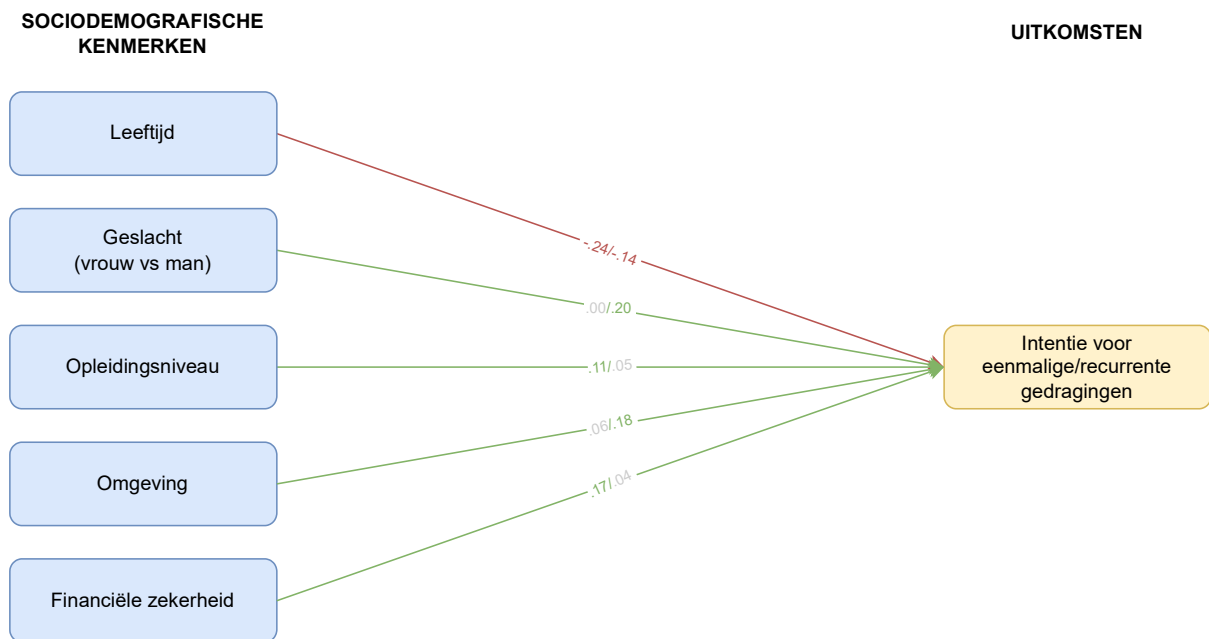
Figuur 30. Procesmodel met proximale gedragsdeterminanten als verklarend mechanisme tussen waargenomen controle en intentie voor eenmalige en recurrente gedragingen

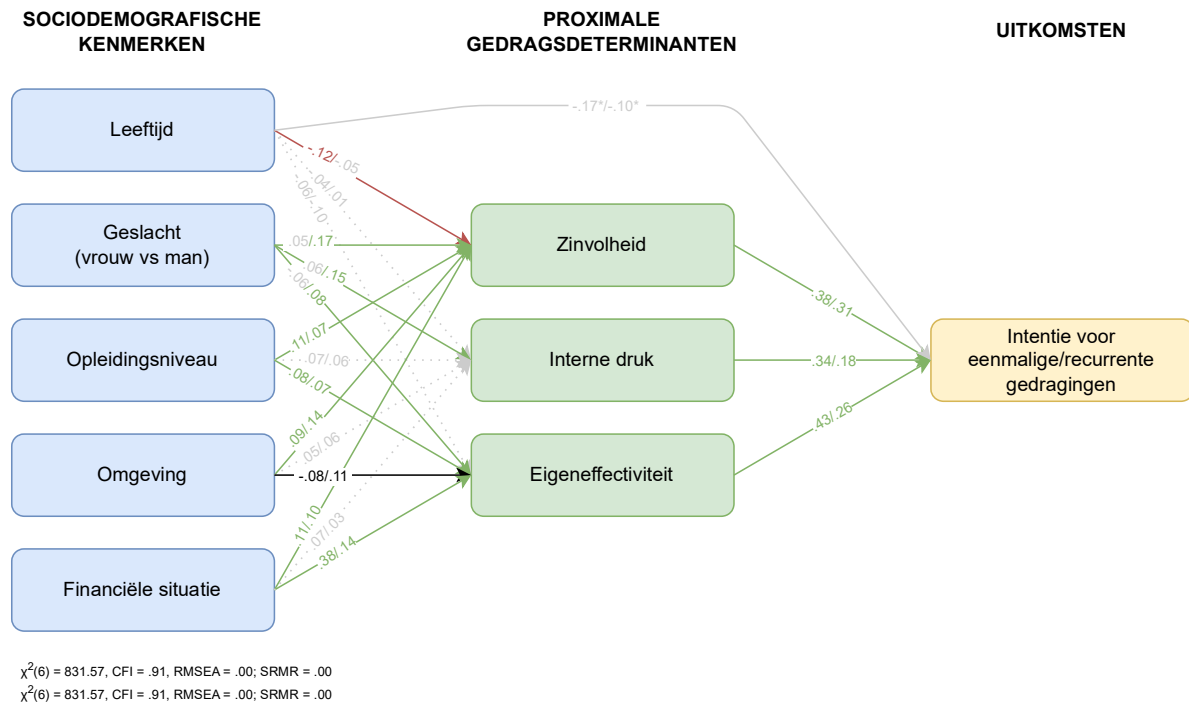
Figuur 31. Procesmodel met proximale gedragsdeterminanten als verklarend mechanisme tussen overheid gerelateerde factoren en intentie voor eenmalige en recurrente gedragingen

Figuur 32. Procesmodel met proximale gedragsdeterminanten als verklarend mechanisme tussen sociodemografische factoren en intentie voor eenmalige en recurrente gedragingen

a) rechtstreekse verbanden

b) verbanden na toevoeging van proximale gedragsdeterminanten

Conclusie

Distale gedragsdeterminanten hangen op een betekenisvolle wijze samen met de intentie tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag in de toekomst. De tussenliggende proximale gedragsdeterminanten fungeren als een verklarend mechanisme om de effecten hiervan te verklaren. Hoe meer burgers belang toedichten aan waarden zoals maatschappelijk engagement en het klimaat, hoe meer correcte kennis ze hebben over de klimaatproblematiek, hoe angstiger ze zijn rond het klimaat, hoe meer ze de indruk hebben dat ze de klimaatproblematiek collectief aankunnen, hoe meer ze de overheid vertrouwen en de communicatie als motiverend ervaren enerzijds, hoe meer ze het belang van klimaatvriendelijk gedrag internaliseren of verinnerlijken en hoe meer bekwaam ze zich voelen om dit gedrag te stellen anderzijds. Dit gunstiger functioneren voorspelt op zijn beurt een grotere intentie om zowel éénmalig als recurrent klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Andere distale gedragsdeterminanten fungeren eerder als een obstakel, zowel naar de motivatie als het formuleren van een voornemen om klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Het gaat om de waarde financieel succes, het ervaren van afstand ten opzichte van de klimaatproblematiek, een externe controlelocus, en dwingende overheidscommunicatie.

Hoofdstuk 7: Resultaten klimaatprofielen

1. Welke klimaatprofielen of-segmenten kunnen onderscheiden worden?

Aan de hand van persoonsgerichte analyses gaan we na welke **klimaatprofielen** er bestaan; zo'n klimaatprofiel representeert een segment van de bevolking die analoge scores vertoont op de proximale gedragsdeterminanten voor een specifiek klimaatvriendelijk gedrag. Deze segmenten zijn dus intern homogeen en verschillen van andere weerhouden segmenten. Deze persoonsgerichte analyses voeren we op een illustratieve wijze uit op twee van de negen bevraagde gedragingen, zijnde één eenmalig (d.i., gebruik groene stroom) en één recurrent klimaatvriendelijk gedrag (d.i., temperatuur beperken tot 19°C). Deze analyse voeren we uit op twee subgroepen, zijnde de deelnemers die het gedrag wel reeds en nog niet stellen.

Voor beide gedragingen wezen de clusteranalyses uit dat er best drie klimaatprofielen kunnen worden onderscheiden, voor zowel de deelnemers die het gedrag reeds stellen als voor de deelnemers die het gedrag nog niet stellen (zie figuren 33a-b). De klimaatprofielen zijn vergelijkbaar voor beide gedragingen. Dit geeft aan dat, ongeacht het specifieke klimaatvriendelijke gedrag, de proximale gedragsdeterminanten op een vergelijkbare manier opereren binnen dit domein van energieverbruik.

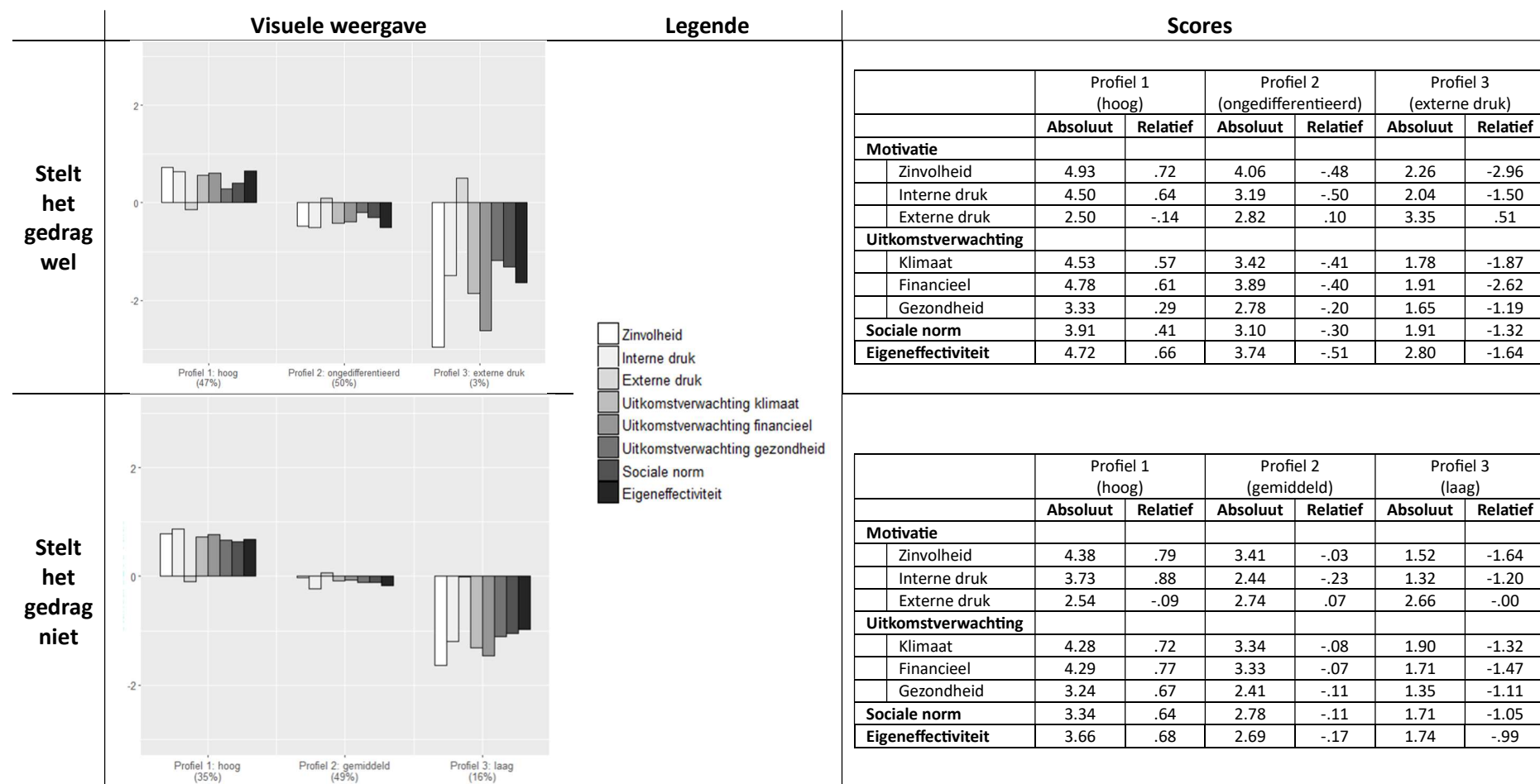
Op basis van deze analyses kunnen we drie verschillende groepen onderscheiden, waarbij elke groep een verschillend klimaatprofiel heeft. Een eerste profiel lijkt het meest gunstige profiel. Deze deelnemers vinden het klimaatgedrag zinvol, voelen interne druk om het gedrag te stellen, verwachten dat het stellen van dit gedrag zal helpen, ervaren dat hun sociale omgeving dit gedrag stelt en voelen zichzelf ook in staat dit gedrag te stellen. Een tweede groep lijkt ongedifferentieerd op deze determinanten te scoren. Ze hebben geen uitgesproken hoge of lage scores, maar lijken eerder onverschillig. Een derde profiel scoort relatief laag op de proximale determinanten en vindt het klimaatgedrag dus minder zinvol, ervaart weinig interne druk, verwacht minder dat het klimaatgedrag voordelen zal opleveren, ziet dit gedrag minder in de eigen omgeving en voelt zichzelf minder in staat dit gedrag te stellen.

Deze resultaten vertellen ons dat de verschillende proximale determinanten sterk onderling samenhangen. Wie het klimaatgedrag bijvoorbeeld zinvol vindt, zal ook meer verwachten dat dit gedrag voordelen zal opleveren en dat hij of zij er toe in staat is dit gedrag te stellen. De enige proximale variabele die niet mee varieert met de rest, is het ervaren van externe druk. De score voor externe druk ligt voor beide gedragingen in alle groepen rond het gemiddelde. Enkel bij zij die het gedrag reeds stellen, is de score voor externe druk hoog in de groep die op alle andere proximale determinanten laag scoort. Er is met andere woorden een groep die het gedrag stelt omwille van externe druk, maar dit gedrag niet zinvol vindt, weinig interne druk ervaart, niet gelooft in de voordelen ervan, enz.

Conclusie

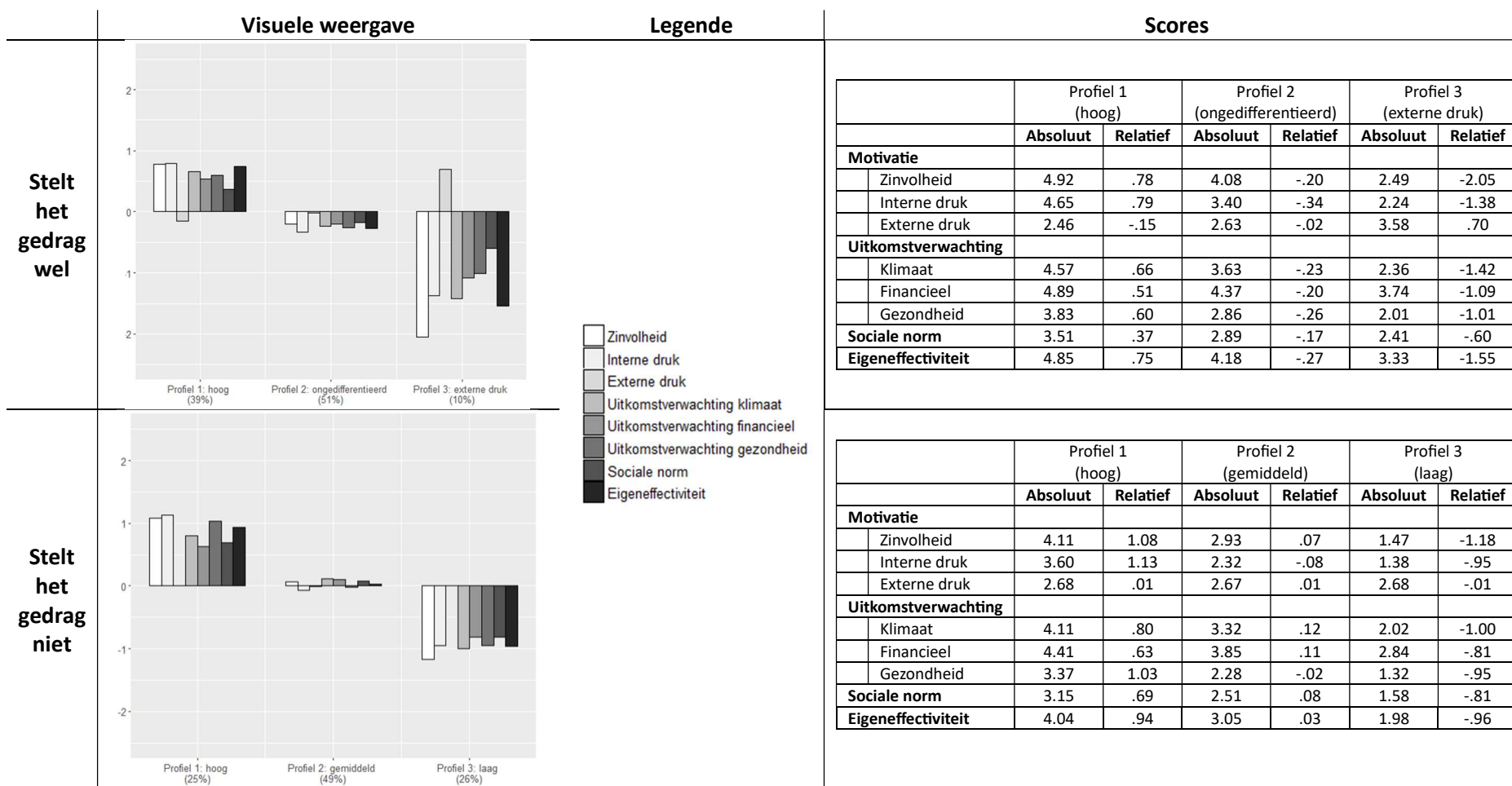
Op basis van persoonsgerichte analyses werden voor zowel eenmalig (gebruik van groene stroom) als recurrent (temperatuur beperken tot 19°C) klimaatvriendelijk gedrag drie verschillende klimaatprofielen geïdentificeerd, zowel voor mensen die het gedrag al vertonen als voor degenen die dat nog niet doen. Deze bevinding suggereert dat er verschillende segmenten van de bevolking zijn met uiteenlopende profielen, maar dat de proximale determinanten voor klimaatvriendelijk gedrag op een vergelijkbare manier werken, ongeacht het specifieke gedrag.

Figuur 33a. Weerhouden klimaatprofielen voor groene stroom bij personen die het gedrag wel en nog niet stellen

Figuur 33b. Weerhouden klimaatprofielen voor temperatuur bij personen die het gedrag wel en nog niet stellen

2. Hangen deze klimaatprofielen samen met het draagvlak voor de klimaattransitie?

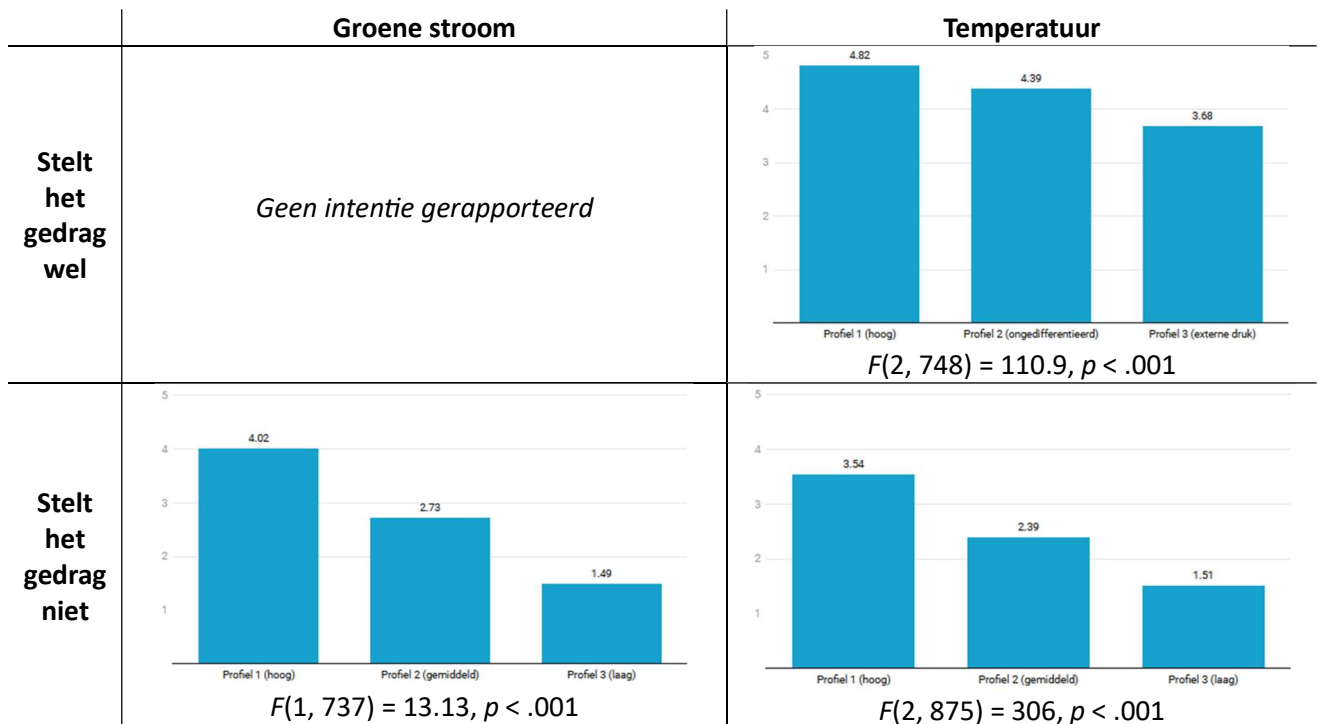
Deelnemers uit verschillende klimaatprofielen verschilden in hun gemiddelde intentie om in de nabije toekomst groene stroom via zonnepanelen te genereren en om de thermostaat op maximaal 19°C in te stellen (zie figuur 34). Bij deelnemers die de temperatuur reeds beperken tot 19°C was de intentie om dit in de nabije toekomst te blijven doen het hoogst bij deelnemers uit het eerste (hoge) profiel. Deze intenties waren significant hoger dan de intenties van deelnemers uit het tweede (ongedifferentieerde) profiel, dewelke op hun beurt significant hoger waren dan de intenties van deelnemers uit het derde (externe druk) profiel. Hoewel deelnemers dus het klimaatvriendelijk gedrag reeds stellen garandeert dit niet dat ze in dezelfde mate van plan zijn om dit in de toekomst nog te gaan stellen. Zij die het gedrag onder externe druk stelden, vertonen het laagste voornemen hiervoor om het niet te doen. Dit komt omdat men het gedrag onvoldoende op eigen initiatief, maar eerder om aan verwachtingen tegemoet te komen stelt. Ook voor een tweede draagvlakindicator, namelijk het ondersteunen van een klimaatvriendelijk beleid, worden analoge verschillen gevonden tussen de drie klimaatprofielen (zie figuur 35).

Dezelfde drie klimaatprofielen worden weerhouden bij deelnemers die het klimaatvriendelijke gedrag nog niet stellen, dit zowel wat betreft het genereren van groene stroom en als het beperken van de temperatuur tot 19°C. Ook hier verschilt het voornemen om dit klimaatvriendelijk gedrag in de toekomst te stellen en de mate waarin men een klimaatvriendelijk beleid ondersteunt significant tussen de drie weerhouden profielen. Een ander, vanzelfsprekend resultaat is dat de drie profielen die vandaag reeds het gedrag stellen een groter voornemen hebben om dit gedrag in de toekomst te stellen dan zij die het vandaag nog niet stellen.

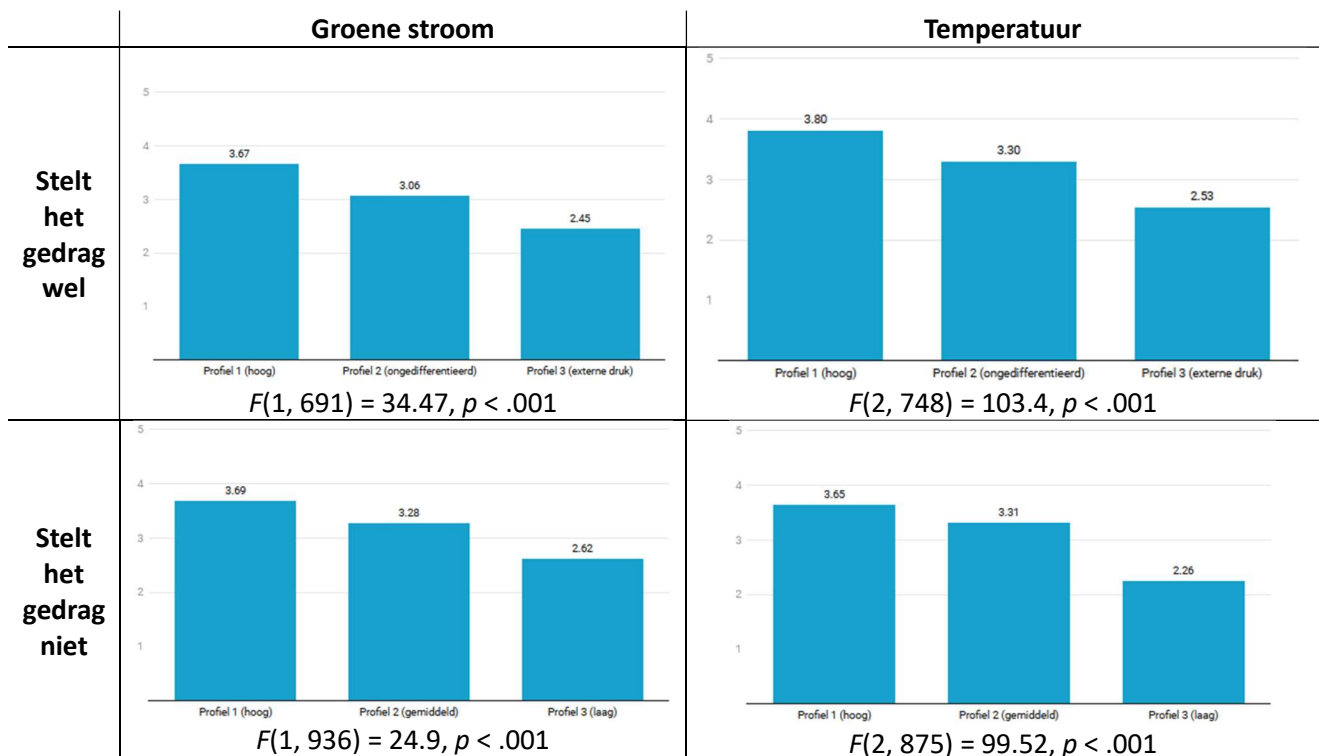
Conclusie

Telkens werden de hoogste intenties waargenomen bij deelnemers uit het profiel met de hoogste scores op de proximale determinanten, gevolgd door het profiel met gemiddelde of ongedifferentieerde scores op de proximale determinanten. De laagste intentiescores werden gevonden voor het profiel met de hoogste externe druk of lage scores op alle proximale determinanten.

Figuur 34. Gemiddelde intentie voor klimaatvriendelijk gedrag voor elk profiel

Figuur 35. Gemiddelde ondersteuning diverse beleidsmaatregelen voor elk profiel

3. Verschillen de klimaatprofielen in termen van hun sociodemografische samenstelling?

3.1 Geslacht

Het enige geslachtsverschil was te vinden bij degenen die de temperatuur nog niet beperken tot 19°C. Meer mannen dan vrouwen blijken tot het profiel te behoren met een lage score voor alle proximale variabelen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 14 en figuur 36a.

3.2 Leeftijd

Onder deelnemers die reeds groene stroom opwekken, hebben er relatief veel jonge deelnemers een ongedifferentieerd profiel terwijl daar relatief weinig 55+'ers toe behoren.

Onder deelnemers die het gedrag nog niet stellen, blijken er relatief veel deelnemers uit de jongste leeftijdsgroep te behoren tot het profiel met hoge scores op alle proximale variabelen, terwijl tot dit profiel relatief weinig 55+'ers behoren. De middelste leeftijdsgroep blijkt relatief vaker te behoren tot het profiel met een lage score op alle proximale variabelen. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 14 en figuur 36b.

3.3 Opleidingsniveau

Deelnemers met een laag tot midden opleidingsniveau blijken relatief vaker te behoren tot het profiel dat externe druk ervaart, terwijl de profielen met hoge of gemiddelde scores op de proximale variabelen sterker vertegenwoordigd zijn door hoogopgeleiden. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 14 en figuur 36c.

3.4 Woonomgeving

Er bleken geen verschillen te zijn in profielsamenstelling op basis van de verstedelijkingsgraad (dichtheid) van de woonomgeving. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 12 en figuur 36d.

3.5 Financiële situatie

Deelnemers die aangeven gemakkelijk rond te komen blijken relatief vaker te behoren tot het profiel dat hoog scoort op alle proximale variabelen, terwijl zij die aangeven moeilijk rond te komen relatief vaker behoren tot het profiel dat laag scoort op alle proximale variabelen (en hoog op externe druk). Er bleken geen significante verschillen met betrekking tot het verlagen van de temperatuur. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 12 en figuur 36e.

Conclusie

Mannen behoren vaker tot het profiel met een lage score op alle proximale variabelen dan vrouwen. Veel jonge deelnemers en weinig 55+'ers behoren tot het ongedifferentieerde profiel als het gaat over gedrag (d.i., opwekken groene stroom) dat ze al stellen, terwijl veel jonge deelnemers en weinig 55+'ers behoren tot het profiel met hoge scores op alle proximale variabelen als het gaat over gedrag dat ze nog niet stellen. Laag tot midden opgeleiden en zij die financieel moeilijk rondkomen behoren vaker tot het profiel dat externe druk ervaart, terwijl de profielen met hoge of gemiddelde scores op de proximale variabelen sterker vertegenwoordigd zijn door hoogopgeleiden en zij die gemakkelijk rondkomen. Toch dienen we vast te stellen dat de profielen niet sociodemografisch homogeen zijn en het dus zinvoller is om op de psychologische factoren in te zetten dan op basis van sociodemografische kenmerken te segmenteren.

Tabel 14. Verband tussen sociodemografische factoren en de weerhouden klimaatprofielen

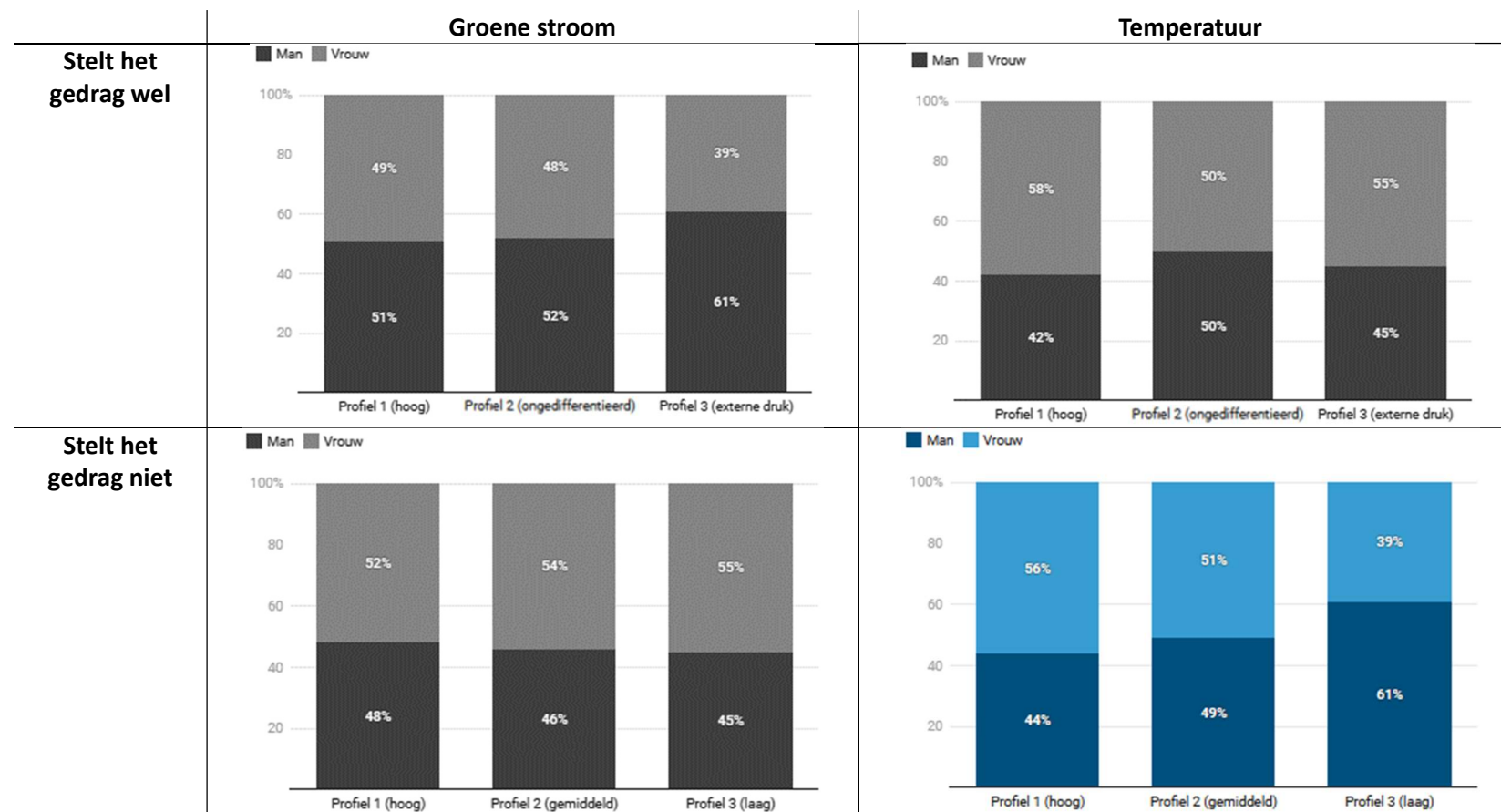
	Geslacht	Leeftijd	Opleidingsniveau	Woonomgeving	Financiële situatie
Temperatuur					
Stelt het gedrag wel	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 11.42^*$	n.s.	n.s.
Stelt het gedrag niet	$\chi^2 (2) = 13.77^{**}$	$\chi^2 (4) = 14.03^{**}$	$\chi^2 (4) = 9.85^*$	n.s.	n.s.
Groene stroom					
Stelt het gedrag wel	n.s.	$\chi^2 (4) = 10.69^*$	n.s.	n.s.	$\chi^2 (4) = 28.78^{***}$
Stelt het gedrag niet	n.s.	$\chi^2 (4) = 19.39^{***}$	$\chi^2 (4) = 20.51^{***}$	n.s.	$\chi^2 (4) = 33.23^{***}$

Noot. n.s. = niet-significante verschillen.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

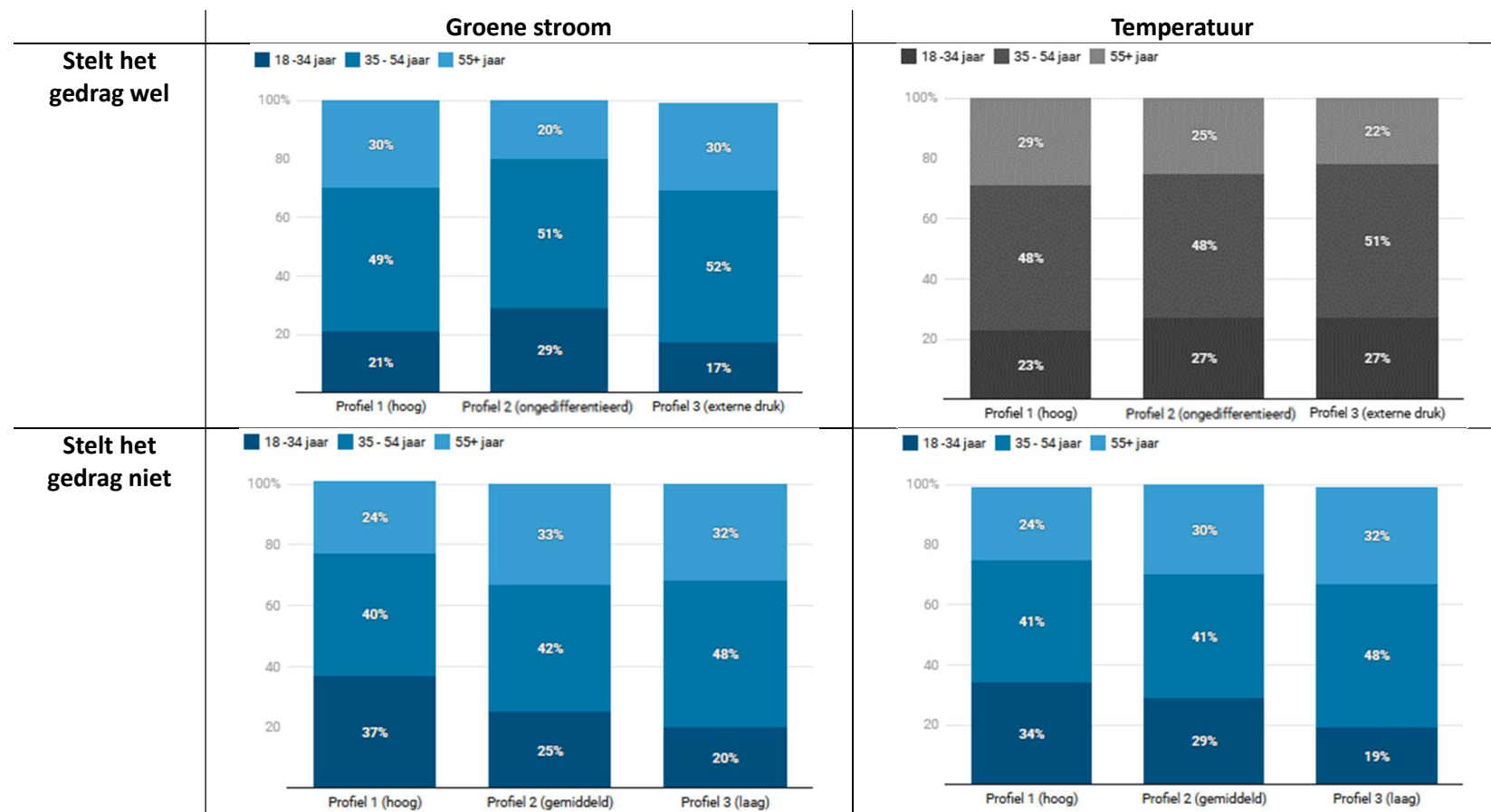
Figuur 36a. Geslachtsverschillen tussen profielen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 14

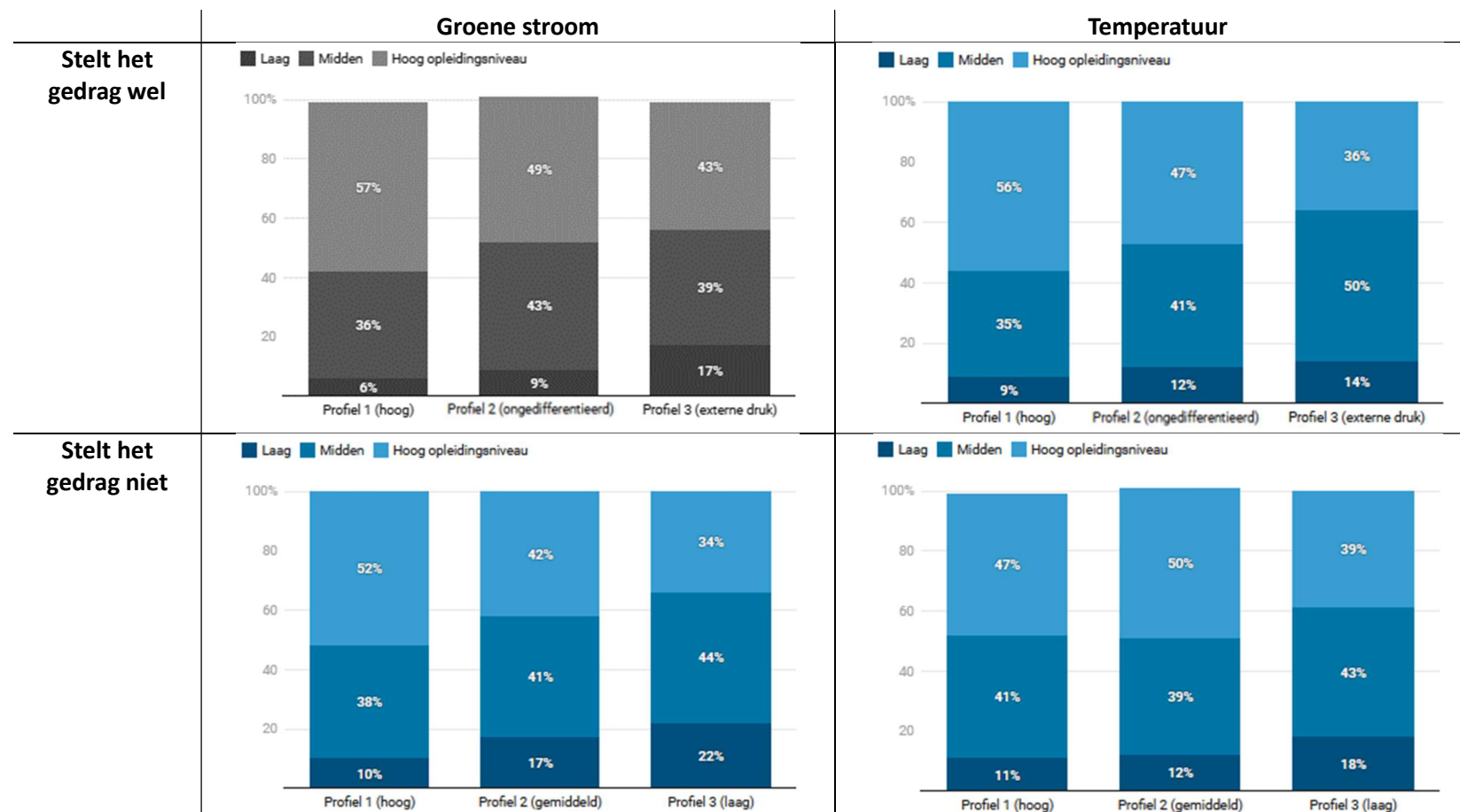
Figuur 36b. Leeftijdsverschillen tussen profielen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 14

Figuur 36c. Verschillen in opleidingsniveau tussen profielen

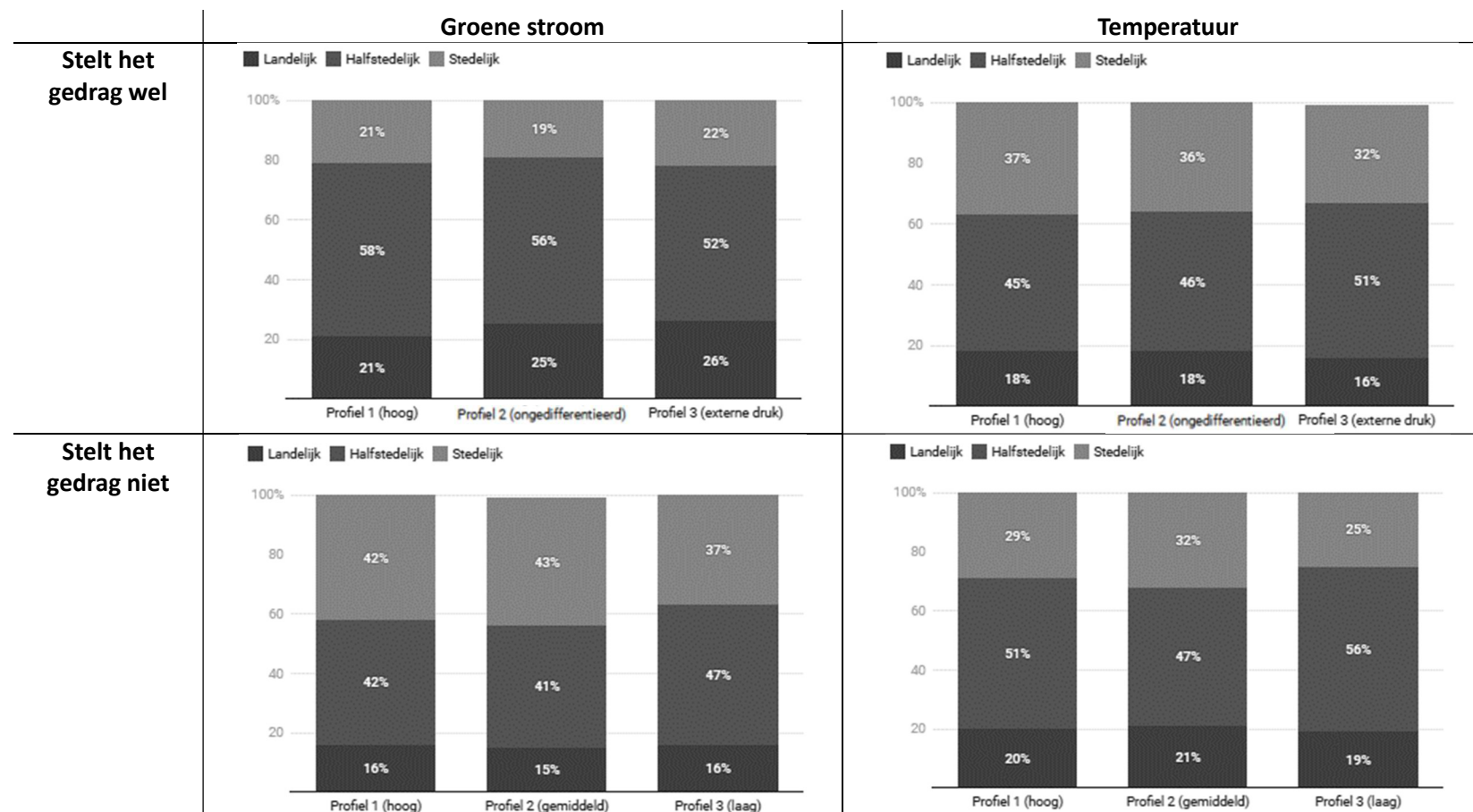
Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 14

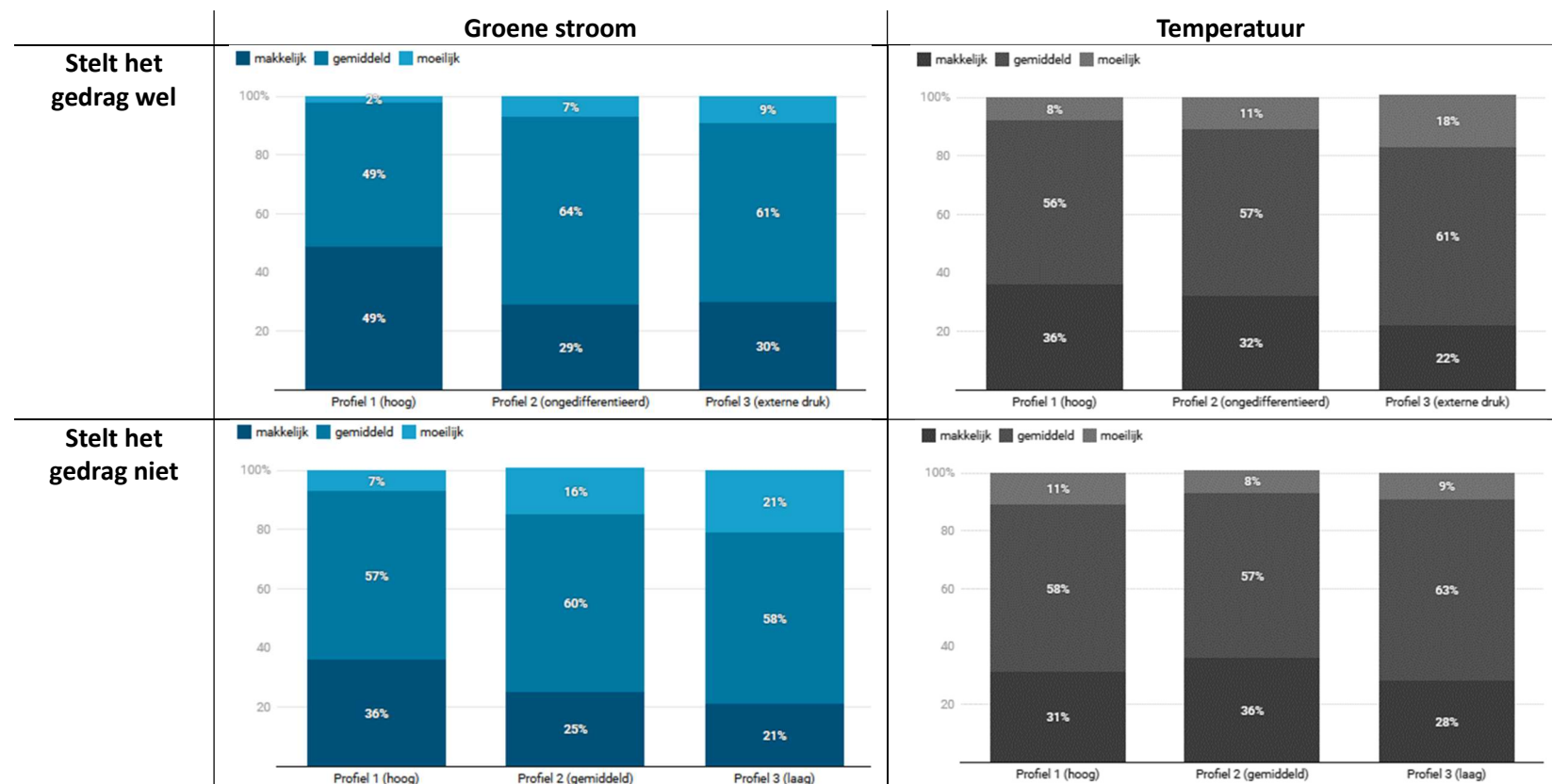
Figuur 36d. Verschillen in woonomgeving tussen profielen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 14

Figuur 36e. Verschillen in financiële situatie tussen profielen

Noot. Grijstinten verwijzen naar niet-significante verschillen tussen profielen op basis van tabel 14

Hoofdstuk 8: Bespreking resultaten en een blik op de toekomst

1. Kernbevindingen en beleidsimplicaties

Gegeven de grote hoeveelheid gerapporteerde resultaten, synthetiseren we deze in dit laatste hoofdstuk. We doen dit op een thematische wijze, waarbij we verschillende resultaten gespreid over de resultatensectie bundelen onder specifieke thema's, met name:

- 1) Thema 1: Het draagvlak voor de klimaattransitie
- 2) Thema 2: Hefbomen voor het draagvlak voor de klimaattransitie
- 3) Thema 3: De rol van leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en woonomgeving
- 4) Thema 4: De rol van financiële situatie, financiële voordelen, materialisme en externe druk
- 5) Thema 5: Klimaatprofielen of -segmenten
- 6) Thema 6: Vertrouwen in de overheid en communicatiestijl van de overheid

1.1. Thema 1: Het draagvlak voor de klimaattransitie

Kernbevindingen

In deze studie werd voor het eerst het draagvlak voor de klimaattransitie in een representatieve staal van de Vlaamse bevolking in kaart gebracht. Het gaat hierbij om een **nulmeting**. Drie verschillende draagvlakindicatoren geven een complementair beeld van het draagvlak, met name de mate waarin (a) de Vlaamse bevolking vandaag klimaatvriendelijk gedrag stelt, (b) het voornemen heeft om dit in de nabije toekomst te doen en (c) de Vlaamse bevolking klimaatvriendelijke beleidsmaatregelen ondersteunt. Er kunnen aan de resultaten twee grote conclusies worden gekoppeld.

Ten eerste is de mate waarin men het gedrag vandaag uitvoert en daar de intentie toe heeft in de toekomst in sterke mate **gedragsspecifiek**. De (intentie tot) gedragsuitvoering schommelt sterk van gedrag tot gedrag, waarbij sommige éénmalige gedragingen (bijv. groene stroom opwekken via zonnepanelen, het huis isoleren) of terugkerende gedragingen (bijv. zich voor korte afstanden verplaatsen op een klimaatvriendelijke wijze, de thermostaat op 19°C instellen) vandaag vaker voorkomen of sterker worden beoogd dan andere éénmalige (bijv. ontharden) en terugkerende (bijv. meer veganistische hoofdmaaltijden nuttigen) gedragingen. Deze gedragspecifieke variatie blijkt uit de cijfers voor de voornemens van de bevolking, waarbij bijvoorbeeld 54% het sterke voornemen heeft om een temperatuur op maximaal 19 graden te plaatsen, en 17% in sterke mate van plan is om minstens de helft van de hoofdmaaltijden veganistisch te eten. Meer geavanceerde analyses (zie Appendix D) bevestigen deze beschrijvende resultaten. Bijna 75% van de verschillen in de intentie tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag schommelen van gedrag tot gedrag en zijn dus gedragsafhankelijk; dit betekent dat er slechts 25% van de verschillen in gedragsintenties interpersoonlijke verschillen in gedragsintenties weerspiegelen. Anders gesteld: het ene gedrag is het andere gedrag niet.

Een tweede belangrijke vaststelling uit de resultaten rond het draagvlak is dat de helft van de Vlaamse bevolking te kennen geeft dat ze zich vandaag reeds voor diverse klimaatvriendelijke gedragingen

engageren, zoals het plaatsen van zonnepanelen (49%), het plaatsen van de thermostaat op 19 graden (46%) en het zich verplaatsen op een klimaatvriendelijke wijze over korte afstanden (55%). Een ander **positief signaal** is dat het voornemen om terugkerende klimaatvriendelijk gedragen te stellen systematisch hoger ligt dan de mate waarin men het vandaag reeds effectief doet. Ter illustratie, 37% heeft een sterk voornemen om minstens de helft van de hoofdmaaltijden vegetarisch te eten (in vergelijking met 5% die het vandaag reeds doet) en 70% heeft een sterk voornemen uit om zich over korte afstanden (d.i., minder dan 5 km) op een actieve en dus klimaatvriendelijke wijze te verplaatsen (in vergelijking met de 55% die het vandaag reeds doet). Tegelijkertijd dient opgemerkt te worden dat niet alle voornemens zich in effectief gedrag vertalen (intentie-gedragskloof; Sheeran & Webb, 2016).

Ook voor het draagvlak voor klimaatvriendelijke overheidsmaatregelen (figuur 6) bestond er nogal wat variatie tussen diverse maatregelen. Voor 6 van de 9 voorgestelde maatregelen was ongeveer de helft van de bevrageden er sterke voorstander van. Dit percentage loopt verder op voor de maatregelen met betrekking tot huisvesting (bouwen en renoveren), zoals het toekennen van premies aan mensen met een lager inkomen om hun huis te renoveren (69%) en het voorstel om strengere normen op te leggen bij nieuwbouw en verbouwing (73%). In een nieuwe golf van deze draagvlakmonitor kan een uitgebreidere set aan klimaatvriendelijke beleidsmaatregelen bevraged worden, die nog beter aansluiten bij de bevragede domeinen. Zo kan de samenhang tussen diverse draagvlakindicatoren (individueel gedrag, beleidsondersteuning) meer diepgravend onderzocht worden.

Beleidsimplicaties

Deze bevindingen zijn vanuit twee opzichten relevant voor het beleid. Zo onderstrepen ze, ten eerste, het belang van een **domein- en gedragsspecifieke benadering**. Hoewel inspelen op gedragsoverstijgende voorspellers (bijv. waarden, overheidsvertrouwen; zie verder) het globale voornemen tot klimaatvriendelijk gedrag kan versterken, is het cruciaal om specifieke gedragingen beleidsmatig te adresseren. Verder zorgen deze bevindingen, ten tweede, voor **nuance in het klimaatdebat**, waarbij verschillende bevolkingsgroepen (bijv. klimaatontkenners vs. 'klimaatbelievers') wel vaker worden gecontrasteerd. De huidige resultaten sluiten niet aan bij zo'n zwart-wit typering aangezien er substantiële verschillen bestaan binnen het functioneren van mensen zelf welk klimaatvriendelijk gedrag ze (van plan zijn te) stellen. Tegelijkertijd bestaan er ook verschillen tussen mensen, waarbij sommige personen dus over alle gedragingen heen een sterker voornemen formuleren om het gedrag te stellen dan andere personen. Dit betekent dat het weinig zinvol is om "klimaatvriendelijk gedrag" als een grote noemer te zien, of om een campagne te richten naar eenzelfde doelgroep voor alle type gedragingen.

Merk op dat er wel een grotere coherentie tussen klimaatvriendelijke gedragingen zou kunnen bestaan binnen één domein. Iemand die zich bijvoorbeeld op korte afstand actief en klimaatvriendelijk verplaatst, doet dit ook eerder op langere afstand ($r = .55, p < .001$). De brede variatie in klimaatvriendelijk gedrag binnen één persoon houdt dus deels verband met de aard van het bevragede gedrag. Omdat een diverse set aan klimaatvriendelijke gedragingen werd bevraged, stijgt de kans dat een groter gedeelte van de gedragsintenties schommelen binnen één persoon.

1.2. Thema 2: Hefbomen voor het draagvlak voor de klimaattransitie

Kernbevindingen

Voor elk van de negen klimaatvriendelijke gedragingen werden diverse proximale gedragsdeterminanten in kaart gebracht (zie conceptueel model in figuur 1). Deze proximale gedragsdeterminanten fungeren als hefbomen voor het draagvlak. Het ging om vier types determinanten, die verband houden met (a) de reden waarom een specifiek gedrag wordt gesteld (zinvolheid, interne druk en externe druk), (b) de veronderstelde gunstige impact van het gedrag voor het klimaat, de eigen financiële situatie, en de eigen gezondheid, (c) de mate waarin dit gedrag de sociale norm vormt in de eigen omgeving, en (d) de mate waarin men zich bekwaam voelt om dit gedrag te stellen, zelfs als het lastiger wordt. Drie bevindingen verdienen aangestipt te worden.

Ten eerste schommelt het voorkomen of de prevalentie van de verschillende hefbomen voor het draagvlak sterk van gedrag tot gedrag. De ups en downs in deze hefbomen volgt een **vergelijkbaar, gedragsspecifiek patroon** als voor het voornemen hiertoe. Met andere woorden: dezelfde gedragingen die men zich voorneemt te stellen, zijn ook de gedragingen die men als zinvol ziet, als de norm binnen de sociale omgeving ervaart, waaraan men diverse voordelen koppelt en waartoe men zich bekwaam voelt. Ter illustratie, net zoals de Vlaamse bevolking het sterkste voornemen formuleert om korte afstanden op een klimaatvriendelijke wijze af te leggen, rapporteren ze voor dit gedrag ook de hoogste scores voor zinvolheid, sociale norm, uitkomstverwachting én eigeneffectiviteit. Net zoals het voornemen om vaker een veganistische hoofdmaaltijd te nuttigen het laagst is van alle gedragingen, scoren deelnemers ook het laagst op diverse proximale gedragsdeterminanten.

Dit analoge patroon aan descriptieve resultaten voor de hefbomen voor draagvlak is niet verrassend. De hefbomen voor draagvlak zijn immers sterk gecorreleerd met de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Elk van de gemeten gedragsdeterminanten voor elk klimaatvriendelijk gedrag hangt positief samen met de intentie om het gedrag in de toekomst te stellen (zie tabellen 9 en 10). Op dit patroon bestaat één uitzondering: externe druk om klimaatvriendelijk gedrag te stellen hangt niet of zelfs negatief samen met het voornemen om dit gedrag in de toekomst te stellen. In een volgende stap gingen we na welke van de acht proximale gedragsdeterminanten de meest krachtige en systematische voorspeller is van gedragsintentie. Drie van de acht proximale gedragsdeterminanten hangen op een unieke wijze samen met het voornemen om klimaatvriendelijk gedrag te stellen: de mate waarin men het gedrag als persoonlijk zinvol ervaart, men vindt dat men het aan zichzelf verplicht is om het gedrag te stellen en zich er toe bekwaam voelt. Een tweede belangrijke bevinding is dus dat deze drie proximale voorspellers de meest **krachtige, psychologische hefbomen voor het draagvlak** van de klimaattransitie.

Ten derde bleken deze drie hefbomen een **systematische rol** te spelen. Ze zijn relevant voor de voorspelling van zowel éénmalige als terugkerende gedragingen en zowel voor personen die het gedrag reeds frequent stellen en zij die het nog niet stellen. Deze drie hefbomen laten ook toe om beter te begrijpen waarom er schommelingen bestaan in de gedragsintenties binnen één persoon en waarom er verschillen bestaan in gedragsintenties tussen personen (zie Appendix D voor geavanceerde analyses). De schommelingen in ervaren zinvolheid, interne druk en ingeschatte bekwaamheid binnen

één persoon voorspellen parallelle schommelingen in de intentie om dit gedrag te stellen. Als een persoon veganistische hoofdmaaltijden bijvoorbeeld als zinvoller ziet dan het investeren in duurzame verwarmingstechnieken, dan zal deze persoon op een analoge wijze een sterker voornemen formuleren om meer veganistische hoofdmaaltijden te eten dan te investeren in duurzame verwarmingstechnieken. Tevens voorspellen verschillen in deze drie proximale gedragsdeterminanten tussen burgers op unieke wijze verschillen tussen burgers in hun intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen en ondersteuning van beleidsmaatregelen (figuren 38a-b). De ene persoon is de andere dus niet. Er moet opgemerkt worden dat deze psychologische hefboomen een belangrijke rol spelen in de voorspelling van gedragsintenties dan de sociodemografische variabelen (cfr. thema 3).

Samengevat blijkt dat terwijl **de prevalentie van de proximale gedragsdeterminanten gedrags specifiek is, hun voorspellende kracht gedragsonafhankelijk is**. Met andere woorden, hun voorspellende kracht kan **veralgemeend** worden over gedragingen en personen heen. De unieke rol van zinvolheid en zelfeffectiviteit werd ook al in de gezondheidsliteratuur bevestigd, bijvoorbeeld in de domeinen van fysieke activiteit (Havitz et al., 2013), diabetes management (Senécal et al., 2000) en stoppen met roken (Boardman et al., 2005).

Beleidsimplicaties

Een directe implicatie van deze bevindingen is dat het cruciaal is om **in te zetten op de psychologische hefboomen om het draagvlak voor de klimaattransitie te versterken**. Door de relevantie en noodzaak van klimaatvriendelijke gedragingen te versterken (zodat ze het als zinvoller ervaren) en het burgers gemakkelijker te maken om klimaatvriendelijk gedrag te stellen (zodat ze zich bekwaamer voelen) stijgt de kans dat ze zich voornemen iets voor het klimaat te doen. Als ze meer de zinvolheid zien van hun eigen inspanningen, dan zijn ze ook een sterkere voorstander van het voeren van een doortastend klimaatvriendelijk beleid.

Hoe op deze zinvolheid en eigeneffectiviteit kan ingespeeld worden, verdient verder onderzoek. We bespreken een aantal opties. Net zoals **risicoperceptie** tijdens de coronacrisis een belangrijke voorspeller bleek van de ervaren zinvolheid van coronamaatregelen (Waterschoot et al., 2023), zo zou het zich persoonlijk engageren voor klimaatvriendelijk gedrag of het ondersteunen van een doortastend klimaatbeleid ook kunnen afhangen van de waargenomen risico's voor de hele bevolking. In de huidige studie bleek risicoperceptie positief de ervaren zinvolheid te voorspellen, al werden enkel de risico's van de klimaattransitie voor de eigen levensstijl en niet de levensstijl van anderen (bijv. familieleden, kennissen, burens, de Vlaamse bevolking, de wereldbevolking) bevestigd. Een verwijzing naar de relevantie van klimaatvriendelijk gedrag voor de levenskwaliteit van toekomstige generaties, kan burgers er potentieel ook toe brengen om zich meer te vereenzelvigen met het belang van klimaatvriendelijk gedrag. Een verwijzing naar de **intergenerationele solidariteit** kan een empathische reactie ontlokken, die burgers er toe brengt zich sterker te vereenzelvigen met het belang van klimaatvriendelijk gedrag (Pavey et al., 2011, 2012). De eigeneffectiviteit kan versterkt worden door het gewenste gedrag en de haalbaarheid ervan te modelleren, zodat burgers zich aan **positieve rolmodellen** kunnen spiegelen (Downes et al., 2021). Een **verdere exploratie van de obstakels** die het gevoel van bekwaamheid in de weg staan is zinvol. Hierbij kunnen financiële (d.i., laag inkomen), sociale

(bijv. weinig steun) of praktische (bijv. moeilijkheden om relevante info te vinden) factoren een rol spelen.

Drie elementen helpen om de huidige factoren verder in context te plaatsen. Hoewel, ten eerste, dezelfde psychologische hefboomen de gedragsintentie voorspellen over gedragingen en personen heen, betekent dit niet dat een zelfde “**recept**” of aanpak nodig is voor iedereen. Ondanks de veronderstelde universele relevantie van deze psychologische hefboomen, zijn de toegangswegen naar deze hefboomen potentieel erg divers. We kunnen spreken van een situatie van “universaliteit zonder uniformiteit” (Soenens & Vansteenkiste, 2015). Eenvoudiger gesteld: er is **maatwerk** nodig door variatie te onderzoeken in de wijze waarop op deze hefboomen wordt ingespeeld. Er bestaan immers nogal wat verschillen tussen burgers in wat zij als zinvol ervaren en deze zinvolheid kan ook verschillen tussen gedragingen. Tevens kunnen de obstakels voor eigeneffectiviteit verschillen tussen gedragingen en doelgroepen.

Ten tweede willen we graag onze **reserves** uiten omtrent de rol van de psychologische hefboom “interne druk”. Hoewel interne druk (bijv. schuldgevoel) gewenst gedrag kan ontlokken, is het effect ervan in heel wat gevallen eerder kortstondig. Het gaat enkel om een tijdelijke opflakking van het gedrag. Ook uit de huidige studie blijkt dat interne druk vooral een unieke voorspellende kracht heeft voor zij die het gedrag nog niet stellen, maar dat dergelijke interne druk minder voorspellend is voor zij die het klimaatvriendelijke gedrag al stellen. Verder bleek tijdens de coronacrisis dat interne druk om de gezondheidsmaatregelen na te leven op korte termijn positief samenhangt met volgen van de maatregelen, maar doofde dit initieel gunstige effect op langere termijn uit (Morbée et al., 2021). In de context van de klimaattransitie kunnen burgers zich moreel verplicht voelen om bij te dragen aan de oplossing van het klimaatprobleem. Aan deze verantwoordelijkheid verzaken brengt gevoelens van schuld, schaamte en angst met zich mee. De kunst bestaat er dan in om de informatieve waarde van deze gevoelens te zien. Deze gevoelens hebben potentieel een **signaalfunctie**. Schuldgevoelens kunnen een appèl vormen om met onze kernwaarden in contact te komen en dus de reden voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag diepgaander te internaliseren. Zich diepgaander verbinden met de meerwaarde en zinvolheid van het klimaatvriendelijk gedrag is cruciaal, want zinvolheid weerspiegelt een sterkere mate van eigenaarschap met meer duurzame effecten over tijd. Het is dan ook cruciaal om beleidsmatig eerder in te zetten op het verhogen van de zinvolheid van klimaatvriendelijk gedrag met het oog op duurzame gedragsverandering, eerder dan het versterken van de interne druk (bijv. via het aanpraten van schuldgevoelens; Morbée et al., 2021).

Een laatste kanttekening betreft de vraag of de andere proximale gedragsdeterminanten niet langer aandacht verdienen. Uit de resultaten blijkt dat de verschillende proximale gedragsdeterminanten onderling matig tot sterk gecorreleerd zijn, met uitzondering van externe druk. Deze **onderlinge verwevenheid** tussen deze voorspellers geeft aan dat inspelen op één ervan potentieel ook een gunstig effect kan hebben op de andere voorspellers. Zo kan het versterken van de waargenomen voordelen van het gedrag voor het bestrijden van de klimaattransitie de zinvolheid versterken (beide bleken erg sterk gecorreleerd). Door aan te geven dat bepaalde gedragingen meer zijn ingeburgerd, kan dit zowel interne druk (‘Ik zou dit ook moeten doen!’), zinvolheid (‘Blijkbaar is dit wel een waardevol gedrag!’) of een mix van beide ontlokken. Welke drijfveer wordt opgeroepen is misschien afhankelijk van de wijze

waarop de sociale norm wordt gecommuniceerd (bijv. schuldinducerend of meer informerend) en de band met de persoon die het gedrag reeds stelt.

1.3. Thema 3: De rol van leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en woonomgeving

Kernbevindingen

Door de samenhang tussen diverse sociodemografische variabelen (d.i., leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, verstedelijking (dichtheid) van de woonomgeving) en klimaatvriendelijk gedrag evenals de proximale gedragsdeterminanten ervan na te gaan, krijgen we een beter inzicht in de doelgroepen die beleidsmatig aandacht verdienen. Vooraleer in te gaan op de effecten van specifieke sociodemografische factoren, stippen we graag drie zaken aan. Ten eerste blijkt de woonomgeving de minst sterke en minst consistente samenhang te vertonen met de proximale gedragsdeterminanten en uitkomsten in vergelijking met leeftijd, opleidingsniveau, financiële situatie en geslacht. Ten tweede, hoewel diverse sociodemografische factoren de intentie voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag voorspellen, spelen de proximale gedragsdeterminanten een belangrijkere rol. Ten slotte dient opgemerkt te worden dat de geobserveerde effecten van de sociodemografische variabelen op de gedragsuitkomsten (effectief stellen gedrag en gedragsintentie) vaak in lijn waren met de vastgestelde verschillen voor zowel de proximale als distale gedragsdeterminanten. Daarom worden deze resultaten in één beweging beschreven met als doel een synthese te schetsen.

Geslacht

Vrouwen vertonen over het algemeen een **gunstiger patroon** dan mannen en dit voor zowel de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen als voor diverse proximale gedragsdeterminanten. Zo rapporteren ze meer interne motivatie (zowel zinvolheid als interne druk) en minder externe druk, en hebben ze een groter geloof in de positieve effecten van diverse klimaatvriendelijke gedragingen. Vrouwen geven ook aan dat diverse klimaatvriendelijke gedragingen meer de norm vormen in hun directe omgeving. Dit gunstigere patroon bij vrouwen kan gelinkt worden aan een sterker verankerde positieve grondhouding ten opzichte van het klimaat. Zo vinden ze hun maatschappelijk engagement en het klimaat belangrijker dan mannen, rapporteren ze een hogere risicoperceptie en minder (psychologische) afstand ten opzichte van het klimaat, maar ook meer klimaatangst. Er was één opmerkelijke uitzondering op dit patroon van geslachtseffecten: mannen vertonen een sterkere intentie om in groene stroom te investeren op grond van een mix van diverse motivaties (meer zinvolheid, interne druk, externe druk, financiële uitkomstverwachting en eigeneffectiviteit).

Leeftijd

In het algemeen vertonen **jongere mensen (18-35 jaar) een grotere intentie** om klimaatbewust gedrag te stellen en dit voor diverse éénmalige (bijv. isolatie, duurzame verwarming) en recurrente (bijv. beperken van de temperatuur, vegetarisch eten) gedragingen. Het meest uitgesproken procentuele verschil werd vastgesteld voor meer vegetarische hoofdmaaltijden eten, waarbij 45% van de deelnemers uit de jongste leeftijdsgroep aangaf een sterke intentie te hebben dit in de toekomst te doen in vergelijking met 27% van de deelnemers uit de oudste leeftijdscategorie. Parallel scoort de

jongste leeftijdsgroep hoger op diverse proximale gedragsdeterminanten: ze vinden het klimaatbewuste gedrag zinvoller, geloven meer in de effectiviteit ervan voor klimaatbestrijding, en achten zichzelf meer in staat om terugkerende (maar niet éénmalige) klimaatvriendelijke gedragingen uit te voeren. Jongvolwassenen geven ook aan dat het klimaatvriendelijke gedrag meer de norm vormt in hun directe omgeving, behalve voor ontharden en meer veganistische hoofdmaaltijden eten. Uit de resultaten van een **procesanalyse** blijkt dat de positieve samenhang tussen leeftijd en de intentie tot het stellen van éénmalig of terugkerend klimaatvriendelijk gedrag kan verklaard worden door het feit dat jongere deelnemers deze beide types gedragingen als zinvoller ervaren om de terugkerende gedragingen uit te voeren (figuur 32).

Toch sporen de resultaten voor de distale gedragsdeterminanten niet geheel met het vastgestelde patroon voor de proximale gedragsdeterminanten en intentie. Zo hechten jongere doelgroepen iets minder belang aan de **algemene waarden** “bescherming van milieu en klimaat” en “maatschappelijk engagement” dan oudere generaties. De jongere leeftijdsgroep scoort ook hoger op belang van financieel succes. Langs de andere zijde is het zo dat jongere doelgroepen iets meer klimaatangst ervaren en minder psychologische afstand ervaren ten opzichte van de klimaatproblematiek. Een groot leeftijdsverschil bleek ook voor **dwingende overheidscommunicatie**: terwijl slechts 14% van de 18-35 jarigen vindt dat de overheid dwingend communiceert liep dit op tot 32% in de groep +55 jarigen. Oudere deelnemers geloven ook in sterkere mate dat we het klimaatprobleem collectief kunnen oplossen, een resultaat dat in contrast staat met hun lager ingeschatte persoonlijke bekwaamheid om terugkerende klimaatvriendelijke gedragingen te stellen.

Hoe kunnen we deze complexe bevindingen best interpreteren? Op het eerste gezicht lijken deze enigszins contradictorisch, maar dat hoeven ze niet te zijn. Wat **hoopvol** is, is dat de jongere leeftijdsgroep globaal een groter engagement vertoont om *zelf* hun steentje bij te dragen. Oudere generaties hechten meer belang aan het klimaat, maar dit vertaalt zich niet in een persoonlijk engagement. Hun hogere scores op collectieve effectiviteit zouden ook kunnen aangeven dat ze vinden dat collectieve oplossingen moeten geboden worden, zoals bijvoorbeeld technologische oplossingen. Deze verklaring kan best in toekomstig onderzoek worden getoetst. Het lager persoonlijk engagement hangt ook samen met hun meer dwingende interpretatie van de overheidscommunicatie. Oudere generaties kunnen een meer comfortabele levensstijl ontwikkeld hebben, die nu in het gedrang dreigt te komen. Ze blijken vooral minder gemotiveerd te zijn voor gedragingen die een grotere inspanning vergen (bijv. vegetarisch eten). Misschien ervaren ze de aanbeveling van de overheid omtrent leefstijlveranderingen wel gemakkelijker als bemoeizuchtig en dwingend omdat het een grotere inbreuk vormt in hun dagelijkse routines. In dat opzicht lijken jongere personen iets flexibeler om nog een nieuw gedragsrepertoire te verwerven. De vraag is of dit te wijten valt aan een **intergenerationeel effect**, waarbij kan verwacht worden dat dit meer gunstige patroon zich handhaaft als de jongere doelgroep ouder wordt, dan wel aan **ontwikkelingspsychologisch effect**. In het tweede geval zou dit slechts een tijdelijk effect kunnen zijn dat is ingegeven door het feit jongere mensen zich makkelijker kunnen aanpassen of dat omstandigheden die gepaard gaan met deze levensfase (bijv. het kopen of bouwen van een woning) zich meer tot klimaatvriendelijk gedrag lenen. Als de tweede verklaring opgaat, dan zou deze jongere generatie met het ouder worden ook minder klimaatvriendelijk engagement opnemen. Verder longitudinaal (d.i., cohort-sequentieel) onderzoek kan hier meer duidelijkheid in scheppen.

Opleidingsniveau

Hoogopgeleiden vertonen over het algemeen een groter engagement voor diverse klimaatvriendelijke gedragingen. Dit geldt zowel voor het stellen ervan in het verleden als de intentie om dit in de toekomst te doen, zowel voor éénmalige als terugkerende gedragingen. Ter illustratie, 26% van de laagopgeleiden rapporteert een sterke intentie om in de toekomst minstens de helft van de maaltijden vegetarisch te eten, terwijl dit bij de hoogopgeleiden oploopt tot 44%. Dit effect is ook zichtbaar voor diverse proximale gedragsdeterminanten: hoogopgeleiden vinden doorgaans het klimaatvriendelijke gedrag zinvoller, vinden het meer hun plicht om zich te engageren (interne druk), geloven sterker in de positieve effecten van de gedragingen voor het klimaat (maar bij uitbreiding ook voor hun portemonnee en hun gezondheid), geven aan dat het stellen van klimaatvriendelijk gedrag meer de norm is in hun sociale omgeving (behalve voor meer veganistische hoofdmaaltijden eten) en voelen zich bekwaamer om het gedrag te stellen. Ter illustratie, 80% van de hoogopgeleiden vindt dat het genereren van groene stroom zinvol is, terwijl slechts 35% van de laagopgeleiden er zo over denkt. Op basis van deze studie kunnen we echter geen uitsluitsel geven over de richting van het verband en is het even goed mogelijk dat hoogopgeleiden post hoc een grotere zinvolheid toekennen aan het gedrag dat ze stellen, terwijl laagopgeleiden de zinvolheid van het gedrag dat ze niet (kunnen) stellen, minimaliseren (d.i., cognitieve dissonantie). Toch wijzen procesanalyses uit dat een hogere zinvolheid en ingeschatte bekwaamheid helpen verklaren waarom hoogopgeleide personen een sterker voornemen formuleren om terugkerende of éénmalige klimaatvriendelijke gedragingen te stellen.

Dit gunstiger patroon voor de proximale gedragsdeterminanten en voornemens bij hoogopgeleide personen blijkt deels geworteld in verschillen in de distale voorspellers. Zo rapporteren laagopgeleide personen dat hun leven en, bij uitbreiding, de klimaatproblematiek meer door toevallige, externe factoren (externe controlelocus) wordt bepaald waarop ze geen controle hebben. Een mogelijke hypothese is dat laagopgeleide personen zich **machtelozer** voelen ten opzichte van de klimaatproblematiek, wat ook hun verhoogde klimaatangst zou kunnen verklaren. Tegelijkertijd kan de verminderde zinvolheid en effectiviteit bij laagopgeleide personen misschien ook toegeschreven worden aan hun perceptie dat de overheid meer dwingend communiceert.

Woonomgeving

Mensen die landelijk wonen (tussen velden en bossen), scoren goed op de klimaatvriendelijke gedragingen die te maken hebben met huisvesting of energie zoals het genereren van groene stroom, duurzame verwarming en ontharding. Ze voelen zich bovendien het meest capabel om groene stroom te produceren. Mogelijks hebben deze bewoners meer ruimte voor huisvesting (bijv. investeren in duurzame verwarmingssystemen kan praktischer zijn voor mensen met een ruime woning) en tuinen (bijv. relatief meer ontharde grond op het perceel). Anderzijds vinden bewoners die landelijk wonen financieel succes belangrijker, ervaren ze de overheidscommunicatie als dwingender en voelen ze meer externe druk.

Stedelijke bewoners (omgeving met rijwoningen en appartementen) voelen zich dan weer meer capabel om vegetarisch te eten en zich op een klimaatvriendelijke manier te verplaatsen. Hoewel

vervolgonderzoek nodig is om een verklaring te bieden, zou het kunnen dat een bredere beschikbaarheid van dergelijke opties in dichtere woonomgevingen, zoals vegetarische restaurants, voorzieningen op fietsafstand, en goed ontwikkeld openbaar vervoer een rol speelt. Bovendien is het ook zo dat deze personen maatschappelijk engagement hoger in het vaandel dragen, meer in de effectiviteit van gedrag op de klimaatverandering geloven en dat ze een hogere zinvolheid en interne druk ervaren om klimaatvriendelijk gedrag te stellen.

Beleidsimplicaties

Op beleidsvlak geeft deze nulmeting inzicht in de doelgroepen bij wie de meeste ruimte bestaat voor het versterken van een draagvlak voor de klimaattransitie. De bevindingen liggen in de lijn met de verwachtingen en wijzen aan dat er bij laagopgeleide, oudere mannen het minste draagvlak bestaat. In het bijzonder kan er meer ingezet worden op oudere doelgroepen. Een belangrijke vraag hierbij is de vraag of de leeftijdsverschillen ontwikkelings- (bijv. mensen worden rigider naargelang ze ouder worden) dan wel generatieverschillen (d.i., de jonge generatie vertoont een grotere klimaatbetrokkenheid) weerspiegelen. Afhankelijk van het antwoord hierop kunnen oudere leeftijdsgroepen anders worden aangesproken, zonder hen hierbij te willen stigmatiseren.

1.4. Thema 4: De rol van de financiële situatie en voordelen, materialistische waarden en druk

Kernbevindingen

Een vraag die wel vaker rijst is of we de bevolking tot klimaatvriendelijk gedrag moeten stimuleren met externe prikkels, of hen moeten overtuigen (of verleiden) tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag? Externe prikkels kunnen erg divers zijn en in dit rapport onderzochten we rol van 'financiële voordelen', 'financiële situatie', 'externe druk', en 'materialistische waarden'. De bevindingen uit dit rapport wijzen op een rijk en genuanceerd beeld over de rol van externe prikkels.

Ten eerste blijkt dat het waargenomen **financieel voordeel** (d.i., besparen van geld) slechts in drie van de negen gedragingen belangrijker is dan de waargenomen klimaatvoordelen. Met name is dit zo voor het zich verplaatsen over kortere afstand op een klimaatvriendelijk wijze, voor het plaatsen van zonnepanelen en voor het isoleren van de woning. In absolute zin varieerde de groep die een sterk financieel voordeel zag in het uitvoeren van klimaatvriendelijk gedrag tussen 9% (d.i., ontharding) en 85% (d.i., afleggen van een korte afstand op een actieve wijze). Hoewel de verwachting financieel voordeel te halen uit het stellen van klimaatvriendelijk gedrag het voornemen ertoe voorspelt, blijkt financieel voordeel **geen unieke rol** te spelen bovenop andere, meer cruciale voorspellers (d.i., zinvolheid, interne druk, en eigeneffectiviteit).

Ten tweede blijken personen die moeilijkheden ervaren om de touwtjes aan elkaar te knopen minder geneigd om duur, klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Het procesmodel in figuur 32 geeft aan dat personen die het **financieel lastig** hebben zich minder bekwaam voelen om éénmalige, klimaatvriendelijke gedragingen te stellen. Het financieel voordeel dat met klimaatvriendelijk gedrag gepaard gaat is dan wel niet de sterkste of beste "motivator" van klimaatvriendelijk gedrag, de ervaring

dat men financieel niet rondkomt vormt wel een hinderpaal of obstakel voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag. Zeker in het geval van éénmalige gedragingen, zoals het plaatsen van zonnepanelen of het investeren in duurzame verwarming, verklaart een gebrek aan eigeneffectiviteit waarom personen met onvoldoende financiële middelen niet investeren in deze éénmalige, klimaatvriendelijke acties.

Ook het ervaren van **externe druk** om klimaatvriendelijk gedrag te stellen bleek eerder een remmende factor te zijn. Externe druk vormde (in tegenstelling tot interne druk) geen duwtje in de rug voor het formuleren van gedragsintenties bij personen die het gedrag nog niet stellen en had zelfs een negatief effect voor het terugkerende gedrag reeds stellen. Dit bleek zowel uit de dimensionele analyses (tabel 10) als uit de persoonsgerichte analyses (figuur 33). Zo is het klimaatsegment dat onder externe druk reeds de thermostaat op 19 graden plaatst minder geneigd om dit in de toekomst te doen in vergelijking met andere segmenten die meer interne motivatie vertonen. Externe druk vormt dus een obstakel voor volgehouden engagement.

Ten slotte tonen de huidige resultaten aan dat het ambiëren van dure bezittingen en financiële rijkdom een schaduwzijde heeft voor het klimaatengagement van mensen. Hoewel **materialistische waarden** in beperktere mate voorkomen, voorspellen ze wel negatief de intentie tot het stellen van recurrente klimaatvriendelijke gedragingen. Ze blijken niet samen te hangen met het voornemen om eenmalige klimaatvriendelijke gedragingen te stellen. Ook een procesanalyse (zie figuur 27) wijst uit dat het waarderen van financieel succes (in tegenstelling tot het waarderen van maatschappelijk engagement en het klimaat), uniek *negatief* samenhangt met de zinvolheid en eigeneffectiviteit om recurrent klimaatvriendelijk gedrag te stellen. Het feit dat sommige recurrente gedragingen geen financieel voordeel opleveren (bijv. veganistische hoofdmaaltijden is niet per se een besparing) en het een grotere inspanning vergt om deze vol te houden, kan het negatieve effect van materialistische waarden voor dit type gedragingen mogelijks verklaren (Ku & Zaroff, 2014).

Beleidsimplicaties

Samenvattend kunnen we op basis van deze bevindingen het volgende concluderen. Het besparen van geld via klimaatvriendelijk gedrag vormt een stimulans voor de bevolking voor diverse gedragingen, maar er zijn andere proximale factoren die een sterkere relatie vertonen met de gedragsintenties van de bevolking (d.i., zinvolheid, eigeneffectiviteit). Het beleid kan beter op die meer krachtige psychologische hefboomen inzetten. Toch betekent dit niet dat het financiële aspect geen aandacht verdient. Omdat personen in een meer precaire financiële situatie een verlaagde effectiviteit ervaren voor éénmalige klimaatvriendelijke gedragingen kunnen **subsidies** dit obstakel wegnemen. Echter, we dienen te benadrukken dat in deze studie niet het eigenlijk inkomen maar de subjectieve ervaring van financiële moeilijkheden werd gemeten. Hoewel personen met een hoger inkomen gemiddeld minder financiële moeilijkheden zullen ervaren, is deze relatie niet perfect. Tegelijkertijd vormt een subjectieve ervaring (d.i., financiële situatie) geen objectief criterium voor het selectief subsidiëren van klimaatvriendelijke gedragingen. Als daarentegen iedereen, los van het inkomen, aanspraak kan maken op dezelfde grootte orde van subsidies, dan zullen diverse bevolkingsgroepen er mogelijks in verschillende mate van gebruik maken en profiteren. Bovendien rijst de vraag wat de grootte van deze subsidie dan dient te zijn. Als een subsidie van die aard is dat de bevolking geld verdient dankzij

klimaatvriendelijke investering (cfr. zonnepanelen), dan verandert de manier waarop mensen naar financiële stimulansen kijken. Financieel voordeel halen uit klimaatvriendelijke gedragingen wordt dan een voorwaarde voor een duurzaam engagement (Bolderdijk & Steg, 2015; Thøgersen & Crompton, 2009). Hierdoor zijn ze net minder geneigd om klimaatvriendelijk gedrag te stellen waar ze geen financieel voordeel uit halen (**negatieve spillover**). Mogelijks doet deze voorwaardelijke houding ten opzichte van het klimaat zich in sterkere mate voor bij personen met een materialistische waardenpatroon. Zij wegen hun klimaatinspanningen vermoedelijk meer af in functie van de vraag of hun inspanningen financieel lonen, waarbij deze meer instrumentele houding zich vertaalt in een lagere bereidheid tot het stellen van klimaatvriendelijk gedrag dat niet éénmalig is maar een blijvende inspanning en dus een **intrinsiek engagement** vergt.

1.5. Thema 5: Klimaatprofielen of-segmenten

Kernbevindingen

Een andere kwestie waarop de huidige data een licht werpen is de vraag of er betekenisvolle en stabiele klimaatprofielen of -segmenten kunnen teruggevonden worden. De segmenten werden opgesteld op basis van de proximale gedragsdeterminanten: we proberen groepen van mensen te vinden die binnen hun groep maximaal gelijkend zijn wat betreft de mate van ervaren zinvolheid, interne druk, externe druk, uitkomstverwachting, sociale norm, en eigen-effectiviteit; en hiermee maximaal verschillen met mensen die in een andere groep zitten.

Deze analyses werden om pragmatische redenen beperkt tot twee klimaatvriendelijke gedragingen, nl. het investeren in groene stroom en het plaatsen van de thermostaat op 19 graden. Aangezien we een ander patroon kunnen verwachten voor mensen die het gedrag al wel of nog niet stellen, werden de analyses apart uitgevoerd voor de groep die het gedrag al dan niet al stelt. Een paar zaken springen in het oog.

Ten eerste is er een grote **stabiliteit** in het aantal en het soort profielen over de twee gedragingen heen. De verschillen in de proximale determinanten tussen de drie groepen zijn heel gelijkaardig voor de twee gedragingen: een groep scoort hoog op alle indicatoren in vergelijking met de andere twee groepen, een andere groep scoort laag en een derde groep scoort tussen in. Er valt ook op dat dezelfde soort profielen gevonden worden tussen mensen die het gedrag wel of nog niet stellen. Dit suggereert dat dezelfde set aan proximale gedragsdeterminanten een rol speelt, los van het bestudeerde klimaatvriendelijke gedrag of van de mate waarin het gedrag al gesteld wordt (zie ook het tweede conclusiepunt).

Ten tweede was er één proximale parameter die enigszins varieerde tussen personen die het gedrag wel en niet stellen. Met name kwam **externe druk** relatief in sterkere mate voor bij één groep die het gedrag wel reeds stelde. Deze groep, gelabeld als de “externe druk” groep, was het kleinste in omvang. Bij zij die het gedrag nog niet stelden, komen deze verhoogde scores voor externe druk niet voor. Als de weerhouden profielen werden vergeleken in termen van de intentie om in de toekomst het gedrag te stellen, dan scoorde deze externe druk groep hierop significant lager dan de twee andere groepen.

Anders gesteld, externe druk kan deze groep aangezet hebben tot het stellen van het gedrag, maar deze groep formuleert nu wel lagere intenties om dit in de toekomst opnieuw te gaan doen.

Beleidsimplicaties

In de praktijk wordt een segmentbenadering op basis van sociodemografische kenmerken vaak gehanteerd om op een doelgroep-aangepaste manier specifieke bevolkingsgroepen te bereiken met een aangepaste boodschap. Uit de resultaten van deze studie blijkt dat de diverse geïdentificeerde profielen niet sociodemografisch homogeen zijn. Het is bijvoorbeeld niet zo dat de groep die hoog scoort op alle proximale variabelen enkel bestaat uit hoogopgeleide jonge vrouwen. De profielen bestaan met andere woorden uit deelnemers uit alle lagen van de bevolking. Deze bevindingen suggereren dat, om (hefbomen voor) het huidig draagvlak te versterken, een segmentatie op basis van sociodemografische kenmerken minder zinvol is dan een segmentatie op basis van psychologische factoren. Over sociodemografische doelgroepen heen kan op dezelfde psychologische hefbomen worden ingespeeld vanuit het beleid, al kan de wijze waarop dit gebeurt wel variëren.

1.6. Thema 6: Vertrouwen in de overheid en communicatiestijl van de overheid

Kernbevindingen

De resultaten voor de perceptie van de overheid tonen aan dat een groter gedeelte een laag vertrouwen heeft (35%) dan een hoog vertrouwen (8%) (figuur 24); een aanzienlijk gedeelte de communicatie als weinig helder en structurend (42%), weinig autonomieondersteunend (32%) en in hoge mate als dwingend (25%) ervaart (figuur 25). Deze effecten waren nog sterker aanwezig bij laag opgeleide personen en mannen dan bij respectievelijk hoogopgeleide personen en vrouwen.

Als de unieke rol van overheidsvertrouwen en communicatiestijl in de voorspelling van gedragsintenties en proximale gedragsdeterminanten werd onderzocht, dan bleek communicatiestijl een meer uitgesproken effect te hebben dan overheidsvertrouwen. Beide zijn natuurlijk wel gelinkt aan elkaar, waarbij heldere en goed gestructureerde communicatie bijvoorbeeld vertrouwen wekt en dwingende communicatie vertrouwen eerder kan ondergraven. Vooral het duidelijk negatieve effect van een dwingende communicatiestijl (zie figuur 31) springt in het oog. Omdat burgers vinden dat ze het recht hebben om zelf hun eigen levensstijl te bepalen, kan inmenging van de overheid snel als betuttelend en dwingend overkomen. Dus, reeds datgene wat de overheid verlangt of suggereert, ligt potentieel gevoelig. Deze gevoeligheid is des te groter als de overheid schuldinducerend, vermanend of dwingend communiceert. Daarentegen bleek, net zoals in voorgaand onderzoek, een motiverende stijl, gekenmerkt door duiding, empathie, en participatie, een positief effect te hebben op gedragsintenties en de ondersteuning van diverse beleidsmaatregelen via het versterken van de internalisatie van het gedrag en het geloof dat men het klimaatvriendelijke gedrag kan stellen (Lavergne et al., 2009).

Beleidsimplicaties

Het is belangrijk dat het beleid op een motiverende wijze communiceert om de motivatie en de intentie voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag te verhogen. Een motiverende communicatiestijl kenmerkt zich door een **combinatie van autonomie-ondersteuning en structuur** (Aelterman et al., 2019). Autonomie-ondersteunend communiceren gebeurt door participatief (bijv. toets het draagvlak voor maatregelen af, beluister ideeën van diverse sectoren) en afstemmend (bijv. voorzie een zinvolle uitleg, toon begrip voor de inspanningen, werk verbindend) te zijn. Een structurerende communicatiestijl kenmerkt zich door een begeleidende (bijv. voorzie tussenstap, bekrachtig de inspanningen) en verhelderende (bijv. wijs op de gevolgen van het (niet) naleven, communiceer regelmatig, ontwikkel een helder, langetermijnplanning) aanpak. Net zoals in de coronapandemie, kan een checklist worden opgemaakt voor het beleid met do's en don'ts van motiverende en demotiverende communicatie omtrent klimaatgerelateerde onderwerpen (Motivatiebarometer, 2020).

Naast de rol van het beleid, kan toekomstig onderzoek ook de rol van andere actoren zoals het **klimaatcentrum of klimaatwetenschappers** in rekening brengen. Mogelijks genieten deze instellingen of personen meer vertrouwen van de bevolking en worden aanbevelingen of maatregelen die door hen worden gecommuniceerd meer aanvaard door de bevolking.

1.7 Sterktes en beperkingen

De resultaten moeten geïnterpreteerd worden tegen de achtergrond van een aantal methodologische sterktes en beperkingen. Een **sterk punt** van dit onderzoek is de brede benadering van de klimaatproblematiek, waarbij niet alleen de prevalentie van klimaatvriendelijke gedragingen in kaart is gebracht, maar ook samenhangende voorspellers zoals distale en proximale gedragsdeterminanten. Om het finale theoretische model op te bouwen, vertrokken we vanuit diverse gevalideerde theoretische kaders. Het weerhouden theoretisch model kwam tot stand in twee fasen waarbij experts werden geconsulteerd (fase 1) en de betrouwbaarheid en validiteit van de verschillende concepten werd getoetst in een steekproef van 1090 deelnemers (fase 2). Een finale sterkte betreft de representativiteit van de steekproef in termen van belangrijke sociodemografische variabelen. Zo wordt een gemiddeld of typisch beeld van het draagvlak voor specifiek klimaatvriendelijk gedrag van de Vlaamse volwassen bevolking verkregen.

Bij de interpretatie van resultaten dienen we met de volgende **beperkingen** rekening te houden. Ten eerste werden in deze meting cross-sectionele data verzameld. Daardoor kan er geen sluitende uitspraak gedaan worden over de richting van de vastgestelde verbanden. Zo kunnen motivationele factoren de gedragsintentie voorspellen, maar personen die een sterkere intentie vertonen en bijvoorbeeld formuleren naar anderen, kunnen ook sterker gemotiveerd raken.

Ten tweede werden alle gegevens verzameld via zelfrapportage. Omdat dezelfde methode wordt gehanteerd om voorspellers en uitkomsten te meten, kan gedeelde methodevariantie leiden tot een overschatting van de sterkte van de verbanden. Dit kan deels verholpen worden door deelnemers in paren te bevragen (bijv. man-vrouw; vrienden of vriendinnen onderling), waarbij het ene lid van het paar de proximale gedragsparameters beoordeelt en het andere lid van het paar het eigenlijke gedrag

of de gedragsintentie beoordeelt. In het beste geval worden de gedragingen objectief geregistreerd (bijv. verplaatsingen tracken).

Ten derde werden de verschillende gedragingen op een verschillende manier (schaal) in kaart gebracht, wat de vergelijkbaarheid tussen gedragingen beperkt. Wat betreft diverse eenmalige gedragingen (bijv. genereren groene stroom, onthard perceel) kan bovendien niet met zekerheid gesteld worden of dit gedrag door de deelnemers zelf is gesteld (bijv. heeft de deelnemer zelf delen van het perceel onthard?) of de situatie verworven is (bijv. Is het perceel uit zichzelf reeds volledig onverhard?). Hoewel we ten slotte een breed perspectief hebben gehanteerd en diverse concepten hebben gemeten, gaat het nog altijd om een selectie van determinanten en klimaatvriendelijke gedragingen.

1.8 Toekomstig onderzoek

Een draagvlakmonitor: volgende, broodnodige stappen

Deze nulmeting is slechts een startpunt. Het is cruciaal om **vervolgmetingen** uit te voeren om de evoluties van het draagvlak met z'n verschillende antecedenten over tijd in kaart te kunnen brengen (Vansteenkiste et al., 2023). Dergelijke vervolgmeting kan helpen begrijpen hoe de gedragsdeterminanten evolueren (bijv. een stijging of daling in motivatie), hoe ze op elkaar inwerken (bijv. het activeren van de sociale norm kan interne druk of zinvolheid verhogen) en wat de langetermijneffecten zijn van verschillende gedragsdeterminanten (bijv. onderzoek tijdens de coronapandemie toonde aan dat interne druk op korte termijn een positief effect had op het naleven van de sanitaire maatregelen, maar dat dit effect op lange termijn verdween; Morbée et al., 2021). Voor zo'n vervolgmeting kunnen dezelfde deelnemers longitudinaal opgevolgd worden (d.i., herhaaldelijke bevraging) of kunnen nieuwe, representatieve cohorten worden verzameld (d.i., serieel cross-sectioneel design).

Wat betreft de vervolgmetingen kan niet enkel op eenzelfde, vaste tijdstip (bijv. voorjaar) en met een zelfde frequentie (bijv. jaarlijks) een nieuwe meting worden uitgezet (**'statische invulling'**), maar kan ook op een meer flexibele wijze en rekening houdend met de veranderende klimatologische omstandigheden een nieuwe meting worden afgenomen (**'dynamische invulling'**). De **timing** van zo'n onderzoek is dus belangrijk, daar de antwoorden kunnen beïnvloed worden door klimaatrelevante gebeurtenissen die zich in Vlaanderen, Europa of wereldwijd voordoen. Door bevragingen uit te zetten tijdens crisismomenten ten gevolge van de klimaatopwarming, zoals bijvoorbeeld een hittegolf, droogte of overstromingen, kunnen gemakkelijker wijzigingen in het draagvlak en de hefbomen voor het draagvlak voor de klimaattransitie worden vastgesteld. Zo kunnen overstromingen of hittegolven leiden tot een hoger risicobesef of klimaatangst met zich meebrengen, waardoor het draagvlak voor bijvoorbeeld klimaatvriendelijk gedrag op zo'n ogenblikken toeneemt. De huidige nulmeting fungeert als een **moedermeting** met een vaste stam, die geregeld opnieuw wordt afgenomen in nieuwe bevragingen. Dergelijke moedermetingen kunnen aangevuld of geflankeerd worden door domeinspecifieke, verdiepende metingen.

Verdieping via flankerende, domein-specifieke metingen

Een verdieping kan betekenen dat er ingezoomd wordt op één domein (bijv. voeding of mobiliteit), waarbij er dan diverse domeinspecifieke gedragingen worden gemeten (in plaats van het beperktere aantal in deze nulmeting). De resultaten van zo'n verdiepende bevraging kunnen dan afgezet worden ten opzichte van de 'moederversie', die vandaag is afgenomen en geregeld wordt herhaald. De verdieping kan ook betrekking hebben op het type bestudeerde proximale gedragsdeterminanten. Zo kunnen ook andere motivatietypes bevestigd worden, zoals **intrinsieke motivatie en amotivatie**, om het volledige spectrum van motivatie in kaart te brengen (Ryan & Deci, 2017). Het is belangrijk om te begrijpen of mensen bepaalde klimaatvriendelijke gedragingen als plezierig ervaren en of er gevallen zijn waarin mensen gedemotiveerd zijn vanwege de inspanning die nodig is voor een gedrag, gezien intrinsieke motivatie en amotivatie de krachtigste, respectievelijk, positieve en negatieve voorspellers zijn van gedrag (Vallerand & Bissonnette, 1992). Naast 'motivatoren' kan ook meer aandacht gaan naar obstakels voor het stellen van klimaatvriendelijk gedrag. Daarnaast kunnen extra **sociodemografische kenmerken** worden onderzocht, zoals het aantal kinderen of kleinkinderen. Daar de gevolgen van de klimaatopwarming zich vooral op lange termijn (d.i., voor de komende generaties) zal laten voelen, kan een soort van generationele bekommernis inspelen op zowel distale (bijv. klimaatangst) als proximale (bijv. zinvolheid) determinanten, alsook op gedragingen of de intentie om gedragingen in de toekomst te stellen.

Verder kan het interessant zijn om verder te bekijken om op een meer systematische manier te bekijken in welke domeinen het beleid het mandaat krijgt om maatregelen op te leggen. Volgens de **Sociale Domeintheorie** kunnen vier verschillende sociale domeinen worden onderscheiden: het conventionele (d.i., sociale conventies en interacties), morele (d.i., universele rechten en plichten), prudentiële (d.i., veiligheid en gezondheid) en persoonlijke (d.i., gedragingen, opvattingen, keuzes) domein (Smetana, 2006). De subjectieve inschatting van welke maatregel tot welk domein hoort, kan de mate van ondersteuning voor deze maatregel beïnvloeden. Bijvoorbeeld, indien de overheid de consumptie van vlees of vis zou limiteren, zal dit door degenen die deze maatregelen ervaren als prudentieel (d.i., goed voor de gezondheid en veiligheid van toekomstige generaties) mogelijks meer ondersteund worden dan degenen die deze maatregel ervaren als persoonlijk (d.i., ik mag zelf kiezen wat ik eet). Een hypothese hierbij is dat recurrente of lastige gedragingen mogelijks minder ondersteuning genieten omdat ze sneller als een persoonlijke kwestie worden beschouwd. Dergelijk onderzoek is belangrijk omdat het ook directe beleidsimplicaties met zich meebrengt. Bijvoorbeeld, omdat kleinschalige individuele interventies (bijv. berekenen van de individuele CO₂-voetafdruk) de ervaring van het persoonlijke domein kunnen verhogen, kan het beleid geadviseerd worden om zich daarnaast ook voldoende te richten op grootschalige systemische veranderingen (bijv. CO₂-heffing). Dergelijke systemische maatregelen hebben meer kans om als conventioneel-moreel gepercipieerd te worden, wat betekent dat mensen ze eerder als zinvol zullen beschouwen en daardoor waarschijnlijk breder zullen ondersteunen (Chater & Loewenstein, 2023).

Een laatste verdieping kan zijn om in toekomstig onderzoek in te zoomen op de rol van **klimaatangst en risicoperceptie**. Uit procesanalyses is gebleken dat er een positieve samenhang is tussen klimaatangst en scores op de proximale gedragsdeterminanten, evenals de intentie om klimaatvriendelijk gedrag te vertonen. Deze samenhang bleek sterker te zijn dan de samenhang tussen risicoperceptie aan de ene kant en de proximale gedragsdeterminanten en intentie aan de andere kant. Toch moeten we voorzichtig zijn bij het trekken van conclusies over de voorkeur voor het vergroten van

klimaatangst boven het versterken van de risicoperceptie om twee belangrijke redenen. Ten eerste is klimaatangst in dit onderzoek geoperationaliseerd aan de hand van sterk geformuleerde vragen die een duidelijke impact hebben op het sociaal-emotionele functioneren van de deelnemers, zoals huilen of het niet meer kunnen genieten van tijd met vrienden en familie. Als gevolg scoorde slechts 1% van de participanten hoog op klimaatangst. Het is aangeraden om in toekomstig onderzoek ook een mildere vorm van bezorgdheid te includeren om zo een grotere variatie aan scores te bekomen. Ten tweede werd risicoperceptie in dit onderzoek enkel onderzocht met betrekking tot persoonlijke gevolgen (d.i., hoe groot is het risico dat *ikzelf* wordt getroffen) en niet met betrekking tot collectieve gevolgen (d.i., hoe groot is het risico dat *anderen* worden getroffen). Onderzoek tijdens de COVID-19-pandemie heeft aangetoond dat collectieve risicoperceptie sterker samenhangt met het naleven van de maatregelen dan persoonlijke risicoperceptie of bezorgdheden (Morbée et al., 2021). Het zou waardevol zijn om in toekomstig onderzoek, naast klimaatbezorgdheid, beide aspecten van risicoperceptie te includeren om een vollediger begrip te krijgen van hun rol in klimaatvriendelijk gedrag.

Hoofdstuk 9: Globale conclusie

Deze nulmeting van de draagvlakmonitor levert een rijke hoeveelheid informatie op over diverse sociale, motivationele, cognitieve en emotionele aspecten aangaande het klimaatgerelateerd functioneren van de Vlaamse bevolking. De bevindingen stemmen tot bescheiden optimisme. De intentie om klimaatvriendelijk gedrag te stellen komt sterker voor dan de mate waarin Vlaamse burgers dit gedrag reeds stellen. Vooral jongere generaties zijn klimaatvriendelijk gedrag meer genegen. Tot 40% gelooft in sterke mate in het collectief vermogen om de situatie effectief aan te pakken. Slechts een erg kleine minderheid ervaart intense klimaatangst. Deze resultaten doen zich niet voor dankzij het vertrouwen, maar ondanks het gebrek aan vertrouwen dat de Vlaamse burger heeft in het klimaatbeleid dat beleidsmakers voeren. Ook de communicatiestijl van de overheid wordt eerder als demotiverend dan motiverend ervaren. Tegelijkertijd rijst de vraag of de bevolking zich voldoende bewust is van de urgentie van de klimaattransitie. Slechts 34% van de bevrageden ervaart de klimaatproblematiek niet als een ver-van-mijn-bed show en het risico dat de klimaattransitie een impact heeft op het dagelijks functioneren wordt slechts door 9% als hoog ingeschat. Maar als we met ons allen wachten tot de klimaattransitie onze dagelijkse levensstijl grondig overhoop haalt vooraleer we actie ondernemen, dan is het te laat.

Referenties

- Aelterman, N., Vansteenkiste, M., Haerens, L., Soenens, B., Fontaine, J. R., & Reeve, J. (2019). Toward an integrative and fine-grained insight in motivating and demotivating teaching styles: The merits of a circumplex approach. *Journal of Educational Psychology, 111*(3), 497.
- Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology, 32*(4), 665-683.
- Ajzen, I. (2019). Constructing a Theory of Planned Behavior Questionnaire. Beschikbaar op: <https://people.umass.edu/aizen/pdf/tpb.measurement.pdf>
- Bandura, A., Freeman, W. H., & Lightsey, R. (1999). Self-efficacy: The exercise of control. *Journal of Cognitive Psychotherapy 13, 2.*
- Boardman, T., Catley, D., Mayo, M. S., & Ahluwalia, J. S. (2005). Self-efficacy and motivation to quit during participation in a smoking cessation program. *International Journal of Behavioral Medicine, 12*(4), 266-272.
- Bolderdijk, J. W., & Steg, L. (2015). 21. *Promoting sustainable consumption: the risks of using financial incentives.* Handbook of research on sustainable consumption, 328-342.
- Chater, N., & Loewenstein, G. (2023). The i-frame and the s-frame: How focusing on individual-level solutions has led behavioral public policy astray. *Behavioral and Brain Sciences, 46*, e147.
- Chesney, M. A., Neilands, T. B., Chambers, D. B., Taylor, J. M., & Folkman, S. (2006). A validity and reliability study of the coping self-efficacy scale. *British Journal of Health Psychology, 11*(3), 421-437.
- Cialdini, R. B., & Jacobson, R. P. (2021). Influences of social norms on climate change-related behaviors. *Current Opinion in Behavioral Sciences, 42*, 1-8.
- Derdowski, L. A., Grahn, A. H., Hansen, H., & Skeiseid, H. (2020). The new ecological paradigm, pro-environmental behaviour, and the moderating effects of locus of control and self-construal. *Sustainability, 12*(18), 7728.
- Downes, P. E., Crawford, E. R., Seibert, S. E., Stoverink, A. C., & Campbell, E. M. (2021). Referents or role models? The self-efficacy and job performance effects of perceiving higher performing peers. *Journal of Applied Psychology, 106*(3), 422.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (2011). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach.* Taylor & Francis.
- Gauthier, A. J., Guertin, C., & Pelletier, L. G. (2022). Motivated to eat green or your greens? Comparing the role of motivation towards the environment and for eating regulation on ecological eating behaviours—A Self-Determination Theory perspective. *Food Quality and Preference, 99*, 104570.
- Green-Demers, I., Pelletier, L. G., & Menard, S. (1997). The impact of behavioural difficulty on the saliency of the associations between self-determined motivation and environmental behaviours. *Canadian Journal of Behavioral Science, 29*, 157-166.
- Havitz, M. E., Kaczynski, A. T., & Mannell, R. C. (2013). Exploring relationships between physical activity, leisure involvement, self-efficacy, and motivation via participant segmentation. *Leisure Sciences, 35*(1), 45-62.
- Hine, D. W., Reser, J. P., Morrison, M., Phillips, W. J., Nunn, P., & Cooksey, R. (2014). Audience segmentation and climate change communication: Conceptual and methodological considerations. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change, 5*(4), 441-459.

- Jones, C., Hine, D. W., & Marks, A. D. (2017). The future is now: reducing psychological distance to increase public engagement with climate change. *Risk Analysis*, 37(2), 331-341.
- Kasser, T., & Ryan, R. M. (1996). Aspiration index. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Ku, L., & Zaroff, C. (2014). How far is your money from your mouth? The effects of intrinsic relative to extrinsic values on willingness to pay and protect the environment. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 472-483.
- Lavergne, S., Mouquet, N., Thuiller, W., & Ronce, O. (2010). Biodiversity and climate change: Integrating evolutionary and ecological responses of species and communities. *Annual Review of Ecology, Evolution, and Systematics*, 41(1), 321–350.
- Legault, L. (2022). The “what” and the “why” of proenvironmental needs: How values and self-determined motivation interact to predict environmentally protective behavior. In R. M. Ryan (Ed.), *Handbook of Self-Determination Research*. Oxford.
- Lewin, K. (1952). *Field theory in social science: Selected theoretical papers by Kurt Lewin*. London: Tavistock
- Maki, A., Burns, R. J., Ha, L., & Rothman, A. J. (2016). Paying people to protect the environment: A meta-analysis of financial incentive interventions to promote proenvironmental behaviors. *Journal of Environmental Psychology*, 47, 242-255.
- Morbee, S., Vermote, B., Waterschoot, J., Dieleman, L., Soenens, B., Van den Bergh, O., ... & Vansteenkiste, M. (2021). Adherence to COVID-19 measures: The critical role of autonomous motivation on a short-and long-term basis. *Motivation Science*, 7(4), 487–496.
- Motivatiebarometer. (21 april, 2020). Rapport 4: Het motivationeel draagvlak voor de volksmarathon slinkt: het leiderschapskompas als leidraad voor motiverende communicatie. Gent, België. Download via <https://motivationbarometer.com/wp-content/uploads/2021/05/RAPPORT-4.pdf>
- Mouguiama-Daouda, C., Blanchard, M. A., Coussement, C., & Heeren, A. (2022). On the measurement of climate change anxiety: french validation of the climate anxiety scale. *Psychologica Belgica*, 62(1), 23–135.
- Olivera-Aguilar, M., & Rikoon, S. H. (2018). Assessing measurement invariance in multiple-group latent profile analysis. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 25(3), 439–452.
- Omgeving Vlaanderen. (2013). https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/2013-06-28_VAP.pdf
- Osbaldiston, R., & Sheldon, K. M. (2003). Promoting internalized motivation for environmentally responsible behavior: A prospective study of environmental goals. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 349-357.
- Pelletier, L. G., & Sharp, E. (2008). Persuasive communication and pro-environmental behaviors: How message tailoring and message framing can improve the integration of behaviors through self-determined motivation. *Canadian Psychology*, 49(3), 210-217.
- Peters, G.-J. Y., & Crutzen, R. (2017). Pragmatic nihilism: How a Theory of Nothing can help health psychology progress. *Health Psychology Review*, 11(2), 103–121
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. The Guilford Press.

- Ryan, R. M., Deci, E. L., Vansteenkiste, M., & Soenens, B. (2021). Building a science of motivated persons: Self-determination theory's empirical approach to human experience and the regulation of behavior. *Motivation Science*, 7(2), 97-110.
- Schmitz, M., Luminet, O., Klein, O., Morbée, S., Van den Bergh, O., Van Oost, P., Waterschoot, J., Yzerbyt, V., & Vansteenkiste, M. (2022). Predicting vaccine uptake during COVID-19 crisis: A motivational approach. *Vaccine*, 40(2), 288-297.
- Schwarzer, R., & Luszczynska, A. (2008). How to overcome health-compromising behaviors: The health action process approach. *European Psychologist*, 13(2), 141-151.
- Senécal, C., Nouwen, A., & White, D. (2000). Motivation and dietary self-care in adults with diabetes: are self-efficacy and autonomous self-regulation complementary or competing constructs?. *Health psychology*, 19(5), 452.
- Sheeran, P., & Webb, T. L. (2016). The intention–behavior gap. *Social and personality psychology compass*, 10(9), 503-518.
- Statbel. (2023). *Bevolking*. <https://statbel.fgov.be/nl>
- Stewart, A.E. (2021) Psychometric properties of the climate change worry scale. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18, 494.
- Thøgersen, J., & Crompton, T. (2009). Simple and painless? The limitations of spillover in environmental campaigning. *Journal of Consumer Policy*, 32, 141-163.
- Tobler, C., Visschers, V. H., & Siegrist, M. (2012). Consumers' knowledge about climate change. *Climatic change*, 114, 189-209.
- Unanue, W., Dittmar, H., Vignoles, V., & Vansteenkiste, M. (2016). Life goals predict environmental behavior: Cross-cultural and longitudinal evidence. *Journal of Environmental Psychology*, 46, 10-22.
- Vallerand, R. J., & Bissonnette, R. (1992). Intrinsic, extrinsic, and amotivational styles as predictors of behavior: A prospective study. *Journal of Personality*, 60(3), 599-620.
- Van der Linden, S. (2015). The social-psychological determinants of climate change risk perceptions: Towards a comprehensive model. *Journal of Environmental Psychology*, 41, 112–124.
- Van Oost, P., Yzerbyt, V., Schmitz, M., Vansteenkiste, M., Luminet, O., Morbée, S., ... & Klein, O. (2022). The relation between conspiracism, government trust, and COVID-19 vaccination intentions: The key role of motivation. *Social Science & Medicine*, 301, 114926.
- van Zomeren, M., Pauls, I. L., & Cohen-Chen, S. (2019). Is hope good for motivating collective action in the context of climate change? Differentiating hope's emotion-and problem-focused coping functions. *Global Environmental Change*, 58, 101915.
- Vansteenkiste, M., & Soenens, B. (2015). *Vitamines voor groei: Ontwikkeling voeden vanuit de Zelf-Determinatie Theorie*. Acco.
- Vansteenkiste, M., Aelterman, A., De Muyndck, G-J., Haerens, L., Patall, E., & Reeve, J. (2018). Fostering personal meaning and self-relevance: A self-determination theory perspective on internalization. *Journal of Experimental Education*, 86, 30-49.
- Vansteenkiste, M., Soenens, B., Beyers, W., & Lens, W. (2008). Waarom we doen wat we niet graag doen: Het internalisatieproces toegelicht. *Kind en Adolescent*, 2, 64-79.
- Vansteenkiste, M., Waterschoot, J., Morbée, S. Van Oost, P., Schmitz, M., Brisbois, M., Raemdonck, E., Yzerbyt, V., Klein, V., Luminet, O., Van den Bergh, O. (2023). Psychological science and its societal mission during the COVID-19 pandemic: The Motivation Barometer as an evidence-based policy instrument in Belgium. *Social Issues and Policy Review*.

- Waterschoot, J., Morbée, S., Yzerbyt, V., Van Oost, P., Klein, O., Luminet, O., Schmitz, M., Van den Bergh, O., & Vansteenkiste, M. (2023). 'Dances with Viruses': The association between motivation and epidemiology of COVID-19. In review in *Journal on Epidemiology and Global Health*
- Yuriev, A., Dahmen, M., Paillé, P., Boiral, O., & Guillaumie, L. (2020). Pro-environmental behaviors through the lens of the theory of planned behavior: A scoping review. *Resources, Conservation and Recycling*, 155, 104660.

Appendix A: vragenlijst

Start of Block: Informed consent

Info

Beste,

U wordt uitgenodigd om deel te nemen aan een studie van de Universiteit Gent waaraan naar verwachting ongeveer 4000 Vlamingen zullen deelnemen. Deze studie gaat over **hoe de Vlaamse bevolking omgaat met het klimaat**. Om een zicht te krijgen op wie er aan deze studie meedoet, zullen we eerst wat persoonlijke informatie vragen, zoals leeftijd en werksituatie. Daarna stellen we vragen over hoe u denkt, voelt, en handelt als het gaat over het klimaat.

Neem voldoende tijd om deze informatiebrief aandachtig te lezen voor u beslist deel te nemen aan deze studie. Aarzel niet om vragen te stellen aan de onderzoekers als er onduidelijkheden zijn of indien u bijkomende informatie wenst. Eens u beslist heeft om deel te nemen aan de studie zal men u vragen om akkoord te gaan met het toestemmingsformulier op de volgende pagina.

Voor u deelneemt, moet u weten dat u verwacht wordt **minstens 18 jaar** te zijn. Door het geven van uw toestemming mogen de onderzoekers de resultaten op vertrouwelijke wijze bewaren, verwerken en anoniem rapporteren. **Uw deelname is volledig vrijwillig** en zonder risico. U kan dan ook op elk moment uw deelname stopzetten zonder gevolgen of opgave van reden door het venster van deze vragenlijst te sluiten. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 20 minuten. Als u dit wenst, kan u een **samenvatting van de onderzoeksbevindingen** vinden op de website van de draagvlakmonitor nadat de studie is afgerond en de resultaten bekend zijn.

Vervolgdeelname

Op het einde van het onderzoek zal er gevraagd worden of u nogmaals wil deelnemen aan een vervolgstudie. In dat geval zal uw e-mailadres vervangen worden door een unieke code waardoor de onderzoekers uw data kunnen koppelen met voorgaande bevragingen, zodoende evoluties in kaart te kunnen brengen. Deze koppeling wordt verbroken van zodra u aangeeft niet meer wenst deel te nemen of het onderzoek is afgerond.

Verwerking persoonsgegevens

Tijdens u deelname worden er persoonsgegevens van u verzameld zoals uw geslacht en leeftijd. Dat betekent dat de GDPR of AVG van toepassing is op dit onderzoek. De UGent is de verwerkingsverantwoordelijke van uw persoonsgegevens die in het kader van dit onderzoek worden verwerkt. Meer informatie over de verwerking van uw persoonsgegevens vindt u [hier](#).

Ethische goedkeuring

Deze studie werd goedgekeurd door de Ethische Commissie van de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen van de Universiteit Gent. In geen geval dient u de goedkeuring door de Ethische Commissie te beschouwen als een aanzet tot deelname aan deze studie. De studie wordt uitgevoerd volgens de richtlijnen uit het Algemeen Ethisch Protocol van de Faculteit Psychologie en

Pedagogische Wetenschappen (Universiteit Gent). De onderzoekers voeren dit onderzoek uit in overeenstemming met de geaccepteerde maatstaven voor wetenschappelijk en ethisch gedrag. Hierbij hanteren ze goede onderzoekspraktijken en houden zij zich aan de principes van onderzoeksethiek zoals beschreven in "Ethics in Social Science and Humanities" (EU, 2018).

Deze studie wordt uitgevoerd in opdracht van het Departement Omgeving van de Vlaamse overheid onder leiding van onderzoekers van de Universiteit Gent, in samenwerking met Universiteit Antwerpen en KU Leuven.

Prof. Dr. Maarten Vansteenkiste
Vakgroep Ontwikkelings-, Persoonlijkheds- en Sociale Psychologie
Universiteit Gent
E-mail: ontwikkelingspsychologie@ugent.be
Tel. nr.: 09 264 94 30

Q108 Gelieve hieronder je akkoord met de 3 voorwaarden van deze studie te geven.

IC1 1. Toestemming m.b.t. deelname aan de studie Ik neem vrijwillig deel aan deze wetenschappelijke studie. Ik weet dat ik me op elk ogenblik uit de studie mag terugtrekken zonder een reden voor deze beslissing op te geven en zonder dat dit op enige wijze een invloed zal hebben op mijn verdere relatie met de onderzoeker. Ik heb het informatieformulier gelezen en heb voldoende uitleg gekregen over de aard, het doel, de duur, en de voorziene effecten van de studie. Ik kreeg de gelegenheid om vragen te stellen en ik heb op al mijn vragen een bevredigend antwoord gekregen. Ik weet dat er op het einde van het onderzoek zal gevraagd worden of ik nogmaals wil deelnemen aan een vervolgstudie. In dat geval zal mijn mailadres vervangen worden door een unieke code waardoor de onderzoekers mijn data kunnen koppelen met mijn vorige bevraging, zodoende evoluties in kaart te kunnen brengen. Deze koppeling wordt verbroken van zodra ik aangeef niet meer wens deel te nemen of het onderzoek is afgerond.

- Ja (1)
- Nee (0)

IC2

2. Toestemming m.b.t. de verwerking van persoonsgegevens Ik weet dat ik rechten heb om mijn privacy te vrijwaren (o.a. inzage, verbetering, verwijdering) en tot wie ik me moet richten om deze rechten uit te oefenen (ontwikkelingspsychologie@ugent.be of privacy@ugent.be). Ik geef toestemming aan de onderzoekers om voor de doelstellingen van deze studie (persoons)gegevens van mij te verzamelen, verwerken, bewaren, analyseren en erover te rapporteren op basis van mijn

toestemming als rechtsgrond (conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) of General Data Protection Regulation (GDPR)).

- Ja (1)
 Nee (0)

IC3

3. Toestemming m.b.t. het hergebruik en delen van data Ik geef toestemming aan onderzoekers van de onderzoeksgroep om mijn gegevens te hergebruiken voor verder gelijkaardig wetenschappelijk onderzoek. Ik geef toestemming aan de onderzoekers om mijn gegevens te delen voor verder gelijkaardig wetenschappelijk onderzoek en dit binnen en buiten de Europese Economische Ruimte. Hierbij worden alle nodige maatregelen genomen om de vertrouwelijkheid van mijn persoonsgegevens te beschermen.

- Ja (1)
 Nee (0)

End of Block: Informed consent

Start of Block: Socio-demografische kenmerken

geslacht **Wat is je geslacht?**

- Man (1)
 Vrouw (0)
 Andere (999)

leeftijd **Wat is je leeftijd?**

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

leeftijd ()	<input type="range" value="50"/>
-------------	----------------------------------

Skip To: End of Survey If Wat is je leeftijd? [leeftijd] < 18

opleiding **Wat is je hoogst behaalde diploma?**

- Geen diploma (1)
- Lager onderwijs (2)
- Lager secundair onderwijs (4de middelbaar) (3)
- Hoger secundair onderwijs (6de middelbaar) of post-secundair niet hoger onderwijs (4)
- Hoger beroepsonderwijs (HBO5) (5)
- Hoger onderwijs (Bachelor) (6)
- Universitair onderwijs (Bachelor) (7)
- Universitair onderwijs (Master) (8)
- Doctoraat (9)
- Andere: (10) _____

werk **Wat is je werksituatie op dit moment?**

- Werkloos / werkzoekend (1)
- Voltijds (2)
- Halftijds / deeltijds (3)
- Pensioen (4)
- Huishouden en zorg voor familie (5)
- Student (6)
- Werkonbekwaam (ziekte, handicap, ...) (7)
- Andere: (8) _____

inkomen **Als je het inkomen van je huishouden voor ogen houdt, is je huishouden in staat om de eindjes aan elkaar te knopen?** *(reken hieronder alle inkomens die jij of andere leden van je huishouden ontvangen, na het afhouden van belastingen en sociale zekerheidsbijdragen)*

- Zeer moeilijk (1)
- Moeilijk (2)
- Eerder moeilijk (3)
- Eerder gemakkelijk (4)
- Gemakkelijk (5)
- Zeer gemakkelijk (6)

Page Break

relatie **Heb je momenteel een partner?**

- Ja (1)
- Nee (0)

kinderen

Hoeveel kinderen heb je?

Opmerking: als je op deze vraag '0' wil antwoorden, moet je ook klikken

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Aantal kinderen ()	
--------------------	--

omgeving **Hoe zou je het best de buurt omschrijven waar je woont?**

- Een landelijke omgeving, dit wil zeggen met weinig huizen, die ver uiteen gelegen zijn, waar weinig mensen wonen of werken, met daartussen velden, weilanden, bossen of natuurgebieden. (1)
- Een halfstedelijke omgeving, dit wil zeggen met veel huizen, vooral open of halfopen bebouwing, met wat grotere tuinen rond de huizen en waar niet zoveel mensen wonen of werken. (2)
- Een stedelijke omgeving, dit wil zeggen met veel bewoning, die vooral aaneengesloten is (bijv. rijwoningen, appartementen) en eerder kleine tuinen aan de huizen, waar veel mensen wonen en werken (3)

postcode **Wat is je postcode? (4 cijfers)**

---

nationaliteit **Wat is je nationaliteit?** *Meerdere antwoordopties mogelijk*

Belg (1)

Niet-Belg (0)

End of Block: Socio-demografische kenmerken

Start of Block: Distale variabelen

waarden **Gelieve aan te geven hoe belangrijk elk van deze waarden voor jou zijn om je leven richting te geven.**

Ik vind het belangrijk dat ik ...

	helemaal niet belangrijk (1)	niet belangrijk (2)	neutraal (3)	belangrijk (4)	heel erg belangrijk (5)
mijn persoonlijkheid ontwikkel (waarden_pers1)	☐	☐	☐	☐	☐
mensen (in nood) help (waarden_maatschap1)	☐	☐	☐	☐	☐
goede en intieme vriendschappen met andere mensen opbouw (waarden_soc1)	☐	☐	☐	☐	☐
in het leven financieel succesvol ben (waarden_fin1)	☐	☐	☐	☐	☐
milieuvervuiling help vermijden (waarden_milieu1)	☐	☐	☐	☐	☐
omringd ben door vrienden die om me geven (waarden_soc2)	☐	☐	☐	☐	☐
mijn talenten ontwikkel (waarden_pers2)	☐	☐	☐	☐	☐
iets doe om de samenleving te helpen verbeteren (waarden_maatschap2)	☐	☐	☐	☐	☐
rijk ben en dure bezittingen heb (waarden_fin2)	☐	☐	☐	☐	☐
het milieu respecteer en bescherm (waarden_milieu2)	☐	☐	☐	☐	☐

me als persoon ontwikkel en
verder groei (waarden_pers3)

financiële successen boek in het
leven (waarden_fin3)

via kleine dingen van de wereld
een betere plaats probeer te
maken (waarden_maatschap3)

omringd ben door vrienden
waarop ik kan rekenen
(waarden_soc3)

één ben met de natuur
(waarden_milieu3)

Page Break

distance In welke mate ga je met volgende uitspraken akkoord?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik denk aan landen ver van hier als ik denk aan de effecten van klimaatverandering (distance_geo)	☐	☐	☐	☐	☐
Klimaatverandering schaadt momenteel mensen van over heel de wereld (distance_wereld)	☐	☐	☐	☐	☐
De grootste impact van klimaatverandering zal gevoeld worden door mensen zoals ikzelf (distance_soc)	☐	☐	☐	☐	☐
De meeste wetenschappers zijn het niet eens over de impact van klimaatverandering (distance_uncer)	☐	☐	☐	☐	☐

risico1

Hoe groot is volgens jou het risico dat je in de komende jaren zelf door een van volgende gevolgen getroffen zal worden?

	heel klein (1)	eerder klein (2)	gemiddeld (3)	eerder groot (4)	heel groot (5)
Dat ik gezondheidsproblemen krijg door een hittegolf (risico_gezondheid)	☐	☐	☐	☐	☐
Dat het gewone leven onbetaalbaar wordt (risico_financieel)	☐	☐	☐	☐	☐

Dat ik geen drinkbaar water meer heb (risico_water)

Dat mijn huis of bezittingen beschadigd worden door een natuurramp (risico_bezittingen)

Dat ik getroffen word door een overstroming (risico_verstroming)

Dat ik door extreme droogte minder voedingsmiddelen vind (risico_voeding)

risico_nabij **Was je of iemand uit je vriendenkring of familie recent het slachtoffer van een natuurramp zoals overstromingen of bosbranden?**

Ja (1)

Nee (0)

Page Break

angst1 In welke mate ga je met volgende uitspraken akkoord?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik vind het moeilijk om in slaap te vallen als ik denk aan de klimaatverandering (ecoanx_slaap)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ween soms door de klimaatverandering (ecoanx_emo)	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn zorgen over de klimaatverandering hebben een negatieve invloed op mijn mogelijkheden om mijn potentieel volledig te ontwikkelen (ecoanx_potentieel)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik maak me zorgen om mijn gezondheid (zorg_gezondheid)	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn bezorgdheden over klimaatverandering verhinderen me om me met familie en vrienden te amuseren (ecoanx_plezier)	☐	☐	☐	☐	☐

angstbezorgdheid

Ik maak me zorgen dat de klimaatverandering een bedreiging vormt voor de mens en de planeet.

Geef je bezorgdheid aan op onderstaande schaal waarbij 0 helemaal niet bezorgd is en 10 heel erg bezorgd is.

Opmerking: als je op deze vraag '0' wil antwoorden, moet je ook klikken

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Bezorgdheid ()	
----------------	--

accept maatreg In welke mate zou je met volgende maatregelen akkoord gaan indien deze door de

overheid zouden worden ingevoerd om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen?

	zeker niet (1)	eerder niet (2)	neutraal (3)	eerder wel (4)	zeker wel (5)
Subsidies voor een renovatiecoach die je begeleidt om je huis klimaatvriendelijker te maken (acc_renovatiecoach)	☐	☐	☐	☐	☐
Premies voor mensen met een lager inkomen om hun huis te renoveren (acc_premie)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die een huis kopen verplichten om het beter te isoleren (tot een minimum niveau van EPC) (acc_isolatie)	☐	☐	☐	☐	☐
Kilometerheffing op basis van de uitstoot van je voertuig (ter vervanging van de verkeersbelasting) (acc_kmheffing)	☐	☐	☐	☐	☐
Eenmalige belasting die iedere eigenaar van een nieuw of tweedehands voertuig betaalt op basis van de uitstoot van je voertuig (voertuigen die energiezuiniger zijn betalen minder) (acc_belasting)	☐	☐	☐	☐	☐
Strengere normen bij nieuwbouw en verbouwing voor het opvangen en laten indringen van water in de grond (bijv. verplichten van regenwaterputten en gebruik van materialen die water doorlaten) (acc_normen)	☐	☐	☐	☐	☐
Voorkooprecht voor de overheid voor bebouwing/ bouwgronden in overstromingsgevoelig gebied zodat deze kunnen worden opgekocht en afgebroken om ruimte vrij te maken voor water (acc_verkooprecht)	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid biedt in de eigen restaurants (scholen, administraties, zorginstellingen, ...) minstens de helft van de week	☐	☐	☐	☐	☐

enkel vegetarische maaltijden aan (acc_resto)

Hogere prijs voor dierlijke producten en lagere prijs voor plantaardige alternatieven (omdat bij de productie van de eerste meer broeikasgassen vrijkomen) (acc_prijs)

vertrouwen overh **Hoe zou je de overheidsdiensten, die beslissingen nemen over de maatregelen met betrekking tot de klimaatsverandering, beoordelen op de volgende kenmerken:**

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
competent (overh_competent)	☐	☐	☐	☐	☐
gekwalificeerd (overh_gekwalificeerd)	☐	☐	☐	☐	☐
eerlijk (overh_eerlijk)	☐	☐	☐	☐	☐
juist (overh_juist)	☐	☐	☐	☐	☐
verantwoordelijk (overh_verantwoordelijk)	☐	☐	☐	☐	☐
welwillend (overh_welwillend)	☐	☐	☐	☐	☐

comm overheid **In welke mate ga je met de volgende uitspraken akkoord?**

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
De overheid zet veel druk op burgers om klimaatvriendelijk gedrag te stellen (comm_con1)	☐	☐	☐	☐	☐

De overheid legt ons haar klimaatvisie en -strategieën op (comm_con2)	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid probeert mij te dwingen om klimaatvriendelijk gedrag te stellen (comm_con3)	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid laat me me schuldig voelen als ik niets doe voor het klimaat (comm_con4)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb het gevoel dat ik kan kiezen of ik gebruik maak van de strategieën van de overheid tegen klimaatverandering (comm_as1)	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid biedt een zinvolle uitleg voor de klimaatstrategieën die ze voorstellen (comm_as2)	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid geeft mij de noodzakelijke informatie om mezelf en anderen te beschermen tegen de klimaatopwarming (comm_struct1)	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid formuleert concrete doelen om de klimaatverandering tegen te gaan waar we naar toe kunnen werken als bevolking (comm_struct2)	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid toont begrip voor het feit dat iets doen voor het klimaat best wel een inspanning vergt van de bevolking (comm_as3)	☐	☐	☐	☐	☐

fatalisme In welke mate ga je met volgende uitspraken akkoord?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
--	------------------------------------	---------------------	--------------	-------------	-------------------------

De meeste zaken die een impact hebben op het klimaat komen er door toevallige gebeurtenissen (fat_extloc)

Als ik denk aan het oplossen van klimaatverandering, denk ik 'ja, samen kunnen we dit aan!' (fat_eff)

Duid hier 'helemaal akkoord' aan (AttentionCheck)

Het evenwicht in de natuur is sterk genoeg om de impact van de moderne industrielanden op te vangen (fat_natuur1)

Klimaatverandering is een natuurlijk verschijnsel waar de mens geen impact op heeft (fat_natuur2)

kennis **Gelieve aan te duiden of de volgende uitspraken juist of fout zijn.**

kennis_thermo **De thermostaat 1 graad celsius lager zetten in een kamer die op gas verwarmd wordt, vermindert de CO2-uitstoot.**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet

kennis_vlees **Het eten van wit vlees (bijv. kip, kalkoen) zorgt voor evenveel CO2 uitstoot als het eten van rood vlees (bijv. rundsvlees, varken).**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet

kennis_transport **De CO2 uitstoot per passagier is vele keren groter als men een trein neemt dan als men met de auto gaat.**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet

kennis_overstroming **De opwarming van het klimaat verhoogt het risico op overstromingen in Vlaanderen.**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet

kennis_atmosfeer **Als de hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer vanaf vandaag niet meer toeneemt, zou het klimaat nog voor minstens 100 jaar verder opwarmen.**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet

kennis_temperatuur **De afgelopen acht jaren waren de warmste jaren ooit gemeten voor de hele wereld.**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet

kennis_consumptie **Het eten van kaas is minder schadelijk voor het klimaat dan het eten van kip.**

- Juist

- Fout
- Ik weet het niet
-

kennis_water **Slechts 0.5% van het water op aarde is drinkbaar en dit drinkbaar water vermindert door klimaatopwarming.**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet
-

kennis_CO2 **Meer CO2 op aarde is goed voor de groei van planten, die bijdragen tot het oplossen van de klimaatverandering.**

- Juist
- Fout
- Ik weet het niet

End of Block: Distale variabelen

Start of Block: Selectie vragen

Introductie metingen **In de volgende reeks van vragen bevragen we jouw gedrag met betrekking tot klimaatvriendelijke gedragingen. Eerst personaliseren we de vragenlijst voor jou op basis van je profiel. Klik op de pijl om door te gaan.**

groenestroom_gedrag **Draag je momenteel bij aan de productie van groene stroom via zonnepanelen?** (op je eigen dak of elders, bijvoorbeeld via participatie in een groenestroomproject of energiedelen met burens)

- Ja (1)
- Neen (0)
- Niet van toepassing (bijv. je woont bij je ouders of andere redenen) (2)
-

eigenaar_huur **Ben je eigenaar of huurder van je woning?**

- Eigenaar (1)
- Huurder (0)
- Niet van toepassing (bijv. je woont bij je ouders of andere redenen) (2)

fysmobiel **Ben je in staat om minstens 100 m te voet te gaan?**

- Ja (1)
- Neen (0)

Display This Question:

If Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

isolatie_gedrag **In welke mate is jouw woning geïsoleerd?** (Denk daarbij aan hoogrendementsbeglazing, dak-, vloer- en gevelisolatie.)

- Erg goed geïsoleerd (EPC label A) (5)
- Goed geïsoleerd (EPC label B) (4)
- Redelijk geïsoleerd (EPC label C) (3)
- Matig geïsoleerd (EPC label D) (2)
- Slecht geïsoleerd (EPC label E en F) (1)
- Ik weet het niet (6)

Display This Question:

If Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

verwarming_gedrag **Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd?** (meerdere antwoorden mogelijk)

- Stookolie (1)
- Aardgas (2)
- Pellets of hout (3)
- Warmtepomp (4)
- Zonneboiler (5)
- Warmtenet (6)
- Ik weet het niet (8)
- Andere: (7) _____

Display This Question:

If Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

X→

buitenruimte **Heb je aan je woonst een (voor)tuin, koer, terras of oprit?**

- Ja (1)
- Neen (0)

End of Block: Selectie vragen

Start of Block: Maximale temperatuur

temp_gedrag **Hoe vaak zet je thuis tijdens koude dagen de thermostaat voor de verwarming op max. 19°C?**

- Nooit (1)
- Zelden (2)
- Soms wel, soms niet (3)
- Vaak (4)
- Altijd (5)

temp_inten **In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst elke dag de thermostaat voor de verwarming op max. 19°C te zetten?**

- Zeker niet (1)
- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)
- Eerder wel (4)
- Zeker wel (5)

temp_prox

Misschien zet je de thermostaat voor de verwarming reeds op 19 graden, misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om de verwarming op max. 19°C te zetten?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik voel me in staat om dit te doen (temp_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (temp_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (temp_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (temp_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (temp_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is,	☐	☐	☐	☐	☐

<p>of meer moeite kost (temp_zelfeff2)</p>					
<p>Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (temp_fin)</p>	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren (temp_gezond)</p>	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen. (temp_ext)</p>	☐	☐	☐	☐	☐
<p>Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (temp_outcome)</p>	☐	☐	☐	☐	☐

End of Block: Maximale temperatuur

Start of Block: Groene stroom

Display This Question:

If Draag je momenteel bij aan de productie van groene stroom via zonnepanelen? (op je eigen dak of e... = Neen

groenestroom_inten **In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst te investeren in zonnepanelen?** (op eigen dak of elders)

- Zeker niet (1)
- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)
- Eerder wel (4)
- Zeker wel (5)

groenestroom_prox **Misschien heb je al zonnepanelen, misschien ben je bereid om hier in de toekomst in te investeren, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.**

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken over het investeren in zonnepanelen? (op eigen dak of elders)

helemaal   niet akkoord   neutraal (3)   akkoord (4)   helemaal

	niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	akkoord (5)
Ik voel me in staat om dit te doen (groenestroom_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (groenestroom_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (groenestroom_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (groenestroom_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (groenestroom_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (groenestroom_zelfeff2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (groenestroom_fin)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren (groenestroom_gezond)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen (groenestroom_ext)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (groenestroom_outcome)	☐	☐	☐	☐	☐

End of Block: Groene stroom

Start of Block: Energetische renovatie

Display This Question:

If In welke mate is jouw woning geïsoleerd? (Denk daarbij aan hoogrendementsbeglazing, dak-, vloer-... != Erg goed geïsoleerd (EPC label A)

And In welke mate is jouw woning geïsoleerd? (Denk daarbij aan hoogrendementsbeglazing, dak-, vloer-... != Goed geïsoleerd (EPC label B)

And Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

isolatie_inten **In welke mate ben je bereid om je woning in de komende jaren (bijkomend) energetisch te renoveren?** (dit is: investeren in hoogrendementsbeglazing, dak-, vloer- en/of gevelisolatie)

- Zeker niet (1)
- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)
- Eerder wel (4)
- Zeker wel (5)

Display This Question:

If Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

isolatie_prox **Misschien heb je in het verleden al energetische renovatiewerken uitgevoerd (dit is: investeren in hoogrendementsbeglazing, dak-, vloer- en/of gevelisolatie), misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.**

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken over energetisch renoveren?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik voel me in staat om dit te doen (isolatie_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (isolatie_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (isolatie_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (isolatie_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (isolatie_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (isolatie_zelfeff2)	☐	☐	☐	☐	☐

Ik denk dat dit me kan helpen
geld te besparen (isolatie_fin)

Ik denk dat dit mijn
gezondheid en welzijn kan
verbeteren (isolatie_gezond)

Ik voel me onder druk gezet
door externe zaken (bijv.
regels, personen,
omstandigheden) om dit te
doen (isolatie_ext)

Ik denk dat dit kan helpen om
de klimaatverandering tegen
te gaan (isolatie_outcome)

End of Block: Energetische renovatie

Start of Block: Technieken verwarming

Display This Question:

If Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd? (meerdere antwoorden mogelijk) =
Stookolie

X→

stookolie **Je gaf aan te verwarmen met stookolie. Is dit een standaard- of een
hoogrendementsketel?**

- Standaard (1)
- Hoogrendement (2)
- Ik weet het niet (3)

Display This Question:

If Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd? (meerdere antwoorden mogelijk) =
Aardgas

aardgas **Je gaf aan te verwarmen met aardgas. Is dit een standaard- of een hoogrendementsketel?**

- Standaard (1)
- Hoogrendement (2)
- Ik weet het niet (3)

Display This Question:

If Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd? (meerdere antwoorden mogelijk) =

hout Je gaf aan te verwarmen met pellets of hout. Is dit uw hoofdverwarming of bijverwarming?

- Hoofdverwarming (1)
- Bijverwarming (2)
- Ik weet het niet (3)

Display This Question:

If Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd? (meerdere antwoorden mogelijk) !=
Warmtepomp

And Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd? (meerdere antwoorden mogelijk) !=
Zonneboiler

And Met welke technologie wordt je woning momenteel verwarmd? (meerdere antwoorden mogelijk) !=
Warmtenet

And Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

verwarming_inten In welke mate ben je bereid om een warmtepomp, zonneboiler of aansluiten op warmtenet (indien aansluiting mogelijk is) te overwegen als alternatief voor verwarmingstechniek op basis van fossiele energiedragers (stookolie en aardgas) of pellets/hout?

- Zeker niet (1)
- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)
- Eerder wel (4)
- Zeker wel (5)

Display This Question:

If Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

verwarming_prox Misschien verwarm je nu al met behulp van een warmtepomp, zonneboiler of aansluiting op een warmtenet, misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken over een warmtepomp, zonneboiler of aansluiting op warmtenet (indien aansluiting mogelijk is) als alternatief voor verwarmingstechniek op basis van fossiele energiedragers (stookolie en aardgas) of pellets/hout?

helemaal niet	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
------------------	---------------------	--------------	-------------	-------------------------

	akkoord (1)				
Ik voel me in staat om dit te doen (verwarming_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (verwarming_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (verwarming_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (verwarming_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (verwarming_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (verwarming_zelfeff2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (verwarming_fin)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren (verwarming_gezond)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen (verwarming_ext)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (verwarming_outcome)	☐	☐	☐	☐	☐

End of Block: Technieken verwarming

Start of Block: Adaptatie - ontharding

Display This Question:

If Heb je aan je woonst een (voor)tuin, koer, terras of oprit? = Ja
And Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

onthard_gedrag **Wat is het aandeel verharde ondergrond (niet-waterdoorlatend zoals beton, tegels, klinkers) van je (voor)tuin, koer, terras of oprit?**

- Volledig verhard (1)
- Grotendeels verhard (2)
- Deels verhard, deels onverhard (50/50) (3)
- Grotendeels onverhard (waterdoorlatend) (4)
- Volledig onverhard (waterdoorlatend) (5)

Display This Question:

If Heb je aan je woonst een (voor)tuin, koer, terras of oprit? = Ja
 And Wat is het aandeel verharde ondergrond (niet-waterdoorlatend zoals beton, tegels, klinkers) van j... !=
 Volledig onverhard (waterdoorlatend)
 And Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

onthard_inten **In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst je (voor)tuin, koer, terras of oprit (bijkomend) te ontharden?** (dit is: niet-waterdoorlatend zoals beton, tegels, klinkers vervangen door waterdoorlatende alternatieven)

- Zeker niet (1)
- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)
- Eerder wel (4)
- Zeker wel (5)

Display This Question:

If Heb je aan je woonst een (voor)tuin, koer, terras of oprit? = Ja
 And Ben je eigenaar of huurder van je woning? = Eigenaar

onthard_prox **Misschien heb je reeds veel onthard, misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.**

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken over het ontharden van je (voor)tuin, koer, terras of oprit? (dit is: niet-waterdoorlatend zoals beton, tegels, klinkers vervangen door waterdoorlatende alternatieven)

helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
------------------------------------	---------------------	--------------	-------------	-------------------------

Ik voel me in staat om dit te doen (onthard_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (onthard_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (onthard_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (onthard_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (onthard_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (onthard_zelfeff2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (onthard_fin)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren (onthard_gezond)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen (onthard_ext)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (onthard_outcome)	☐	☐	☐	☐	☐

End of Block: Adaptatie - ontharding

Start of Block: Consumptie - voeding

voedingspatroon **Beschouwt u zichzelf als ...**

- Omnivoor (ik eet, vlees, vis en groenten) (1)
- Vegetariër (ik eet geen vlees of vis) (2)
- Veganist (ik eet geen vlees, vis, of andere dierlijke producten zoals zuivel) (3)

- Flexitariër (ik eet meestal een plantaardig dieet, maar eet af en toe vlees, vleesproducten of vis) (4)
- Pescotariër (ik eet geen vlees, maar wel vis) (5)
- Ander specifiek dieet: (6) _____

Display This Question:

If Beschouwt u zichzelf als ... != Vegetariër (ik eet geen vlees of vis)

And Beschouwt u zichzelf als ... != Veganist (ik eet geen vlees, vis, of andere dierlijke producten zoals zuivel)

veggie_gedrag Denk voor de volgende vraag enkel aan je **hoofdmaaltijd**. Hoeveel dagen in de week eet je doorgaans **géén vlees of vis** bij je hoofdmaaltijd? *Opmerking: als je op deze vraag '0' wil antwoorden, moet je ook klikken*

0 1 2 3 4 5 6 7

Aantal dagen per week ()

Display This Question:

If Beschouwt u zichzelf als ... != Veganist (ik eet geen vlees, vis, of andere dierlijke producten zoals zuivel)

vegan_gedrag Denk voor de volgende vraag enkel aan je **hoofdmaaltijd**. Hoeveel dagen in de week eet je doorgaans **enkel plantaardige producten**? (*dus geen vlees of vis, maar ook geen andere dierlijke producten zoals melk, kaas, eieren of boter*) *Opmerking: als je op deze vraag '0' wil antwoorden, moet je ook klikken*

0 1 2 3 4 5 6 7

Aantal dagen per week ()

veggie_inten In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst **(minstens) de helft van je hoofdmaaltijden zonder vlees of vis te eten?**

- Zeker niet (1)
- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)

Eerder wel (4)

Zeker wel (5)

veggie_prox **Misschien eet je al vegetarisch, misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.**

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om (minstens) de helft van je hoofdmaaltijden zonder vlees of vis te eten?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik voel me in staat om dit te doen (veggie_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (veggie_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (veggie_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (veggie_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (veggie_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (veggie_zelfeff2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (veggie_fin)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren (veggie_gezond)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen (veggie_ext)	☐	☐	☐	☐	☐

Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (veggie_outcome)

vegan_inten **In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst (minstens) de helft van je hoofdmaaltijden enkel plantaardig te eten?** (dus geen vlees of vis, maar ook geen andere dierlijke producten zoals melk, kaas, eieren of boter)

- Zeker niet (1)
- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)
- Eerder wel (4)
- Zeker wel (5)

vegan_prox **Misschien eet je al veganistisch, misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.**

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om (minstens) de helft van de hoofdmaaltijden enkel plantaardig te eten? (dus geen vlees of vis, maar ook geen andere dierlijke producten zoals melk, kaas, eieren of boter)

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik voel me in staat om dit te doen (vegan_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (vegan_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (vegan_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (vegan_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (vegan_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐

Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (vegan_zelfeff2)

Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (vegan_fin)

Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren (vegan_gezond)

Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen (vegan_ext)

Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (vegan_outcome)

End of Block: Consumptie - voeding

Start of Block: Transport

Display This Question:

If Ben je in staat om minstens 100 m te voet te gaan? = Ja

kortefstand_gedrag Als je een **korte afstand van minder dan 5km** aflegt, hoe vaak doe je dat te voet, met de fiets of op een andere actieve manier (vb. step, skeelers, ...)?

- Nooit (1)
- Zelden (2)
- Soms wel, soms niet (3)
- Vaak (4)
- Altijd (5)

Display This Question:

If Ben je in staat om minstens 100 m te voet te gaan? = Ja

kortefstand_inten In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst telkens je een **afstand van minder dan 5 kilometer** moet afleggen, dit te voet, met de fiets of op een andere actieve manier (bijv. step, skeelers, ...) te doen?

- Zeker niet (1)

- Eerder niet (2)
- Neutraal (3)
- Eerder wel (4)
- Zeker wel (5)

Display This Question:

If Ben je in staat om minstens 100 m te voet te gaan? = Ja

korteaafstand_prox **Misschien leg je korte afstanden al te voet, met de fiets of op een andere actieve manier af, misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.**

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om afstanden van minder dan 5 kilometer telkens te voet, met de fiets of op een andere actieve manier (bijv. step, skeelers, ...) af te leggen?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik voel me in staat om dit te doen (korteaafstand_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (korteaafstand_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (korteaafstand_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (korteaafstand_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (korteaafstand_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (korteaafstand_zelfeff2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (korteaafstand_fin)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren	☐	☐	☐	☐	☐

(korteafstand_gezond)

Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen (korteafstand_ext)

Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (korteafstand_outcome)

langeafstand_gedrag **Hoe vaak ga je voor afstanden van meer dan 5 km met het openbaar vervoer of met de (elektrische) fiets in plaats van met de auto?**

- Nooit (1)
  - Zelden (2)
  - Soms wel, soms niet (3)
  - Vaak (4)
  - Altijd (5)
-

langeafstand_inten **In welke mate ben je bereid om in de nabije toekomst afstanden van meer dan 5 kilometer telkens met het openbaar vervoer of met de (elektrische) fiets te doen in plaats van met de auto?**

- Zeker niet (1)
  - Eerder niet (2)
  - Neutraal (3)
  - Eerder wel (4)
  - Zeker wel (5)
-

langeafstand_prox **Misschien gebruik je voor korte afstanden reeds het openbaar vervoer of de (elektrische) fiets, misschien ben je bereid om dit in de toekomst te doen, of misschien helemaal niet. Wij willen met deze vraag polsen naar de redenen om dit (niet) te doen.**

In welke mate ga je akkoord met de volgende uitspraken om afstanden van meer dan 5 kilometer telkens met het openbaar vervoer of een (elektrische) fiets te doen in plaats van met de auto?

	helemaal niet akkoord (1)	niet akkoord (2)	neutraal (3)	akkoord (4)	helemaal akkoord (5)
Ik voel me in staat om dit te doen (langeafstand_zelfeff1)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik dit aan mezelf verplicht ben om te doen (langeafstand_introj)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dit persoonlijk zinvol om te doen (langeafstand_iden)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij doen dit (langeafstand_norm1)	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen die belangrijk zijn voor mij vinden dat ik dit moet doen (langeafstand_norm2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben zeker dat ik dit kan doen, zelfs als het moeilijk is, of meer moeite kost (langeafstand_zelfeff2)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit me kan helpen geld te besparen (langeafstand_fin)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit mijn gezondheid en welzijn kan verbeteren (langeafstand_gezond)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me onder druk gezet door externe zaken (bijv. regels, personen, omstandigheden) om dit te doen (langeafstand_ext)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat dit kan helpen om de klimaatverandering tegen te gaan (langeafstand_outcome)	☐	☐	☐	☐	☐

End of Block: Transport

Start of Block: Contact info

follow-up

Je bent aan het einde van de vragenlijst gekomen. Hartelijk dank voor jouw deelname.

Q107 Indien je nog een vraag of suggestie hebt, kan je deze hieronder achterlaten. Voor dringende zaken, kan je ons contacteren via e-mail op ontwikkelingspsychologie@ugent.be

---

End of Block: Contact info

Appendix B: Gemiddelde scores en standaarddeviaties voor alle proximale gedragsdeterminanten

	Eenmalige gedragingen								Recurrente gedragingen										
	Groene stroom		Isolatie		Verwarming		Ontharding		Temperatuur		Vegetarisch		Veganistisch		Korte afstand		Lange afstand		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Motivatie																			
Zinvolheid	3.85	1.12	3.79	1.02	3.36	1.17	3.09	1.28	3.49	1.25	2.94	1.33	2.37	1.22	3.97	1.00	3.42	1.23	
Interne druk	3.16	1.27	3.24	1.14	2.75	1.16	2.60	1.20	3.06	1.28	2.47	1.25	2.02	1.07	3.43	1.21	2.90	1.26	
Externe druk	2.67	1.26	2.87	1.26	2.76	1.28	2.44	1.24	2.67	1.30	2.34	1.22	2.22	1.24	2.29	1.14	2.39	1.19	
Uitkomstverwachting																			
Klimaat	3.63	1.17	3.51	1.13	3.37	1.17	2.98	1.26	3.50	1.17	3.19	1.24	2.88	1.27	3.69	1.16	3.51	1.21	
Financieel	3.76	1.13	3.62	1.09	3.03	1.24	2.08	1.01	4.09	1.01	2.58	1.19	2.29	1.14	3.86	1.07	3.39	1.28	
Gezondheid	2.73	1.12	3.11	1.10	2.70	1.08	2.32	1.11	2.70	1.16	3.05	1.24	2.60	1.23	4.19	0.93	3.49	1.26	
Sociale norm	3.13	1.17	2.99	1.08	2.59	1.05	2.39	1.02	2.73	1.14	2.42	1.13	2.06	1.05	2.97	1.12	2.63	1.14	
Eigeneffectiviteit	3.43	1.21	3.45	1.03	3.07	1.13	3.08	1.14	3.64	1.13	3.16	1.23	2.47	1.18	3.93	0.98	3.42	1.18	

Appendix C: Scoren deelnemers die het klimaatvriendelijk gedrag wel stellen hoger op de proximale gedragsdeterminanten in vergelijking met zij die het gedrag niet stellen?

We gaan in eerste instantie na of deelnemers die de diverse eenmalige of recurrente gedragingen reeds stellen anders scoren op de proximale gedragsdeterminanten in vergelijking met deelnemers die dit nog niet doen. Zoals kan verwacht worden, blijkt dat - over alle onderzochte gedragingen heen - de groep die het gedrag al stelt hoger scoort op de diverse proximale gedragsdeterminanten, behalve externe druk, dan de groep die het gedrag nog niet stelt (tabellen 13-14). De grootste verschillen kunnen vastgesteld worden voor zinvolheid, interne druk en eigeneffectiviteit. De groep die het klimaatvriendelijk gedrag reeds stelt, vindt het gedrag zinvoller, ervaart meer interne druk en voelt zich bekwaamer om het gedrag te stellen dan de groep die het nog niet stelt.

Conclusie

Bij een vergelijking van de gemiddelde scores tussen groepen die wel of geen klimaatvriendelijk gedrag vertonen, valt op dat de groep die het gedrag stelt hogere scores heeft op de diverse proximale determinanten. Een opvallende uitzondering is "externe druk", waarbij weinig verschil wordt gevonden tussen deelnemers die het gedrag wel of niet stellen.

Tabel 13. Gemiddelde scores voor deelnemers die het gedrag wel versus niet stellen voor alle proximale gedragsdeterminanten van eenmalige gedragingen

	Groene stroom			Isolatie			Verwarming			Ontharding		
	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F
Motivatie												
Zinvolheid	4.41 (0.72)	3.41 (1.19)	188.52***	3.9 (1.01)	3.75 (1.03)	8.51***	4.15 (1.05)	3.27 (1.15)	22.03***	3.34 (1.25)	2.73 (1.23)	61.16***
Interne druk	3.76 (1.15)	2.73 (1.17)	165.42***	3.41 (1.17)	3.16 (1.11)	12.79***	3.67 (1.34)	2.65 (1.10)	29.24***	2.79 (1.24)	2.31 (1.07)	42.64***
Externe druk	2.69 (1.30)	2.69 (1.25)	0.96	2.79 (1.25)	2.97 (1.26)	2.52	2.71 (1.26)	2.73 (1.27)	0.14	2.47 (1.27)	2.41 (1.20)	0.67
Uitkomstverwachting												
Klimaat	3.88 (1.13)	3.41 (1.17)	31.69***	3.65 (1.10)	3.47 (1.14)	13.05***	3.77 (1.27)	3.38 (1.13)	5.06**	3.12 (1.27)	2.77 (1.22)	21.80***
Financieel	4.24 (0.89)	3.40 (1.16)	126.07***	3.73 (1.07)	3.57 (1.10)	6.02**	3.83 (1.23)	2.97 (1.19)	18.85***	2.12 (1.02)	2.03 (0.99)	1.31
Gezondheid	3.00 (1.13)	2.52 (1.06)	36.56***	3.24 (1.08)	3.07 (1.10)	11.15***	3.28 (1.17)	2.67 (1.05)	12.04***	2.40 (1.11)	2.21 (1.09)	7.04**
Sociale norm	3.44 (1.15)	2.91 (1.14)	43.12***	3.03 (1.08)	2.99 (1.10)	2.75	3.03 (1.10)	2.55 (1.03)	7.80***	2.44 (1.01)	2.31 (1.04)	3.92*
Eigeneffectiviteit	4.17 (0.83)	2.90 (1.14)	327.63***	3.69 (0.97)	3.30 (1.03)	30.32***	4.08 (0.91)	2.93 (1.08)	42.08***	3.31 (1.10)	2.75 (1.11)	63.60***

Noot. Wel = score voor deelnemers die aangeven het gedrag reeds te stellen. Niet = score voor deelnemers die aangeven het gedrag niet (vaak) te stellen.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tabel 14. Gemiddelde scores voor deelnemers die het gedrag wel versus niet stellen voor alle proximale gedragsdeterminanten van recurrente gedragingen

	Temperatuur			Vegetarisch			Veganistisch			Mobiliteit: korte afstand			Mobiliteit: lange afstand		
	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F	Wel M (SD)	Niet M (SD)	F
Motivatie															
Zinvolheid	4.25 (0.86)	2.84 (1.17)	750.87***	4.33 (1.34)	2.88 (1.29)	84.56***	3.64 (1.61)	2.34 (1.20)	41.47***	4.42 (0.69)	3.43 (1.06)	511.35***	4.24 (0.85)	3.01 (1.19)	466.40***
Interne druk	3.77 (1.11)	2.39 (1.06)	660.40***	3.94 (1.46)	2.41 (1.20)	104.31***	3.22 (1.64)	1.99 (1.04)	48.71***	3.94 (1.07)	2.82 (1.07)	444.20***	3.74 (1.16)	2.48 (1.10)	462.29***
Externe druk	2.66 (1.32)	2.68 (1.28)	0.08	1.71 (1.11)	2.37 (1.22)	18.91***	1.86 (1.17)	2.23 (1.24)	3.22	2.14 (1.11)	2.48 (1.14)	38.84***	2.33 (1.20)	2.41 (1.18)	1.74
Uitkomstverwachting															
Klimaat	3.87 (1.06)	3.18 (1.16)	156.28***	4.05 (1.43)	3.15 (1.22)	34.25***	3.75 (1.46)	2.86 (1.26)	17.59***	3.97 (1.08)	3.34 (1.16)	131.12***	4.03 (1.07)	3.26 (1.19)	165.26***
Financieel	4.51 (0.71)	3.73 (1.09)	291.90***	2.80 (1.37)	2.57 (1.19)	2.38	3.25 (1.59)	2.26 (1.12)	26.68***	4.16 (0.95)	3.49 (1.09)	177.99***	3.98 (1.08)	3.10 (1.27)	191.42***
Gezondheid	3.15 (1.13)	2.30 (1.03)	253.68***	4.02 (1.35)	3.01 (1.22)	43.50***	3.69 (1.56)	2.57 (1.21)	30.21***	4.51 (0.69)	3.80 (1.03)	270.79***	4.07 (0.99)	3.19 (1.28)	197.50***
Sociale norm															
	3.09 (1.14)	2.43 (1.04)	150.24***	2.94 (1.42)	2.40 (1.11)	14.76***	2.56 (1.34)	2.05 (1.04)	8.31**	3.17 (1.14)	2.73 (1.05)	63.45***	3.01 (1.20)	2.44 (1.06)	96.08***
Eigeneffectiviteit															
	4.36 (0.66)	3.02 (1.08)	878.79***	4.45 (1.22)	3.10 (1.21)	82.57***	3.71 (1.58)	2.44 (1.16)	41.86***	4.39 (0.67)	3.39 (1.02)	557.72***	4.23 (0.83)	3.02 (1.12)	505.02***

Noot. Wel = score voor deelnemers die aangeven het gedrag reeds te stellen. Niet = score voor deelnemers die aangeven het gedrag niet (vaak) te stellen.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

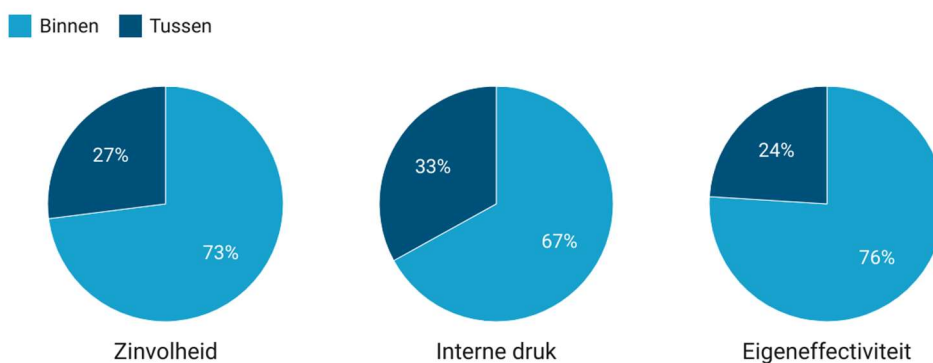
Appendix D: Meerlagige gedragsoverschrijdende analyses

In deze gedragsoverschrijdende analyses gaan we de voorspellende kracht van de meest krachtige proximale gedragsdeterminanten (d.i., zinvolheid, interne druk, eigeneffectiviteit) na op het binnen-persoonsniveau (d.i., gedrags specifiek) en het tussen-persoonsniveau (d.i., gedragsoverschrijdend). Uit figuur 37 blijkt dat een groter deel van de verschillen in deze drie predictoren zich bevindt op het gedrags specifieke niveau (d.i., 73%, 67% en 76%) in vergelijking met het tussen-persoonsniveau (d.i., 27%, 33%, en 24%). Met andere woorden, de zinvolheid, interne druk en eigeneffectiviteit verschilt meer van gedrag tot gedrag dan van persoon tot persoon. Het ene gedrag is dus het andere niet, al zijn er ook wel mensen die over alle gedragingen heen hoger scoren op deze proximale gedragsdeterminanten dan andere mensen.

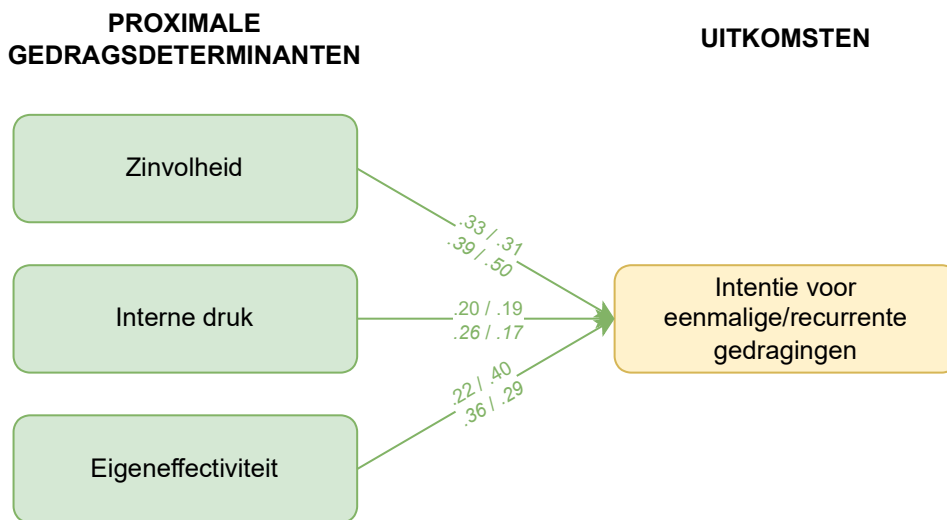
Verder blijkt uit de resultaten in figuur 38a dat deze drie predictoren een unieke rol spelen in de voorspelling van intenties op beide niveaus (na controle voor sociodemografische variabelen op het tussen-persoonsniveau) en dit voor zowel éénmalige als terugkerende gedragingen. Ter illustratie, in de mate dat iemand vegetarisch eten als meer zinvol ervaart, meer interne druk ervaart en zich meer bekwaam voelt om het uit te voeren dan bijvoorbeeld het zich klimaatvriendelijk verplaatsen over langere afstanden, dan zal deze persoon ook parallel een grotere intentie vertonen om vegetarisch te eten in de toekomst. Echter, ook verschillen tussen mensen in deze proximale gedragsdeterminanten zijn van belang. Personen die - over diverse gedragingen heen - deze zinvoller vinden, meer interne druk ervaren en zich meer bekwaam voelen, zullen – opnieuw over diverse gedragingen heen – een grotere intentie vertonen om deze klimaatvriendelijke gedragingen in de toekomst uit te voeren.

Deze resultaten zijn ook van tel voor de ondersteuning van diverse beleidsmaatregelen (figuur 38b), hoewel zelfeffectiviteit hier geen rol lijkt te spelen naast de mate aan zinvolheid en interne druk. Inderdaad, iemands ingeschatte bekwaamheid om de negen bevroegde gedragingen uit te voeren houdt geen verband met iemands ondersteuning van diverse maatregelen dewelke door het beleid kunnen ingevoerd worden. Interessant hier is wel dat de mate aan zinvolheid en interne druk tussen personen wel verschillen helpt te verklaren tussen personen in termen van ondersteuning van beleidsmaatregelen.

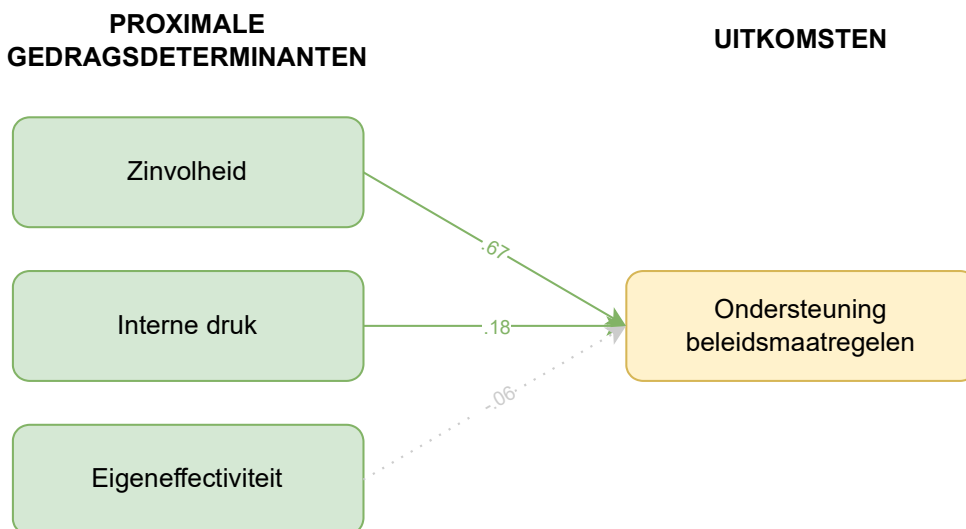
Figuur 37. Procentuele verdeling van de verschillen op tussen- en binnen-persoonsniveau

Figuur 38a. Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten van de relevante proximale gedragsdeterminanten in de voorspelling van gedragsintentie

Figuur 38b. Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten van de relevante proximale gedragsdeterminanten in de voorspelling van de ondersteuning van de beleidsmaatregelen

Noot. De cijfers links van de streep verwijzen naar de verbanden voor eenmalige gedragingen, terwijl de cijfers rechts verwijzen naar de verbanden voor de recurrente gedragingen. De bovenste cijfers verwijzen naar het binnenpersoonsniveau, terwijl de onderste cijfers in cursief verwijzen naar het tussenpersoonsniveau.

Conclusie

Als deelnemers het klimaatvriendelijk gedrag (meer dan andere deelnemers) als zinvol ervaren, er interne druk toe ervaren, dan hebben ze ook een grotere (meer dan andere deelnemers) intentie om dit klimaatvriendelijk gedrag in de toekomst te stellen en om deze te ondersteunen wanneer het beleid deze zouden willen invoeren. Deze verbanden blijken systematisch voor zowel de intentie om éénmalig als recurrent gedrag te stellen, waarbij het geloof van deelnemers dat ze voldoende bekwaam zijn om het te kunnen stellen ook een unieke rol speelt in voorspelling van de intentie om deze te doen. Deze verbanden doen zich voor bij mensen die het gedrag al stellen en zij die dat nog niet doen, hoewel interne (en externe) druk *sterker* positief (en negatief) voorspellend blijken voor degenen die het gedrag nog niet stellen. Ten slotte spelen deze proximale gedragsdeterminanten een rol binnen het functioneren van mensen. Schommelingen in deze drie voorspellers van gedrag tot gedrag hangen positief samen met parallelle schommelingen in de intenties voor deze gedragingen binnen personen. Met andere woorden, als deelnemers een bepaald klimaatvriendelijk gedrag (meer dan een ander gedrag) als zinvol ervaren, er interne druk toe ervaren en geloven dat ze voldoende bekwaam zijn om het te kunnen stellen, dan hebben ze ook een grotere intentie om dit klimaatvriendelijk gedrag (meer dan een ander gedrag) in de toekomst te stellen.